

Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike
rakendusüuringute keskus RAKE

RAKE

EESTI RIIGI JA REGIOONIDE TERRITORIAALSE KOOSTÖÖ VAJADUSTE ANALÜÜS

Lõppraport
2013

REGIONAALMINISTRI
VALITSEMISALA

SISEMINISTEERIUM
Estonian Ministry of the Interior

Uuringu tellis Siseministerium ning viis läbi Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus RAKE.

Raporti autorid: Veiko Sepp,
Andra Männisalu,
Marianne Lepik,
Vootele Päi,
Tarmo Puolokainen.

Uuringu autorid tänavad Riina Nurmsaart Siseministeriumist, Garri Raagmaad ja Siim Espenbergi Tartu Ülikoolist ning Katrin Savomägi Tallinna Linnakantselei arenguteenistusest, kes toetasid uuringuraporti valmimist asjakohaste märkuste ja soovitustega, samuti kõiki intervjuudel osalejaid.

RAKE on võrgustikutüüpi rakendusuringute keskus. Meie missiooniks on tõsta teadmisel põhineva otsustamise osakaalu Eesti ühiskonnas. Lisaks RAKE meeskonnale kaasame kõrgeima kvaliteedi tagamiseks oma uuringutesse parimaid valdkonnaeksperte nii Tartu Ülikoolist kui vajadusel ka väljastpoolt. RAKE võrgustik hõlmab kõiki TÜ sotsiaalteadlasi ning meditsiini-, loodus-, tehnika- ja humanitaarteaduste valdkonna esindajaid.

Kontaktandmed: Lossi 36-124, 51003, Tartu
<http://www.ec.ut.ee/rakendusuringud>

SISUKORD

1.	Lähteülesanne	9
2.	Uuringu meetodika	10
3.	Koostöövajadused regioonides	15
3.1.	Harjumaa	15
3.1.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	15
3.1.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga.....	15
3.1.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	16
3.1.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	16
3.2.	Tallinn	17
3.2.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	17
3.2.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga.....	19
3.2.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	20
3.2.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	21
3.3.	Hiiumaa.....	21
3.3.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	21
3.3.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga.....	22
3.3.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	23
3.3.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	24
3.4.	Ida-Virumaa	24
3.4.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	24
3.4.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga.....	27
3.4.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	28
3.4.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	29
3.5.	Narva linn.....	30
3.5.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	30
3.5.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga.....	31
3.5.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	32
3.5.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	32
3.6.	Jõgevamaa	33
3.6.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	33
3.6.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga.....	35

3.6.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	35
3.6.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	36
3.7.	Järvamaa	37
3.7.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	37
3.7.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga	37
3.7.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	38
3.7.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	38
3.8.	Läänemaa	39
3.8.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	39
3.8.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga	40
3.8.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	42
3.8.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	43
3.9.	Lääne-Virumaa	44
3.9.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	44
3.9.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga	45
3.9.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	47
3.9.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	48
3.10.	Pärnumaa	48
3.10.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	48
3.10.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga	51
3.10.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	52
3.10.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	53
3.11.	Põlvamaa	53
3.11.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	53
3.11.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga	55
3.11.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	55
3.11.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	56
3.12.	Raplamaa	57
3.12.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	57
3.12.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga	57
3.12.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	58
3.12.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	59
3.13.	Saaremaa	59
3.13.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	59

3.13.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga.....	62
3.13.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	63
3.13.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	63
3.14.	Tartumaa	64
3.14.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	64
3.14.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga.....	65
3.14.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	67
3.14.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	67
3.15.	Tartu linn	68
3.15.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	68
3.15.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga.....	69
3.15.3.	Rahvusvahelise koostöö valdkonnad kehtivatest arengudokumentidest lähtuvalt	71
3.15.4.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	75
3.15.5.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	76
3.16.	Valgamaa	77
3.16.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	77
3.16.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga.....	79
3.16.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	80
3.16.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	80
3.17.	Viljandimaa.....	81
3.17.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	81
3.17.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga.....	83
3.17.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	83
3.17.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	84
3.18.	Võrumaa.....	84
3.18.1.	Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides	84
3.18.2.	Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga.....	89
3.18.3.	Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis	89
3.18.4.	Koostöö piirkonnad ja partnerid	90
4.	Rahvusvahelise koostöö valdkondlikud vajadused	92
4.1.	Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine	92
4.1.1.	Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides.....	92
4.1.2.	Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik.....	94
4.1.3.	Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad.....	95

4.2.	Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale juurdepääsu, selle tehnoloogia kasutamise ning kvaliteedi parandamine.....	96
4.2.1.	Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides.....	96
4.2.2.	Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik.....	97
4.2.3.	Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad.....	97
4.3.	Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete [ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul)] konkurentsivõime suurendamine	97
4.3.1.	Rahvusvaheline koostöö riiklikes ja regionaalsetes arengudokumentides.....	97
4.3.2.	Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik.....	102
4.3.3.	Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad.....	103
4.4.	Vähese CO2-heitega majandusele ülemineku toetamine kõikides sektorites	105
4.4.1.	Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides.....	105
4.4.2.	Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik.....	110
4.4.3.	Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad.....	111
4.5.	Kliimamuutustega kohanemise, riskiennetamise ja -juhtimise edendamine.....	111
4.5.1.	Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides.....	111
4.5.2.	Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik.....	113
4.5.3.	Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad.....	113
4.6.	Keskkonnakaitse ja ressursitõhususe edendamine	114
4.6.1.	Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides.....	114
4.6.2.	Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik.....	114
4.6.3.	Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad.....	115
4.7.	Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine.	115
4.7.1.	Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides.....	115
4.7.2.	Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik.....	120
4.7.3.	Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad.....	121
4.8.	Tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine.....	121
4.8.1.	Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides.....	121
4.8.2.	Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik.....	122
4.8.3.	Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad.....	123
4.9.	Sotsiaalse kaasatuse edendamine ja vaesuse vastu võitlemine.....	123
4.9.1.	Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides.....	123
4.9.2.	Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik.....	124
4.9.3.	Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad.....	125

4.10.	Investeeringud haridusse, oskustesse ja pidevõppesse	126
4.10.1.	Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides	126
4.10.2.	Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik	128
4.10.3.	Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad	128
4.11.	Institutsioonilise suutlikkuse ja tõhusa avaliku halduse tugevdamine	129
4.11.1.	Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides	129
4.11.2.	Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik	130
4.11.3.	Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad	131
4.12.	Muud valdkonnad: turvalisus	132
4.12.1.	Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides	132
4.12.2.	Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik	132
4.12.3.	Rahvusvahelise koostöö teemad ja suunad	132
5.	Koostöö piirkonnad	134
5.1.	Piiriülene koostöö	134
5.2.	Riikidevaheline regionaalne koostöö	138
5.3.	Piirkondadevaheline koostöö	140
6.	Koostöö prioriteetsed teemad ja probleemid naaberriikidega	142
6.1.	Koostöö Lätiga	142
6.2.	Koostöö Venemaaga	148
6.3.	Koostöö Soome ja Rootsi	151
7.	Koostöö prioriteetide kooskõla EL ja Eesti strateegilise raamistikuga	157
7.1.	Euroopa Liidu ja Eesti riigi üldeesmärgid ja prioriteedid	157
7.1.1.	Strateegia Euroopa 2020	157
7.1.2.	Konkurentsivõime kava Eesti 2020	158
7.1.3.	Hinnang koostöö temaatiliste eesmärkide ettepaneku kooskõlale	159
7.2.	Euroopa Liidu ja Eesti ruumilise arengu suunised	160
7.2.1.	Euroopa ruumilise arengu perspektiiv	160
7.2.2.	EL territoriaalse ühetekuuluvuse roheline raamat	160
7.2.3.	Euroopa Liidu territoriaalne tegevuskava 2020	161
7.2.4.	Üleriigiline planeering Eesti 2030+	162
7.2.5.	Eesti regionaalarengu strateegia	163
7.2.6.	Hinnang koostöö temaatiliste eesmärkide ettepaneku kooskõlale	164
7.3.	Uue programmiperioodi ühtekuuluvuspoliitika ja territoriaalse koostöö poliitika suunised	165

7.3.1.	Euroopa Komisjoni talituste seisukoht ajavahemiku 2014–2020 partnerluslepingu ja programmide väljatöötamise kohta Eestis	165
7.3.2.	Euroopa Komisjoni soovitusel Eestile territoriaalse koostöö osas	165
7.3.3.	Vabariigi Valitsuse prioriteetid EL struktuurifondide kaasrahastamisel	166
7.3.4.	Hinnang koostöö temaatiliste eesmärkide ettepaneku koostööle	166
8.	Koostöö piirangud ja tulemuslikkust mõjutavad tegurid	167
8.1.	Rahvusvahelise koostöö käsitlusi EL hindamisraportites ja akadeemilistes uuringutes	167
8.2.	Intervjuudes välja selgitatud rahvusvahelise koostöö piirangud ja tulemuslikkust mõjutavad tegurid 172	
8.2.1.	Piirangud ja probleemid	172
8.2.2.	Tulemuslikkus ja seda mõjutavad tegurid	176
9.	Kokkuvõtte ja ettepanekud	179
Lisa 1.	Maakondade ja suuremate linnade prioriteetid EL ühtse strateegilise raamistiku eesmärkidest	185
LISA 2.	Intervjueeritud isikud	186

1. LÄHTEÜLESANNE

Uuringu eesmärgiks on välja selgitada Eesti riigi territoriaalse koostöö pikaajalised strateegilised koostöösuunad ja -valdkonnad perioodi 2014-2020 Euroopa Liidu territoriaalse koostöö programmide läbirääkimisteks, et tagada Eesti jaoks kõige olulisemate valdkondade/teemade rahastamine nimetatud programmidest. Vastavalt lähteülesandele sisaldab uuring järgmisi tulemusi:

- Ülevaadet erinevates riiklikes valdkondlikes kavades väljatoodud koostöövajadustest teiste riikide ja regioonidega ning analüüsi väljatoodud koostöövajaduste rõhuasetuse asjakohasusest ja olulisusest nii lühi- (2010-2015) kui pikemaajalises (2014-2020) perspektiivis.
- Igas valdkonnas vastutavate spetsialistidega tehtud intervjuude alusel välja selgitatud küsimusi, milles riigi tasandilt lähtuvalt on lahenduste leidmiseks koostöövajadus kõige kriitilisem.
- Iga valdkonna jaoks koostatud põhjendatud eelisjärjestus teemadest või küsimustest, milles lahenduste leidmiseks või arengupotentsiaali parimaks väljatoomiseks on koostöö teiste riikide/regioonidega kõige kriitilisema tähtsusega (nii lühi- kui pikemaajaliselt koos valdkondade ja konkreetsete riikide loeteluga).
- Analüüsi sellest, kas koostöö teiste riikide või piirkondadega antud teemal on vajalik või üldse võimalik/tulemuslik. Kui mõnes valdkonnas ei ole territoriaalse koostöö kaudu ühistele lahendustele jõudmine või valdkonna ühine arendamine teatud tõrgete tõttu võimalik või tulemuslik (nt eri riikide õiguslikest eripäradest tulenevad tõrked), toob uuringu läbiviija selle koos selgitustega välja.
- Ülevaadet iga maakonna poolt arengudokumentides väljatoodud koostöövajadustest teiste riikide ja piirkondadega ning analüüsi väljatoodud koostöövajaduste rõhuasetuse asjakohasusest ja olulisusest.
- Iga maakonna ning kolme Eesti suurema linna jaoks piirkonna tervikliku arendamise eest vastutavate isikutega läbi viidud intervjuude ning analüüsi abil välja selgitatud eelistusjärjestusse asetatud 1-3 teemat või küsimust, milles koostöö teiste riikide või piirkondadega on vastava maakonna arengupotentsiaali parimaks väljatoomiseks kõige olulisem.
- Ettepanekut selle kohta, milliste valdkondade/teemade puhul oleks territoriaalsest koostööst saadav lisandväärtus Eesti jaoks kõige suurem, st millised valdkonnad peaksid kajastuma Eesti pikemaajalises territoriaalse koostöö strateegias ning mille jaoks peaks finantsvahendid kavandama järgmise perioodi Euroopa territoriaalse koostöö programmidesse.
- Võimalike koostööprioriteetide põhjalik kaardistus 2014-2020 EL perioodi ühtekuuluvuspoliitika struktuurifondide üldmääruse eelnõu artiklis 9 sätestatud EL ühtse strateegilise raamistiku (ÜSR) temaatilistes eesmärkides.
- Iga valdkonna/teema kohta määratletud administratiivtasand ja/või organisatsiooni tüüp (nt keskvalitsus, maavalitsus, kohalik omavalitsus, mittetulundussektor, erasektor), kes oleks kõige asjakohasem antud valdkonnas koostööprojekte ellu viima, st kellel lasub vastutus antud valdkonna arendamise eest või kelle osalemine antud valdkonna koostööprojektides omaks antud valdkonna arengu seisukohast kõige suuremat lisandväärtust.

2. UURINGU METOODIKA

Lähteülesandes soovitud tulemuste saavutamiseks viidi läbi järgnevad analüütilised tegevused:

1. Dokumendianalüüs koostöövajaduste kaardistamiseks;
2. Koostöövajaduse asjakohasuse ja olulise hindamise aluse loomine;
3. Intervjuude läbiviimine koostöövajaduste kaardistamiseks, hindamiseks ja prioriseerimiseks;
4. Koostöö üldiste piirangute ja tulemuslikkuse tegurite ülevaate koostamine;
5. Koostöövajaduste asjakohasuse, võimalikkuse ja tulemuslikkuse analüüs ja hindamine;
6. Koostöövajaduste prioriseerimine;
7. Ettepaneku sõnastamine teemade kohta, mis peaksid sisalduma Eesti pikemaajalises territoriaalse koostöö strateegias.

1. Dokumendianalüüs koostöövajaduste kaardistamiseks

Riiklike, maakondlike, piirkondlike ja kohalike arengudokumentide analüüs viidi läbi ühtse analüütilise raamistiku alusel. Kuivõrd arengudokumentides ei ole EL territoriaalne koostöö selgelt eristuv muust rahvusvahelisest koostööst, rahvusvahelise koostöö vajaduste hindamisel on aga kasuks ka teadmine üldisemast arengu kontekstist, siis kaasati dokumendianalüüsi temaatiliselt nii rahvusvaheline koostöö kui ka rahvusvahelisustumise teema laiemalt. Arengudokumentide vastav sisu kaardistati võttes aluseks käsitluse iseloom järgneva skeemi alusel:

- Arusaamine olemasolevast rahvusvahelisest kontekstist;
- Ilmnenud probleemid rahvusvahelises koostöös/rahvusvahelisustumises;
- Olemasolevad takistused ühiskonnas, mis piiravad rahvusvahelist koostööd;
- Olemasolevad eeldused ühiskonnas, mis võimaldavad rahvusvahelist koostööd;
- Nähtud tulevikuvõimalused rahvusvahelisustumises ja rahvusvahelises koostöös;
- Nähtud tulevikuohud rahvusvahelisustumises ja rahvusvahelises koostöös;
- Eesmärgid ja soovitatavad trendid rahvusvahelisustumises ja rahvusvahelises koostöös;
- Rahvusvaheline koostöö kui meede/tegevused/lahendused;
- Arenguvajadused ja eesmärgid ühiskonnas, millele rahvusvahelise koostöö meetmed pakuvad lahendusi;
- Loodetavad rahvusvahelise koostöö tulemused ja mõjud.

Samuti määratleti vastava teabe olemasolul:

- Koostööpartnerid (sektorite mõistes);

- Koostöö territoriaalne tasand (riigid, regioonid, KOV);
- Koostöö territoriaalne ulatus (piiriülene EL siseselt, piiriülene kolmandate riikidega, EL ülene koostöö, koostöö EL partnerlusprogrammi riikidega, koostöö kaugvälismaaga), sh olemasolul täpsustades koostöö riike ja regioane.

Analüüsitavateks dokumentideks olid:

- 22 riiklikku arengukava,
- 2 kalandusvaldkonna raportit,
- 26 LEADER grupi strateegiat,
- 15 maakonna arengustrateegiat,
- 15 maakonnakeskuse (linnad/omavalitsused) arengukava,
- 38 (maismaa) piiriäärse omavalitsuse arengukava.

Analüüsi tulemused esitati narratiivsena - rahvusvahelise koostöö ja rahvusvahelisutumise teemasid ja kavandatud koostöövorme teksti väljavõtetes esile tõstes - EL ühtse strateegilise raamistiku (ÜSR) temaatiliste eesmärkidega kooskõlalise valdkondliku struktuuri (osa 4) ning regionaalse jaotuse alusel (osa 3).

2. Koostöövajaduse asjakohasuse ja olulise hindamise aluse loomine

Hindamise võimaldamiseks kaardistati Euroopa Liidu ja Eesti kõrgema taseme arengudokumentides sisalduvad üldeesmärgid ja arengupõhimõtted ning koostati neist struktureeritud lühiülevaade (vt osa 7).

3. Intervjuude läbiviimine koostöövajaduste kaardistamiseks, hindamiseks ja prioriseerimiseks

Intervjuud viidi läbi poolstruktureeritud intervjuude vormis. Intervjuude jutupunktid olid:

- Milline võiks olla rahvusvahelise koostöö oluline roll valdkondades seatud eesmärkide saavutamisel või määratud ülesannete täitmisel?
- Mis võiks olla koostöö konkreetsem sisu, EL poolt finantseeritavate territoriaalse koostöö projektide sisu?
- Milliste riikidega tuleks koostööd teha?
- Kes peaks koostööd tegema (riigid, regioonid, KOV; erasektor, avalik sektor, mittetulundussektor), koostööprojekte ellu viima (ministeeriumid, maavalitsused, linna- ja vallavalitsused, eraettevõtted, MTÜ-d)?
- Kuidas peaks koostööd toetatama? Millistel tingimustel?

- Milline on sellise koostöö oodatav tulemus ja mõju valdkonna/piirkonna arengule?
- Millised on võimalikud takistused koostöös ja koostööprojektide edukaks teostamiseks?

Intervjuude käigus kaardistati valdkondade ja regioonide arenguvajadusi ning rahvusvahelise koostöö vajadusi üldisemalt kui üksnes EL territoriaalse koostöö programmide mõttes. Sellise empiirilise kaardistusena on intervjuude tulemused ka raporti osade 1 ja 2 vastavates alapeatükkides esitatud. See kogutud teadmine pakub üldise lähtekoha territoriaalse koostöö prioriteetsete teemade ja investeerimisprioriteetide valikuks ning asjakohaste meetmete/tegevussuundade väljatöötamiseks. Üksnes EL territoriaalse koostöö programmidega seotud arenguvajadustele fokuseerimine oleks nõudnud – arvestades EL territoriaalse koostöö teadlikkuse ebaühtlast taset ministeeriumites ja regioonides – eraldi sissejuhatavat koolitust intervjueritutele ning muutnud intervjuude läbiviimise oluliselt komplitseeritumaks ja formaalsemaks. Pealegi ei ole EL territoriaalse koostöö programmide eelseisva perioodi võimalik sisu raporti koostamise hetkeks üheselt piiritletud. Näiteks on võimalik olukord, kus nn põhitegevus (nt investeringuprojekt) kõige tõenäolisemalt ei ole sobiv ega asjakohane EL territoriaalse koostöö jaoks, küll aga on seda ettevalmistav (nt kontseptsioon, planeering) või kaasnev (nt ühiselt arendatav teenus) tegevus. Juhul kui intervjueritute vaatepunktist või muudest kaalutlustest lähtuvalt intervjuude käigus välja öeldud arengu- ja rahvusvahelise koostöö vajadused ei ole EL territoriaalse koostöö objektiks, siis on vastavad hinnangud ja seisukohad ka raportis esile toodud.

Kokku viidi ministeeriumites läbi 17 intervjuud 35 ametnikuga (vt lisa 2) alljärgnevatel teemadel:

- Tööhõive – Sotsiaalministeerium;
- Tööjõud ettevõtluses ja tööjõu liikuvus – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium;
- Sotsiaalne tõrjutus ja vaesus – Sotsiaalministeerium;
- Haridus ja elukestev õpe – Haridus- ja Teadusministeerium;
- Teadus- ja arendustegevus ning innovatsioonid - Haridus- ja Teadusministeerium;
- IKT süsteemid – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium;
- Ettevõtlus – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium;
- Energiasääst – Keskkonnaministeerium;
- Kliimamuutustega kohanemine – Keskkonnaministeerium;
- Transpordivõrgustikud ja –süsteemid – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium;
- Avalik haldus – Rahandusministeerium, Riigikantselei;
- Põllumajandus ja maaelu – Põllumajandusministeerium;
- Rahvusvaheline koostöö ja riikidevahelised suhted – Välisministeerium;
- Kultuurikontaktid – Kultuuriministeerium;
- Regionaalne areng – Siseministeerium;
- Kohalik omavalitsus – Siseministeerium;

- Korrakaitse ja turvalisus – Siseministeerium.

Lisaks neile tehti intervjuu ka Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtete Assotsiatsiooni (EVEA) esindajaga.

Maakondades viidi läbi 15 rühmaintervjuud, milles osalesid maavalitsuste ning teiste maakondlike organisatsioonide esindajad. Samuti viidi intervjuud läbi Tallinna, Tartu ja Narva linnavalitsustes. Kokku osales maakondlikul ja kohalikul tasandil läbi viidud intervjuudes 80 isikut (vt lisa 2).

Intervjuude kohta koostati sisu transkriptsioonid. Intervjuude tulemustele tuginedes määratleti valdkondlike (osa 4) ja regionaalsete (osa 3) koostöövajaduste teemad ja partnerid, samuti koostööd takistavad piirangud ja mõjutavad tegurid (osa 8) ning hinnati koostööpiirkondade asjakohasust (osa 5).

4. Koostöö üldiste piirangute ja tulemuslikkuse tegurite ülevaate koostamine

Ülevaade koostati EL territoriaalset koostööd käsitlevatele aruannetele ja Eesti autorite poolt viimastel aastatel läbi viidud uuringutele tuginedes (vt pt 8.1.).

5. Koostöövajaduste asjakohasuse, võimalikkuse ja tulemuslikkuse analüüs ja hindamine

Dokumendianalüüsi ja intervjuude käigus väljaselgitatud koostöövajaduste, koostöö piirangute ja tulemuslikkust mõjutavate tegurite süstematiseeritud ja üldistatud tulemusi hinnati järgmistes aspektides:

- Koostöövajaduste tunnetamise ulatus erinevate osapoolte poolt;
- Koostöö tulemuslikkuse hinnangute ja teostatavust piiravate tegurite kattuvus, täiendavus ja vastuolulisus;
- Prioriteetsete koostöövaldkondade seos EL ja Eesti arengueesmärkidega ning sellest lähtuv koostöövajaduste asjakohasus ja olulisus;
- Prioriteetsete koostöövaldkondade kooskõla EL territoriaalse koostöö raamistiku aluspõhimõtetega;
- Arengudokumentides ja intervjuudes esile tõstetud tunnetatud koostöö takistuste sarnasus või eripära võrdluses teoreetiliste seisukohtadega ja üleeuroopaliste uuringute tulemustega;
- Arengudokumentides sisalduvate ja intervjuudes välja selgitatud koostöö teemade tulemuslikkuse ootuste kooskõla.

Hindamise tulemused on esitatud töö kokkuvõttes osas (osa 9).

6. Koostöövajaduste prioriseerimine

Intervjuu käigus – osadel juhtudel ka hilisema kodutöö vormis – viidi maakondades ja linnades läbi kolme prioriteetse koostöövaldkonda valik kaalutlemise ja konsensusliku otsustamise vormis. Neile valikutele

tuginedes prioriseeriti koostöövajadused kolme põhilise territoriaalse koostöö suuna – Läti, Venemaa ning Soome ja Rootsi kohta (vt osa 6).

7. Ettepaneku sõnastamine teemade kohta, mis peaksid sisalduma Eesti pikemaajalises territoriaalse koostöö strateegias

Ettepaneku lähtekohaks on prioriseeritud koostöövajaduste loendid koostöösuundade kohta ning EL territoriaalse koostöö määruse piirang, mis lubab iga piiriülese ja riikidevahelise koostöö programmi eesmärgiks valida kuni neli ühtse strateegilise raamistiku eesmärki. Valitud koostöö prioriteedid (vt osa 9) vastavad eelnevalt seatud tingimustele, mille alusel:

- peab koostöövajadus olema erinevate osapoolte poolt tunnetatud ja prioriseeritud,
- peab koostöövajadus olema asjakohane riigi üldeesmärkide seisukohast,
- peab koostöö tulemuslikkus olema suur (sh haaratava sihtgrupi mõttes),
- peavad võimalikud takistused koostöös olema vähese ressursikuluga ületatavad.

3. KOOSTÖÖVAJADUSED REGIOONIDES

3.1. Harjumaa

3.1.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Harju maakonna arengustrateegia 2025 visiooni oluliseks osaks on rahvusvaheline regionaalne koostöö:

„Harju maakond on rahvusvaheliselt aktiivne, koostöö- ja konkurentsivõimeline pealinnaregioon Läänemere piirkonnas, mida iseloomustavad tegus rahvas, kvaliteetne elukeskkond, dünaamiline ettevõtlus ja polütsentriline asustus.“

*„Konkurentsivõime tugevdamiseks peavad Harju maakonna institutsioonid osalema **aktiivselt rahvusvahelises koostöös** naaberriikidega, eriti **Stockholm-Helsingi-Peterburgi regioonidega**.“*

Strateegias leitakse, et „rahvusvaheliste funktsioonide täitmiseks on hädavajalik Tallinna edasine rahvusvahelistumine. Siia peab liikuma välismaalastest (soomlased jt.) insenere, finantsspetsialiste, õppejõude, kultuuriinimesi (loomemajandus jne.)“.

Strateegia tasakaalustatud ruumimustri peatükis seatakse eesmärgiks:

*„Maakonnas on **rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised** reisijaid ja kaubavedusid teenindavad **lennujaamad** ning välja on arendatud hobilennunduse infrastruktuur.“*

Ülesanne on „suurendada rahvusvahelist **planeerimisalast koostööd** ja parimate praktikate vahetamist“.

3.1.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- Kõige aktuaalsemaks arenguvajaduseks on **transpordi- ja logistikavaldkonna** mitmekülgne edendamine. Eelkõige puudutab see **Rail Baltica** projekti, aga samuti ühendusi Tallinna ja Helsingi vahel (vajadus on pealinnadevahelise tunneli tasuvusanalüüsi järele) ning (ühis)transpordivõrgustiku tihendamist ning rekonstrueerimist riigisiselt. Teemaga haakub koostöö raudteetranspordi planeerimisel (nt raudteeharud peaksid kaasama tööstuspiirkondi) ning Paldiski sadama arendamine osana Läänemere transpordivõrgustikust, tagamaks ühenduste logistilist terviklikkust.
- Ka **keskkonnasäästlikkuse** suurendamisel peab üheks rõhuasetuseks olema vastavasuunaline areng transpordisektoris – Läänemere kaitsmine tiheda laevaliikluse mõjudest, mida oleks võimalik alternatiivsete lahendustega leevendada, samuti säästva (ühis)transpordi edendamine.
- Oluliseks koostöövaldkonnaks on **arengu strateegiline planeerimine ning territoriaalne planeerimine**, samuti erinevate alusuuringute ühine tellimine ja läbiviimine. Valdkonna siseselt peaks fookus olema **mere- ja rannalade, linnaliste keskuste ja regionaalplaneerimisel**. Koostöö olulisus väljendub peamiselt teiste riikide **kogemuse ning praktika kasutamises** (näitena võib välja tuua

ühistranspordi korraldamist lihtsustava programmi rakendamise), kontaktide saamises ning oma teadmiste edasi andmises üleminekuriikidele (Ukraina, Valgevene, Moldova, Gruusia). Koostöö tõhustamiseks on vajalik erinevate dokumentide tõlkimine naaberriikide keeltesse, soodustamaks nende kaasamist protsessi.

- Investorprogrammi raames on taotluseks kaardistada võimalused investeringute ja **investorite kaasamiseks** maakonna **tööstustootmise** arendamisel, soodustades planeeringute tegemist ning kiirendades ettevõtete loomise ning rajamisega kaasnevat protsessi.
- Regionaalseteks arenguvajadusteks on ka **ametnike haldussuutlikkuse tõstmine** läbi erinevate koolituste (ettevõtluskeskused, Leader programm) ning **elanike täiend- ning ümberõppe** soodustamine nende **konkurentsivõime tõstmiseks** **tööjõuturul** ning eelduste loomiseks töö tootlikkuse üldiseks suurendamiseks regioonis.

3.1.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Harju Maavalitsuses toimunud intervjuu käigus valiti osaliste poolt ÜSR eesmärkidest olulisimatena välja eesmärgid (1), (7) ja (10). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Harjumaa konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames kõige selgemalt seoses eesmärgiga (7).

(1) Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.

(7) Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamine.

Raudtee ja meretranspordi lõimitud arendamine ning ühistranspordivõrgu tihendamise vajadused võivad nõuda toetusi kõigi nelja temaatilise eesmärgi investeerimisprioriteedist:

- (a) Euroopa ühtse mitmeliigilise transpordipiirkonna toetamine investeerides üleeuroopalisse transpordivõrku (TEN-Ti);
- (b) Piirkondliku liikuvuse tõhustamine, liites teise ja kolmanda suurusjärgu sõlmed TEN-Ti infrastruktuurile;
- (c) Keskkonnasõbralike ja vähese süsinikdioksiidi heitega transpordisüsteemide arendamine ning säästva linnaliikluse soodustamine;
- (d) Ulatusliku, kõrgekvaliteedilise ja koostalitlusvõimelise raudteesüsteemi arendamine.

(10) Investeeringud haridusse, oskustesse ja pidevõppesse.

3.1.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- Peamisteks koostööpartneriteks on **lähinaabrid**: Soome, Rootsi, Venemaa, Läti ja Leedu. Samuti nähakse perspektiivis koostöö arendamist **Valgevene ja Ukrainaga**.

- Tihedaim on koostöö **Soomega**, näiteks on uuritud koostöös Tallinna-Helsingi vahelise **infrastruktuuri tulevikuväljavaateid** (projekt Helsingi-Tallinn Transplan, mille eesmärk oli analüüsida alternatiivseid võimalusi pealinnade transpordiühenduste arendamiseks).
- Transpordi- ja logistikasektori koostööprioriteediga kooskõlas on tähtsateks koostööpartneriteks **kõik Rail Baltica osalised**.
- Bioloogilise mitmekesisuse ja looduspärandi säilitamise teemas on seoses Interregi väinapiirkondade projektiga NOSTRA (Network Of STRAits) kujunenud välja üle-euroopaline koostöövõrgustik, mida on mõistlik hoida ja edasi arendada.
- Üleminekuriigid nagu Ukraina, Valgevene, Moldova ja Gruusia – seoses Eesti ja Harjumaa kogemuse edasiandmisega erinevates valdkondades.

3.2. Tallinn

3.2.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Strateegia Tallinn 2030 sisaldab ulatuslikku Tallinna rahvusvahelise asendi käsitlust koostöö ja konkurentsi kontekstis:

*„Selles strateegias on lähtekohaks võetud arusaam, et Tallinna põhiliseks koostööruumiks vaadeldaval perioodil jääb **Läänemere ruum**, kus Tallinn peab muutuma kas üksinda või koos Helsingiga oluliseks koostöösõlmeks. Kindlasti on tähtis **Tallinna-Helsingi kaksiklinna** idee, mida tuleb süvendatult edasi arendada. Linnana, mille elanike arv jääb alla poole miljoni, ei saa meie pealinn, ilmselt ka eduka arengu puhul, pretendeerida üleeuroopalise tähtsusega metropoli rollile. Sellest aga ei tulene, et ta koostööruum ja koostöövõrgustik jääksid ainult Läänemere ruumi. Seetõttu on strateegiliselt oluline arendada välissuhteid **Euroopa Liidu riikide pealinnadega, samuti Venemaa, Hiina ja USA sõpruslinnadega.**“*

Läänemere regiooni suurlinnade kohta on koostatud valdkondlikud koostöö ja konkurentsi maatriksid, kus koostööteemadena tõstatuvad esile **turismi, ettevõtluse, tööturu ja transiidi** teemad:

*„**Helsingi** on Tallinnale eelkõige **koostööpartner turismi** ja sellega seotud sidusalade osas. **Ida-lääne kaubavoogude teenindamise osas** on ta **eelkõige konkurent**, ehkki tulevikus pole koostöövõimalused (tänu spetsialiseerumisele) välistatud siingi. **Rahvusvahelise teeninduse funktsioonide** täitmise osas on loomulikult ka konkurentsi, kuid kindlasti kaalub selle tulevikus üles integreerumisest tekitatud sünergia. Mitmesuguste rahvusvaheliste teenindusfunktsioonide puhul saab rääkida ka funktsioonide jaotusest kallima Helsingi ja odavama Tallinna vahel. Ka elanike liikumist ühele või teisele poole lahte võib käsitada mitte niivõrd ületõmbamisena, kuivõrd sünergia saavutamise viisina. Inimestel, kes planeerivad tulevasi elamisvõimalusi kaksiklinn Talsinkis, on valida, kummale poole lahte nad elama asuvad. Ka **tööturg Tallinna-Helsingi** puhul on senisest integreeritum ja inimestel on võimalik valida töötamist kas Eestis või Soomes.“*

„**Stockholmi** ja teiste Põhjamaade linnade puhul on koostöösuhted mõnevõrra nõrgemad kui Helsingi puhul, samas võib rääkida, erinevalt Helsingist, **ühistest huvidest transiidi teenindamise alal** (Lääne-Euroopast üle sildade ja Rootsist Venemaale liikuv kaubavoog).“

„Oluline ja tugev konkurent Tallinnale on **Riia**, kellega toimub **konkurents eelkõige transiidivoogude ja turistide** (ning nendega seotud kultuuriteenuste) **pärast, rahvusvahelisi teenuseid (nt lennujaam) pakkuva tsentri rolli pärast, loomulikult ka rahvusvaheliste investeeringute pärast**. Lisaks mõjutab Tallinna rahvusvahelise koostöö arendamist asjaolu, et enamik rahvusvahelisi firmasid on võtnud omaks üleballtilise strateegia, s.t Eestit, Lätit ja Leedut käsitatakse ühe turuna. Tallinnale tähendab see konkurentsi Läti ja Leedu pealinnadega. Teiselt poolt **tuleb Tallinnal teha ülejäänud Balti riikidega koostööd**, et tugevdada Tallinna kohalolu teistes Balti riikides. See omakorda toetaks Tallinnas asuvate kodumaisel kapitalil põhinevate firmade laienemist üleballtilisteks ettevõteteks. Riia on Tallinna konkurent kolmandatest maadest potentsiaalselt ületõmmatavate inimeste osas, tunduvalt vähem potentsiaalselt lahkuvate inimeste osas. Teisi Baltikumi linnasid võib Tallinnale potentsiaalseteks konkurentideks pidada eelkõige turismi ja sellega seotud teenuste osas. Samas on olemas head eeldused koostööks kolmandatest maadest (näiteks Saksamaalt) saabuvate turistide teenindamisel.“

„**Peterburi** on konkurendiks eelkõige kaubavoogude teenindamise ja turismi (vaatamisväärsuste, kultuuriteenuste ja -sündmuste) valdkonnas, teistes valdkondades oluliselt vähem. Võib eeldada, et suur osa Tallinnale ja Peterburile tulevikus suunatud investeeringutest tulevad eri allikatest ning on tehtud eri motiividel, mistõttu selles valdkonnas need linnad ei konkureeri. Loogiline **partner on Peterburi Tallinnale turistide teenindamisel**. Kaugemalt tuleva turisti jaoks kuulub Tallinn Helsingi ja Peterburiga loogiliselt ketti “Läänemere idaosa külustus”. Plussiks on siin see, et igas linnas saadakse vägagi omanäoline elamus. Peterburi, aga samuti Pihkva, Novgorod ja teised Loode-Venemaa linnad, pakuvad lisaks turismialasele koostööle võimalusi mitmete allhankekettide loomiseks. Erinevalt Peterburist on **Venemaa sisemaa linnad transiidivoogude teenindamisel Tallinnale** mitte konkurendiks, vaid **potentsiaalseks partneriks**. Ei saa unustada, et Tallinn tekkis kunagi Venemaale viiva kaubatee äärde. Need linnad on Tallinna konkurendid vaid mõningate tootmisinvesteeringute osas ja sedagi väga nõrgalt.“

„Turismialane võistlus ja konkurents investeeringute suunamisel tööstus- ja tootmisvaldkondadesse toimib Kesk- ja Ida-Euroopa maade linnadega (Varssavi, Gdansk, Praha). Mitmed neist on, ehkki ei asu Tallinnale väga lähedal, konkurendid ka rahvusvahelise teeninduse funktsioonide täitmise ja mingil määral ka sissetuleva elanikkonna osas.“

Strateegias tuuakse välja Tallinna koostöö edasise arendamise rõhuasetused:

1. Tallinn peab esmaoluliseks esindatust Euroopa Liidu institutsioonide juures Brüsselis.
2. Tallinn peab hädavajalikuks arendada oma **transpordiühendusi** lisaks Läänemere maadele ka Kesk-Euroopa (Via Baltica, Rail Baltica) ja Peterburist eemale jäävate Venemaa piirkondadega (Moskva suund). Oluliseks eesmärgiks püstitatakse **otse lennuliinide arvu suurendamine** Tallinna lennujaamast nimetatud suundadesse.

3. Tallinna linn peab vajalikuks leida ja arendada järgneva perioodi jooksul välja vähemalt paar sellist tegevusvaldkonda, mille osas ta on tuntud mitte ainult Põhja-Euroopas, Läänemere riikide linnade seas, vaid laiemas rahvusvahelises ja soovitatavalt isegi globaalses ulatuses. Potentsiaali taoliste rahvusvaheliste nišiproduktide tekitamiseks ja arendamiseks võivad pakkuda kitsamad **IT-valdkonnad** või **Tallinna-Helsingi kaksiklinn konverentsi- ja festivaliturismi** asukohana.
4. Tallinn peab rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamiseks laiendama planeeringualast ja funktsionaalset koostööd naaberomavalitsustega, et tagada piirkonna eelduste parim kasutamine, valikuvõimaluste mitmekesisus, tasakaalustatud lahendused linnaruumi arendamiseks ning **kasutada maksimaalselt piirkonnas toimivaid rahvusvahelisi koostöövõrgustikke**.
5. Nimetatud suundade esiletõstmisel on lähtunud tõsiasi, et juba praegu on Tallinnas asuv **ettevõtlus tugevalt sidustatud Soome ja Rootsi**ga ning võib eeldada, et see seos tulevikus tugevneb. Lisaks sellele peaks ettevõtlusgeograafia laienema nii **Läänemere lõunakalda (eriti Põhja-Saksamaa)** kui ka **Peterburi piirkonna suunas**. Sama loogika puudutab ka **transpordisidemeid** ning mitmesuguseid muid koostöösidemete (sh kultuuriline koostöö) ja **omavalitsuslike sidemete arengut**.

3.2.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- **Transpordivõrgustik ja ühenduvus** on rahvusvahelise koostöö alus ja eeldus. Ühenduvuse parandamise osaks on Tallinn-Helsingi mereraudtee arendamine ning Tallinna sadamatest raud- ja maanteeühenduste rajamine (nt Põhjaväil). Koostöö teemaks on ka merealuse tunneli uuringud. Venemaaga koostöös on eesmärgiks saavutada korralik **kiire rongiliiklus** Tallinna ja Peterburi vahel, mille osana vajavad lahendamist **piiri- ja tolliküsimused Venemaa piiril**.
- **Ühistranspordi** kasutamise piiriülene lihtsustamine. Tallinna, Helsingi ja Peterburi transpordikaartide tehniline ühildamine ja ühine rakenduste arendamine selliselt, et need on kasutatavad igas linnas.
- Avalikus halduses on oluline **linna juhtimise korralduse** kogemuste vahetamine pealinnadega. Tallinnal ei ole Eestis ennast kellegagi võrrelda korralduse mõttes, kuivõrd mastaabilt ja struktuurilt ollakse teistes väga erinevad – nt puudub teistel linnadel linnaosade temaatika – mis teeb rahvusvahelise koostöö hädavajalikuks. **Ametnike ja spetsialistide kompetentsi tõstmiseks** on kasulik ametnike pikemaajalisem vahetamine ja stažeerimisvõimaluste loomine.
- **Linna tugiteenuste arendamine** linnakantseleis kui linnavalitsuse ühes staabiorganisatsioonis. Avaliku halduse **infotehnoloogiline uuendamine** (nt e-hanked) ja **e-teenuste** arendamine on selles osas oluline arengusuund. Koostöö sisuks on lahenduste üle võtmine nendelt linnadelt, kes on rohkem teinud, eelkõige on võrdusaluseks ja koostööpartneriks Helsingi. Tallinnal on vaja ennast võrrelda rahvusvaheliselt ja teiste linnade kogemusest on abi linna juhtimise selgema korralduse loomisel tugiteenuste aspektist.

- **Rannaalade arendamine, mereäärse uue city** kompleksne arendamine vastavalt linna arengukava kontseptsioonile linna avamisest merele. Rahvusvahelise koostöö dimensioon on oluline eelkõige kontseptsioonide arendamise, planeerimise, arhitektuuriliste visioonide loomisel.
- **Energeetika** arendamise valdkonnas on prioriteediks **alternatiivsed kütused ja kokkuhoid**. Läbi koostöö on võimalik kujundada kompetentsi olulistes tulevikuvaldkondades nagu säästev energeetika.

3.2.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Tallinna Linnakantselei arenguteenistuses toimunud intervjuu käigus valiti osaliste poolt ÜSR eesmärkidest olulisimatena välja eesmärgid (7), (2) ja (10). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Läänemaa konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames järgmiselt.

(7) Säästava transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamine.

Tallinna säästava transpordi arendamise vajadused haakuvad temaatilise eesmärgi ERF kõigi investeerimisprioriteetidega:

- (a) Euroopa ühtse mitmeliigilise transpordipiirkonna toetamine investeerides üleeuroopalise transpordivõrku (TEN-Ti);
- (b) Piirkondliku liikuvuse tõhustamine, liites teise ja kolmanda suurusjärgu sõlmed TEN-Ti infrastruktuurile;
- (c) Keskkonnasõbralike ja vähese süsinikdioksiidi heitega transpordisüsteemide arendamine ning säästva linnaliikluse soodustamine;
- (d) Ulatusliku, kõrgekvaliteedilise ja koostalitlusvõimelise raudteesüsteemi arendamine.

(2) IKTle juurdepääsu ning selle kasutamise ja kvaliteedi edendamine.

Temaatilise eesmärgi ERF investeerimisprioriteetidest on Tallinna arenguvajadustega kõige otsesemalt seotud prioriteet (b):

- (b) IKT toodete ja teenuste, e-kaubanduse arendamine ja IKT nõudluse edendamine.

(10) Investeerimine haridusse oskustesse ja elukestvasse õppesse.

Territoriaalse koostöö fookus on temaatilise eesmärgi ESF investeerimisprioriteedis (iii):

- (iii) Ühiste haridus- ja koolituskavade väljatöötamine ja rakendamine.

3.2.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- **Suuremad linnad Läänemere piirkonnas** – Helsingi, Peterburi, Stockholm. Kasulik on kui idapoolsed linnad ja piirkonnad osaleksid ka üleeuroopalistes koostööprojektides.
- Regionaalselt on kõige loomulikum Eestit ning Venemaa ja Soome vastavaid piirkondi ühendav **Soome lahe koostööpiirkond**.
- **Eesti-Läti-Leedu pealinnade** koostöö – linnad on sarnase arengutaustaga ja samalaadsete probleemidega. Mingites asjades on ees Tallinn, aga on ka neid teemasid, kus teistel pealinnadel on paremad lahendused.
- Laiemalt peab Tallinn tegema koostööd nende **linnadega, kes on sarnased suuruselt või siis statuudilt**, sh ka Euroopast väljaspool.
- Piiriülese transpordi arendamine (sh ja esmajoones piiri- ja tolliküsimused) peab toimuma **riikide eestvedamisel** selliselt, et ka linnad on protsessi kaasatud. Ka Tallinna ja Helsingi omavahelisesse koostöösse tuleks igal juhul **kaasata vastavad riiklikud struktuurid**.
- Linnavalitsus ja selle ametid, linna sihtasutused ja MTÜ-d peaksid olema koostöös osalejad võrdses staatuses, vastavalt sellele, mis on koostöö teema.

3.3. Hiiumaa

3.3.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Hiiu maakonna kui terviku kohta kehtiv arengukava puudub. Maakonnakeskuse **Kärdla linna arengukavas** tuuakse esile Kärdla linna sõpruslinnad Norrtälje Rootsist, Länsi-Turunmaa Soomest, omavalitsusliit Amt Neukloster-Warin Saksamaalt ja Sillamäe Eestist ning nenditakse, et kõige stabiilsem ja pikaajalisem koostöö on olnud Norrtäljega, kellega sõlmiti 1989. aastal koostööleping **haridus-, kultuuri-, keskkonna-, sotsiaal- ja linnaplaneerimise** valdkonnas. Samuti märgitakse, et koostöökontaktid on Kärdlal olemas Targale vallaga Lätis, Georgiupolise omavalitsusega Kreetal ja Vissenbjergi kommuuniga Taanis.

Olulisima koostööpiirkonnana nähakse Läänemere regiooni, sh koostööd Läänemere Linnade Ühenduse (UBC) ja Läänemere Seitsme Saare koostööorganisatsiooni B7 raames.

Põhjamaade naabrust käsitletakse kui **ettevõtluse ja turismi valdkonna** arenguvõimalust. Olulisel kohal ettevõtluskeskkonna ja turismi arendamisel ning maine kujundamisel on koostöö Läänemere seitsme saare koostööorganisatsiooni B7 raames. Kärdla majanduse arengu toetamiseks kavatakse leida Hiiumaast ja Kärdlast hoolivaid ettevõtjaid ning teha koostööd investorite ja visionääridega Eestist ja Põhjamaadest, et leida **uusi arenguvõimalusi ja lahendusi**.

Arengukava eesmärgipüstituse osas soovitakse Kärdla linna arengut **sadama- ja turismilinnana**, millel on „kujunenud head koostöökontaktid teiste Läänemere-äärsete linnadega“:

„Üha sagedamini leiavad Rootsi ja Soome jahid ning väikesed reisilaevad üles Kärkla sadama. Koos külastajate arvu kasvuga paraneb kohalikule turule suunatud väikeettevõtete majanduslik seis, pakutavate teenuste valik ja kvaliteet.“

Edasises arendustegevuses kavandatakse Kärkla sadama väljaehitamist jahisadamana, millel on suutlikkus väiksemate reisilaevade vastuvõtmiseks. Suurenev külastajate arv on eelduseks **Via Islands ideestiku** ellurakendamiseks.

Rahvusvaheline koostöö rolli nähakse veel:

- **Üld- ja huvihariduse ning täienduskoolituse** arendamises – siin on koostööpartneriteks UBC ja B7;
- **Kultuuri- ja spordialases** ühistegevuses, mida toetatakse B7 koostöö raames;
- **Säästva energeetika** arendamises – 2010. a detsembris liitus Kärkla koos teiste Hiiumaa omavalitsustega Euroopa saarte omavalitsusi liitva *Pact of Islands* kokkuleppega, mille raames tegeletakse energiatarbimise analüüsimise ning säästva energia tegevuskava koostamise ja elluviimisega.

3.3.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- **Saarelisusest tulenevate probleemide** lahendamine – siin on prioriteet selliste probleemide lahendamiseks parimate praktikate (kuni riikliku poliitikani välja) ülevõtmine. Vastust nõuab küsimus: „Milliseid erinevaid meetmeid erinevad riigid on kasutusele võtnud olulistest valdkondades nagu **laevaliiklus, töökohad, kohalike ressursside väärimine, turundus elu- ja ettevõtluskeskkonnana** saartel elu säilimiseks?“
- Piisava hulga **töökohtade tagamine** Hiiumaal, et kohalik elanik saaks saarel elada aasta ringi ja oma pere toita. Töökohtade teema rahvusvahelise koostöö võtmes seisneb selles, et Eesti tervikuna ja sealhulgas Hiiumaa on oluliselt madalama palgatasemega, kui meie lähinaabrid Soome ja Rootsi. Sealne ettevõtja peab ellujäämiseks oma tegevuse kõrgete tööjõu kulude tõttu sageli riigist välja viima. Tendentsiks on töökohtade liikumine odavamatesse piirkondadesse ja koostöö peaks olema suunatud töökohtade toomisele Eestisse ja Hiiumaale, mis on Hiiumaa ja Põhjamaade ettevõtjate ühishuvi koht. Hiiumaa eeliseks teiste regioonide ees on sarnane kultuuriline taust ja lähedus Põhjamaadele. Hiiumaal piisab väikestest investeeringute ja töökohtade mahtudest, et elu saarel paremaks muuta.
- Kvaliteetsed **laevaühendused**. Ühendus mandriga peab muutuma sisult veel kvaliteetsemaks kui ta täna on – rohkem ühendusi ja lühem ülesõidu aeg. Lisaks sellele on vajalik parandada Hiiu- ja Saaremaa vahelist laevaliiklust (nõuab ajakulu vähendamiseks veetee süvendamist), luua võimalus osaleda kruisiliinide võrgustikus ning kvaliteetsete jahi- ja väikelaevade sadamatega Läänemere saarte väikesadamate võrgustikus.

- Saare energeetilise iseseisvuse tagamine ja **säästlike energialahenduste** juurutamine. Teemaalisteks valdkondadeks, kus koostööd teha, on **alternatiivenergia, roheline energia, laineenergia, kuidul põhinevad koostootmisjaamad**. Asjakohase strateegia koostamise raha tuleb Euroopa saarelisuse arendusmeetmetest ja selle raames on lootust ka investeringurahadeks. Arenguvajadus tuleneb muuhulgas Hiiumaa tänase energeetilise ressursi piiripealsest olekust – saarele energiamahukama tööstuse täiendav toomine ei ole hetkel võimalik. Energeetika on ka põhiteemaks Hiiumaa maakondliku EAS arenguprogrammis.
- **Turismi** valdkonnas on koostöö esmaseks sisuks saarte brändi-kujunduse kogemuste vahetus ja uued lahendused, kuidas brände luua ja kasutada ja kuidas on teised ennast läbi selle turundanud?
- **Toiduainetetööstuses** on koostööobjektiks see, kuidas **mahepõllumundust** lähtekohaks võttes väärtustada kohalikku põllumajandustoodangut.
- **Rahvastiku vähenemise** küsimustega tegeldakse saarte koostöös, kuivõrd see on kõigil saartel ühine teema. Rahvusvahelises koostöös tuleb vahetada teadmist, mida keegi teeb ja ära kasutada teistel saartel toimivaid ideid.
- **Tervishoiu ja hariduse valdkonnas** tõhustatakse koostööd Hiiumaa haigla ja ametikooli ning Palanga rehabilitatsiooni keskuse vahel, et kasutada Hiiumaa asutuste ülevõimsusi Palanga väga heal tasemel haigla hüvanguks – eelkõige spetsialistide koolitamisel ja õpetamisel. Kohalik eesmärk on Hiiumaa haigla ja ametikooli koormuse ja asutuste endi säilitamine.
- Oluliseks arenguvajaduseks on ka kvaliteetsed **IKT ühendused**, et tagada kõigisse majapidamistesse piisava kiirusega internetivõimalus.

3.3.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Hiiu Maavalitsuses toimunud intervjuu käigus valiti osaliste poolt ÜSR eesmärkidest olulisimatena välja eesmärgid (3), (4) ja (7). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Hiiumaa konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames järgmiselt.

(3) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete [ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul)] **konkurentsivõime suurendamine.**

Ettevõtluse konkurentsivõime tõstmise alase koostöö vajadused on arengudokumentides väljendatud üldistes terminites; intervjuudes täpsustati koostöövajadust ettevõtlusvaldkondade osas – toidutööstus, turism. Seatud eesmärkide täitmise seisukohast on olulised mõlemad eesmärgi ERF investeerimisprioriteetid:

- (a) Ettevõtluse edendamine, eelkõige uute ideede kasutuselevõtu ja uute ettevõteteloomise soodustamise kaudu;
- (b) Uute ärimudelite arendamine VKE-dele eelkõige rahvusvahelist tegevust silmas pidades.

(4) Vähesese CO₂-heitega majandusele ülemineku toetamine kõigis sektorites.

Eesmärgiga seondult on olulise koostöövaldkonnana esile toodud saare energiaga varustatuse parandamine, mida kavandatakse teha läbi uute säästlike energiatootmise lahenduste juurutamise. Arenguvajadused on kõige enam seotud investeerimisprioriteediga (a):

- (a) Taastuvate energiaallikate tootmise ja jaotamise edendamine.

Asjakohane on ka tarbimise poole edendamine kooskõlas investeerimisprioriteetidega (b) ja (c):

- (b) Energiatõhususe ja taastuenergia kasutamise edendamine VKE-des;
- (c) Energiatõhususe ja taastuenergia kasutamise toetamine avalikes infrastruktuurides ja eluasemesektoris.

(7) Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamine.

Säästva transpordi eesmärk on Hiiumaale oluline seoses mereliste ühenduste parandamise ja sadamate väljaehitamise, mis seonduvad eesmärgi ERF investeerimisprioriteetidega (b):

- (b) Piirkondliku liikuvuse tõhustamine, liites teise ja kolmanda suurusjärgu sõlmed TEN-Ti infrastruktuurile.

3.3.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- Hiiumaa loomulikuks koostööpiirkonnaks on **Läänemere regioon**, riikidest konkreetsemalt **Soome ja Rootsi**.
- Oluline on teha koostööd piirkondadega, kellega juba koostööd tehakse toimivate organisatsioonide raames, milleks on **Läänemere saared**. Hiiumaa on Läänemere Saarte B7 ühenduse liige. B7 koostab käesoleval ajal oma arengustrateegiat, milles määratletakse ka omavahelise koostöö alused ja koostöö teemad.
- **Venemaal, esmajoones Peterburi regiooni**, vaadeldakse kui olulist turismiteenuste müügi sihtregiooni ja võimalike investeeringute allikat.
- Koostööprojektid peaksid olema avatud **erinevat tüüpi organisatsioonidele** – KOV, maavalitsus, SA, ülikoolid, jne. Praegu teevad omavalitsused koostööd omavalitsustega, ülikoolid ülikoolidega, aga tegelikult peaks jõud ühendama nii, et ülikoolid lahendaksid praktikutega koos probleeme ja saaksid panustada reaalsesse tegevustesse.
- **B7 tüüpi organisatsioon** peaks klassifitseeruma rahvusvahelise koostööprojekti partnerina.

3.4. Ida-Virumaa

3.4.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Ida-Virumaa arengukava 2005-2013 maakonna hetkeolukorra analüüsis rõhutatakse maakonna soodsat territoriaalset asendit Peterburi ja Soome läheduses. Maakonna asukoht Euroopa Liidu idapiiril suurendab

huvi siinse elu vastu. Venekeelse elanikkonna suurt osakaalu nähakse muuhulgas ka positiivse eeldusena **Venemaaga ärisuhete** loomisel ja hoidmisel. Ohtudeks peetakse seda, et Venemaa piiri läbilaskvus (igas mõttes) aheneb või läheb sootuks kinni ning Venemaa ja Eesti vahelised poliitilised suhted pingestuvad, samuti Soome aktiivset **transiidialast tegevust** Ida-Virumaa sadamate ja logistikakeskuste konkurendina.

Arengukava visioonis positsioneeritakse maakond Läänemere piirkonda ja Euroopa Liidu väravana Venemaale. Valdikondlikult on rõhk **kaubavahetusel ja turismil**:

*„Ida-Virumaa majandust iseloomustavad olemasolevatele lisandunud suured tööstusettevõtted, täiendavad mahukad välisinvesteeringud, kõrge ettevõtjate innovatsiooniteadlikkus ning aktiivne väike- ja keskmise suurusega ettevõtlus. Ida-Virumaa on kujunenud nii sise- kui **välituristide jaoks huvitavaks kultuuride mitmekesisuse kandjaks** ning Läänemere piirkonnas tuntud ja siseturul hinnatud **aktiivse rekreatsiooni** sihtkohaks. Ida-Virumaa on kujunenud Euroopa Liidu väravaks Venemaale – maakond on kujunenud soodsaimaks piirkonnaks Euroopa Liidu ja Venemaa vahelise **kaubavahetuse** arendamisel ning maakonna **puhkemajanduskompleks** on piisavalt arenenud teenindamiseks üha kasvavat küllastajate voogu.“*

Maakonna **ettevõtluskliima** plusside seas on majanduslikult hea asend Tallinna ja Peterburi vahel. Strateegias ollakse seisukohal, et „Ida-Virumaal on kindlasti olemas suurepärased eeldused muutuda Eesti kõige kiiremini arenevaks regiooniks – Ida-Virumaast paremat piirkonda **Euroopa Liidu ja Venemaa kaubavahetuse** arendamiseks ei ole“. Tööstustootmise seisukohast hinnatakse positiivseks kasvavate välisurgude lähedust (Venemaal). Ida-Virumaa arengut nähakse **kasvukolmnurgas Eesti-Venemaa-Soome**.

Ettevõtluse ja turismi tegevussuuna põhieesmärk ning neid toetavad meetmed ja alategevused põhinevad SWOT analüüsis kajastatud piirkonna tugevuste ja võimaluste (tugevad tööstusliku toomise traditsioonid, **soodne asend St. Peterburgi ja Soome lähedusega ning suur potentsiaalne tarbijate hulk sellest tulenevalt**, head looduslikud ja ajaloolised tingimused turismi arenguks, muulaste osakaalu olulisus ärisuhete arendamisel Venemaaga) ärakasutamisel maakonna ettevõtluse ja turismi arendamise huvides.

Konkreetsemateks kavandatavateks tegevusteks rahvusvahelistumise suunas on:

- Olemasolevate ja loodavate **tööstusparkide ning tööstusalade marketing** välismaal;
- Meetmed, mis on suunatud piirkonda läbivate rahvusvaheliste **kaubavoogude** suurendamist mõjutava **infrastruktuuri** väljaarendamisele;
- Informatsiooni laialdane levitamine **ettevõtluse** võimalustest Ida-Virumaal ja **investeeringuvõimaluste teavitamissüsteemi** käivitamine;
- Uue Narva jõe **silla ehitus koos piiriületuspunktidega ja ühendusteedega** nii Eesti kui Venemaa poolel;
- Sillamäe sadamas **reisiliikluse** avamine kolmnurgas Sillamäe-Peterburi-Kotka, mis elavdab ka Peipsi põhjaranniku (ja Lõuna-Eesti) turismielu;
- **Turismialaste** sidemete taastamine Venemaaga.

Jõhvi valla arengukava 2007-2020 nimetab SWOT-analüüsis esimese tugevusena soodsat positsiooni „regiooni keskel teede sõlmpunktis, **Eesti (lähitulevikus ka Euroopa Liidu) ja Venemaa vaheline värav**“. Arenguvõimaluste seas on nimetatud:

- koostööd riigiasutustega, erinevate partneritega maakonnas ning Läänemere regioonis;
- asendit – EL-i piiriäärset, viisarežiimi lihtsustumisel ja uue Narva silla ehitamisega intensiivistub kaubavahetus ja turism Venemaa suunal.

Jõhvil on ambitsioon olla „EL uue **piiriregiooni keskus**“. **Transpordi** valdkonnas toetatakse *Via Hanseatica* (Narva-Jõhvi-Tartu-Valga-Riia) arenguvööndi projekte.

Sotsiaalse sidususe suurendamiseks peetakse vajalikuks „luua valdkondlikke koostöövõrgustikke vallas, maakonnas ja maailmas“ ning „tugevdada välispartnerite kaasatust valla arengu edendamisel“. **Hariduse** valdkonnas kavandatakse „õpilaste ja pedagoogide üle-eestilistes ja rahvusvahelistes projektides osalemise toetamist“, **kultuuri ja sporditöö** valdkonnas „koostöösidemete arendamist (lepingute sõlmimine) naaberomavalitsuste, sõpruslinnade ja välisriikide omavalitsustega“.

Piiriäärsete kohaliku omavalitsuse üksuste arengukavades on rahvusvahelise koostöö osas maakonnaga sarnased rõhuasetused – **transpordiühendused, kaubavahetus ja turism seoses Venemaaga**.

Alajõe valla arengukavas 2012-2020 sedastatakse, et valda läbib „riikliku tähtsusega Valga-Tartu-Jõhvi-Narva ehk **Via Hanseatica transpordikoridor**“, milles nähakse „rahvusvahelist perspektiivi ja mille arendamine on üks transpordi arengusuundadest Eestis“. Rahvusvahelise koostöö hea näitena tõstetakse esile Alajõe valla osalemist koostööprojektis SupportNet II Estonia,

*„mille realiseerimise raames, rajati Vasknarva külla paadislipp ning soetati ujubatoonid. Selle projekti eesmärgiks oli **väikesadamate infrastruktuuri parandamine** ning piiriäärsete mereterritooriumite integratsioon Balti võrgustikku **mereturismisadamate koostöö** ning Balti mere regiooni kestva arengu alal. Projekt oli suunatud Narva-Jõesuu ja Vasknarva jahisadamate rekonstrueerimiseks ning sadamate majanduslike võimaluste arendamiseks ja nende ühendamiseks rahvusvahelisse võrgustikku marketingi ning informatsiooni koostöö alal.“*

Rahvusvahelist koostööd kavandatakse ka **kultuuri** valdkonnas, kultuurikoostöö projektides.

Iisaku valla arengukavas aastateks 2013-2025 kirjutatakse **kohaliku omavalitsuse juhtimise ja kommunikatsiooni** alaosas, et „vald on välispartneritele ja -külalistele avatud“.

Illuka valla asendi iseloomustamisel **Illuka valla arengukavas 2013-2016** tõstetakse olulisena esile, et Illuka vald on Euroopa Liidu piirivald. Illuka valla arengut mõjutavate üldiste tingimuste seas nenditakse, et „Eesti ja Venemaa suhted ei soosi piiriülest majanduslikku koostööd“ ning et „Illuka valla asukohaeelised majandustegevuses ei avaldu ning **transiidi- ja logistikapotentsiaal on pärsitud**“.

Ettevõtluse valdkonnas seatud eesmärgi täitmise üheks tegevuseks on kavandatud välissuhete ja –koostöö arendamist. **Turismi** valdkonna käsitluses leitakse, et „olulist potentsiaali piirkonna turismiettevõtluse arendamisel loovad valla asukoht Euroopa Liidu idapiiril, omanäolised vaatamisväärsused ja kohalike loodusvarade väärtustamise võimalused“.

Hariduse valdkonnas kavandatakse „rahvusvahelisi projekte koolis“ ning Kurtna **Noortekeskuse** lähiaastate olulisemate arengusuundade seas on samuti rahvusvaheline koostöö.

Lohusuu valla arengukavas 2007-2018 nimetatakse ühe võimalusena, mille kasutamine kiirendaks **turismi** arengut Lohusuus, koostööd rahvusvaheliste turismiorganisatsioonidega ning turundusalgatustega.

Narva-Jõesuu arengukava 2011-2025 määratleb Narva-Jõesuu asendi „majanduslikus kolmnurgas Kirde-Eesti, Loode-Venemaa ja Kagu-Soome vahel“. SWOT-analüüsis loetletakse ühe tugevusena soodsat geograafilist asendit.

Välissuhtluse peatükis nimetatakse Narva-Jõesuu linna kolme ametlikku sõpruslinna: Imatra linn Soomes, Kroonlinn ja Billundi linn Taanis. Eesmärgiks seatakse „tihendada koostööd sõpruslinnadega“. Välissuhete alal kavandatakse järgmisi tegevusi:

- kogemustevahetamise korraldamine sõpruslinnadega läbi linna erinevate asutuste;
- rahvusvahelistes koostööprojektides ja võrgustikes osalemine;
- rahvusvaheliste ja üle Eestiliste koolituste ja konverentside korraldamine;
- rahvusvaheliste festivalide korraldamine.

Linna juhtimise ja kommunikatsiooni arendamisel on eesmärgiks, et „linn on haldussuutlik ja efektiivne, teeb tõhusat koostööd maakonna ja riigi teiste omavalitsustega. Regulaarselt suheldakse ka välispartneritega“.

Keskkonnakaitse valdkonnas soovitakse arendada rahvusvahelist koostööd säästva arengu küsimustes.

Vaivara valla arengukava 2013-2017 SWOT-analüüs tugevustes loetletakse valla piiri Venemaaga ning seda, et „valda läbivad transiitsooned“. Nõrkusteks on, et „ebastabiilsused Venemaal kanduvad valda“. Valla arenguvõimalusi nähakse valda läbivate transiiditeede ja tulevase silla-piiriületuspunkti kasutamises valla arenguks. Arengukavas viidatakse üleriigilisele planeeringule Eesti 2030, „mille kohaselt soodustab Ida-Viru linnastu kasvu Vene-Hiina suunaliste kaubavedude teenindamise vajaduse kasv ja suurenev koostöö Peterburi linnaga, mis annab uue arengutõuke kogu regioonile“.

Ettevõtluse valdkonnas tuuakse esile lähedust suurlinnale Peterburile. **Noorsootöö ja huvitegevuse** valdkonnas kavandatakse rahvusvaheliste ja vabariiklike kontaktide loomist.

3.4.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- **Koostöö on vajalik igas valdkonnas**, esmajoones maakonna arengukava põhiteemades (**haridus, ettevõtlus ja tööhõive, keskkond, turism**).
- **Ettevõtluse teadmuspõhisust** arendav koostöö ja laiemalt ettevõtluse arendamise kontaktid, sh kompetentsikeskuse töö tulemuslikkuse ja jätkusuutlikkuse tagamisel. Maakonda huvitavad teemad on, kuidas kasvatada väikese ja keskmise suurusega ettevõtja **tehnoloogia või tootarendusvõimekust** ning **ekspordivõimekust**. Nendes teemades on maakond on selgelt vähemarenenud nii

Soomest kui ka Rootsist. Ettevõtjate jaoks on koostöö **туру otsimine ja ka konkreetsete kogemuste vahetamine** ja ükskõik millises teadusuuringuprojektis ühe partnerina osalemine, mis arendab maakonna inimesi. Koostöö annab teadmise maailmas olemasolevast – mida on mujal tehtud, millisel arengutasemel ollakse – mistõttu ei ole vaja hakata neid asju uuesti leiutama.

- **Põlevkivienergeetika** rahvusvahelises koostöös on võimalik eksportida kompetentsi – esialgu USAsse, Jordaaniasse, Serbiasse, kuid tegelikult on terves Euroopas ühel või teisel kujul põlevkivi väga palju ning kompetentsi ekspordipotentsiaal suur. Energeetikasektoris saab koostöös õppida ka seda, kuidas on ühes või teises riigis **kaasnevad sotsiaalküsimused** lahendatud – see on väga huvitav ja kasutoov teadmine.
- **Turism** on teine suur majandusharu Ida-Virumaal, kus on tehtud palju koostööd Venemaa partneritega ja lähiaastatel kavandatakse turismi arendamise suunda väga jõuliselt jätkata.
- **Hariduse ja teaduse** valdkonnas on rahvusvaheline koostöö olulisim TTÜ kolledži ja **põlevkivi kompetentsi** arendamisel. Kõrgkoolide ja kutsekoolide koostöös toimub **õpilaste, üliõpilaste ja õppejõudude vahetus** esmajoones Venemaaga, mis on võimalik, sest maakonnas õpetatakse ka vene keeles. Peterburi kõrgkoolid pakuvad häid õppimisvõimalusi maakonna noortele osades valdkondades, nt mäetööstuses. Hariduse ja teaduse valdkonna koostöö eesmärk on tuua maakonda kõrgema kvalifikatsiooniga tööjõudu, mille baasilt saab väikeettevõtlus areneda ja innovatsioon levida.
- **Sotsiaalvaldkonnaga** seotud koostööprojektid on uus teema, mida uuel programmiperioodil on kavas edendada. Näiteks Kohtla-Järve linnavalitsusel on juba olemas ettevalmistamisel sotsiaalvaldkonna projektid Venemaa partneritega ja edu korral tehaks need projektid uuel perioodil teoks.

3.4.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Ida-Viru Maavalitsuses toimunud intervjuu käigus valiti osaliste poolt ÜSR eesmärkidest olulisimatena välja eesmärgid (1), (3) ja (10). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Ida-Virumaa konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames järgmiselt.

(1) Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.

Ida-Virumaa arenguvajadus tõsta regionaalse kolledži baasil eelkõige põlevkivi alast tehnoloogilist kompetentsi seonduv temaatilise eesmärgi ERF investeerimisprioriteetidega (b) ja (c):

- (b) Ärialaste teadusuuringute ja innovatsiooni investeeringute, toodete ja teenuste arendamise, tehnosiirde, sotsiaalse innovatsiooni ja riiklike teenuste alaste rakenduste, nõudluse stimuleerimise, võrkude loomise ja avatud innovatsiooni soodustamine läbi aruka spetsialiseerumise;
- (c) Tehnoloogia- ja rakendusuringute, katseliinide, toodete varaste valideerimismeetmete, arenenud tootmisvõimsuste suutlikkuse ja esimese toodangu toetamine võtmetehnoloogiate raames ning üldotstarbeliste tehnoloogiate levitamise toetamine.

(3) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete [ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul)] **konkurentsivõime suurendamine.**

Maakonna ettevõtluse arendamisel on asjakohane temaatilise eesmärgi mõlema ERF investeerimisprioriteedi (a) ja (b) toetuste kasutamine:

- (a) Ettevõtluse edendamine, eelkõige uute ideede kasutuselevõtu ja uute ettevõteteloomise soodustamise kaudu;
- (b) Uute ärimudelite arendamine VKEde jaoks, eelkõige pidades silmas rahvusvahelist tegevust.

(10) Investeeringud haridusse, oskustesse ja pidevõppesse.

Territoriaalse koostöö fookus on temaatilise eesmärgi ESF investeerimisprioriteedis (iii):

- (iii) Ühiste haridus- ja koolituskavade väljatöötamine ja rakendamine.

3.4.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- **Eesti-Soome-Vene kasvukolmnurk** on reaalne maastik, kus maakond oma koostööd piirkonnas ette kujutab. Maakonna jaoks oleks ideaalne kui oleks võimalik teha kolmepoolseid koostööprojekte Eesti, Venemaa ja Soome vahel. Kahjuks sellist programmi ei ole ning seetõttu tuleb teha ühed projektid koos Venemaaga ja teised koos Soomega.
- Maakonnale on positiivne areng see, et tuleval perioodil ei ole mitte Eesti-Läti-Vene programm, vaid Eesti-Vene programm. Läti kaasamine on olnud maakonna organisatsioonide jaoks segavaks faktoriks, kuna ühiseid teemasid ja kokkupuutepunkte on vähe.
- **Peterburi piirkond** on Venemaa poolelt kõige olulisemaks koostööpartneriks. Ida-Virumaal on tugevad KOV-id, kellel on väljakujunenud partnerid Venemaal olemas – Narval Ivangorod, Jõhvil Kingissepa, Kohtla-Järvel Slantsõ.
- **Põhjamaad.** Soomest on olulisim koostööpiirkond **Kagu-Soome**. **Põhja-Rootsiga** on maakonnal pikaajaline koostöö, kuid selle koostöö rahastamiseks EL territoriaalse koostöö programmi ei ole, mille alusel projektitoetusi taodelda. Kasulikeks koostööpartneriteks on ka **Norra ja Island**. Island on väikese riigina väga hea eeskuju oma innovatsioonilistes arengutes.
- Sisukat koostööd on tehtud ka **Šotimaaga**.
- Koostööd peaks tegema **kõik organisatsioonid**, kellel vaja. Olulised partnerid on **kõrgkoolid** (TTÜ kolledž ja Peterburi ülikoolid).
- Koostööd teevad maakonnas KOV-idest eelkõige suuremad. Mõtlemiskoht, eriti seoses rahastamisega, on see, kuidas laiemalt väiksemaid KOV-e oleks võimalik territoriaalsesse koostöösse haarata.

3.5. Narva linn

3.5.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Narva linna arengukava 2008-2017 sisaldab alapeatükki „Koostöö ja partnerid“, milles loetletakse koostööpartnerid ja kirjeldatakse koostöö sisu:

„Narval on kaks sõpruslinna, nendeks on – Karlskoga (Rootsi) ja Tinglev (Taani). ... Narva on linn sõlminud koostöö- ja arengulepingud: Pärnu (Eesti), Ivangorod (Venemaa), Petrozavodsk (Venemaa), Pihkva oblast (Venemaa), Sankt-Peterburgi Kirovi rajoon (Venemaa), Moskva linna edelaringkond (Venemaa), Forssa (Soome), Lahti (Soome), Donetsk (Ukraina), Elblag (Poola), Gorna Oryahovitsa (Bulgaaria). Ühisprojektide elluviimisel on kõige tihedam koostöö Ivangorodi linnaga. ... Samuti on viimastel aastatel hästi laabunud ja muutunud perspektiivseks koostöö Sankt-Peterburgi Kirovi rajooni, Moskva linna edelaringkonnaga.“

Perspektiivsete koostöösuundadena nimetatakse **turismi ja ettevõtluse** arendamist.

Linna SWOT-analüüsis leiab rahvusvaheline koostöö ja territoriaalne asend kajastust tugevuste poolel:

- **koostöö Venemaa ja Euroopa Liidu riikidega:** ühisprojektid, kontaktid;
- soodne geopoliitiline asend EL-i ja Venemaa vahelisel piiril;
- tihedad **kultuurisidemed Venemaaga** ja vene keele tundmine.

Infrastruktuuri ülevaates tuuakse esile, et

*„linna läbib Euroopa tähtsusega **automagistraal (E20) ja Tallinn-Peterburgi raudtee**, mida mööda **veetakse põhiline osa vabariigi eksport- ja importkaupadest**. Narvast 25 km kaugusel asub Sillamäe sadam – EL kõige idapoolsem **süvasadam**. Sadamakaid on võimelised vastu võtma suuri kaubalaevu, mis saavad Balti merre Taani väinade kaudu, samuti reisilaevu, mis liiguvad Sillamäe-Kotka liinil“.*

Linna strateegiliste eesmärkide seas on soov „luua Läänemere riikide regioonis arenenud ja efektiivne rahvusvaheliste sidemete ja koostöö võrk“. Strateegiliste eesmärkidega seotud üleanded sisaldavad järgmisi rahvusvahelise koostöö tegevusi:

- osalemine naaberriikide üritustel;
- osalemine rahvusvahelistes liitudes, assotsiatsioonides, komisjonides;
- suhete arendamine sõpruslinnadega;
- osalemine rahvusvahelistes ühisprojektides;
- piiriülese koostöö arendamine;
- Euroregiooni loomine Eesti-Vene piiril.

Arengukava tegevuskava sisaldab alljärgnevaid koostöötegevusi:

- Hansapäevade korraldamine;
- Narva linna päevade korraldamine Sankt-Peterburis;
- osalemine rahvusvahelistes liitudes, assotsiatsioonides, komisjonides;
- Läänemeriikide linnade liidus (UBC) osalemine;
- osalemine rahvusvahelistes ühisprojektides: Projekt Bridging cultures: strengthening and development of Narva – St-Petersburg **cultural traditions** and social contacts; Projekt “Unikaalse piiriülese **Narva-Ivangorodi kindluste ansambli kui ühtse kultuuri ja turismi objekti** arendamine“;
- operatiivset piiriületamist tagava **ühistranspordi terminalide** rajamine Narva ja Ivangorodi linna.

3.5.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- Väga oluline on **transpordivõrgustiku** ühine arendamine, näiteks uue silla ehitus üle Narva jõe, bussi- ja raudteejaamade renoveerimine, ühendava bussiliini avamine Narva ja Ivangorodi vahel.
- Tähtsaks rahvusvaheliseks ühenduslüliks on **Narva jõgi**, millel soovitakse ühiselt arendada sisevee- ja mereturismi ning selleks vajalikku taristut. Suureks takistuseks veetranspordi arengus, mida koostööprojektide raames likvideerida, on Narva jõe madal suudmeala, mis takistab suurematel alustel jõele sõitmist.
- **Kultuuri- ja turismialane koostöö** põhineb eelkõige Narva ja Ivangorodi ühisel **kindluste ansambli**. Kuna tegemist on tähtsa ajaloolise objektiga, on oluline kompleksi terviklikkuse säilitamine ning kindlustuste koordineeritud rekonstrueerimine. Selle põhjalt oleks võimalik edasi arendada ühiseid turismialaseid projekte. Narva ja Ivangorodi koostöös on alustatud Narva jõe äärsete promenaadide rekonstrueerimist ning seda tuleb jätkata.
- Koostöö **piiriületuse lihtsustamiseks** on oluline **tööjõu regionaalse mobiilsuse kasvuks** eelduste kujundamisel. Käesoleval ajal on piiripunkti ületamine tülikas eelkõige Narvast Ivangorodi töö- käijatele (peamiselt Vene Föderatsiooni passiga elanikud, teistel juhtudel kaasneb probleem tööviisade saamisega). Eesti poolt on huvi nt seoses tööjõupuudusega Narva haiglas, mida saaks leevendada Vene arstide ning õdedega.
- **Ettevõtluse** arengus nähakse koostöö teemana eelkõige **sobiva raamistiku loomist**, mis tagaks ettevõtetele soodsa pinnase naaberriikides tegutsemiseks. Narva on sobiv linn **Vene ettevõtjatele**, kuna elanikkond mõistab keelt ning korruptsioonioht (mis puudutab nt altkäemakse) on oluliselt madalam. Suurt piiriülest koostööpotentsiaali omab Kreenholmi kvartali täitmine uue sisuga.

3.5.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Narva Linnavalitsuse esindaja saatis maakonna arenguvajaduste ja rahvusvahelise koostööga seotud ÜSR eesmärkide valiku intervjuu järel kirjalikult. Valik sisaldab eesmärke (7), (8) ja (10). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Narva linna konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames järgmiselt.

(7) Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine.

Narva linna transpordivaldkonna olulisimad koostööprojektid – Narva – Ivangorodi sild, piiriülene bussiliiklus ja terminalide rekonstrueerimine, väikelaevade liikumisvõimaluste parandamine Narva jõel – nõuavad toetusi investeerimisprioriteetidest (a), (b) ja (c):

- (a) Euroopa ühtse mitmeliigilise transpordipiirkonna toetamine investeerides üleeuroopalisse transpordivõrku (TEN-Ti);
- (b) Piirkondliku liikuvuse tõhustamine, liites teise ja kolmanda suurusjärgu sõlmed TEN-Ti infrastruktuurile;
- (c) Keskkonnasõbralike ja vähese süsinikdioksiidi heitega transpordisüsteemide arendamine ning säästva linnaliikluse soodustamine.

(8) Tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine.

Tööhõive edendamisel on olulisimaks ERF investeerimisprioriteediks (a), mida peaks täiendama ESF investeerimisprioriteet (i):

- (a) Ettevõtlusinkubaatorite arendamine ning investeringute toetamine füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemisele ja ettevõtete asutamisele;
- (i) Piiriüleste tööturgude lõimimine, sealhulgas arvatud piiriülene liikuvus, ühised kohalikud tööhõivealgatused ja koolitused.

(10) Investeeringud haridusse, oskustesse ja pidevõppesse.

Hariduses on Narva linna territoriaalse koostöö vajadus seotud esmajoones ESF investeerimisprioriteediga (iii):

- (iii) Ühiste haridus- ja koolituskavade väljatöötamine ja rakendamine.

3.5.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- Peamiseks välispartneriks on naaberriik **Venemaa**. Koostöö on mitmekülgne ning hõlmab väga paljusid valdkondi nagu turism, transport, infrastruktuuride arendamine, sotsiaal-, haridus-, keskkonna- ja energeetikavaldkond, kultuuri- ja ettevõtluskontaktide vahendamine. Vajadus on

arendada ja teostada **kolmepoolseid projekte** – Eesti-Venemaa vahelisi koostööprojekte, kuhu on kaasatud veel kolmas riik. Eelkõige nähakse sellise partnerriigina Soomet, lisaks ka Lätit või Rootsit.

- Tihedam on koostöö **lähemate Venemaa linnadega** – Ivangorodi, Kingissepa ja Peterburiga (täpsemalt Kirovi rajooniga), samuti kaugemal asuva Petroskoiga. Ühised huvid on peamiselt **turismialased**, mõningal määral edendatakse koostööd kultuuri- ja haridusvaldkonnas. Mitmetel Narva koolidel sõpruskoolid Peterburis.
- Probleemiks on **Venemaa poolsete ekspertide puudujääk**. Ivangorodi linn on koostöös suuresti sõltuv rajooniadministratsioonist, seega on koostöö keerulisem ning aeganõudvam. Ühtlasi takerduvad paljud projektid vähesesse inimressurssi ja puudulikku keeleoskusesse (Euroopa Liidu projektide dokumentatsioon ja aruandlus on inglisekeelne). Kuna Ivangorodi palgad ei ole lähedalasuva Peterburiga konkurentsivõimelised, ei ole vastavaid eksperte finantside puuduse tõttu võimalik kaasata. Samuti pärsib koostööprojektide edukust erinev seadusandlus ning esitatavad nõuded projektidele.
- Osalus **kaksiklinnade assotsiatsiooni** tegevuses. Tegemist on koostööorganisatsiooniga erinevate kaksiklinnade – kaks linna, mis inimasustuselt ja geograafiliselt moodustavad ühe terviku, ent on riigipiiriga jaotatud kaheks – vahel piiriülese koostöö edendamiseks. Eestist on lisaks Narvale (koos Ivangorodiga) liikmeks veel Valga (koos Valkaga).
- Koostööprojekte on tehtud ka **Soome, Rootsi, Norra, Saksamaa ja Poolaga**. Koostöös Norraga teostati ametnike haldussuutlikkust tõstev koolitus. Soome omavalitsustele välja käidud projektiideed on saanud positiivset tagasisidet, ent regionaalarengu juhtimine käib seal läbi ELY-keskuste, mille prioriteediks on siiani olnud erinevate koolituste läbiviimine. Narva linna vaatepunktist on koolitusi olnud juba piisavalt ning oodatakse konkreetsemaid samme koostöö arendamisel. Lisaks on turismi edendamiseks Narva muuseum kaasatud Läänemereregiooni projekti Agora.

3.6. Jõgevamaa

3.6.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Jõgevamaa arengustrateegia 2020+ toob esile tõsiasjad, et maakonda läbivad olulised riigisisesed ja rahvusvahelised maantee- ja raudteetranspordi koridorid ning idasuunas piirab maakonda Euroopa suuruselt viies järv – Peipsi järv, mis ühtlasi on piiriveekogu Eesti ja Euroopa Liidu ning Venemaa vahel.

Jõgeva Maavalitsuse eesmärgiks rahvusvahelise koostöö valdkonnas on strateegia põhjal välissuhtluse võrgustiku loomine, tagamaks vastastikku kasulikke püsivaid koostöösuhteid. Teemaaliselt tõstetakse strateegias esile **ettevõtluskontaktide arendamist** teiste regioonide ja välisriikidega, alustades kontaktidest sõpruspiirkondade ettevõtjatega. Eesmärgiks seatakse koostöölepingute sõlmimine Jõgeva Maavalitsuse ja vähemalt 7 välisriikide regionaalse ja kohaliku omavalitsusega. Rahvusvahelisse koostöösse peavad olema kaasatud ka Jõgevamaa kohaliku omavalitsuse üksused ja kolmanda sektori esindajad.

Arenguvõimalusi koostöös Venemaaga nähakse Peipsi **kalavarude majandamises ja sadamate kasutamises**, kasutades kalanduse arendamisel EL fondide vahendite toetusi. Vooremaa **puhkemajanduspiirkonda** soovitakse arendada koostöös Saadjärve piirkonna ja Tartu linnaga arvestades ka rahvusvahelist turgu.

Jõgeva linna arengukava aastani 2020 välissuhete alapeatükis seisab, et

„Jõgeva linnal on sõlmitud sõpruslepingud Kaarina (alates 2005. a) ja Keuruu linnadega (1991. a) Soomes, Jonava linnaga Leedus (2010. a) ning Karlstadi linnaga Rootsis (1991. a). Jõgeva linn on Läänemere Linnade Liidu liige alates 2007. aastast.“

Välissuhete arengueeldused on:

- pikaajalised sõprussuhted sõpruslinnadega;
- võimalus taotleda EL toetust piiriüleste projektide elluviimiseks.

Välissuhete keskse probleemina tõstetakse esile asjaolu, et „piiriüleste projektide elluviimine takerdub, kuna puuduvad spetsiaalselt sellega tegelevad ametnikud nii Jõgeval kui sõpruslinnades, probleemiks on ka vähene inglise keele oskus“.

Juhtimise valdkonnas kavandatakse „koostööprojektide elluviimist sõpruslinnadega ja teiste partneritega, kogemuste ja parimate praktikate jagamist“, „pilottegevuste elluviimist, koostöö tõhustamist teiste sarnase profiiliga linnadega Euroopas“ ning „linnaavalitsuse ametnikele stažeerimise võimaldamist välisriikide haldusasutustes“. **Hariduse ja noorsootöö** valdkondades soovitakse osaleda rahvusvahelistes projektides ja võrgustikes, samuti ka **turismi** valdkonnas (sh Via Hanseatica turismivõõnd).

Peipsi järve äärsetest kohaliku omavalitsuse üksustest pööratakse rahvusvahelisele koostööle tähelepanu Kasepää ja Torma valla arengukavades.

Kasepää valla arengukava 2008-2018 sisaldab eraldi punkti „Rahvusvaheline koostöö“, mille all tõstetakse esile Kasepää valla üle 10 aastast osalust ühistes keskkonna ja veeprojektides, mille eesmärgiks on olnud **tõsta lähikeskkonnaalast teadlikust ja selle väärtustamist** 3+3 maakondades (Itä-Uusimaa, Päijät-Häme ja Kymenlaakso ning Ida-Virumaa, Lääne-Virumaa ja Jõgevamaa). Rahvusvahelise koostöö suundadena määratletakse järgmist:

1. rahvusvahelise koostöö kaudu Kasepää valla tutvustamine teistes riikides avatud ja võimalusterohke piirkonnana;
2. teiste riikide omavalitsuste kogemustest õppimine ja oma kogemuste tutvustamine;
3. rahvusvaheliste koostööprojektide kaudu valla ees seisvate ülesannete ja probleemide lahendamine.

Torma valla arengukavas aastateks 2011-2021 nimetatakse välissuhete teema all valla sõprusvallana Lõuna-Soomes asuvat Jaala valda ning mõndakse probleemina nõrgenenud koostööd (välispartnerid, sõprusvallad, maakonnasisene ühistegevus). Pikaajalised koostöösidemed on valla ka Soome Vabariigi Oravaisi vallaga eelkõige **õpilasvahetuse ja hariduse** valdkonnas, aga ka **kultuurivahetuses ja seltsitegevuses**.

Prioriteetsete koostöosuundadena loetletakse arengukavas **keskkonnakaitset, ettevõtlust, koolitust, kohalikku haldust, turismi, kehakultuuri ja kultuuri. Puudega inimeste hoolekande arendamise** punktis tuuakse eraldi välja, et rohkem võiks olla koostööd välismaa sotsiaalala spetsialistidega, rohkem projektipõhiseid ettevõtmisi.

3.6.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- **Ettevõtluse arendamine** läbi koostööprogrammide, eesmärgiga laiendada ettevõtjatele turgu ning tekitada selle läbi maakonnas töökohti ja saavutada palga kasv.
- **Põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse** valdkonnas on oluline **väikeettevõtluse kogemuste vahetamine**, kuna need on maakonna spetsialiseerumisalad. Senine koostöö on seisnud selles, et Soome partnerid on õpetanud maakonnas toodangu töötlemist jms. Nüüd on õpipoisi roll end ammendanud ning koostööd võiks otsida Venemaa suunal – leida võimalusi, kuidas agraarsektori kogemuse õpetamisest kasu saada.
- **Turismimarsruutide arendamine** – Via Hanseatica trass, ümber Peipsi järve auto- ja jalgrattaturismi matkamarsruudi rajamine, Peipsi vesikonna veeteedevõrgustiku arendamine.
- **Transpordiühenduse parandamine** Venemaa ja EL teiste riikidega. Koostöö objektiks peaks olema Peterburist Euroopasse (Saksamaale) kulgev tulevikuühendus raudteel, kus Eesti ja Jõgevamaa huvi on, et see läbiks Eestit ning ei kulgeks mitte Pihkva kaudu.
- **Energiamajanduse** koostöös on kaks olulist teemat – esiteks kogemuste omandamine erinevatest **tehnoloogilistest ja majanduslikest lahendustest energiatootmises** (nt biogaasi tootmine) ja teiseks **väikelinnade ja muude tiheasustusega asulate küttemajanduse ümberkorraldamine kohaliku ressursi baasil.**

3.6.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Jõgeva Maavalitsuses toimunud intervjuu käigus valiti osaliste poolt ÜSR eesmärkidest olulisimatena välja eesmärgid (9), (8) ja (3). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Jõgevamaa konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames järgmiselt.

(9) Sotsiaalse kaasatuse edendamine ja vaesuse vastu võitlemine.

Eesmärgi all on olulisim investeerimisprioriteet (b):

- (b) Mahajäänud linna- ja maakogukondade füüsilise ja majandusliku taaselustamise toetamine,

millega seonduv soov väikeasulate energiasüsteemide uuendamiseks (see haakub ka eesmärgi (4) investeerimisprioriteediga (c) energiatõhususe suurendamisest eluasemesektoris).

(8) Tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine.

Tööhõive küsimust on maakonnas käsitletud seoses ettevõtluse elavdamisega ning selle kaudu uute töökohtade ja palga kasvu tekitamisega. Üheks võimaluseks, kuidas seda teha, on ERF investeerimisprioriteedis (a) määratu:

- (a) Ettevõtlusinkubaatorite arendamine ning investeringute toetamine füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemisele ja ettevõtete asutamisele.

(3) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete [ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul)] **konkurentsivõime suurendamine.**

Ettevõtete konkurentsivõime kasvatamisel peetakse koostööd oluliseks seoses (uutele) turgudele sisenemiseks eelduste loomisega ning VKE kogemuste vahetuse eelkõige primaarsektori valdkondades. Mõlema suuna puhul on asjakohased nii ERF investeerimisprioriteet (a) kui ka (b):

- (a) Ettevõtluse edendamine, eelkõige uute ideede kasutuselevõtu ja uute ettevõteteloomise soodustamise kaudu;
- (b) Uute ärimudelite arendamine VKE-de jaoks, eelkõige pidades silmas rahvusvahelist tegevust.

3.6.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- Koostöö partnerregioonideks peetakse esmajoones **lähinaabreid**, muuhulgas koostöö ajakulu arvestades – kõik koostööga seotud sõitmised peaks toimuma mõistliku aja piirides.
- Olulisim on koostöö **Venemaaga**, kuna maakonnal ainus välispiir on Venemaaga ja piirülene koostöö on kõige olulisem. Põhiline koostööhuvi Venemaaga on kaubavahetuse elavdamine ning ühtsete turismimarsruutide väljaarendamine. **Luga rajooniga** saab Jõgeva maakond teha koostööd pisiasjades.
- EL liikmesriikidest on eelistatud koostööriikideks **Läti, Soome ja Rootsi**.
- Koostööd peavad tegema **kõik oma tasandil ja vajaduste piires** ning selleks tuleb ka tingimused luua. Eelnevalt on väga raske täpselt määratleda, kus on kokkupuutekohad. Kindlasti peavad tegema koostööd **Eesti riik Vene riigiga, valitsuste tasandil**.
- **Eesti suursaadikud välisriikides** peaksid olema aktiivsemad regioonide majandushuvide esindajatena ning toodetele turu leidmisel. Jõgevamaa konkreetseks huviks on näiteks maakonnas kasvatavale sibulale turu leidmine – see peaks olema mõne välisesindaja tööülesanne.
- **KOV-ide vaheline koostöö** on tähtis suund - eeldusel, et on koostööpartner, kellega on ühine huvi või keegi, kes tahab Jõgevamaalt võtta üle näiteks haridusreformi kogemusi või haiglate majandamist.

3.7. Järvamaa

3.7.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Järvamaa arengustrateegia 2012-2020 käsitleb rahvusvahelist konteksti seoses **ettevõtete kapitalivajadusega**: „Ettevõtete ja kohapealse investeerimiskapitali väiksust korvaks kontaktide loomine Euroopa (maailma) suurettevõtetega kas alltöövõtu vormis või siis otseste välisinvesteeringute näol“.

Lisaks sellele on viide rahvusvahelistumisele veel ka strateegia eesmärgipüstituse osas, seda väga üldisel kujul: „Maakond on kiirelt areneva **Läänemere regiooni ja Euroopa Liidu majandussüsteemi lahutamatu osa**“.

Paide linna arengukava aastateks 2011-2020, visioon aastani 2035 visiooniosas peetakse oluliseks koostööd „naaber-, Eesti ja kogu Euroopa teiste kohalike omavalitsustega ning avaliku, era- ja mittetulundusliku sektoriga“.

Väliskoostöö alapeatükis kirjeldatakse senist koostööd ja tulevikukavasid:

*„Paide linnal on sõlmitud sõpruslepingud üheksa linnaga: Annaberg-Buchholz (Saksamaa), Mažeikiai (Leedu), Saldus (Läti), Hamina (Soome), Håbo (Rootsi), Fredensborg Kommune (Taani), Havirov (Tšehhi), Perejaslav-Hmelniitski (Ukraina) ja Westminster (Ameerika Ühendriigid). Koostöö sõpruslinnadega on toimunud **sotsiaal-, hariduse, kultuuri ja ettevõtluse** valdkonnas. Organiseeritud on kultuurikollektiivide vahetusvisiite, sõpruskohtumisi spordivaldkonnas, ettevõtjate visiite sõprusomavalitsuste piirkondadesse ning ametlike delegatsioonide visiite.“*

„Alates 2008. aastast on Paide linn rahvusvahelise organisatsiooni „Union of the Baltic Cities“ liige. ... Tegevuse eesmärgiks on edendada ja tugevdada koostööd ja kogemuste vahetust läänemere piirkonna riikide vahel.“

„Viimasel kolmel aastal on Paide Linnavalitsus edukalt ellu rakendanud erinevatest rahvusvahelistest programmidest toetatud arendusprojekte. Toetust on saadud näiteks Euroopa Liidu Regionaalarengu Fondist ja Euroopa Liidu Sotsiaalfondist. Ka edaspidi tuleb jätkata välisrahastuse taotlemist, et tagada Paide linna arendamiseks erinevate investeeringuprojektide ellu viimine.“

Eesmärgi „Aktiivne osalemine siseriiklikus ja rahvusvahelises koostöös on tagatud“ all kavandatakse järgmist:

- koostöö järjepidev arendamine sõpruslinnadega, koostööprojektide algatamine (sh koostöös sõpruslinna Westminsteriga rahvusvahelise muusikafestivali IMIF 2014 korraldamine Paides);
- aktiivne osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide liikmena.

3.7.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- **Ettevõtlus** on keskne arengumootor, mis kogu maakonna elu edasi viib. Kui ettevõtlus toimib, tulevad ka hüved, vaba aeg ja teisejärgulised asjad järgi. Peamiseks arenguvajaduseks on **tootlikkuse**

tõstmine – viiside leidmine, kuidas suurendada lisandväärtust, jõuda **lõpptoodeteni tootmises**. Koostöö sisu peaks olema **ettevõtlusalaste kogemuste ja know-how** maaletoomine – õppida neilt, kellel see juba toimib ja viia see teadmine maakonna ettevõtetele. Teiseks suunaks on koostöö kaudu luua **eeldusi ühisettevõtete tekkimiseks**, välisettevõtete poolt osaluse omandamiseks maakonna ettevõtetes. Kolmandaks suunaks on koostöö kaudu tootmisele sobivate **turustusvõimaluste** leidmine.

- **Põllumajanduses ja metsanduses** on väljakutse selles, kuidas leida parimad viisid maakonna viljakate maade kasutamiseks ja toodangu väärimiseks.

3.7.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Järva Maavalitsuses toimunud intervjuu käigus valiti osaliste poolt ÜSR eesmärkidest olulisimatena välja eesmärgid (1), (8) ja (3), millest ERF investeerimisprioriteetidega seonduvaid konkreetsemaid koostöövajadusi on seoses eemärgiga (3).

(1) Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.

(8) Tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine.

(3) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete [ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul)] **konkurentsivõime suurendamine.**

Ettevõtete konkurentsivõime kasvatamisel on põhiliseks taotluseks tootlikkuse tõstmine, uute (lõpp)toodete toomiseni jõudmine. Selle eesmärgi saavutamisel on asjakohased mõlemad ERF investeerimisprioriteetid selle eesmärgi all:

- (b) Ettevõtluse edendamine, eelkõige uute ideede kasutuselevõtu ja uute ettevõteteloomise soodustamise kaudu;
- (c) Uute ärimudelite arendamine VKEde jaoks, eelkõige pidades silmas rahvusvahelist tegevust.

3.7.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- Loomulikud koostööriigid on **Soome ja Rootsi**, kellega koostöö on igapäevane.
- **Balti riikidega** on koostöö oluline, kuna tegevused ja huvid on sarnased. Selleks, et regioonist väljas edukalt tegutseda, on vaja omavahelist koostööd.
- **Venemaaga** on koostöö oluline, sest Venemaal on suur potentsiaal.
- **Saksamaaga** koostöö on kasulik, sest tegemist on rikkaima riigiga EL-is.
- **Organisatsioonide** mõttes peavad **koostööd kõik tegema**. Koostöös taandub kõik inimestele. Kui inimesed on huvitatud, võib koostöö organisatsiooniline vorm olla misiganes – maavalitsus, MTÜ,

omavalitsus, selts vms. Peavad olema inimesed, kes tahavad koostööd teha ning suudavad ettevõtteid ja muid koostööpartnereid omavahel kokku viia.

- Ettevõtluse koostööks oleks vaja **riigi poolt tuge ja osalust**. Riigid peaksid omavahel vahetama analüüside põhise infot ettevõtete soovidest ja vajadustest ja siis edasi minema. Infovahetus peab käima aktiivselt ja kiiresti.

3.8. Läänemaa

3.8.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Lääne maakonna arengustrateegia 2011-2025 sisaldab rahvusvahelise dimensiooniga seotuna eesmärgipüstitusi **kultuuri, hariduse ja turismi** valdkondades:

*„Maakonnakeskus Haapsalu on kultuuriveduri rollis –toimub palju eriilmelisi (rahvusvahelisi) üritusi ning aktiivsete kultuuritegijate ning -tarbijate osakaal on kasvamas. ... Toimib rahvusvaheline- ja e-õpe. ...Läänemaa on Läänemere regioonis atraktiivne ja tunnustatud **kultuuri-, loodus- ja terviseturismi sihtkoht** aastaringsest.“*

Kavandatakse kõrg- ja kutsehariduse rahvusvahelisustumist: „Haapsalu kolledžis ja kutsehariduskeskuses toimub õpe Eesti ja rahvusvahelistele tudengitele atraktiivsete ja uuenduslike õppekavade alusel“.

Haapsalu linna arengukava aastateks 2012-2017 visioon aastaks 2020 ütleb, et

*„Haapsalu on inimsõbralik, majanduslikult tugev, aastaringse kultuurielu ning kiirelt arenev euroopalik kuurortlinn. /.../ Haapsalust kui ühest Lääne-Eesti regiooni keskusest on kujunenud välja omanäoline, avatud ja kõrgetasemeline **kultuuri-, kuurordi- ja turismikeskus**, mis on **leidnud tunnustust** nii Eestis kui **Euroopas**“.*

Rahvusvahelist koostööd kavandatakse **kultuuri ja turismi** valdkonnas, nimelt soovitakse „teha kultuurialast koostööd sõpruslinnadega“ ning toetada „Haapsalu kui **kuurordi ja mereäärse turismilinna kuvandi** välja arendamist lähinaaberriikide seas (Läti, Leedu, Soome, Rootsi, Taani, Venemaa jt suunal)“.

Kohaliku omavalitsuse organisatsiooni arendamisel kavandatakse:

- Arendada partnerlust erinevate organisatsioonidega Eestis ja välismaal;
- Teha koostööd sõprus- ja partnerlinnadega erinevatel tasanditel ja/või valdkondade vahel;
- Osaleda UBC (United Baltic Cities) tegevustes;
- Osaleda erinevate valdkondade koostööprogrammides koos Läänemere regiooni riikidega.

3.8.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- **Töökohtade** ja eelkõige kõrgemapalgaliste töökohtade hoidmine ja toomine maakonda, mis aitab keskenduda maakonna põhiprobleemile, milleks on elanike väljavool. Koostöös tuleks seetõttu fokuseerida eelkõige **majanduskoostööle**.
- **Väikeettevõtete** puhul on küsimus, kuidas nende elujõudu, jätkusuutlikkust ja arenemistahet suurendada. Seda on võimalik suurendada ainult läbi investeeringute suunamise inimkapitali ehk **toetada ettevõtjate koolitusi ja võrgustike loomist**.
- **Suuremate ettevõtetele** on tööjõud täna olulisim probleem – oli juba eile probleem, on homme veel suurem. Selliste ettevõtete aitamiseks tuleb kujundada tingimusi, mis soodustaksid olemasoleva tööjõudu kinni hoidmist. Vaja on tõsta nende **innovatsioonivõimekust**, toetada **tootmis-tehnoloogiate uuendamist**, et masinad teeksid rohkem tööd olemasolevate töötajatega või isegi vähema arvu töötajatega.
- Tuleb luua tingimused **ettevõtete ja T&A asutuste sidemete** loomiseks, sh välisriikides asuvate T&A asutustega. Koostöö taotlus on leida **teadusasutuste ja ettevõtete ühishuvisid** – kaasata ettevõtteid, mis tegelevad toodete edasi arendamisega ja on huvitatud uuringute kaasfinantseerimisest ja uuringutulemuste rakendamisest.
- Konkreetseks ettevõtlusvaldkonnaks, kus koostööd teha on vaja, on **kohalik toit**. Toimub siseriiklik koostöö saarlaste ja hiidlastega, aga ka kogemuste vahetus prantslastega ja inglasega. Koostöö sisu on eelkõige selles, et võtta juba toimivaid mudeleid ja mehhanisme üle – kuidas kohalikku toitu propageeritakse, kuidas ta jõuab inimeseni tootjalt, millised vahelülid seal on, millist kasu ja kuidas see annab ka primaarsektori väiketootjale.
- **Noorte ettevõtlikkuse ja innovatsiooni alase teadlikkuse tõstmine** on samuti prioriteet, kus on mõtteid vahetatud erinevate koostööpartneritega. Maakonnas on tegeletud õpilaste ettevõtlusharidusega mitmeid aastaid – minifirmad ja õpilasfirmad on põhikooli vanemas astmes ja gümnaasiumis. Nüüd on kavatsus asuda tegelema noorema astmega. Teine rühm, kellega on asutud tegelema, on töötavad noored vanuses 20-30, sellise nime all nagu „Läänemaa tuleviku juhtide programm”. **Noorte inseneride kasvukeskusi** on vaja luua igasse maakonda, kus pakutakse noortele arusaamist kaasaegsest tehnoloogiast ja inseneria alustest. Neid väheseid maakonnas olevaid inimesi on vaja toetada – anda neile avaliku sektori poolt võimalusi ka Euroopa Liidu (koostöö)rahadega.
- Maakonna jaoks on **turism** üks eelisarendatav valdkond, kuivõrd sinne looduse eripära ja ka erinevad kultuurilised väärtused on turistidele atraktiivsed. Turismi valdkonnas tuleb koostööd kavandada **terviseturismi, ökoturismi ja pärandkultuuri rakendava turismi** edendamiseks. Koostöös Läti ja Soomega on pärandkultuuri projekt töös ja seda tuleb kindlasti jätkata. Koostöö sisu ei peaks piirduma mitte niisama kogemuste vahetusega, vaid sisaldama ka investeeringuid tootearendusse. Teine turismitoode on kindlasti seotud mereturismiga, milleks on vajalik **arendada sadamaid ja teenuseid neis sadamates**. Majandus ja Kommunikatsiooniministeerium valmistab ette investeeringute kava sadamate võrgustikule.

- **Loomemajanduse arendamisel** on koostöö võimalikeks fookusteks võrgustumine ja selle läbi **ekspordivõimekuse tõstmine**. Teiseks teemaks on loomemajanduse **organisatsiooniline areng**. Hetkel tegutseb loomemajandus enamasti mittetulundusühingutes. Vastust ootab küsimus, kas nendest tahtagi teha ettevõtjaid või mitte.
- Maakonna spetsiifikat arvesse võttes on kindlasti vaja tegeleda **rohemajanduse, säästva energeetika** ja kõige sellega, mis on taastuenergia allikatega seotud. Käesoleval ajal maakonnal ei ole rahvusvahelisi suhteid „roheliste” töökohtade või biokütuste teemadel. Küll on tehtud erinevaid plaane ja proovitud tekitada baasalust, mis puudutab biokütuse kasutamist kohalikes kombijaamades. Selle läbi on võimalik luua kohapeale luhtadele töökohti, millest inimesed saaksid lississetuleku oma põhilisele töökohale. Teematika kattub osaliselt maaelu meetmete ja LEADER tegevustega.
- **Tervise- ja rehabilitatsiooni kompetentsikeskuse arendamine**. Kompetentsikeskuse rahvusvahelisest koostööst ühe poole moodustab **teaduskoostöö**, millest saadakse sisendit erinevatesse uurimis- ja rakendusuringute projektidesse. Teine pool on koostöö välismaiste **ettevõtetega uute toodete väljatöötamisel** valdkondades nagu muda, tervis, uued tooted, mis aitaksid inimestel mitte haigeks jääda ja taastuda. Selline tootearenduslik koostöö on äärmiselt vajalik, kuna väga keeruline on kohapeal üksi midagi väga originaalset välja mõelda. Koostöö taotluseks on vältida seda, et nokitsetakse paralleelselt. Prioriteetsete teemade valikusse kuuluvad näiteks: liikumispuudega inimeste abivahendite arendus – erivajadustega inimeste mööbel, kõnnirobotite arendamine; ravimuda valdkonnas muda erinevad tooted, mis maailmaturul farmaatsias ja loodusravis leiaksid oma niši. Lisasuunana on kavatsus anda käsitöötehnoloogia disainile parem väljund tervisetoodete arendamisel. Taani on üks riik, kellega on selles suunas koostööd tehtud ja seda koostööd kavandatakse kindlasti jätkata.
- **Regionaalse kolledži õppekavade ja õppeprotsessi arendamine** rahvusvahelises koostöös. Eesmärk on kolledži lõpetajate rahvusvaheline konkurentsivõime tööturul. Sellest tulenevalt on ennekõike Põhjamaade kogemustele tuginedes üritatud võrrelda õppekavasid, vaadelda suundumusi ja märksõnasid, mis on partnerkoolides läbivaks. Koostöö sisuks peaks olema **õppejõudude vahetus**, et tuua sisse läbi õppejõude kolledžisse olulistel suundadel väliskompetentsi, ning **üliõpilaste vahetus välisõppimise kogemuse ja praktika andmiseks**. Rakenduskõrgkoolina on praktika hariduses väga tähtis ja nii palju kui võimalik, peaksid tudengid käima ennast proovile panemas omas valdkonnas ennekõike Põhjamaade ettevõtetes, aga ka mujal Euroopas.
- **Õpetajakoolituses** on paari aasta perspektiivi kindlusega kavatsus arendada **õpetajate haridustehnoloogilist kompetentsi** – kuidas õpetaja tuleb toime kaasaegse tehnoloogiaga klassiruumis ja kuidas seda tehnoloogiat meetodiliselt ära kasutada õppetöös. Siin on koostöökogemus mitmete riikidega – Taani, Norra, Inglismaa – juba olemas ja lähiaastatel on lisandumas ka Belgia. Koostöös on selge mitmepoolne partnerriikide huvi olemas, nagu ka kindlad koostööplaanid. Igas riigis on küsimus see, kuidas haridus käib kaasas tehnoloogia arenguga. Kolledž on välja arendamas täiesti uut kõrvaleriala ja perspektiivis peaks see imbuma ka rohkemal määral õpetajakoolitusse tervikuna. **Tervise valdkonna õppetöö** on areng seotud kompetentsikeskuse arenguga, sest läbi kompetentsikeskuse tekib lisateadmine, mis peaks kanduma tasemeõppesse ja rikastama seda.

- **Hariduslike erivajadustega laste paremaks integreerimiseks** tavakoolidesse on Läänemaa poolt kindel koostöövajadus Soomega, et tutvuda süvitsi nende praktikatega – et koolijuhid saaksid kogemuse, mis moodi lapsi integreerida, missuguseid muudatusi peab tegema koolisüsteemis, et hariduslike erivajadustega lapsed integreerida tavakooli. Eesti ja Läänemaa koolisüsteem – koolid ja koolipidajad – ei ole täna selleks valmis.
- Sotsiaalvaldkonnas on olulisim koostöövajadus seotud **omavalitsuste ühisteenuste osutamise korraldamise** õppimise ja kogemuste vahetamisega. Maakonna KOV-idest on pooled alla tuhande elanikuga, aga vabatahtlik koostöö maakonnas selles valdkonnas täna ei toimi.
- Demokraatlik **planeerimisprotsess** kui selline on maakonnas täiesti „lapsekingades”. Maakonna tasandil tuleks teha selles osas koostööd ülikoolide võrgustikega, kuhu kuuluvad nii regionaalne kolledž kui ka välisülikoolid.
- **Planeeringute koostamine võtmevaldkondades** (ettevõtetus, rohemajandus, tervisekompetentsi keskus) rahvusvahelise koostöö raames. Hetkeolukorras on hästi keeruline maakonna tasandil leida finantse planeeringutele, planeerimise menetlustoimingutele ja nendega seotud uuringutele. Juhul kui siin leitakse koostöökohti erinevate riikidega, siis oleks mõistlik teha see EL territoriaalse koostöö programmide poolt rahastatavaks.
- **Külakeskuste majandamise ja tegevustega sisustamise õppimine.** Külamajad on täna toetuste rahadega valmis ehitatud ja antud kolmandale sektorile. Küsimus on neile antavas sisus, et need toimima saada ja jätta. Siin on ühishuvi Läti partneritega, kellel on täpselt sama probleem – nende külamajades ei ole täna teenuseid. Koostöökohaks on heade kogemuste vahetamine või ka külakeskuste majandamise mudelite arendamine nii, et neist oleks kasu kogu piirkonnale, mitte ainult sellele majale üksinda.
- Vabatahtliku **merepääste arendamine** kodanikuühiskonna põhimõtete alusel. Kava on alustada vähemalt kolmes Läänemaa kohas – Põhja Läänemaa, Haapsalu piirkond, Lõuna Läänemaa – rahvusvahelise koostöö kaudu merepääste, pinnaltpääste võimekuse suurendamist. See peaks olema ka Euroopa Liidule väga oluline, kuivõrd tegemist on EL välispiiriga.

3.8.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Lääne Maavalitsuses toimunud intervjuu käigus valiti osaliste poolt ÜSR eesmärkidest olulisimatena välja eesmärgid (1), (3) ja (7). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Läänemaa konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames järgmiselt.

(1) Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.

Regionaalse rakendusliku suunitlusega kolledži ja tervise valdkonna kompetentsikeskuse arendamine rahvusvahelises koostöös haakub ERF eesmärgi investeerimisprioriteetidega (b) ja (c):

- (b) Ärialaste teadusuuringute ja innovatsiooni investeeringute, toodete ja teenuste arendamise, tehnosiirde, sotsiaalse innovatsiooni ja riiklike teenuste alaste rakenduste, nõudluse stimuleerimise, võrkude loomise ja avatud innovatsiooni soodustamine läbi aruka spetsialiseerumise;
- (c) Tehnoloogia- ja rakendusuringute, katseliinide, toodete varaste valideerimismeetmete, arenenud tootmisvõimsuste suutlikkuse ja esimese toodangu toetamine võtmetehnoloogiate raames ning üldotstarbeliste tehnoloogiate levitamise toetamine.

(3) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete [ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul)] **konkurentsivõime suurendamine.**

Tasuvate töökohtade loomiseks ja hoidmiseks kavandatud koostöö suuremate ettevõtete tootmistehnoloogiate uuendamiseks on võimalik investeerimisprioriteedi (a) ning VKE elujõu ja jätkusuutlikkuse tõstmise prioriteedi (b) toel:

- (b) Ettevõtluse edendamine, eelkõige uute ideede kasutuselevõtu ja uute ettevõteteloomise soodustamise kaudu;
- (c) Uute ärimudelite arendamine VKEde jaoks, eelkõige pidades silmas rahvusvahelist tegevust.

(7) Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine.

Transpordi valdkonnas on maakonna esmaseks arenguvajaduseks raudteeühenduse taastamine Tallinnasse, mis ERF mõistes on investeerimisprioriteet (b):

- (b) Piirkondliku liikuvuse tõhustamine, liites teise ja kolmanda suurusjärgu sõlmed TEN-Ti infrastruktuurile.

Arendusprojekti sidumine EL territoriaalse koostöö raamistikku on komplitseeritud.

3.8.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- Rahvusvaheline koostöö on siiani enamasti olnud **Põhjamaade** suunaline või laiemalt **Läänemere riikidega**.
- Olulised koostööpartnerid on **Põhjamaade kompetentsikeskused**, mis tegutsevad laia mudeli mõttes Läänemaa kompetentsikeskusega sarnaselt – ettevõtetest, ülikoolidest, omavalitsustest koosnevana.
- **Tervise valdkonna** olulisemad koostööpartnerid on **Soome, Läti, Moldova, Sloveenia**.
- **Turismi valdkonna** olulisemad koostööpartnerid on **Soome, Rootsi, Läti, Saksamaa, Holland ja Leedu**.
- **Haridustehnoloogia ja (tervise)teenuste disaini** valdkonnas on sobivaks koostööpartneriks **Suurbritannia**.
- Koostööpiirkonnad peavad olema **võrdväärset partnerid** – samalaadsete probleemidega ja mõistmisviisidega, ja ka administreerimine peaks olema sarnane. Sellisteks riikideks on **Läti ja Leedu**, kellega tehakse koostööd näiteks õpetajakoolituse valdkonnas ja turismis. Läti partneritega on

koostöö eeldused veel head tervise- ja sotsiaalvaldkondades, konkreetsemalt näiteks mudaravi edendamises.

- Koostöö piirkondadeks võivad olla ka **riigid, kellel on maakonna organisatsioonidelt õppida**. Heaks näiteks on **Moldova** kellega on koostöösidemed loodud ja kes tegelikult tuleksid hea meelega õppima – „nad tõesti suu lahti ootasid ja vaatasid ja küsisid väga sisukaid küsimusi meie tervisekorraldusest“. Ühiskonnakorralduse erisustest tulenevalt on vajalik teha selliseks koostööks rohkem eeltööd, tutvustada halduskorraldust, finantseerimissüsteemi jms.
- Vajalik on mõelda suurenevatele kasvavatele majandustele nagu **Venemaa, Hiina, Brasiilia ja teised BRICS riigid**, valmistada koostööks ette noori ja ettevõtjaid. Selliseks ettevalmistuseks on näiteks keeleõpe, aga see ei piirdu sellega.
- Koostööd tuleb teha erinevate partneritega ja partnerriikidega sõltuvalt valdkonnast. Vajalik on nende kontaktide, mis on tekkinud läbi erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide, läbi erialaste organisatsioonide, läbi üksikinimete, erinevate ülikoolide ja firmade juures, ära kasutamine. Mudaravi valdkonnas on näiteks Venemaa ja Läti üsna eesrindlikud taastusravi edendajad, Brasiilia Amazonase jõe muda ekspuaterijana, ka Island, jms.

3.9. Lääne-Virumaa

3.9.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Lääne-Virumaa arengustrateegia 2007–2015 sisaldab suhteliselt ulatuslikku rahvusvahelise konteksti käsitlust, kus rahvusvahelisustumist nähakse eelkõige võimalusena maakonna arengus, nt seoses **turismi, investeringute ja ettevõtluse innovaativusega**. Strateegias kirjutatakse järgmist:

*„Rahvusvaheliselt kasvava majandus- ja inimsuhtluse tulemuseks on rahvusvaheliste koostöövõrgustike tihenemine. See loob täiendavaid võimalusi **teadmiste ja kogemuste vahetuseks ja siirdeks** ning vahetuks äritegevuseks, suurendab siseriiklikku sotsiaalset ja inimkapitali. Rahvusvahelise suhtluse, liikuvuse ja koostöö tingimustes **suureneb rahvusvaheline turism**, millest Eesti võiks läbi sihikindla töö turismi arendamisel ja suureneva rahvusvahelise tuntuse üha rohkem kasu saada. Lisaks majandussuhtlusele ja –sidemetele kaasneb üleilmastumisega (ning omakorda tõukab viimast tagant) ka inimeste liikuvus ja omavaheline suhtlemine. Eesti inimesed saavad rohkem liikuda ja suhelda teistega kogu maailmast – **suurenevad võimalused rahvusvaheliseks äritegevuseks, õppimiseks, kogemuste ja teadmiste vahetamiseks**. See võimaldab tuua Eestisse uusi teadmisi, arendab inimkapitali, loob võimalusi ettevõtluse arenguks, jne.*

Maakonnal on eeloleval arenguperioodil arengutõusu algatamiseks suhteliselt soodne ajahetk ja keskkond. Selle moodustavad peamiselt Eesti Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevad ja üleilmastumisega kaasnevad suurenenud võimalused:

- *Kauba-, kogemuste ja **tööjõu vahetus**;*

- *Otseste välisinvesteeringute mahu ja kvaliteedi kasv;*
- *Jätkuv uute tehnoloogiate kasutuselevõtt ja innovatsioon.“*

Strateegias seatakse maakonna arengus eesmärgiks väljakujunenud rahvusvahelist koostööd erinevate institutsioonide ja organisatsioonide vahel, samuti rahvusvahelise koostöö laienemist kauba-, kogemuste- ja tööjõu vahetuse võimaldamiseks. Soovitakse saavutada olukord, kus maakonna kohalikud omavalitsused, ettevõtted, organisatsioonid ja inimesed osalevad aktiivselt siseriiklikus ja rahvusvahelises koostöös ning tööjaotuses koos naabrite ja teiste Läänemereeriikide regioonidega.

Rakvere linna arengukava 2012-2030 sisaldab eesmärki „Välissuhtluse arendamine“, mille tegevuste seas on:

- Koostöösuhete arendamine sõpruslinnadega koolide välissuhtlemise toetamine, sh õpilas- ja isetegevusrühmade vahetused;
- Rahvusvaheliste ja üleestiliste koolituste ja konverentside korraldamine, linna reklaamimine konverentsiturismi sihtkohana;
- Konverentside, koolituste ja ürituste korraldamise võimaluste kaardistamine;
- Kontaktide loomine ja informatsiooni kogumine koostööprojektide võimaluste kohta saatkondades koostöös saatkondadega.

Ettevõtluse arendamise eesmärgina kavandatakse „sõpruslinnadega ettevõtete, organisatsioonide ja asutuste omavahelise koostöö suurendamist ettevõtlusvaldkonnas – ühisprojektide väljatöötamist“ ning „valdkonna arengule suunatud projektide ettevalmistamist ja elluviimist (nii kohalikul, regionaalsel, riiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil)“. **Turismi** arendamisel tegutsetakse selle nimel, et Rakvere lisataks rahvusvahelistesse turismimarsruutidesse.

Kultuuri valdkonnas seatakse eesmärk olla „oma **kultuurisündmustega rahvusvahelisel pildil**“ ning seda, et „linna kultuurielus toimub igal aastal rahvusvahelise haardega omanäolisi kultuuri suursündmusi“.

Noorsootöös pakub Rakvere linn noortele võimalust osaleda rahvusvahelistes noortevahetustes, milleks toetatakse rahvusvahelisi projekte – rahvusvahelisi noortevahetusi, -algatusi, -seminare ja vabatahtlikku teenistust. Kogemuste omandamise ja vahetamise raames osaletakse rahvusvaheliste, riiklike ja kohalike noorsootööprogrammide väljatöötamisel. **Hariduse** valdkonnas kavandatakse üleriigilistes ja rahvusvahelistes programmides osalemist.

3.9.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- **Ettevõtluse ja majanduskeskkonna** arendamine, et võimaldada töökohtade loomist või säilimist. Koostöö sisuks oleks kogemuse vahetamine sõpruspiirkondadega Rootsis ja Soomes selles osas, kuidas avalik sektor maal ettevõtluskeskkonda arendab, milliseid meetmeid, tegevusi nad on kavandanud ja kavandamas. Ettevõtluskeskkonna arendamisel on tehtud rahvusvahelist koostööd Põhjamaade Ministrite Nõukogu programmi raames Rootsi ja Lätiga. Samuti on tegeldud

investorteenindusega, investorite maakonda meelitamisega, **ettevõtjatega kontaktide loomisega** Venemaa suunal. Viimases punktis on koostöö taotlus kujundada alus, mis võib hiljem ettevõtete vahel muutuda konkreetsemaks äritegevuseks.

- **Põllumajanduses** on sisuline küsimus kaubavahetuses, mida maakonna ettevõtjad saaksid müüa Venemaale ja mida nemad saavad müüa Eestisse. Koostöö temaatilisteks fookusteks võiks olla **põllumajanduse ja toidutööstuse koostöö, ühissetevõtete loomine** maakonnas Venemaa partnerite osavõtul, kuna Eesti on ettevõtluskeskonnana turvalisem. Samuti on Venemaa partnerid huvitatud tänasest põllumajanduslikust teadmistest ja oskustest Eestis. Nende huvi on koolitused, Eesti spetsialistide rakendamine Venemaal või spetsialistide vahetus.
- Rannikualal sobivate eluviiside ja tegutsemisviiside arendamine, mis sisaldab **väikesadamate arendamist** ja kuna maakonna rannikuala on seotud Lahemaa rahvuspargiga, siis on siin alati küsimus olnud rannikualale ja **kaitsealale sobivate tegevusalade leidmises ja turismi ühendamises** sellesse tegevusse. Väikesadamate arendamist tuleb näha Soome lahe idaosa ketina, mis Eesti poole pealt peaks haarama ranniku Tallinnast ida poole ehk Harjumaa, Lääne-Virumaa ja Ida-Virumaa, Soomes lõunaranniku Helsingist ida poole ning Venemaal Soome lahe idaotsa. See peaks muutma Soome lahe rannikuala atraktiivsemaks ja annaks võimalusi kohalikele kogukondadele majandustegevuseks.
- **Meretranspordi ühenduste parandamine** ning Kunda, Kotka ja Kroonlinna sadamate vaheline koostöö eesmärgiga, et sadamate vahel hakkaks toimima **regulaarne reisijate ja kaubaliiklus**. Hetkel on uuringute koostamise aeg, mida osaliselt tehakse koostöös Soome partneriga Kotkast. Uuringu ülesanne on **arendada töötav ärimudel sadamate ja liinide jaoks** - kes on need reisijad, kes on need logistikaettevõtted, mis on need kaubad, mis liiguksid Kunda ja Kotka vahel, mis liiguksid Kunda ja Kroonlinna vahel. Samuti on vaja lahendusi leida piirirežiimi ja territoriaalvetega seotud küsimustele. Edasi on vaja **investeeringuid sadamate infrastruktuuri**, mis lisaks kaide ehitusele sisaldaks ka reisijate terminali, logistilisi lahendusi sadama sidumiseks Kunda linna ja teedevõrguga laiemalt, sadamaoperaatori leidmine. Meretranspordiga ühendatuna on idee rajada **logistikakeskus** Virumaale, mis teenindaks Vene suunalist kaubavahetust. Selleks on olemas Venemaa ettevõtjate huvi.
- **Turismi** kompleksne arendamine seostatuna loodavate laevaliinidega. Vaja on koostöös arendada **uusi turismpakette**, et inimestel oleks põhjust maakonda tulla.
- **Pärandkultuuri, kohalike traditsioonide ja oskuste** säilitamine ning uuesti õppimine ja selle **põhjal majandustegevuse edendamine**. Koostöövajadus seoses kultuuripärandi säilitamisega seisneb teabe ja kogemuste vahetuses. Pärandkultuuri osas on Põhjamaades sarnased, kuid mitte täpselt samad probleemid. Teatud kohaliku käsitöö, nt rannikualal paaditöö, ehitustöö, kohaliku maatoidu valmistamise oskused on ära kadunud või kadumas. Eestis on need rohkem säilinud kui Põhjamaades. Samas on Põhjamaades paremini korraldatud see, kuidas kohalik oskus ettevõtluseks ja majandustegevuseks muuta. Koostöö tulemusel peaks arendatama mudelit, mis võimaldaks väiketootjal jääda väiketootjaks, kuid müüa traditsioonilist toodangut oma unikaalsuses, originaalsuses ja loomulikult kvaliteedis selliselt, et see oleks majandustegevusena oluline ja kasulik – mitte üksnes hobi. Küsimus on esmajoonel **ühistulise tegevuse edendamises** - turundusühistute või ka tootmisühistute loomises, mingite katusstruktuuride loomises.
- **Ettevõtlushariduse edendamisel** on seni koostööd tehtud Põhjamaade programmide raames ning ka Saksamaal on tutvutud kogemusega. Sellesuunalist koostööd tuleb edasi teha.

- **Sotsiaalhoolekande korralduse** küsimused on tarvis uue rõhuasetusega koostöös päevakorda tõsta. 1990-ndatel õpiti päris agaralt seda Euroopas, aga vajalik on uus arengutõuge.
- Vananemise teema on ühine kogu EL-s ja **vanurite probleem läbi sotsiaalhoolekande** on oluline koostöö tulevikuteema.

3.9.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Lääne-Viru Maavalitsuses toimunud intervjuu käigus valiti osaliste poolt ÜSR eesmärkidest olulisimatena välja eesmärgid (3), (7) ja (10). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Lääne-Virumaa konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames järgmiselt.

(3) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete [ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul)] **konkurentsivõime suurendamine.**

Maakonna arengustrateegias kavandatud ettevõtluse arendamine läbi uute tehnoloogiate kasutuselevõtu on teostatav ERF investeerimisprioriteedi (a) raames:

- (a) Ettevõtluse edendamine, eelkõige uute ideede kasutuselevõtu ja uute ettevõteteloomise soodustamise kaudu.

Väikeettevõtluse uute ärimudelite arendamine koostöös Venemaaga toiduainetetööstuses või ühiselt Põhjamaadega rannaalade ja pärandkultuuri parema kasutamiseks on kooskõlas investeerimisprioriteediga (b):

- (b) Uute ärimudelite arendamine VKEde jaoks, eelkõige pidades silmas rahvusvahelist tegevust.

(7) Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamine.

Meretranspordi ühenduste parandamine Soome lahe idaosas koos logistikakeskuste rajamisega sadamates ning sadamate ühendamiseks transpordivõrgustikega on ERF investeerimisprioriteedi (b) teemaks:

- (b) Piirkondliku liikuvuse tõhustamine, liites teise ja kolmanda suurusjärgu sõlmed TEN-Ti infrastruktuurile.

(10) Investeeringud haridusse, oskustesse ja elukestvasse õppesse.

Hariduse valdkonnas on maakonna konkreetsemaks koostöösuunaks ettevõtlusharidus, mis seonduv ESF investeerimisprioriteediga (iii):

- (iii) Ühiste haridus- ja koolituskavade väljatöötamine ja rakendamine.

3.9.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- Senises koostöös on põhilisteks partneriteks olnud **Põhjamaad**, kellelt on saadud uusi maakonna arenguvajadustest lähtuvaid ideid ja kogemusi. Suures osas on see vajadus käesolevaks ajaks ammendunud. Samas näiteks pärandkultuurile tugineva majandustegevuse arendamisel on Põhjamaades sarnased probleemid ning koostöö jätkuvalt oluline. Ka **ettevõtlushariduse edendamisel on Põhjamaade (aga ka Saksamaa) kogemus aktuaalne.**
- Oluliseks loomulikuks koostööpiirkonnaks on **Soome lahe idaosa ehk riikidest Soome ja Venemaa** – seda nii meretranspordi ühenduste ja suursadamate arendamisel, kui ka väikesadamate võrgustiku ning sellega seotud rannaalade majanduse edendamisega.
- Koostöö **SRÜ riikidega** pakub Eestile (ja ka Lätile ja Leedule) vahendaja rolli Põhjamaade, Saksamaa jt lääneriikide jaoks. Need riigid on huvitatud koostööst Venemaa, Ukraina, Moldova, Valgevenega, kuid neil on erinevaid kõhklusi ja kahtlusi ning nad soovivad seda teha koos Balti riikidega.
- Koostööd tehakse **sõprusmaakondadega** ja seda on otstarbekas jätkata.

3.10. Pärnumaa

3.10.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Arengustrateegia Pärnumaa 2030+ positsioneerib Pärnumaa arengu alates sissejuhatusest rahvusvahelisse konteksti, täpsemalt seoses asendiga Riia, Balti riikide ja Läänemere regiooniga:

„Olles sillaks Tallinna ja Riia vahel, on eriti oluline mõista Pärnumaa positsiooni Balti riikides, seda nii rahvastiku arengu, sotsiaal- ja majandusarengu kui keskkonnamuutuste seisukohalt. Euroopa potentsiaalses kasvupiirkonnas, Läänemere regioonis asuval Pärnumaal on kohustus pärnumaalaste tulevikulootustele ambitsioonikalt vastata.“

Arengueelduste ja -vajaduste koondhinnangute alapeatükis tuuakse kriitilisena esile vähest osalust rahvusvahelistes koostööprojektides. Rahvusvaheline kontekst on oluline ka erinevate arengutsenaariumite sisus.

Strateegia visioonis väärtustatakse Pärnumaa asendit Läänemere regioonis. Rahvusvahelist ambitsiooni on seoses **puhkemajanduse ja kõrgharidusega**:

*„Pärnumaa on Euroopa ühes dunaamilisemas piirkonnas – Läänemereruumis – paiknev tuntud ja hinnatud regioon, mille edu põhineb haritud, ettevõtlikel, tervist ja elukvaliteeti väärtustavatel elanikel. ... Maakonnakeskus Pärnu on Eesti **suvepealinn – atraktiivne rahvusvaheliselt** aastaringselt tunnustatud Eesti visiitkaart – omanäoline, miljööväärtuslik ja logistiliselt hästi kättesaadav ning maakonnaga sidus. ... Pärnus on kujundatud regionaalselt otstarbekas ja **rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline kõrghariduslike õppekavade** struktuur...“*

Arendustegevuse eesmärkidest on rahvusvahelises esile toodud seoses **transpordiühendustega**:

„Pärnu sadam on Eesti rahvusvaheliselt tuntud merevärav. Igasse mereäärsesse valda on ehitatud vähemalt üks kaasaegne väikesadam. Pärnu on toimiv logistiline transpordisõlm, millel on otseühendused muu maailmaga lennu-, laeva-, raudtee- ja maanteetranspordi vahenditega.“

Läbimurdesuundadeks visiooni Pärnumaa 2030+ saavutamisel, kus olulisel kohal on rahvusvaheline koostöö, on **turism** ja seda toetavad **transpordiühendused**:

*„Pärnumaa on jätkusuutlik ja aastaringi kõitev turismisihtkoht, mis toimib tõmbekeskusena Läänemere piirkonnas ning toetub järgmistele väärtustele. Pärnu kui Eesti suvepealinna külustusperioodi tuleb pikendada loomemajanduse, rahvusvahelistumise (**Livonia Maritima – Liivi lahe koostööregioon**) ja maakonna loodus- ja kultuuripärandiga tervikuks väärtusahelaks lõimimise abil.*

*Pärnu linn kui turismi sihtkoht ja innovaatilise tootmise asukoht vajab kiiret, aastaringset ja mitmeliigilist ühendust maailma eri paikadega, mille peavad tagama **Via Baltica, Rail Baltica ja Pärnu lennujaamast lähtuvad regulaarliinid.**“*

Prioriteetse tegutsemisvaldkonna tehniline infrastruktuur raames kavandatakse:

- Baltimaid Kesk-Euroopaga ühendava **Rail Baltica raudteekoridori** arendamist;
- **Via Baltica maantee** on välja ehitamist kiireks ja ohutuks transpordiühenduseks Kesk-Euroopaga;
- Pärnus regionaalse tähtsusega kaubasadama ja toimiva reisisadama olemasolu.

Turismi ja puhkemajanduse prioriteetses valdkonnas soovitakse Pärnumaa välja arendada ja tuntuks muuta kui **Eesti edelavärav Euroopasse** läbi Ikla-Pärnu transpordikoridori, toimiva rannikuäärses jahisadamate keti ja atraktiivsete külustuskeskustega.

Turismi- ja puhkemajandussektori arengut peab toetama TÜ Pärnu Kolledži edenemine Läänemere regiooni üheks juhtivaks selle **valdkonna kompetentsikeskuseks**.

Pärnu linna arengukava aastani 2025 visiooni alusel on:

*„Pärnu ...atraktiivne elamuskuurort **Läänemere ääres**, kõrge elukvaliteediga linn elamiseks, õppimiseks ja töötamiseks. /.../ Pärnust on kujunenud **olulisim mere- ja purjetamisturismi sihtkoht Liivi lahel**. /.../ Pärnu on **rahvusvaheliselt tuntud kui ettevõtlusele avatud linn**, konkurentsivõimelise majanduse ning atraktiivse investeerimiskliimaga keskkond. Pärnus on mitmekesised ja inimeste rahulolu tagavad töökohad. Olulisemateks spetsialiseerumise suundadeks on puhke- ja turismimajandus, sotsiaal- ja tervishoiuteenused, toodete ja teenuste disain ning tehnoloogiate arendamine. /.../*

*Pärnu linnas asub puhke- ja turismimajanduse kõrge kompetents. Tartu Ülikooli Pärnu **kolledž on rahvusvaheliselt arvestatav ettevõtluse, turismi, sotsiaalvaldkonna ja teenuste disaini** õppe-, uurimis- ja arendusasutus.*

*Pärnu on **rahvusvaheliselt hästi ligipääsetav** linn. /.../ Pärnus on seotud rahvusvaheline, riigisisene, linnade vaheline ja kohalik reisiliiklus (hõlmates eri transpordiliigid). Pärnus on regionaalse tähtsusega*

*lennujaam ning kiired **maanteeühendused Tallinn-Riia** teljel, /.../ Pärnu on meritsi ligipääsetav. Pärnus asub regionaalse tähtsusega kaubasadam ning toimiv reisisadam. Pärnu Jahtklubi on välja arendatud ning on mereväravaks purjetajatele. Raudtee ühendus toimib põhja-lõuna suunalise olulisi reisijate veo transpordiliigina. Rekonstrueeritud on Pärnu-Tallinn raudteelõik kiireks ühenduseks ning arendatakse Baltimaid Kesk-Euroopaga ühendavat **Rail Baltic** raudteekoridori.“*

Eesmärgi „Pärnu linna juhtimine on efektiivne ja toimub Pärnu Linnavalitsuse kui organisatsiooni arendamine“ üheks tegevussuunaks on „rahvusvahelise koostöö tõhustamine ja partnerite leidmine rahvusvaheliste projektide elluviimiseks; pidev ja tulemuslik **koostöö hansa- ja sõpruslinnadega** ning osalemine **rahvusvahelistes organisatsioonides** (UBC, WHO Euroopa Tervislike Linnade võrgustik jne)“.

Eesmärgi „Pärnus on linnaelanikele kättesaadav, kvaliteetne, lapse ja noore tasakaalustatud arengut toetav, kaasaegse õppekorralduse ja mitmekesiste valikuvõimalustega haridusasutuste võrk“ elluviimist toetab järgmine tegevussuund:

*„Rahvusvaheline koostöö ja võimaluste otsimine sõpruslinnadega, et arendada vastastikuseid **praktikavõimalusi** eelisarendatavates **majandussektorites**.“*

Eesmärk „Pärnu on parima investeerimiskeskonnaga linn Eestis“ sisaldab tegevustena „**ärivisiitide** organiseerimist sõprusmaakondadesse ja omavalitsustesse (Buskerud, Helsingborg, Vaasa jne)“.

Arengukava taotluseks on, et 2025. aastaks on Pärnus „välja kujundatud koostöös Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži, ettevõtete ja avaliku sektoriga **Läänemere teenuste disaini (külalismajandus, turism, sihtkoha juhtimine, kurortoloogia, heaolu- ja sotsiaalteenused, projektijuhtimine ning ranniku- ja märgalade sotsiaal-ökoloogiliste süsteemide säästlik majandamine)** kompetentsuskeskus“.

Rahvusvahelist koostööd on käsitletud ka Pärnumaa maismaapiiriäärsete valdade arengukavades.

Saarde valla arengukava aastani 2028 strateegiliste sõlmpunktide seas on esile tõstetud ka koostööd välisriikide omavalitsustega. Seoses **turismimajanduse** käsitlemisega rõhutatakse piiriületava koostöö edendamise vajadust Põhja-Läti regioonidega. **Kultuuri edendamisel** on üheks arengueelistuseks rahvusvaheline koostöö ja kultuurivahetus. Välissuhete arendamist peetakse oluliseks ka **noorsootöös**.

Häädemeeste valla arengukava 2011-2020 rahvusvaheliste suhete käsitletus on laiem. Peatükis „Koostöö ja sõprusomavalitsused“ kirjeldatakse olemasolevaid koostöösuhteid:

„Häädemeeste vallal on sõprusuhted Hankasalmi vallaga Soomes (sõprusleping 1992.a.), Mjölby kommuniga Rootsis (leping 1998.a.), Ainaži linnaga Lätis (koostööleping aastast 2000) ning Karmøy kommuniga Norras (koostööleping 2006). Osaletakse Eesti-Läti programmi projektides „Sinilipu poole Läänemere randadel“ (Beach Hopping) ja tuleohutuselases koostööprojektis FireSafe. Ainaži linnaga jätkub aktiivne kultuurialane suhtlemine, regulaarselt korraldatakse Põhja-Liivimaa Festivali. Iga kahe aasta järel toimuvad sõprusvaldade tippkohtumised.“

Valla arengueelduste ja probleemide analüüsis tõstetakse esile soodsat asendit Via Baltica maantee ja rannaluidetega mere ääres. Võimalusi nähakse rahvusvahelistes koostööprojektides osalemises ja

välisinvestorite meelitamises valda. **Loodusturismi ja puhkemajanduse** edendamiseks kavandatakse osaleda rahvusvahelistel turismimesidel ja koostöövõrgustikes.

Üheks strateegiliseks eesmärgiks on rahvusvaheline koostöö ja selle all taotlus olla „piirkond Euroopa ja maailmakaardil“, mille saavutamiseks vajalikud tegevussuunad sisaldavad **transpordikoridoride arendamise** protsessides osalemist (Via Baltica, Rail Baltica, kergliiklusteede arendamine) ning Läti jt partneritega siduspiirkonna ja koostöö arendamist. Eesmärgiks on, et:

*„Häädemeeste vald on tuntud regionaalsel ja rahvusvahelisel tasandil. Häädemeeste vald on tunnustatud partner ja osaline rahvusvahelistes koostöövõrgustikes, sh on avardunud võimalused koostööks **ettevõtluse, hariduse, teaduse, kultuuri ja noorsootöö valdkonnas**, nt Põhja- ja Baltimaade Aalborgi kokkuleppe koostöövõrgustik, kultuuri ja haridusalased koostöövõrgustikud.“*

3.10.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- **Töö- ja elukeskkonna arendamine**, mille pärast inimesed peaksid tahtma Pärnumaal elada, on maakonna üldiseim arenguvajadus. Küsimus on esmajoones töökohtades ja just nimelt **kõrgemapalgalistes töökohtades**. Selles suunas on vaja kõvasti veel tööd teha - et investoril oleks toetav keskkond olemas, kus ta saaks vajalikke spetsialiste koolitada, ja et maakonnas oleks töötajad, kes ei lahkuks piirkonnast.
- **Töötlevas tööstuses** on maakonnas välja valitud võtmevaldkonnad, millele tuleks kõrgepalgaliste töökohtade loomisel ja toomisel piirkonda keskenduda - metall, puit, elektroonika.
- **Turismi arendamise** üheks oluliseks osaks on turismiturundus lähiriikides, sh Venemaal. Arendustegevuses on taotlus, et ümber Pärnu linna tekiksid turismi väljasõidu kohad. Pärnu linna kui turismissihtkoha jaoks on oluline Vallikäärü teise etapi ehitus, jahtklubi ja jõe vasakkalda uuendamine koos muuliga.
- Hariduse valdkonnas on prioriteet **Pärnu Kolledži jätkusuutlikkuse tagamine**, selliselt et see oleks oma nišis parimat haridust andev asutus Eestis ja miks mitte ka Läänemere regioonis. Konkreetsemalt on arendussuundadeks: **innovatsioonikeskuse arendamine** kolledži baasil, kus toimuks koostöö erasektori ja avaliku sektori vahel; integreeritud linnaku väljaarendamine; **kolledži rahvusvaheliste õppekavade arendamine** (esimesed kogemused rahvusvaheliste õppekavadega, nt teenuste disain, on olemas). Koostöös on põhiohk **regionaalülikoolide mudeli ülevõtmisel Põhjamaadelt**, selle mudeli kasutamine riigisisese (haridus)poliitika kujundamisel. Nii Soomes, Rootsis kui ka Norras on piirkondade südameks igal pool ülikool. Kui me tahame ka Eestisse sellist mõistlikku arengut, siis regionaalsed ülikoolid koos kompetentsikeskustega tuleb kujundada regionaalseteks arengumootoriteks.
- **Kutsehariduskeskuse rahvusvahelisustumine** peab toimuma targa töö vajadusest lähtuvalt, et kasutada loodud õpikeskkonda parimal moel.
- **Transpordi valdkonnas** on prioriteediks piirkonna kättesaadavus, mis esmajoones tähendab **Rail Balticat ja lennuühendusi, sh lennujaama taristu arendamist**. Arvestades puhkemajanduse

valdkonnas kavasid arendada natuke elitaarsemaid teenuseid (Audru ringrada või golf), mille klient tahab kiiresti jõuda sihtpunkti ja tahab ka kiiresti lahkuda, on lennuühendus lähiperspektiivi silmas pidades ainuõige lahendus. Rail Balticu osas on ajaline perspektiiv suhteliselt pikk. Transpordiühenduste areng on oluline ka investeringute piirkonda meelitamisel.

- Koostöövaldkonnaks on ka **planeeringute koostamine**.

3.10.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Pärnu Maavalitsuses toimunud intervjuu käigus valiti osaliste poolt ÜSR eesmärkidest olulisimatena välja eesmärgid (7), (1) ja (11). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Pärnumaa konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames järgmiselt:

(7) Säätva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamine.

Rail Baltica, Via Baltica ning Pärnu lennujaama ja sadama arendamise ülesanne sobitub temaatilise eesmärgi ERF investeerimisprioriteetidega (a) ja (b):

- (a) Euroopa ühtse mitmeliigilise transpordipiirkonna toetamine investeerides üleeuroopalisse transpordivõrku (TEN-Ti);
- (b) Piirkondliku liikuvuse tõhustamine, liites teise ja kolmanda suurusjärgu sõlmed TEN-Ti infrastruktuurile.

(1) Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.

Regionaalse rakendusliku suunitlusega kolledži ning sellega seotud kompetentsi- ja innovatsioonikeskuse arendamine rahvusvahelises koostöös haakub eesmärgi ERF investeerimisprioriteetidega (b) ja (c):

- (b) Ärialaste teadusuuringute ja innovatsiooni investeringute, toodete ja teenuste arendamise, tehnosiirde, sotsiaalse innovatsiooni ja riiklike teenuste alaste rakenduste, nõudluse stimuleerimise, võrkude loomise ja avatud innovatsiooni soodustamine läbi aruka spetsialiseerumise;
- (c) Tehnoloogia- ja rakendusuuringute, katseliinide, toodete varaste valideerimismeetmete, arenenud tootmisviiside suutlikkuse ja esimese toodangu toetamine võtmetehnoloogiate raames ning üldotstarbeliste tehnoloogiate levitamise toetamine.

(11) Institutsioonilise suutlikkuse ja tõhusa avaliku halduse tugevdamine.

Eraldi on valdkonna arendamisel esile tõstetud planeerimisalast koostöövajadust, mis ERF investeerimisprioriteetide valguses peaks keskenduma ERF rakendamise seotud avalikele teenustele. Pärnumaa puhul on prioriteetseteks avalikeks teenusteks transpordiühendused ning kõrgharidus ühendatuna regionaalse kompetentsikeskuse arenguga.

3.10.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- Kõige olulisem koostööpiirkond on **Põhjamaad**, kellega ka senine koostöö on olnud hästi tugev. Norra Buskerudiga on koostöö olnud juba 22 aastat (kõige olulisemad valdkonnad on haridus, kultuur, sotsiaal, millele on lisandunud loodusalade planeerimine). Rootsist on koostööpartneriks Norrland (Umea), Soomest on uus maakonna partner Ostrobothnia (keskusega Vaasas). Pärnu linn ja Vaasa linn on sõpruslinnad olnud juba 55 aastat. Põhjamaadelt toimub koostöös eelkõige parimate praktikate ülevõtmine.
- Avaliku halduse valdkonnas on kõige suuremaks eeskujuks **Soome**. Ka see, kuidas Soomes korraldatakse ruumilist ja strateegilist planeerimist, on hästi sobiv maakonnale eeskujuks.
- Kindlasti on oluline koostööpiirkond **Läti** – tulenevalt lähedusest ja ühisest piirist, aga ka arenguprobleemide sarnasusest.
- **Venemaa ja Peterburi** on potentsiaalsete koostööpartneritena tähtsad, kuid selles suunas on senine koostöö olnud tagasihoidlikum.
- Veel on potentsiaalsed koostööpiirkonnad **Poolas ja Saksamaal**. Poolas on konkreetne regioon, kes on avaldanud soovi Pärnu maakonnaga koostööd teha ning seda on ka juba alustatud. Saksamaa on oluline tehnoloogilise arengu juhtriigina.
- Kaugemate riikide puhul muutub koostöö liialt kalliks. Itaalia ja Portugal on teinud näiteks koostööpakkumisi, aga koostööd takistab kaugus ja sellega seotud suured kulud koostöös.
- Üldpõhimõttena **ei peaks riikide arvu ja nimistut piirama, koostööpartnerite valik peaks olema teemapõhine**. Võrgustikke on erinevaid - on sõpruslinnad ja kontaktid, mis on pikaajalised.
- Ka organisatsiooni tüübi alusel ei tohiks koostööle piiranguid seada. **Kõik huvitatud tasandid koos** ühistes koostööprojektides on väga hea mudel.

3.11. Põlvamaa

3.11.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Põlva maakonna arengukava 2011-2017 vaatepunktist on maakond Euroopa Liidu idavärv. Strateegiliste eesmärkide seas on koostöö naabermaakondadega piirkonna huvide esindamisel ja kaitsmisel, sealhulgas piiriüleste koostööprogrammide ja struktuurifondide vahendite kasutamisel.

Spordi ja kultuuri valdkondades kavandatakse arendada rahvusvahelist koostööd.

Ettevõtluse valdkonnas on rahvusvaheline aspekt käsitletud **välisurgudele sisenemise** osas. Olulisim on majandussuhete arendamine Venemaaga ja Vene turu läheduse kasutamine. Koidula tolli-piiripunktiga seoses soovitakse arendada EL ja Venemaa piiriala **transpordi-logistikakeskusena**.

Halduse ja avalike teenuste valdkonna tegevuste alla mahub ka piiriülese koostöö korraldamine ja osalemine piiriüleste programmide väljatöötamisel, seirel ja hindamisel. Osaletakse MTÜ Euregio Pskov-Livonia piiriülese koostöö tegevuses.

Põlva linna arengukava aastateks 2012-2017 valitsemise ülevaates kirjutatakse:

*„Linna väliskoostöö on aktiivsem olnud **kultuurivahetuses ja sporditöös**. Alates 2005. aastast on Põlva linn Charter of European Rural Communities liige, mis on oluliseks võtmeks linna välissuhtluse arendamisel.“*

Linna üheks eesmärgiks on „Euroopa Liidu struktuurifondide jt. programmide vahendite rakendamine“, milleks

- Suurendatakse inimeste oskusi ja suutlikkust projektide koostamiseks ja kaasatakse erialaspetsialiste väljastpoolt;
- Tugevdatakse partnerlussuhteid EL riikidega projektipõhise koostöö arendamiseks.

Valitsemise valdkonna visiooni alusel iseloomustab Põlva linna „aktiivne välissuhtlus“ ja see, et „osaletakse aktiivselt maakondlikes, riiklikes ja rahvusvahelistes koostöövõrgustikes“.

Mikitamäe valla arengukava 2012-2019 kirjeldab ühe valla arengueeldusena geograafilist asukohta Venemaa läheduses ja EL idapiiril. Sellega seoses on määratletud vajalike tegevustena koostööpartnerite leidmine naaberpiirkondadest.

Majanduse ja ettevõtluse valdkonna olukorra analüüsis nenditakse põllumajanduse suure probleemina turu puudumist traditsioonilistele põllumajandustoodetele, sest suured linnad ja töötlemiskeskused on kaugel ja **Venemaale turustamine keeruline**.

Räpina valla arengukavas aastateks 2012-2020 käsitletakse rahvusvahelist dimensiooni detailsemalt olukorra kirjelduste osas. Valla asendit iseloomustab Euroopa idapiiri lähedus ning valda läbiva rahvusvahelise magistraali olemasolu. **Lämmijärve ranna** olemasolu on hinnatud kui märkimisväärne **looduslik ressurss**, mis pakub suurepäraseid võimalusi nii sise- kui ka **väliturismi** arendamiseks.

Arengukavas leiavad kirjeldamist valla koostöö ja sõprussidemed Kangasala vallaga Soomes, Bad Segebergi piirkonnaga Saksamaal, Nykvarna Kommuuniga Rootsis ning Gulbene rajooniga Lätis. 2000. aasta suvel sõlmiti sõprus- ja koostööleping Venemaa Pihkva oblasti Petseri, Pihkva ja Dedovitši rajoonidega piiriülese regionaalse koostöö arendamiseks.

Ettevõtluse arendamisel viib SA Räpina Inkubatsioonikeskus läbi erinevaid ettevõtlusalaseid projekte ja mängib olulist rolli valla rahvusvaheliste suhete loomisel, säilitamisel ja arendamisel. Räpina Vabahariduse Ühenduse Räpina Rahvakoolil on koostöösidemed ABF Norra Hallandiga ja Löftadalens Folkhögskolaga Rootsis.

Juhtimise valdkonnas eesmärgistatakse rahvusvahelise ja Eesti-sisese koostöö arendamist, milleks kavandatakse osalemist regionaalsetes ja rahvusvahelistes koostööprojektides ning sõprusvaldade vahelise

senise koostöö säilitamist ja arendamist. Ka **kohaliku kogukonna arendamise** valdkonnas kavandatakse rahvusvahelise ja Eesti-sisese koostöö arendamist ja toetamist.

Värsksa valla arengukava 2011-2017 visioonis seatakse eesmärgiks luua võimalused valla **piiriüleseks kultuurialaseks koostööks**. Väliskoostöö on teemaks ka seoses **noorsootöö arendamisega**.

Ettevõtluse valdkonnas nähakse arengueeldusena geograafilist asukohta Venemaa ja Läti naabruses. Kavandatakse leida uusi koostööpartnereid naabermaadest. **Turismi edendamisel** on samuti oluline Venemaa naabus. Soovitakse suurendada Värsksa kui reisisihi tuntust Venemaa ja Läti suunas ning selleks kavandatakse toetada Värsksa piirkonna turustamist valla kodulehel, erinevatel messidel, konverentsidel, infopäevadel ja välisküllastustel.

3.11.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- **Kultuurile tähelepanu pööramine** aitab säilitada üldises globaliseerumisprotsessis Põlva maakonnale omast identiteeti ja eripära. Kohalik kultuuriline eripära aitab teistest piirkondadest eristuda ja on kasulik nii ettevõtluse arendamisel kui ka külastajatele piirkonna atraktiivsuse tõstmiseks. Samuti loob kohaliku kultuuri väärtushinnangute kujundamine ja säilitamine tiheda sideme põlvkondade vahel. Koostöös on olulisim kogemuste vahetus, omavaheline suhtlus protsessi käigus, et teada saada, kuidas ühes või teises kohas toimitakse. Koostöö rikastab igapäevaelu kõige enam just kultuuri valdkonnas.
- Hariduse valdkonna arendamisel seisneb küsimus valikutes, millised on väljundid ja milliste meetodikatega suudetakse igas inimeses leida tema isikupära ja kutsesobivus. Selleks, et anda õpilastele konkurentsivõimeline haridus, tuleb **korrastada koolivõrk ning tagada kaasaegne õpikeskkond koolide** näol. Koostöö sisu on haridusvaldkonnas eelkõige heade praktikate jagamises. Koostöö teemaatiliseks fookuseks on ka koolides vene keele õppimise ja õpetamise tugevdamine, samuti **haridusteenuse piiriülene müük Räpina Aianduskooli** võimaluste baasilt.
- **Ettevõtluse toetamise** eesmärgiks on inimesele võimaluse säilitamine Põlvamaal elada ja ennast teostada. Ettevõtluse arendamisel on taotluseks töökohtade juurde tekkimine, et avardada töövõtjate võimalusi leida tööd Põlvamaal. Ettevõtluse arendamise valdkondlik fookus on **põllumajandusettevõtluses ja puiduklastri** tugevdamisel. Koostöö sisu on esmajoones ettevõtluskontaktide vahendamine.

3.11.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Põlva Maavalitsus on seisukohal, et enim tuleb Põlvamaale kasuks, kui tähelepanu järgmises finantsperspektiivis 2014-2020 pööratakse kolmele valdkonnale:

- kultuur,

- haridus,
- ettevõtlus.

ÜSR eesmärkide kontekstis tähendab valik eesmärke (6), (10) ja (3). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Põlvamaa konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames järgmiselt:

(6) Keskkonnakaitse ja ressursitõhususe toetamine.

Maakonna arenguvajadustega haakub temaatilise eesmärgi ERF investeerimisprioriteet (c):

- (c) Kultuuripärandi kaitse, edendamine ja arendamine.

(10) Investeering haridusse, oskustesse ja elukestvasse õppesse.

Koolivõrgu korrastamise ja kaasaegse õpikeskkonna eesmärk on kooskõlas temaatilise eesmärgi ERF investeerimisprioriteediga haridus- ja koolitusinfrastruktuuri arendamisest. Territoriaalse koostöö jaoks on asjakohasem siiski ESF temaatiline investeerimisprioriteet ühiste haridus- ja koolituskavade väljatöötamiseks ja rakendamiseks seoses Räpina Aianduskooli õppeteenuse piiriülese müügiga.

(3) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete [ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul)] konkurentsivõime suurendamine.

Puiduklastri aredamise vajadust maakonnas saab toetada kooskõlas investeerimisprioriteediga (a):

- (a) Ettevõtluse edendamine, eelkõige uute ideede kasutuselevõtu ja uute ettevõteteloomise soodustamise kaudu.

Põllumajandusettevõtluse tugevdamine (koostöös esmajoones Venemaa partneritega) eeldab investeerimisprioriteedi (b) all toetatavaid tegevusi:

- (b) Uute ärimudelite arendamine VKEde jaoks, eelkõige pidades silmas rahvusvahelist tegevust.

3.11.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- Olulisimaks koostööpiirkonnaks on **Venemaa ja eelkõige Pihkva oblast**. Koostöö sisuks on ettevõtluskontaktid ja kultuurivahetus. Koostöösuhete kaudsem kasu seisneb selles, et muuta Venemaa poolt avatumaks - et nad näeksid, kuidas mujal toimetatakse ja et seda konflikti, mis Vene riigis läbi kõrgema tasandi või läbi ajakirjanduse tuleb, vähendada.
- **Puiduklastri** arendamisel on koostööriikideks **Saksamaa**, kellega koostöökogemus on olemas ning **Soome ja Läti** potentsiaalsete partneritena.
- **Sobivad partnerid sõltuvad koostööprojektide mastaabist**. Kui on väga suured projektid, siis tõenäoliselt on riiklik tasand, seda ka läbi maavalitsuste, asjakohasem. Kultuuri valdkonnas võib igauks koostöö valdkonnas tegutseda, kui on huvi. Ettevõtluses on huvide hierarhia - üksiku ettevõtte huvi, KOV huvi järgmise astmena ja teatud ettevõtlusvaldkonna arendamine maakonnas on juba maavalitsuse huvi ja ka laiemalt riiklik huvi, et riigi piiri ääres majandus toimiks.

- Kogemuste vahetus on põhiline, mille jaoks rahvusvahelist koostööd **läbi maavalitsuse** teha. Maavalitsusel on võimalus olla kontaktisiku või vahendaja rollis. Läbi maavalitsuse on tõenäoliselt lihtsam teises riigis kontakti saada kõrgemal tasandil ja sealt läbi selle otsida kontakte, kas siis otseselt KOV-idele või ettevõtetele. Eriti oluline on see, mis positsioonil keegi on, Venemaaga koostööd tehes. Mujal Euroopa riikides see nii oluline ei ole.
- KOV-id on Eesti poolelt parimad koostööpartnerid selles mõttes, et kontrollivad ise oma eelarvet ja saavad planeerida, kuidas, millal ja kellega koostööd teevad.

3.12. Raplamaa

3.12.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Rapla maakonna arengustrateegias käsitletakse rahvusvahelisustumist seoses **majanduskeskkonna ja ettevõtlusega**. Eesmärgiks seatakse, et

„aastaks 2015 on Raplamaa konkurentsivõimelise ettevõtlusega piirkond, mis on huvipakkuv nii sise- kui välismaisele kapitalile. Stabiilne ja maksujõuline turg on loonud eelduse paljude Eestis ja Euroopa Liidus konkurentsivõimeliste väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete tegutsemiseks maakonna erinevates valdkondades ning palgataseme võrdsustumiseks arenenud Euroopa riikidega.“

Seoses tehniliste infrastruktuuride käsitlemisega nenditakse, et „globaalne virtuaalvõrk on /.../ üks rahvusvahelistumise peatingimusi“.

Rapla valla arengukava 2013-2025 üheks eesmärgiks on, et „olulisemad arengu küsimused leiavad lahenduse hästitoimiva koostöö kaudu“. Selle osana jätkatakse koostööd seniste sõprusomavalitsustega ning edendatakse rahvusvahelist koostööd.

Tegevuskavas sisalduvad koostöökokkulepped Nurmijärvi vallaga (Soome), Kauhava vallaga (Soome), Madona regiooniga (Läti) ja Anykščiai piirkonnaga (Leedu).

3.12.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- **Ettevõtluse valdkonnas** on koostöö prioriteetseteks teemadeks **klastrite arendus kutsehariduse ja ettevõtete koostöös, ettevõtluse tugistruktuuride ja keskkondade loomine** ja konsultantide õpetamine uutes teemades (*start-up'id* jms).
- **Turismialane koostöö** keskendub Greenway turismikoridori väljaarendamisele, mis ühendab Balti riike põhimagistraalide kõrvalt. Teiseks perspektiivseks turismivaldkonnaks maakonnale on **sporditurism** Venemaa suunal ja selleks täiendavate majutuskohtade ehitamine.

- Energeetikas on koostöö teemaks **roheline energeetika** ja selleks erinevate energialahenduste juurutamine.
- **Hariduse valdkonnas** on koostöö osas väga vastuolulised mõtted - kindlasti tuleb õppida naabritest aru saama, mis puudutab Venemaad. Ideena saab esile tõsta rahvusvahelise korvpallikooli väljaarendamist. EL partneritega tehakse hariduse valdkonnas koostööd Comenius programmi raames.
- **Kutsehariduses** on koostöövajaduseks väga hea taristuga koolides välisriikide õpilaste (Läti, Valgevene) õpetamine ja vastupidises suunas maakonna tööstuserialadel (klaasitööstus, vineeritehnoloogia) maakonna noorte õpetamine välisriikide kutsekoolides.
- **Hoolekandeteenuste arendamisel** on vajalik saada kogemusi Soomest ja Rootsist, et liikuda Põhjamaade mudeli poole. Sisulises mõttes tähendab see süsteemi ülesehitamist, mis lähtub konkreetsetelt **inimese abivajadusest**. Ja seda tegelikult nii Soome kui Rootsi teevad ning seda, kuidas seda ikkagi teha, on ka põhjust neilt õppida.
- **Rahvatervise valdkonna arendamisel** on vaja jätkuvalt õppida Põhjamaadelt. Koostöö sisuks peaks olema pikemaajaline stažeerimine; vaja on saada uut kogemust kogukonna tasandini välja. Läti ja Venemaa partneritele oleks ka Eestil selles valdkonnas, mida õpetada ja edasi anda. Soome partneritega on ühtsed teema seotud esmajoones riskikäitumisega – alkoholism, narkomaania, AIDS.
- **Kultuurikorralduses ja loomemajanduses** on konkreetsemaks koostöövajaduseks **festivalide korraldamise** õppimine, nt seoses Rapla Kirikumuusika festivaliga.
- **Spordi valdkonnas** võiks koostööd kasutada klubilise tegevuse süsteemi väljakujundamiseks, rahastamisskeemide korrastamiseks.
- **Avalikus halduses** on vajadus **omavalitsuskonsultantide järele, kes on samas isikus ettevõtluse või majandusarenduse ametnikud**. Paljudes väikestes KOV-ides on nad komplekteerimata kuna vahendeid ei ole või ei ole sobivaid inimesi võtta - neid ei koolita mitte keegi. Rahvusvahelises koostöös saaks potentsiaalseid spetsialiste täiendkoolitada.
- **Kodanikeühiskond ja kohalike omavalitsuste ülesehitus** on see valdkond, kus saaks ja võiks Eesti, Läti ja Leedu teha koostööd Valgevene ja Venemaa suunal.

3.12.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Rapla Maavalitsuse esindaja saatis maakonna arenguvajaduste ja rahvusvahelise koostööga seotud ÜSR eesmärkide valiku peale intervjuud kirjalikult. Valik sisaldab järjestatud kujul eesmärke (3), (10) ja (1). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Raplamaa konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames seoses ettevõtluse eesmärgiga.

(3) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete [ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul)] **konkurentsivõime suurendamine**.

Ettevõtlusklastrite arendamise koostöövajadus haakub ERF investeerimisprioriteetidega (b):

(b) Uute ärimudelite arendamine VKEde jaoks, eelkõige pidades silmas rahvusvahelist tegevust.

Teised prioriteetsed koostöövaldkonnad maakonna jaoks on:

(10) Investeeringud haridusse, oskustesse ja pidevõppesse.

(1) Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.

3.12.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- Põhiliseks koostööpiirkonnaks õppimise ja uute kogemuste omandamisel on **Põhjamaad ning Balti riigid** – kõige paremini õpib lähinaabritelt.
- **Venemaa** on oluline koostööpiirkond, millest Raplamaa on suures osas kõrvale jäänud. Oluline oleks enda võrdlemiseks näha, kuidas sarnase minevikuga riigid on arenenud ja sellest õppida. **Venemaa ja teiste endiste NSVL riikide suurlinnadest väljaspool asuvate piirkondadega** koostöös on Eestil ja Raplamaal võimalik võtta ka õpetamise roll.
- Kuna Raplamaa ei ole piiriäärne maakond, siis on koostöövõimalused piiratumad. Võib-olla Põhja-Eesti regiooni koosseisus tekib mingeid uusi võimalusi.
- Head koostööpartnerid on **sõprusmaakonnad** – Kaiserslauten Saksamaal, Madona rajoon Lätis.
- **Turismialases** koostöös on olulisimad piirkonnad **Venemaa, Soome ja Läti**.

3.13. Saaremaa

3.13.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Saare maakonna arengustrateegia 2020 sissejuhatav osa sisaldab alapeatükki „Rahvusvahelised suhted“, milles positioneeritakse Saaremaa Läänemere regiooni osana. Samas kirjeldatakse Saare maakonna välissuhtluses välja kujunenud põhilisi valdkondi:

„1. Kahepoolsed suhted naaberriikide regioonidega. Püsisuhted ja koostöölepingud on sõlmitud mitmete Soome, Rootsi, Taani, Norra, Läti ja Leedu piirkondadega. Kõigil maakonna omavalitsustel on olemas konkreetset koostöölepped naaberriikide omavalitsustega.

2. Läänemere saarte koostöö organisatsiooni B7 raames alates 1989. aastast. Seitse suurimat Läänemere saart on moodustanud ühisprogrammi ja tegevuskava põhjal toimiva koostöövõrgustiku sarnaste probleemide lahendamiseks ja ühisürituste läbiviimiseks.

3. Rahvusvaheline Läänemere regionaalne partnerluskeskus Euromaja (Eurohouse) ühisprojektide elluviimiseks, kuhu kuuluvad Eesti, Soome ja Rootsi piirkonnad.

4. Koostöö rahvusvaheliste organisatsioonidega. 1996. aastast on Saaremaa EL liikmesriikide mereliste regioonide poolt asutatud Euroopa Mereliste Ärealade Organisatsiooni (CPMR) liige „

Rahvusvahelist koostööd tõstetakse esile ka mitmete valdkondade arengueelduste määratlemisel. **Kultuuri valdkonnas** on selleks kuulumine Skandinaavia kultuuriruumi ning rahvusvaheline koostöö (B7, sõprusvallad ja –linnad). **Transpordiühenduste osas** on välisühenduste kirjeldus käesolevaks ajaks osaliselt vananenud:

„Lätiga toimub ühendus läbi sesoonsete Mõntu-Ventspils parvlaevühenduse ja Kuressaare – Riia lennuühenduse. Rootsiga toimib lennuühendus liinil Kuressaare - Stockholm. Samuti toimuvad ebaregulaarsed lennuühendused teistesse Läänemere äärsetesse linnadesse (Helsinki, Visby). 2006. aastast toimuvad kruisilaevade külastused Saaremaa Sadamasse, reisilaevu on vastu võtnud ka Veere sadam ja Kuressaare läheduses paiknev Roomassaare sadam.“

Turismis nähakse arenguvõimalusi tuntuse ja huvi suurenemises välisurgudel läbi B7 tegevuse, Saarte Mängude korraldamise ning rahvusvahelistes projektides ja messidel osalemise. Jõudsalt püütakse valmistuda Leedu, Poola, Norra, Suurbritannia, Taani, Itaalia ja Venemaa Euroopa osadest saabuvate külaliste vastuvõtuks. Uute sihtturgudena käsitletakse Prantsusmaa, Hispaania, Jaapani ja teiste maade turiste.

Maakonda üldisemalt mõjutavate tegurite ja võimaluste seas tuuakse välja, et „koostöö naabrite ja kaugemate partneritega igal tasandil annab võimalusi nii iga saarlase kui maakonna jaoks tervikuna“. Üldiseks taotluseks on koostöö ja ühenduste süvendamine Läänemere regioonidega.

Maakonna visioon on arengustrateegias sõnastatud mitmete osundustega rahvusvahelisustumisele, koostööle ja ühendustele:

*„Saaremaa on inspireeriv koht, kus on hea KULTUURI teha ja kultuurist osa saada. Saaremaast on kujunenud **rahvusvaheline kultuurikeskus**. Saarlaste uuendusmeelsus, ettevõtlikkus ja õppimissoov on viinud maakonnas kõige olulisemaks **teadmistepõhise ja loodusressursse säästva MAJANDUSE**. Seeläbi on Saaremaa **kaubad saanud kindla rahvusvahelise turu** ja saarlased tasuvad töökohad oma maal. Saare maakonnal on head kodumaised ja **rahvusvahelised ÜHENDUSED nii maa, mere kui õhu kaudu**, samuti on head liikumisvõimalused maakonna ulatuses. Saaremaa on **Euroopas tuntud, Läänemere regioonis ja Eestis tunnustatud külalislahke, sõbralik ja turvaline reisisiht**. Saarte loodus, unikaalne kultuuripärand, kvaliteetsed turismitooted ning head puhkamisvõimalused tekitavad soovi maakonda külastada, viibida siin kauem ja tagasi tulla.“*

Kultuuri valdkonnas on eesmärk, et „Saaremaa on tuntud ja rahvusvaheliselt tunnustatud kultuurikeskus kogu Läänemere piirkonnas“. Selle eesmärgi saavutamiseks kavandatakse:

- Rahvusvaheliste koostööprojektide ja ürituste, kultuuriturismi arendamisega seotud tegevusi, sh kultuurfestivalide korraldamist;
- B-7 kultuuri koostöö võrgustiku loomist ja osalemist ühisprojektides;
- Sõprusmaakondadega ühisprojektide väljatöötamist ja arendamist;
- Sõprusvaldade koostöö arendamist.

Spordi valdkonnas seatakse üheks eesmärgiks rahvusvahelise koostöö jätkamine ja laiendamine. Kavandatavad rahvusvahelist koostööd sisaldavad tegevused valdkonnas on:

- Järjepidev osalemine Saarte Mängudel, B7 noorte spartakiaadil jt rahvusvahelistel spordiüritustel;
- Maakonnas korraldatavate rahvusvaheliste spordiürituste toetamine;
- Üleriigiliste ja rahvusvaheliste tippvõistluste korraldamise soodustamine.

Turismi valdkonnas kavandatakse turismiklastri arendamist, sh välispiirkondadega ühiste turismitoodete ja -pakettide arendamist.

Kuressaare linna arengukava 2005-2013 (2020) visiooni järgi on Kuressaare:

*„Jõukas, Omanäoline, Turvalise elukeskkonnaga turismi- ja terviselinn kiiresti arenevas ja uuendusmeelses **Läänemere piirkonnas**“.*

Rahvusvahelise tasandi koostöö ja sõpruslinnade kohta kirjutatakse arengukavas:

*„Eesti Euroopa Liitu vastuvõtmisega seoses kasvab kohaliku ja regionaalse tasandi roll rahvusvahelises koostöös. Kuressaare kuulub **Läänemere Linnade Liitu**, mis võimaldab panustada kohaliku tasandi arengusse, toetades sellega regiooni arengut.*

*WHO, **Euroopa Tervislike Linnade Võrgustiku**, tegevusest selle liikmena osavõtmine annab võimaluse kohaliku tasandi arendamiseks teha koostööd, saada ja jagada kogemusi linnadega kogu Euroopa ulatuses.*

Kuressaare on sõlminud sõprus- ja koostöölepingud 8 linnaga: Tammisaari, Mariehamn, Vammala ja Turu Soome Vabariigis; Rønne Taani Kuningriigis; Skövde Rootsi Kuningriigis; Kuurne Belgia Kuningriigis; Talsi Läti Vabariigis.

Kõigi sõpruslinnadega on toimunud koostöö vastavalt vajadustele ja võimalustele ning lisaks on ühisprojektide raames tehtud partneritena koostööd ka teiste Euroopa riikide omavalitsustega.“

Rahvusvaheline koostöö on oluline tegevusvaldkond **noorsootöös ja spordi valdkonnas**. Spordis on üheks tegevusvaldkonnaks „rahvusvaheliste kontaktide arendamine ja linna huvide esindamine rahvusvahelises spordiliikumises“. Kultuuri valdkonnas on arengueesmärgiks aktiivne koostöö sõpruslinnadega, mille tegevused on **ühised kunstiprojektid ja kultuurivahetus**.

Transpordisektori arendamisel kavandatakse koostöös **Riia laevaliini** avamist, turismiettevõtluse arengut toetava ja hoogustava infrastruktuuri rajamise raames **merelisi ühendusi Läänemere regioonis - Lätti, Rootsi, Soome**.

3.13.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- Maakondliku **sidususe suurendamine ja ühistegevuste platvormide loomine** on kõige üldisem arenguvajadus. Saaremaal ei ole tegelikult vaja arendada enamust valdkonnapõhistest asjadest (toodetest ja teenustest) ainult ühes kohalikus omavalitsuses, vaid kõik nad vajaksid üldisi lahendusi. Läbi rahvusvahelise koostöö oleks selles suunas väga hea liikuda, kuna mõnikord on naabriga koostööd teha väga raske, aga kui keegi üle mere partneritest osaleb ka ühistegevustes, siis kaks naabrit saavad üsna lähedasteks omavahel.
- Maakonna olulisi arenguvajadusi ühendab Saaremaa mereline asend. Saaremaale kui saarelisele piirkonnale on äärmiselt vajalik mereline väljapääs ja **mereühendused**. Saaremaa rahvusvaheline ühendatus on maakonna arengus väga oluline asi, mida uuel programmiperioodil lahendada.
- **Töökohtade küsimusega tegelemine**. Inimesed tunnevad, et maakonnas on töökohti vähe, aga kuidas seda rahvusvahelise koostöö vormis saaks lahendada, selles osas konkreetsemad ideed puuduvad. Vajalik on tagada tingimused, et aastaringiselt oleks Saaremaal tegevust ja tööhõivet. Näiteid, kus on suudetud positiivselt vastavaid muutusi ellu kutsuda või vähemalt olukorda säilitada, on Läänemere regioonis piisavalt. Koostöö võiks panustada **mõtteviisi muutmiseks maapiirkondades**, et inimesi enam põllumajanduslikult tegevuselt ja rannakalurluselt ümber aidata lülituda mingitele **teistele tegevustele**.
- **Ettevõtluse arendamine ja start-up keskkonna loomine** on väga aktuaalne arenguvajadus. See võiks olla kompleksne projektialgatus, kus saavad kokku ruumilise keskkonna loomine ja inimeste koolitamine ja selle koolitamise läbi heade *start-up*'i ideede rahastamine. Oleks vaja tarkadele inimestele tarku töökohti targas ja ilusas linnas. **Linnakeskkond ja füüsiline ruum** on väga oluline, mis seda kõike soodustab ja kujundab. Sellisest asjast võiks ühele piirkonnale tohutult kasu olla, aga see ei ole tõenäoliselt rahvusvahelise koostöö programmi teema.
- **Kuressaare kolledži rahvusvaheline koostöö** on põhiliselt läbi Erasmuse ja Interregi programmide käinud ja sellises laadis jätkamisest ollakse kindlasti huvitatud. Konkreetsetest teemadest on üleval **Saarte Uuringute Keskuse käivitamine** või taaskäivitamine, mis rahvusvahelisest koostööst eeldaks abi **kontseptsiooni koostamisel**.
- **Kogukonnaprojektide, inimeselt inimesele projektide toetamine**. Interregi programm on praktiliselt ainuke, kus on võimalik teha näiteks kultuurikollektiivide vahelist koostööd, kõrgkoolide ja ametikoolidevahelist „pehmet“ koostööd, MTÜ-de koostööd. Koostöö kasuks võib olla näiteks pisikese ettevõtte loomise oskuste andmine ja ka lihtsalt kultuurikontaktid - ega siis inimene ei ela ainult füüsilises keskkonnast, see sama psühhosotsiaalne keskkond on elukeskkonna lahutamatu osa ja väga oluline osa. Tulemus on rõõmus inimene. Rõõmus inimene tähendab õnnelik inimene, õnnelik inimene tähendab seda, et on töövõimeline. Töövõimeline tähendab seda, et tema tööviljakus on parem ja nii edasi ja nii edasi. Inimene on kõige tähtsam.
- **Kohaliku omavalitsuse halduse** valdkonnas seisneb rahvusvaheline koostöö kogemuste omandamises ja õppimises ja koolitamises, ja see on oluline jätkuvalt.

3.13.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Saare Maavalitsuses toimunud intervjuu käigus valiti osaliste poolt ÜSR eesmärkidest olulisimatena välja eesmärgid (10), (7) ja (3). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Saaremaa konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames järgmiselt.

(10) Investeerimine haridusse, oskustesse ja pidevõppesse.

(7) Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamine.

Saaremaa mereühenduste ja lennuühenduste tihendamine haakub kõige paremini temaatilise eesmärgi ERF investeerimisprioriteediga (b) ja säästlike lahenduste rakendamisel laevaühenduste tagamisel ka prioriteediga (c):

- (b) Piirkondliku liikuvuse tõhustamine, liites teise ja kolmanda suurusjärgu sõlmed TEN-Ti infrastruktuurile;
- (c) Keskkonnasõbralike ja vähese süsinikdioksiidi heitega transpordisüsteemide arendamine ning säästva linnaliikluse soodustamine.

(3) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete [ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul)] **konkurentsivõime suurendamine.**

Maaettevõtluse valdkondliku struktuurimuutuse suunamine ning teadmispõhise ja ressursisäästlikku ettevõtluse arendamine Saaremaal eeldab nii investeerimisprioriteedi (a) kui ka (b) toetusi:

- (a) Ettevõtluse edendamine, eelkõige uute ideede kasutuselevõtu ja uute ettevõteteloomise soodustamise kaudu;
- (b) Uute ärimudelite arendamine VKEde jaoks, eelkõige pidades silmas rahvusvahelist tegevust.

3.13.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- **Läänemere regioon** on peamine koostööpiirkond, kuid piirkondlikus koostöös on otstarbekas piire laiemaks teha. Võiks olla võimalus piirkondlikusse koostöösse kaasata ka kaugemaid partnereid, kes panustaks olulise teabe või *knowhow*'ga sellisesse koostöösse. Hetkel programmi piirkonnad (Saaremaa Kesk-Läänemere piirkonnas) kitsendavad seda. Näiteks on kutsekooli puhul Läänemere regioon kitsaks jäänud.
- **Turismi valdkonnas** on sobivaks partneriks **Venemaa**.
- **Laevaehituse teemal** võiks olla kasulik koostöö **Inglismaaga**.
- **Maakonna tasand on rahvusvahelise koostöö jaoks mõistlikem**, või isegi mitme maakonna peale koostööprojektide tegemine. Maavanemate tasemel peetakse selles suunas läbirääkimisi Läänemaa ja Pärnumaaga. Rahvusvahelist koostööd maakondlikul tasandil peaks ja suuremaid projekte võiks

juhtida mingi keskne struktuur. Aga samas kuna meil see rahvusvahelisus on praegu nagu ta on, siis ka ei saa ju välistada omavalitsuste koostööd. Suuremad probleemid peaksid ikka maakonna keskselt saama lahendatud.

- Mida vähem piiranguid ja mida vähem välistusi, seda parem tuleb. Koostööd võiksid ja peaksid tegema **absoluutselt igat sorti organisatsioonid** ja institutsioonid, mis olemas on – avalik sektor, erasektor ja ülikoolid, teadusasutused, õppeasutused. On väga hea, kui samas projektis on erinevate sektorite esindajad.
- MTÜ ja kolmanda sektori koostööst ei ole mõtet Venemaaga rääkida, see on enesepettus. See lõpeb sellega, mis on setudel, et sa lihtsalt saad endale lõpmata ajaga sissesõidu keelu Venemaale.

3.14. Tartumaa

3.14.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Tartu maakonna arengustrateegias 2014–2020 vaadeldakse Tartumaa territoriaalset asendit ja rahvusvahelist konkurentsivõimet kriitilisest vaatepunktist ning rõhutatakse **rahvusvahelise koostöö ja ühenduste võtmetähtsust** maakonna arengus. Parimaks lahenduseks peetakse aktiivset osalust Põhjamaid ja Venemaad ühendavas Läänemere regioonis:

„Tartumaa on väike piirkond Ida-Euroopa kirdenurgas Euroopa Liidu ja Venemaa piiril, tagasihoidliku osaga Euroopa territooriumist, rahvastikust ja majanduslikust koguproduktist. Kuigi Põhjamaade kõrval pigem vaene, on Tartumaa globaalses võrdluses küllaltki jõukas ja korraliku elustandardiga. Pingeid lisab lähedus maailma heaolu- ja kvaliteedikeskusele Põhjamaades, ning satelliidi roll seoses Põhjamaadega (aga ka Harjumaaga).

Eesti Arengufond näeb oma raportites majanduse arengukeskustena suuri linnasid – käsitletakse Tallinna konkurentsivõimet Stockholm, Peterburi ja Kopenhageniga. Tartu tähelepanu ei pälvi. Suuruse alusel Tartu sotsiaal-majanduslikuks kasvukeskuseks olla ei saa; Tartu väiksus on oluline piirang Tartumaa edasisele kasvule. Samas on Põhjamaade ülikoolilinnad suutnud oma elanike arvu ja majandust viimastel kümnenditel kiiresti kasvatada.

Tartumaa väiksusest tuleneb ressurside nappus ja nõrk arengu suunamise võime. Väiksust saab ületada läbi võrgustumise, suhtlemise, kvaliteetsema panuse, huvitavuse. Võtmeküsimuseks on, mida head ja huvitavat on Tartumaal koostööpartneritele pakkuda.

*Loogiline vastus asjade sellisele seisule on suhtluse suurendamine kasvukeskustega. Oluline on teha seda Põhjamaade osana, veelgi parem **Põhjamaid ja Venemaad ühendava Läänemere regiooni osana**. Taotlus peab olema arenemine Põhjamaade satelliidist selle kvaliteedikeskuse osaks.“*

Maakonna ääremaastumise vältimiseks kavandatakse tegeleda järgmiste rahvusvahelist koostööd puudutavate teemadega:

- Mitteterritoriaalne rahvusvaheline võrgustumine;
- Põhjamaade ja Venemaa koostöövõrgustike loomine;
- Venemaa piiri kultuurilise, sotsiaalse ja majandusliku läbitavuse suurendamine;
- Transporditaristu kasutuse suurendamine, organisatsiooniline lobitöö;
- Turundus- ja suhtlusoskuste edendamine.

Rahvusvahelisustumise meetmed on olulisel kohal **teaduse, ettevõtluse ja teenuste ekspordi ning transpordiühenduste** valdkondade arendamisel. Muuhulgas seatakse eesmärk, et „Tartu ja Tartumaa on tuntud teadusliku mõtte vahetamise koht, **EL ja SRÜ teaduskontaktide toetamise** koht“. Rõhutatakse raudteeühenduste parandamise vajadust Venemaa ja Läti suunal ning regulaarse rahvusvahelise lennuliikluse tagamise vajadust Tartu ja vähemalt kahe suurema sõlmpunkti vahel (Helsingi, Riia või Stockholm ja Moskva, Kiiev või Peterburi).

Maakonna Peipsi järve kallastel asuvate KOV-üksuste arengukavades leiab rahvusvahelise koostöö käsitlust seoses **turismi ja hariduse** valdkondadega.

Alatskivi valla arengukava 2020 visiooni osaks on Alatskivi loss kui „rahvusvaheliselt tuntud **turismiobjekt**, millega kaasnevalt on Peipsiveere piirkond oluliseks turismi sihtkohaks“. **Hariduse ja noorsootöö** valdkonnas kavandatakse osalemist erinevates noorte arengut toetavates siseriiklikes ja rahvusvahelistes projektides.

Kallaste linna arengukava 2011-2017 kirjeldab linna unikaalset asendit piiriveekogu rannal: „Peipsi järves kulgev veepiir on nii EL-i kui NATO idapiiriks ja võimalikuks ühenduseks riikidevahelises suhtluses“. Konkreetseks rahvusvahelise koostöö valdkonnaks on **jahiturism**, täpsemalt „koostöö arendamine välismaiste jahiorganisatsioonidega välismaa jahimeeste toomiseks Kallaste linna“.

Peipsiääre valla arengukava 2010-2015 turismi arendamise tegevused sisaldavad „tööd erinevate turismiprojektidega, sh rahvusvahelist koostööd“.

3.14.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- Piiriüleste ressursside ühine kasutamine ja arendamine seoses Peipsi **kalavarude majandamisega**, Peipsi **keskkonnaseisundi tagamise** ja **veekvaliteedi** säilitamisega.
- Oluliseks koostööteemaks peaks saama ka **roheline energeetika**, sh kohalikke loodusressursse säästlikult kasutatav energeetika.
- **Ettevõtluses** on koostöö eesmärgiks **sihtturgude tundmaõppimine ja partnerite leidmine**, samuti Põhjamaade majanduse struktuurimuutuste ärakasutamine **välisinvesteeringute meelitamiseks** maakonda. Koostöö sisuks on esmajoones ettevõtete rahvusvaheliste kontaktide arendamine - äridelegatsioonide vahetus, messidel osalemine, õppereisid. Põhjamaade majanduse struktuurimuutuse kontekstis selliste ettevõtjate otsimine ja leidmine, kelle jaoks Põhjamaade

tootmiskulud ei võimalda kasumlikku ettevõtlust, Eestisse toomine ja tänu sellele regioonis inimestele töö pakkumine võiks olla üks rahvusvahelise koostöö ja arengu võimalus.

- Oluliseks arenguvajaduseks on ka **ettevõtluse tugistruktuuride tugevdamine** – nende proaktiivsuse ja ettevõtete rahvusvahelisustumist toetava nõustamiskompetentsi tõstmine, sh rahvusvahelises koostöös teiste riikide spetsialiste töösse kaasates.
- **Õpilasettevõtluse edendamine** rahvusvahelises koostöös, rahvusvahelise äri simuleerimine eri riikide õpilasfirmade koostöös, et alustavatel noortel ettevõtjatel kaoks ära välisturgudele minemise hirm. Teiseks koostöö suunaks on Garaaž 48 tüüpi ürituste kasutamine rahvusvaheliste meeskondade kokkupanemiseks Tartus, et erineva kultuuritausta ja erineva haridusliku taustaga eri rahvustest noored teeksid ühiselt tootearenduslikke tegevusi.
- **Turismis** on koostööteemadeks ühised maakonda läbivad rahvusvahelised turismimarsruudid nagu **Via Hanseatica**, Eesti-Läti **jalgrattamarsruudid**, aga ka Peipsi vesikonna **siseveeteede võrgustik koos sadamatega**. Selliste võrgustike arendamisega tuleb koostöös jätkata. Konverentsiturismis on väljakutseks **Tartu arendamine akadeemilise konverentsikohana**, kus saavad kokku ühelt poolt Lääne ja Põhja-Euroopa ja teiselt poolt Venemaa teadlased.
- **Transpordiühenduste** osas on loomulikuks koostöövaldkonnaks jätkuvalt Peipsi-Pihkva **laevaliikluse** ja sellega seotud puhkemajanduse ühine arendamine Venemaaga. Koostöö objektiks on Tartu ja Pihkva sadamate rajamine/uuendamine koos tolli- ja piiripunktidega. Rahvusvahelise koostöö teemaks tuleb tõsta **Peterburi-Tartu-Riia-Berliini raudteeühenduse** rajamine EL ja Venemaa koostöös Rail Baltica osa või edasiarendusena, mis suurendaks projekti tasuvust ja mõju. Alustada tuleks ühisseminaridest Venemaa partneritega, et välja selgitada, kas ja kuidas nad on projektist huvitatud, hiljem koostöös ka tasuvusuuringute koostamine, jms. Samuti on rahvusvahelise koostöö teema Tallinn-Moskva rongiliini marsruudi võimalik muutmine, nii et see läbiks Tartu ja Pihkva linnasid. Suurim kasu Tartumaa arengule läbi rahvusvahelistumise tuleneks Tartu-Stockholmi ja Tartu-Moskva **regulaarlendudest**, milleks on vajalik dotatsioonisüsteemi rakendamine ja rahastamine.
- Avaliku halduse (sh KOV sektoris) rahvusvaheline koostöö peaks tegelema **kogemuste vahetusega halduspraktikate ja avaliku teenuste (ühistransport ja tänavavalgustus ja kommunaalsektor, planeerimine) osas**. Läbi rahvusvahelise koostöö tuleb suunata ametnike õppima, panna neid mõistma laiemat pilti ja hea halduse võimalusi.
- **Regionaalse arengu suunamise õppimine** teiste riikide kogemustest. Maakonna maapiirkondades jääb asustus järjest hõredamaks ning kasuks tuleks teadmine sellest, kuidas **lõpetada elanike linnavool** või kuidas tegeleda elanike **väljarände tagajärgedega väikeasulates**. Koostöös tuleks leida positiivseid näiteid probleemidega tegelemisel, nt õppida Soome ja analoogiliste maade pealt, kuidas korraldada „**kontrollitud linnastumist**“.
- **Regionaalplaneerimise ja linnaplaneerimise** alaste kogemuste vahetus – kuidas tegeleda maapiirkondade probleemidega, kuidas säilitada maakonnalinnasid, kuidas elavdada Tartu kesklinna, kuidas halbu lahendusi ümber pöörata, kuidas teised tormiliselt linnastunud regioonid on need protsessid üle elanud ja mis on nende õppetunnid sellest, kas me saame veel mingeid vigu vältida või on kõik juba ära tehtud?

- **Hariduse valdkonnas** on koostöö sisuks õpetajate, metoodikute ja haridustehnoloogide rahvusvaheline kogemustevahetus. Uueks oluliseks suunaks võiks olla Venemaa, kus matemaatika ja reaalarvude õpetamisel on väga tugev koolkond ja traditsioonid.
- Rahvusvaheliste kultuuri- ja spordivaldkonna tippkompetentsi toomine maakonda - **meistriklasside ja seminaride korraldamine** rahvusvahelises koostöös, et arendada meie juhendajaid ja treenereid.
- **Sisserände poliitika (sh vigade) õppimine** teistelt riikidelt, eelkõige Põhjamaadelt, et valmistuda ette selleks, kui elatustaseme eeldatava tõusu tõttu suureneb surve vaesemates riikidest inimeste tulekuks Eestisse. Koostöös omandatud kogemused ja teadmised, koos loodud lahendused peaks tagama selle, et sisserändajad oleksid ühiskonnale pigem kasulikud ja mitte uueks probleemiks.

3.14.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Tartu Maavalitsuse esindaja saatis maakonna arenguvajaduste ja rahvusvahelise koostööga seotud ÜSR eesmärkide valiku peale intervjuud kirjalikult. Valik sisaldab eesmärke (1), (10) ja (8). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Tartumaa konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames seoses kaheksanda eesmärgiga.

(1) Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.

(10) Investeerimine haridusse, oskustesse ja pidevõppesse.

(8) Tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine.

Ettevõtluse tugistruktuuride tugevdamise osaks on ka ettevõtlusinkubaatorite tugevdamine, mis ÜSR mõistes on tööhõive edendamise temaatilise eesmärgi ERF investeerimisprioriteediks (a):

- (a) ettevõtlusinkubaatorite arendamine ning investeringute toetamine füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemisele ja ettevõtete asutamisele.

3.14.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- Koostöö prioriteetseteks partneriteks on **naaberriigid** ehk ühtlasi ka olulised **eksporditurud – Venemaa, Läti, Soome.**
- Tulevikus potentsiaalselt olulised eksporditurud peaks olema samuti koostöö kavandamisel arvesse võetud. Siia rühma kuulub näiteks ka Hiina, aga esmajoones meile varasemast ajast rohkem tuttavad **SRÜ riigid**, kellega meil on ühine minevik ja mingil määral oleme nende kultuuriga kokku puutunud.
- **Traditsioonilised sõpruspiirkonnad**, kellega on juba pikaajalised kontaktid välja kujunenud – Tartu linnal Uppsala ja maavalitsusel Kesk-Soome.
- Konkreetsetes maakonda huvitavates **valdkondades edukaimad riigid ja piirkonnad.**

- Koostööd peaks saama teha need, kellel on selleks eelarve ja võimalused. Maavalitsus on pigem järelevalve organisatsioon, kellel eelarvelised vahendid rahvusvaheliseks koostööks puuduvad.
- **Ülikoolid ja Teaduspark** on väga olulised rahvusvahelise koostöö tegijad.
- **Turismiarendusorganisatsioonid** - eriti konverentsiturismi alal.
- **Maakondlikud arenduskeskused** regionaalsete majandushuvide edendajatena – sh ettevõtete ja investeeringute toomine regioonidesse.
- Ettevõtjad, haridusasutused ja omavalitsused võiksid teha rahvusvahelist koostööd.
- KOV-tasandi koostööle tuleb seada kriteerium programmi, et koostööd on võimalik teha sama suurusjärguga KOV-üksustega. Kui vald on 2-tuhande elanikuga, siis ei saa olla ühtses projektis Soome 40-tuhandese *kunna*'ga, vaid tuleb leida väiksemaid koostööpartnereid, nt Prantsusmaalt või Hispaaniast.
- Venemaaga peab koostööd tegema riik. Mingeid maakondi ja omavalitsusi ei ole Venemaa jaoks olemas.

3.15. Tartu linn

3.15.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Strateegia Tartu 2030+ sissejuhatavas osas avatakse linna territoriaalse asendi ja rahvusvahelise koostöö olukorda kahes alapeatükis. Rõhutatakse linna tugevat integratsiooni EL ja Põhjamaadega ning heade naabrussuhete olulisust Venemaaga.

„Poliitiline kontekst: suletud linnast avatud regioonikeskuseks Euroopa Liidu ja NATO idapiiril.

*Eesti iseseisvuse taastamisega 1990ndate aastate algul vabanes Tartu nõukogude perioodi salastatud linna painest, suletusest ja vaimsest surutisest. Lõpetati aastakümneid kestnud, peamiselt N Liidu sõjatööstuse tellimustele orienteeritud tehaste eelisarendamine linnas. Valdavalt idapoolsed välissidemed asendusid Euroopa-suunalistega. Eriti tugevnes **sotsiaalne ja majanduslik integratsioon Põhjamaadega**. Tähelepanu keskendus taas inimkeskusele ja teistele euroopalikele väärtustele. Läbimurdeks riikliku iseseisvuse kindlustamise teel sai Eesti vastuvõtmine Euroopa Liidu ja NATO liikmeks. Nii sai Eesti idapiirist Euroopa Liidu idapiir ja see võimaldab Tartul toimida Euroopa Liidu pilootpiirkonnana, **väärtustades Euroopa Liidu naabrussuhteid Venemaaga**. Uues staatuses on Tartul head eeldused olla teenäitajaks Eesti ühiskonna moderniseerimisel, mis põhineb inimeste vabal tahtel ja vastutustundel, teadmistel ja **koostegevusel globaalses võrgustikus**. Regioonikeskuse rajajaid roll eeldab arusaamist, et edaspidi tuleb saada hakkama üleilmses konkurentsisis ja ressursse säästvalt kasutades.*

Geograafiline asend: tuntud ja tundlik.

Tartu asetseb sotsiaal-majandusliku ruumi piiril, kus ühele poole jäävad kõrge elatustasemega Põhjamaad ning teisele poole Venemaa. Kultuuriruumis on valitsev euroopalik elu- ja mõttelaad.

Balti riikide pealinnadest Tallinnast ja Riist on Tartu võrdselt umbes 200 kilomeetri kaugusel. Alla 100 kilomeetri on idapiirini, mille taga Tartule lähemad suured Loode-Venemaa linnad on Pihkva ja Novgorod. Igapäevaste teenuste osutamisel toimivad Tartu tagamaana lisaks oma maakonnale veel Jõgevamaa, Põlvamaa, Valgamaa, Viljandimaa ja Võrumaa, kaudselt ka Põhja-Läti.“

Strateegias on olulisele kohale seatud **teaduse ja hariduse rahvusvahelisustumine**. Kavandatavad tegevused sisaldavad järgmisi seda toetavaid koostöötegevusi:

- Haridus- ja teadustöötajate järelkasvu süsteemne **koolitamine rahvusvahelises koostöös**;
- Soodsate tingimuste loomine **pedagoogide, õppejõudude ja õppijate** enesearenduseks ja **mobiilsuseks**;
- **Kõrgharidusteenuse turu laiendamine** Euroopa Liitu ja kolmandatesse riikidesse, magistri- ja doktoriõppe oluline arendamine ning välisõppejõudude Eestisse toomine.

Ka ettevõtluse valdkonnas on üheks oluliseks kavandatavaks tegevussuunaks **ettevõtete rahvusvahelistumise toetamine** ning abi osutamine uutele sihtturgudele sisenemiseks.

Transpordi valdkonnas on strateegia ambitsioon kõigis olulisemates transpordiliikides saavutada hea rahvusvaheline ühenduvus:

- Tartust on **kiire raudteeühendus** Tallinna, Riia, Pihkva ja Moskvaga. Rail Baltica on välja ehitatud ja reisiliiklus toimib üle-euroopalises süsteemis.
- Tartu lennuliiklust teenindab **Ülenurme lennuväli**, mis on **avatud rahvusvaheliseks regulaarreisiliikluseks**. ... Ülenurme lennujaam kuulub lennuväljade koostöövõrku.
- Emajõel toimub reisiliiklus, **regulaarreisid viivad Peipsi sadamatesse, sh Venemaale**.

Rahvusvahelise koostöö tegevusi kavandatakse ka **sotsiaalhoolekande ja kultuuri** valdkondades:

- Tartu sotsiaalhoolekande kujundamiseks arendatakse linna, teadusasutuste, era- ja mittetulundussektori vahelist koostööd. Tartu sotsiaalhoolekande alaseid **kogemusi ja teadmisi vahetatakse asjatundjatega** Eestis ja välismaal.
- Loovisikute **mobiilsuse suurenemine, välismaal õppimise ja stažeerimise** ning kultuurisündmuste oskusteabe ekspordi **toetamine**.

3.15.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- Rahvusvahelise koostöö prioriteetid on arengudokumentide prioriteetidid (vt. järgmine alapeatükk). Koostööd on vaja teha **nendes valdkondades, kus on vajadus ja tahe õppida teistelt**.

- **Kõrghariduses** on peamiseks väljakutseks linna vaatepunktist **linna ja ülikoolide koostöö** tihendamine. Ühisosa otsimine ülikooliga on muutunud aktiivsemaks, sealhulgas ka ühiste (rahvusvaheliste) projektide raames. Üheks oluliseks arengusuunaks on **siduda ülikooli hoonestust senisest paremini linnaruumiga**, tagada ülikooli veelgi parem „nähtavus“ ja mõju kesklinna linnaruumi väärtustamises.
- **Üldhariduses** on peateemaks linna jaoks **munitsipaalharidusvõrgu arendamine**, mille osas on olemas mõningane rahvusvaheline koostöökogemus ja ka partnerid, kellega soovitakse edaspidi jätkata pooleliolevaid tegevusi. Üldharidussüsteemi arendamiseks on oluline kompetentsi sisse toomine teistest riikidest, keskendudes hetkel **karjäärinõustamise ja õpilasnõustamise** aspektidele, mis ei ole Eestis väga hästi arenenud. Koostöö sisuks oleks õpetajate ja nõustajate saatmine välisriikidesse õppima ning ekspertide toomine linna koolitama, teiste riikide õppematerjalide tõlkimine. Hariduskoostöö toimub põhiliselt EL haridusprogrammide toel.
- Tartu Teaduspargi rahvusvahelises koostöös on kõige olulisem **ettevõtluskontaktide loomine** - erinevate sihtgruppide vahetu kokkuviiimine, et motiveerida Tartusse rohkem rahvusvahelisi ettevõtteid, asutusi ja inimesi tulema. Koostöös tuleb keskenduda erinevate **koostöövõrgustike loomisele ja kontaktürituste läbiviimisele**, et tekitada sidusust esmajoones Läti ja Venemaa suunal. See koostöö peaks lõpuks jõudma ettevõtlusesse realselt töökohtade loomise kujul. Teaduspargist tuleb kujundada muuhulgas ka rahvusvahelisest koostööst saadava kasu abil Tartu Ülikoolist tulevate ideede kommertsialiseerimise kasvukeskus. Ettevõtlusalases koostöös Venemaaga on Tartu Teaduspark ja teised tugiorganisatsioonid sobivaks asukohaks spetsialistide vahetamiseks ja võrgustike ühendamiseks. Ettevõtjatel on tekkinud järjest suurenenud huvi Vene turu suhtes ja sellest lähtuvalt on linn Pihkvaga ühendust võtnud ja ette valmistamas õppekäiku. Koostöö edasiarenduseks võiks olla lahendus, kus **vahetatakse tugiorganisatsioonide konsultante**, nii et keegi tuleb Venemaalt oma kontaktivõrgustikuga siia ja vastupidi. See loob kindlasti väga hea pinnase tihedamaks koostööks. Ja selliseks koostööks tuleb EL territoriaalse koostöö programmides tingimused luua ja sinna raha anda.
- Ettevõtluskoostöö valdkondlikud prioriteedid peaks olema need samad, mis on linna arengukavas välja toodud - **biotehnoloogia, tervisetööstus**. Tehnosiirde mõttes on koostöö objektiks paremate praktikate toomine valdkondades palju edukamate riikidest, nt biotehnoloogia puhul on selleks Belgia ja Suurbritannia. Koostöö terviseteenuste müügi turundamiseks peaks toimuma eelkõige Venemaa suunal. Linna kohaturundus ja koostöö sealsete partneritega võib TÜ Kliinikumi sellealast tegevust toetada.
- Linna arenguvajadus ja rahvusvahelise koostöö oluline tulevikuteema on **energiasääst, energiatõhusus, taastuvenergia ja hoonete soojapidavus**.
- **Transpordiühenduste – lennuliikluse, busi- ja rongiühenduste** – parandamise eesmärk on luua võimalused ettevõtluse ja ülikoolide rahvusvahelisustumiseks. Lisaks taristu arendamisele on vajalik linnade ja piirkondade vastastikune turundamine koostöös.
- **Turismis** on arenguvajaduseks **konverentside korraldamise taristu** kvaliteedi tõstmine. Põhilisteks sihtregioonideks on turismis lähipiirkonnad ja konverentsiturismis tuleb suurendada teaduskonverentsiturismi tähtsust.

- **Linnaplaneerimises** on kindlasti üks oluline märksõna **avaliku linnaruumi** kvaliteet, milles rahvusvahelist koostööd tuleks teha ja kogemusi vahetada. Rahvusvahelises koostöös on alustatud **targa linna (smart city) mudeli** koostamist ja rakendamist, ja sellega tuleb jätkata.
- **Loomemajanduses** on huvitavad koostööteemad seotud **eelarvetega, intellektuaalse omandiga ja autoriõigustega**, mille puhul peaks toimuma koostöö seminaride, arutelude ja kokkulepete näol. Samuti tuleb osaleda aktiivselt **loovisikute mobiilsusvõrgustikes** ning selleks paremaid vastuvõtutingimusi Tartusse luua. **Kultuurikorralduses** on vajadus eelkõige **mentorluse** järgi ja ka võrdsete partneritega programmide järgi – teadmiste omandamiseks, spetsialistide vahetamiseks, uurimistöde läbiviimiseks.
- **Sotsiaalhoolekande** valdkonnas on rahvusvahelises koostöös oluline kogemuste vahetamine erinevate elanikegruppide (lastega pered, tööealised, eakad ja puuetega inimesed) **sotsiaalprobleemide ennetamise** osas.

3.15.3. Rahvusvahelise koostöö valdkonnad kehtivatest arengudokumentidest lähtuvalt

Tartu Linnavalitsuse esindaja saatis peale rühmaintervjuu toimumist ka Tartu võimalikud rahvusvahelise koostöö valdkonnad 2014-2020, lähtuvalt Tartu linna arengukavast aastateks 2013-2020 ja Tartu linna transpordi arengukavast 2012-2020 (TRAK). Tegemist on asjakohaste meetmete ja tegevuste väljavõtetega nimetatud arengudokumentidest, kus rahvusvahelise koostöö rolli kavandatud tegevustes ei pruugi olla arengudokumendi tekstis avatud.

I Teadmuslinn, olulisemad väljakutsed:

- Tugisüsteemide arendamine (sh laste/õpilaste tugisüsteem, pedagoogide tugisüsteem, karjäärinõustamissüsteem);
- Gümnaasiumite arendamine teadmuskeskusteks.

Meetmed ja tegevused

Meede 1.1.5: Turvalise füüsilise ja vaimse õppekeskkonna loomine õppeasutustes:

- Vaimse ja sotsiaalse õppekeskkonna arendamine, sh esimese tasandi tugisüsteemide võrgustiku väljaarendamine ja erinevate mudelite rakendamine.

Meede 1.1.6: Üliõpilaste õppe- ja elukeskkonna parandamise toetamine:

- Tartu kui ülikoolilinna arendamine. Tartu linn toetab üliõpilastele meeldiva ja huvitava elukeskkonna loomist;
- Koostöö ja ühisprojektide arendamine Euroopa teiste ülikoolilinnadega.

Meede 1.2.1: Õppekavade, õppesuundade ning –metoodika arendamise toetamine:

- IB õppe arendamise toetamine.

Meede 1.2.3: Karjääriplaneerimisalase tegevuse tõhustamine:

- Karjäärinõustamissüsteemi väljaarendamine, sh karjäärinõustamiskeskuse kujundamine iseseisvaks teise tasandi kompetentsikeskuseks.

II Ettevõtluslinn, olulisemad väljakutsed:

- Ettevõtlus- ja elukeskkonna atraktiivsuse suurendamine nii siseriiklikult kui ka rahvusvahelisel tasandil;
- Loomettevõtluse arendamine;
- Kõrgema lisandväärtusega tootmise arendamine.

Meetmed ja tegevused

Meede 2.1.1: Innovatsiooni, uute tehnoloogiate kasutuselevõtu ja tootearenduse toetamine:

- Pooltööstuslike katse- ja sertifitseerimislaborite ning sõltumatute ekspertiisikeskuste arendamine;
- Tehnoloogia arenduskeskuste programmides aktiivne osalemine ja tehnoloogiakeskuste edasise arengu toetamine kaasates avalikke ressursse, ülikoole ja teadlasi;
- Uute tehnoloogiate ja teadussaavutuste tutvustamine ning tehnosiirde toetamine;
- Investorteeninduse arendamine;
- Loomemajanduse arendamine.

Meede 2.1.3: Ettevõtete tootlikkuse kasvu toetamine:

- Koolituste korraldamine ja parimate praktikate tutvustamine;
- Tootlikkuse juhtimise meetodite tutvustamine...

Meede 2.2.1: Ettevõtlusaktiivsuse suurendamine

Meede 2.2.3: Elukestva õppe arendamine:

- Spetsialistide rahvusvaheliste vahetusprojektide toetamine.

Meede 2.4.1: Rahvusvahelistumise arendamine:

- Messid, konverentsid, ärikontaktipäevad jne.

III Modernse elukeskkonnaga linn, olulisemad väljakutsed:

- Ökonoomne linnatransport;
- Taastuvenergia kasutamine;
- Energiatõhusad lahendused ehitamisel ja renoveerimisel;
- Koostöö laiendamine vabaühendustega.

Meetmed ja tegevused

Meede 3.1.1: Linnaruumi jätkusuutliku kasutamise tagamine planeerimisel:

- Uuenduslike energiasäästlike linnaplaneerimise meetodite väljatöötamine ja rakendamine.

Meede 3.2.2: Elamufondi heakorra parendamine:

- Korterelamute renoveerimisele suunatud energiasäästlike meetmete väljatöötamine.

Meede 3.2.3: Eluaseme kättesaadavuse parendamine:

- Teiste riikide üürielamispinna arendamise positiivsete kogemustega tutvumine ja rakendamine.

Meede 3.3.1: Energiasäästlikkuse propageerimine:

- Taastuvenergia kasutusprintsiipide väljatöötamine;
- Biogaasi tootmise arendamine

Meede 3.5.1: Ühistransporditeenuse kvaliteedi ja kasutatavuse tõstmine (tegevused TRAK lk 63):

- Ühistranspordi planeerimine, ... ;
- Ühistranspordi pileti-, teavitus- ja prioriteedisüsteemi rajamine,

Meede 3.6.4: Juurdepääsutanavate ja tehnovõrkude ehitamine ning renoveerimine:

- Tänavavalgustuse intelligentsu juhtimissüsteemi väljaarendamine.

Meede 3.7.1: Keskkonnasõbralike sõidukite kasutuselevõtu soodustamine:

- Keskkonnasõbralike metaangaasil sõitvate busside kasutuse suurendamine Tartu linnas ja biogaasi kasutuselevõtt linna transpordisüsteemis;
- Keskkonnasõbralike taksode eelistamisvõimaluste määratlemine ja teadlikkuse tõstmine;
- Elektri- ja gaasisõidukitele parkimissoodustuse väljatöötamine.

Meede 3.9.3: Vabaühenduste ja avalikkuse kaasamine otsustusprotsessidesse.

- Kaasamissüsteemi välja töötamine ja arendamine vabaühenduste kaasamiseks otsustusprotsessidesse

IV Hooliv linn, olulisemad väljakutsed:

- Uued hoolekandeteenused;
- Terviseedendus (tervislike valikute soodustamine, tervist edendavad asutused).

Meetmed ja tegevused

Meede 4.1.4: Hoolekandesüsteemi arendamine:

- Sotsiaaltoetuste ja teenuste arendamine.

Meede 4.1.6: Erinevate sektorite koostöö hoolekandes:

- Rahvusvaheline koostöö hoolekande arendamiseks ja ühisprojektide rakendamiseks.

Meede 4.3.1: Rehabilitatsiooniteenuste pakkumine sõltlastele:

- Rehabilitatsioonikeskuse või teenuste arendamise kontseptsiooni väljatöötamine.

Meede 4.4.2: Tervist väärtustava eluhoiaku kujundamine ja elanike terviseteadlikkuse tõstmine, ...:

- Tervist edendavate tegevuste toetamine.

V Loov linn, olulisemad väljakutsed:

- Loomemajanduse arendamine;
- Turismi sesoonsuse vähendamine;
- Konverentsiturismi arendamine.

Meetmed ja tegevused

Meede 5.1.1: Arendavate ja ajakohaste tingimuste loomine kultuuritöök ja loominguks:

- Tartu linna loovusstrateegia väljatöötamine loovus- ja huvihariduse ning huvitegevuse arendamiseks.

Meede 5.1.5: Multikultuursuse arengu soodustamine:

- Rahvusvaheliste koostööprojektide toetamine;
- Rahvusvahelise resideerumisprogrammi toetusmeetme väljatöötamine.

Meede 5.1.6: Kultuurikorraldajate teabevahetuse ja koostöö arendamine:

- Rahvusvahelise koostöö tihendamine kultuuritöölalaste kogemuste vahetamiseks,

Meede 5.2.3: Koostöövõrgustike ja kaasamisprotsesside arendamine:

- Rahvusvahelise koostöö tihendamine kogemuste vahetamiseks spordivaldkonnas, sh koostöö tihendamine Tartu sõprus- ja partnerlinnadega.

Meede 5.3.2: Noorsootöötajate valdkondliku pädevuse arendamine:

- Noorsootöötajate arendusprogrammi väljatöötamine ja rakendamine: supervisiooni pakkumine; mentorlusprogrammid; teematilised võrgustikukohtumised; vahetusprogrammid teiste riikide noorsootöötajatega,

Meede 5.3.5: Koostöövõrgustike ja kaasamisprotsesside arendamine:

- Rahvusvahelise koostöö tihendamine kogemuste vahetamiseks noorsootöövaldkonnas, nt õppereisid, tööpraktika, vahetusprogrammid, noorsootöökonverentsid ja –koolitused maailmahariduse, mentorluse ja muudel teemadel.

Meede 5.3.7: Noortes tolerantsuse ja ettevõtlikkuse toetamine:

- Noortele suunatud rahvusvaheliste koostöö- ja vahetusprojektide arendamine, nt koolituskursused säästva arengu, inimõiguste ja muudel globaalsetel teemadel.

TURISM

Meede 5.4.1.3: Info edastamise kanalite mitmekesistamine ja koostöö tõhustamine:

- Koostöö tihendamine rahvusvaheliste organisatsioonide, sõpruslinnade ja Eesti esindajatega välismaal (Tartu turundamise eesmärgil).

3.15.4. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Tartu Linnavalitsuse esindaja saatis linna arenguvajaduste ja rahvusvahelise koostööga seotud ÜSR eesmärkide valiku peale intervjuud kirjalikult. Valik sisaldab eesmärke (1), (10) ja (7). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Tartu linna konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames järgmiselt.

(1) Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.

Tartu ülikoolide ja teiste teadusasutuste ning Tartu Teaduspargi edasine arendamine seatud eesmärkide raames (sh teadmistepõhise ettevõtluse osakaalu kasv) peab toimuma kõigi kolme investeerimisprioriteedi toetuste abil:

- (a) Teadus- ja uuendustegevuse infrastruktuuri ja võimsuse täiustamine eesmärgiga arendada teadus- ja uuendustegevuse alast kõrget kvaliteeti ning edendada eelkõige Euroopa huvides tegutsevate pädevuskeskuste tööd;
- (b) Ärialaste teadusuuringute ja innovatsiooni investeringute, toodete ja teenuste arendamise, tehnosiirde, sotsiaalse innovatsiooni ja riiklike teenuste alaste rakenduste, nõudluse stimuleerimise, võrkude loomise ja avatud innovatsiooni soodustamine läbi aruka spetsialiseerumise;
- (c) Tehnoloogia- ja rakendusuuringu, katseliinide, toodete varaste valideerimismeetmete, arenenud tootmisvõimsuste suutlikkuse ja esimese toodangu toetamine võtmetehnoloogiate raames ning üldotstarbeliste tehnoloogiate levitamise toetamine.

(10) Investeeringud haridusse, oskustesse ja pidevõppesse.

Linna munitsipaalharidusvõrgu arendamise ülesanne on kooskõlas ERF investeerimisprioriteediga selle eesmärgi raames, toetada haridus- ja koolitusinfrastruktuuri arendamist. Oluline on ka temaatilise eesmärgi ESF investeerimisprioriteet (iii):

- (iii) Ühiste haridus- ja koolituskavade väljatöötamine ja rakendamine.

(7) Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine.

Tartu linna arenguvajadused seoses raudteeühenduste arendamisega, linna ringteede väljaehitamise ja ühistranspordi säästlikumaks muutmisega haakuvad temaatilise eesmärgi ERF kõigi investeerimisprioriteetidega:

- (a) Euroopa ühtse mitmeliigilise transpordipiirkonna toetamine investeerides üleeuroopalisse transpordivõrku (TEN-Ti);
- (b) Piirkondliku liikuvuse tõhustamine, liites teise ja kolmanda suurusjärgu sõlmed TEN-Ti infrastruktuurile;
- (c) Keskkonnasõbralike ja vähese süsinikdioksiidi heitega transpordisüsteemide arendamine ning säästva linnaliikluse soodustamine;

(d) Ulatusliku, kõrge kvaliteedilise ja koostalitlusvõimelise raudteesüsteemi arendamine.

3.15.5. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- Koostööpiirkond võiks olla **kogu Euroopa** – koostööpartnerid valitakse siis **vastavalt ühisele huvile ja teemale**.
- Koostööpartnerid peavad **vastama riiklikule huvile** või prioriteetidele. Näiteks Sotsiaalministeerium õpib teatud asju Inglismaalt. Selle tõttu on linnal mõistlik olla ka kursis asjadega, mis Inglismaal toimuvad ja taotleda endale projektipartnereid Inglismaalt. Või kui praegu hoolekandetasutusi uuendatakse Norra rahadega ja ka hooldustehnoloogia tuleb sealt, siis jällegi on linnal mõistlik püüda koostööd samas suunas teha.
- Koostööd tuleb otsida sealt, **kust on midagi õppida** – eelkõige on selleks **Põhjamaad. Üldhariduse valdkonnas** on Põhjamaad näidanud viimastel aastatel paremaid tulemusi – üks koostöö suund on **Norra** ja teine **Soome**. **Sotsiaalvaldkonnas** saab Põhjamaadelt õppida teatud kindlaid tehnikaid kliendirühmadega töötamisel – igal Põhjamaal on oma valdkonnad, mis neil on eriti tugevad.
- Koostööpartnerid peavad olema **sarnaste huvidega ja võimalustega**. Tartu linna sisuline huvi teha koostööd **Lõuna-Euroopa riikidega** ei ole seotud sellega, et seal on suvel väga mõnus olla, vaid et oma süsteemide taseme poolest on nad Tartuga rohkem sarnased kui Põhjamaad. Põhjamaad on väga palju rikkamad ja need kulutused, mis seal näiteks hoolekandevaldkonnas tehakse on järgu võrra suuremad, mistõttu Tartu ja Eesti ei suuda neid süsteeme üle võtta.
- **Pihkva piirkond**, kellega usk koostöösse on taastatud. Pihkva regiooni asutuste poolt on aktiivsus koostöö tegemiseks olemas, küsimus on selles, kas me suudame neid vastu võtta. Pihkva oleks valmis Tartu linnalt igasuguseid asju õppima. See on suund, millele koostöös tuleb kindlasti panustada. Osades valdkondades on probleemiks see, et Tartu linn ei saa koostööst muud kasu kui oma investeringutele koostööprojektide kaudu finantseeringu.
- **Turismi valdkonnas** on koostööprojekte **Läti ja Venemaaga**, kuid seda ringi tuleks natukene laiendada - **Soome, Rootsi, Saksamaa ja Poola** on tõusvad sihtriigid.
- **Venemaa** on väga oluline **kultuurivahetuse sihtmaa** – kultuuriturism, loometurism, loovisikute vahetus.
- **Tartu Teaduspargi** tegevuse põhilisteks koostöö sihtregioonideks on **Venemaa piiriregioonid ja Läti**.
- **Energiamajanduse** partnerluses on **Skandinaavia parim õppebaas**, samuti **Saksamaa ja Austria**. Samuti peaks omavahel koostööd tegema **Balti riigid**.
- **Sõpruslinnad ja partnerlinnad (sh Peterburi)** on need, kellega võiks fookustatult koostööd teha. Ettevõtluse valdkonna koostöös on Põhjamaade Ministrite Nõukogu projektides sõpruslinna dimensiooni arvesse võetud ning Tampere ja Uppsalat ja Hämenlinna on kaasanud partneritena.
- Rohkem peaks olema koostööd **Riia linnaga**, kuid Riia teeb koostööd teiste linnadega. Tartul on Riiaga on väga vähe ühisprojekte.

- Tartu poolt on olulisim partner linnavalitsus, kuid pigem projektide kaaspartnerina ja mitte juhtpartnerina, milleks puudub ressurs. Lisaks on tähtsad koostööpartnerid **ülikoolid, kõrgkoolid ja kutsekoolid, linna ja regiooni arendusorganisatsioonid** ja nende seas kindasti **Tartu Teaduspark**, kui ettevõtlusvõrgustike looja ja hoidja.
- Rahvusvahelises koostöös tuleks suurendada **üleriigiliste omavalitsusliitude** panust. Teatud asjad meil käivad teisiti kui mõnes teises Euroopa liikmesriigis, kus selline ühisprojektide haldaja enamasti on omavalitsusliit. Näiteks linnade liit mõnes riigis haldab teatud projekti ja kõik selle liidu liikmed on selles infoväljas. Ühed konkreetset omavalitsused on ühe projekti partnerid, teised on teise. Seal liikmeraha maksmise mõte on, et teha koostööd nii rahvuslikul tasandil kui ka rahvusvahelisel tasandil. Eestis linnade liit ja maaomavalitsuste liit sellist rolli ei täida. Vajalik administratiivne keha on meil sisuliselt olemas, aga ta ei täida seda rolli, mis oleks loomulik, et ta peaks täitma seda.

3.16. Valgamaa

3.16.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Valgamaa arengustrateegia 2018 olukorra analüüsis hinnatakse Valgamaa oluliseks arenguvõimaluseks „ära kasutada oma potentsiaali teede ristumiskohana, kus läbivad teed viivad nii Tallinna, Tartu, **Pihkva kui Riia suunal** nii maanteid kui raudteede võrgu kaudu“.

Rahvusvahelisustumine ja rahvusvaheline koostöö on olulisel kohal strateegia eesmärgipüstituses – **logistika ja transpordihenduste, turismi ja ettevõtluse** arengu kontekstis. Eraldi tõstetakse esile **piiriülese koostöö** intensiivistamise vajadust:

„Piiriüleseid koostööprojekte on vähemalt 2 korda rohkem ja nende maht vähemalt 2 korda suurem.

Valgamaa on tuntud kui soodne investeerimispiirkond. Välisosalusega ettevõtete arv suureneb.

*Valgas tegutseb rahvusvaheline **logistika kompetentsikeskus**. Kompetentsikeskuse tegevusse on kaasatud põhipartnerid Eestist ja lähiturudelt ning loodud rahvusvaheline partnervõrgustik. Kaasatud on vähemalt 10 koostööpartnerit Eestist ja rahvusvahelised partnerid vähemalt 4 riigist.*

Üleeuroopalise TEN-T võrgustiku Rail Baltica esimene etapp kulgeb läbi Valga ning peaks käivituma aastal 2014.

*Uus Koidula piirijaam ja raudteeharu võimaldavad taastada rahvusvahelise **raudteetranspordi suunal Riia-Tallinn, Riia-Peterburi** samuti ka nn Lõuna-Eesti raudteekolmnurgas Valga-Tartu-Koidula. Ligipääsetavus maakonda ja maakonnast kaugemale (sh rahvusvaheline) on parem.“*

Strateegias määratletakse Valgamaa Omavalitsusliidu roll piiriülese ja rahvusvahelise koostöö korraldajana.

Rahvusvahelises koostöös kavandatakse strateegias arenguid **kõrg- ja kutsehariduse** valdkondades, keskendudes seejuures logistika valdkonnale:

- Valgamaa arendab koostöös Eesti-Läti ja Vene ülikoolidega **Rahvusvahelist Kõrghariduskeskust** (RKHK) Valga-Valka kaksiklinnas akadeemilise kõrghariduse pakkumiseks;
- 2011 aastal valmis Valgamaa Kutseõppekeskuse kompleks, mis võimaldab sellel kujuneda ka oluliseks **logistika ja transpordi teemaliseks rahvusvaheliseks haridus- ja teadustöö keskuseks**. Koostöös sisuks on rahvusvahelise oskusteabe vahendamine transpordi ja logistika valdkonnas, rahvusvaheliselt tunnustatud tasemel konsultatsiooniteenuste, infopäevade, koolituste pakkumine Eestis ja piirkondliku koostöövõrgustiku loomine.

Valga linna arengukava 2012–2020 visioonis on Valga määratletud kui „rahvusvaheline külastajasõbralik linn“. Visioonis rõhutatakse linna rahvusvahelist ambitsiooni mitmes aspektis:

*„Valga linnal on sisukas koostöö 21-e sõpruslinnaga üle kogu maailma. Valga koos **kaksiklinn Valkaga** on piirilinn ning linna arengut ei ole võimalik planeerida arvestamata kaksiklinna eripära. Täiendavalt lisab Valgale **rahvusvahelist mõõdet** ka linna läbiv **raudtee**, mille kaudu on 2020. aastal tagatud ühendus kolmel suunal.“*

Valga linna piiriline asend, kahe riigi kultuurilised erinevused ja arendatud taristu pakuvad arengukava põhjal järgmisi võimalusi:

- Valga ja Valka pikaajaline koostöö võimaldab omandatud **kogemusi pakkuda Eesti ja Läti omavahelise koostöö** arendamiseks.
- Kõrgetasemeline ülepiiriline **haridus- ja huvitegevus** (näiteks kunstiharidus Valkas, tantsustuudio Valgas, rocki-kool Valkas, rahvusvahelisel tasemel kutseõpe Valgas jne).
- Euroopa Liitu astumine aastal 2004 ja Schengeni viisaruumiga liitumine aastal 2007 on taas tekitanud võimaluse arendada **raudteesõlme, raudteeühendusi ja kujuneda rahvusvaheliseks transpordikeskuseks**, mis võimaldab linna ja piirkonna majandusel kiiremini edasi areneda.

Linna eesmärk on, et Valga oleks „oluline **raudteesõlm**“ ning „reisirongiühendus lähemate keskustega on sobivate liinigraafikutega ja kiire ning kaubaveo maht suureneks kõikides suundades“:

*„Ülaltoodule põhinevalt on lähimate aastate eesmärgiks **tagada Valga olulisus (rahvusvahelise) raudteesõlmena**, saavutada **reisirongiliikluse kiired ühendused** lähemate olulisemate keskustega Eestis ja lähivälismaal ning suurendada kaubavedu läbi Valga.“*

Valga raudteesõlme kujunemisel **Valga ja Valka ühiseks logistiliseks keskuseks** kavandatakse:

- Läbi viia vastav rahvusvaheline konverents;
- Korraldada ümber bussilt rongile ümberistumine nii, et see oleks mugav ja graafikud sobiks;
- Aidata kaasa reisirongiliikluse taaskäivitamisele Valga-Tartu-Koidula raudteekolmnurgas.

Valgamaa piiriäärsete maaomavalitsuste arengukavades leidub samuti üksikuid osundusi rahvusvahelisele koostööle.

Hummuli valla arengukavas 2007-2016 on külade ja III sektori arendamise osana kavandatud koostööpartnerite otsimist nii Eestist kui välismaalt.

Karula valla arengukavas 2012-2020 tuuakse kohaliku omavalitsuse juhtimise ja haldamise peatükis esile valla „tihedad sidemed Hämeenkoski omavalitsusega Soomest, kellega arendavad koostööd kõige enam EELK Karula Maarja kogudus ja Karula Hooldemaja“.

Tõlliste valla arengukava aastani 2020 sisaldab hariduse valdkonna eesmärki, arendada koostööd teiste haridusasutustega, sealhulgas koolidega välismaal.

Taheva valla arengukava 2010-2019 visioonis soovitakse, et vallas „omatakse koostööpartnereid naaberküladest, - valdadest ja - linnadest ning tehakse koostööd välispartneritega“. Koostöö alapeatükis kirjutatakse, et „välispartneritest tehakse koostööd Jämtlandi lääni Bräcke kommuniga Rootsist“ ja et „peamiselt käsitletakse koostöövõimalusi Euroopa Liidus ning ettevõtlus- ja sotsiaalvaldkonna küsimusi.“ Eraldi on rahvusvahelise koostöö tegemine välispartneritega meetmeks **kultuuri ja spordi** valdkonnas.

3.16.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- **Transpordiühenduste** arendamisel on esikohal **Riia-Tallinna rongiühenduse** taastamise vajadus, et maakonna inimestel oleks suurte keskustega kiire ja mugav ühendus. See on prioriteet number üks.
- Oluliseks rahvusvahelisustumise suunaks on **meditsiiniteenuse piiriülene osutamine**. Selleks, et Valga Haigla saaks pakkuda kvaliteetset teenust, on tal vaja pakkuda seda laiemalt kui on Valgamaa. Vaja on, et Läti elanikud saaksid tulla ja ravida ennast Eestis. Hetkel ei ole loodud tingimusi meditsiiniteenuse probleemivabaks piiriüleseks osutamiseks ja selle saavutamiseks on vaja ka rahvusvahelist koostööd.
- **Hariduse valdkonnas** on eesmärgiks Valga Kutsehariduskeskuse õppe muutmine rahvusvaheliseks. Kutsehariduse õppekavade muutmine rahvusvaheliseks koostöös nt Venemaa ülikoolidega, et kutsehariduses õpetada lisaks Eesti õpilastele ka Läti ja Venemaa õpilasi.
- **Ettevõtluse arendamise** põhiküsimus on ettevõtetele turgude laiendamine, uute turgude võitmine. Rahvusvahelises koostöös loodud **kontaktide** pinnalt peaks tekkima uut ettevõtlustegevust, liikuma rohkem investeringuid regiooni, mis lõppkokkuvõttes tähendaks rohkem töökohti ja seda, et inimesed jääksid maakonda ja neid tuleks juurde. Koostöös loodud ärisuhteid viivad kaubavahetuseni, turismivahetuseni.
- Ka **turismi valdkond** on oluline rahvusvahelise koostöö teema, seda kõige olulisemalt Otepää puhkepiirkonna jaoks.

3.16.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Valga Maavalitsuses toimunud intervjuu käigus valiti osaliste poolt ÜSR eesmärkidest olulisimatena välja eesmärgid (10), (1) ja (6). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Valgamaa konkreetsemad koostöövajadused eelkõige eesmärkide (10) ja (1) raames.

(10) Investeerimine haridusse, oskustesse ja pidevõppesse.

Valgamaa koostöö peamine arenguvajadus on seotud Valgamaa Kutseõppekeskuse õppetöö rahvusvahelisustumise taotlustega, milleks on olulised toetused temaatilise eesmärgi ESF investeerimisprioriteedist (iii):

(iii) Ühiste haridus- ja koolituskavade väljatöötamine ja rakendamine.

(1) Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.

Prioriteedi valiku aluseks on valdkonna tegevused aitavad tõsta ettevõtete tootlikkust ja neis loodavat lisandväärtust. Logistika kompetentsikeskuse arendamise vajadus seonduv ERF temaatilise eesmärgi investeerimisprioriteediga (c):

(c) Tehnoloogia- ja rakendusuringute, katseliinide, toodete varaste valideerimismeetmete, arenenud tootmisvõimsuste suutlikkuse ja esimese toodangu toetamine võtmetehnoloogiate raames ning üldotstarbeliste tehnoloogiate levitamise toetamine.

(6) Keskkonnakaitse ja ressursitõhususe edendamine.

3.16.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- **Läti** – rongiliikluse, meditsiiniteenuste müügi ja kutsehariduse valdkonnas. Ka on just Läti turg selline, kust Valgamaa teenusepakkujad on võimelised kliente juurde saama.
- **Venemaa - piiriäärne regioon** kui **hariduskoostöö** regioon; Venemaa kui tervik **kaupade ja teenuste turuna**. Venemaa on praegu kõige parem potentsiaalne turg. Venemaal nõudlus ja turg kasvab, Euroopas mitte.
- **Moldova ja Ukraina** – need on riigid, keda me tahame ja oskame ise õpetada.
- **Kõik organisatsioonid** peaksid tegema rahvusvahelist koostööd - on vaja, et samasugused linnad suhtleksid, piirkonnad, regioonid, kollektiivid, MTÜ-d, ettevõtted.
- **Raudteeühenduse** parandamine nõuab **riikidevahelisi** kokkuleppeid.
- **Maavalitsuse ja maakondliku omavalitsusliidu** roll on maakonna inimeste kontakte hoida, neid vahendada.

3.17. Viljandimaa

3.17.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Viljandimaa arengustrateegia 2020+ hindab maakonna piiriäärset asendit kui arenguvõimaluste kujundajat:

*„Piiriäärne asend loob võimalused **turismi** arenguks ja mitmekülgseks koostööks Läti Vabariigiga.“*

Strateegia eesmärgipüstitustes käsitletakse rahvusvahelisustumist ja rahvusvahelist koostööd seoses **noorsootöö, rahvakultuuri, ettevõtluse ja spordi** valdkondadega. Rahvusvahelise koostöö meetmeid kavandatakse samades valdkondades:

- Maakonna kultuurikorralduse korrastamine, **koostöö arendamine nii kohalike kui ka välispartneritega**. Kultuurivaldkondade **laialdane tutvustamine**, nii kohalikele elanikele kui ka maakonna ja kohalike omavalitsuste **välispartneritele**.
- **Rahvusvaheliste spetsialistide/oskusteabe kaasamine** ettevõtete arendustegevusse, ettevõtjate koolitus maakonna partnerregioonides välismaal.
- Mittetulundusliku sektori tugevdamine, spordiklubide/seltside eduka toimimise finantsiline toetamine, **spordiorganisatsioonide väliskoostöö** arendamine.

Viljandi linna arengukava 2013-2020 valitsemise valdkonna peaeesmärk sisaldab viidet koostööle üldises võtmes:

*„Viljandi linn on jätkusuutlik, **koostööaldis** ja teotahteline omavalitsusüksus, mis juhindub inimesekesksest ja tasakaalustatud arengu põhimõtetest.“*

Kultuuri valdkonna alaeesmärgi „Väärtustatud on osalemine rahvusvahelistes koostööprojektides, kontaktid sõpruslinnadega“ tegevused on:

- Sõpruslinnade koostööprojektides osalemine;
- Viljandi kollektiivide kaasamine kultuurivahetuse sõprus- ja hansalinnadega;
- Viljandi kultuuriorganisatsioonide rahvusvahelistes koostööprojektides osalemise soodustamine;
- Rahvusvaheliste koostöövõrgustike ja -võimaluste tutvustamine.

Noorsootöös toetatakse „süsteemselt ja järjepidevalt ...noori rahvusvahelistes noorteprogrammides ja projektides osalemisel“. **Turismi** valdkonnas on kavandatud kaks rahvusvahelist tegevust:

- Rahvusvaheliselt huvipakkuvate turismiatraktsioonide ja vaatamisväärsuste väljaarendamine koostöös Lõuna-Eesti regiooniga;
- Rahvusvaheliste ürituste korraldamises osalemine.

Piiriäärsete valdade arengukavades on samuti viiteid rahvusvahelisele koostööle.

Abja valla arengukavas 2009-2018 kirjutatakse, et valla „lõunapiiriks on piir Läti Vabariigiga“. Koostööd käsitletakse kultuuri valdkonna olukorrajelduses:

*„Abja Kultuurimaja on avatud koostööle, tänu millele on sinne kultuurielu enam rikastunud, **koostööd tehakse Läti Vabariigi Ruhja kultuurimajaga.**“*

Helme valla arengukava 2010-2025 sisaldab alapeatükki „Koostöövaldkonna eesmärk ja saavutamise vahendid“, milles kavandatakse:

- Osalemist erinevates **küla liikumist** toetavates vabariiklikes ning üle-euroopalistes programmides;
- Koostöö jätkamist Soome ja Läti sõprusvaldadega.

Karksi valla arengukava 2009-2018 kavandab valla tugevuste ja võimaluste kasutamise strateegias „koostööd Läti suunal (kahe riigi arengueeliste oskuslik kasutamine)“ ning valla tugevuste ja ohtude strateegias „valla rahvusvahelise koostöö edendamist, mõjukate inimeste kaasamist vallaellu“. **Kooli koostöö** alapeatükis kirjutatakse:

„Koolil on sõprussidemed Lundi Kommuuniga Rootsist üle 11 aasta. Oleme osalenud Comenius-projektide töös, mille tõttu on loodud uusi sõprussidemeid Euroopa koolidega (Hispaania, Itaalia, Saksamaa, Poola). Õppeprotsessis on käivitunud e-Twinning (keeleõpe arvuti teel, kus partneriteks on teised Euroopa koolid).“

Koostööd sisaldavateks valdkonna arendustegevusteks on „**õpilasvahetus, ühisprojektid sõpruskoolidega välismaal**: Lund, Oulainen, YFU jt“. **Noorsootöös** rakendatakse rahvusvahelisi **noorsoovahetusi**, süvendatakse „kontakte noorte ja nende organisatsioonide vahel kohalikul, riiklikul ning rahvusvahelisel tasandil“.

Kodanikeühenduste ülesandeks on **mõjutada maaelupoliitikat** ning kasutada selleks ka rahvusvahelist koostööd. Kavandatakse „jätkata olemasolevate ja luua uusi koostöösidemeid teiste ühendustega koduvabariigis ja välismaal“. Valla juhtimises kavandatakse jätkata koostööd „sõpruslepinglaste ja heade partneritega välisriikides“.

Mõisaküla linna arengukava 2012–2018 osundab piiriäärse asendi võimalustele seoses **turismi, majanduse ja kultuuri** arendamisega:

*„Oluliseks tuleb pidada lähedast asukohta Lätile, mis annab võimaluse **turismimarsruutide** kaardistamiseks läbi linna ning lihtsustab nii **majanduslike kui kultuuriliste sidemete loomist** lõunanaabritega. **Mõisaküla linna läbiv maantee tagab hea ühenduse** Läti Vabariigiga.“*

Konkreetne koostööidee esitakse seoses **turismi arendamisega**:

*„Mõisaküla linna läbib nelja maakonna koostöös arendatav **Green Way turismitrass**, mis on mõeldud neile, kes Eesti läbimisele mööda Via Baltica maanteetrassi eelistaksid alternatiivina reisida rahulikumalt ning tutvuda reisi käigus kohalike loodusolude, kultuuriväärtuste ja üldise elu-oluga.“*

3.17.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- **Töökohtade loomine** on prioriteetne arenguvajadus maakonnas. Inimesed on maakonnast välja rännanud, kuna piisavalt töökohti ei ole – nende probleemidega peab esmajoones tegelema. Probleemid on olemas ka mujal, näiteks Saksamaal. Koostöös tuleks leida vastuseid küsimusele, kuidas abistada ettevõtjat töökohtade juurde loomisel.
- **Hariduse toetamine** alusharidusest eakate hariduseni on teine prioriteetne arenguvajadus. Inimene, kes jääb töötuks, peab saama haridust ja head haridust.
- **Energeetikas** on koostöö teemaks see, kuidas leida meie **kliimale sobivaid kütte- ja soojuslahendusi**. Vajalik on **küla- ja väikeasulate tasandi ökonoomsete kaugkütte lahenduste** rakendamine. Koostöö sisuks on teiste riikide lahenduste vaatamine ja tundma õppimine, spetsialistide toomine siia nõustama, lõpuks mudelite ülevõtmine. Samuti on oluline koostööteema ka **energiatõhususest rääkimine** - kuidas maja ehitada, kuidas maja paremini sooja hakkaks hoidma, energiat hoidma, ja ka sellise tegevuse toetamine.
- **Ühistranspordis** on maakonna huvi parandada hajaasustusega piirkondades ühistranspordi korraldust, reageerida paremini asustussüsteemi muutustele liinide ümberkujundamisega. Transpordivõrgustik on maakonnas välja kujunenud 1990-ndatel aastatel ja seda hoitakse, kuigi inimeste toimepiirkonnad on muutunud. Piletisüsteemid ei haaku inimeste käitumisega, on ebamugavad. Küsimus on, kuidas seda transporti korraldada nii, et see toetaks tegelikkust. Seejuures ei tuleks hakata leiutama jalgratast, vaid minna vaatama, kuidas teised on teinud. Koostöö tulemusel tuleb maakonnas teiste ideede alusel välja töötada oma lahendused.
- **KOV haldussuutlikkuse tõstmisel** tuleb muuhulgas ka rahvusvahelise koostöö kaudu teha tööd selleks, et praegused KOV juhid saaksid aru, et KOV-üksused ei ole täna suutlikud, et näeksid suuremat pilti ja hakataks jälle mõtlema inimese probleemidele. Vajalik on, et vallad liituksid ja tekiks suuremad institutsioonid palju suurema võimega.

3.17.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Viljandi Maavalitsuses toimunud intervjuu käigus valiti osaliste poolt ÜSR eesmärkidest olulisimatena välja eesmärgid (1), (8) ja (7). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Viljandimaa konkreetsemad koostöövajadused eelkõige eesmärkide (8) ja (7) raames.

(1) Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.

(8) Tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine.

Tööhõive tagamisel on asjakohased tegevused ERF investeerimisprioriteetides (a) ja (b):

- (a) Ettevõtlusinkubaatorite arendamine ning investeringute toetamine füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemisele ja ettevõtete asutamisele;

- (b) Kohalikud arengualgatused ning abi lähikonnas teenuseid osutavatele struktuuridele, mis loovad uusi töökohti.

(7) Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine.

Viljandimaa keskne arenguvajadus - hõreasustusega maapiirkondade säästliku ühistranspordisüsteemi arendamine - sobitub ERF investeerimisprioriteediga (c):

- (c) Keskkonnasõbralike ja vähese süsinikdioksiidi heitega transpordisüsteemide arendamine ning säästva linnaliikluse soodustamine.

3.17.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- **Läti piiriregioonid.**
- **Põhjamaad Taani, Rootsi, Norra, Soome** - just nende riikidega peaks **energeetikateemal** koostööd tegema.
- Teatud rahvustele, näiteks venelastele, on tähtis, et koostööpartner on **maavanem**. Ta ei hakka mingi suvalise vallavanemaga tegelema, ta isegi ei mõtle selle peale. Aga ka teiste riikide puhul on samamoodi kasulik kui **riik** on partner, maavanem võtab vastu, maavanem neid soovitab kuhugi.

3.18. Võrumaa

3.18.1. Rahvusvaheline koostöö arengudokumentides

Võru maakonna arengustrateegia 2009-2019 sisaldab eraldi välissuhtluse osa, milles analüüsitakse nii probleeme kui ka arenguvõimalusi. Probleemide osas tuuakse esile:

- Avaliku-, era- ja kolmanda sektori väheseid teadmisi pakutavatest koostöövõimalustest ja toetusprogrammidest;
- Rahvusvahelise koostöö vähest kasutamist eesmärkide saavutamiseks;
- Maakonna ühise infobaasi puudumist koostööprojektidest huvitatud organisatsioonidele kontaktide leidmiseks;
- Piiriäärsetel aladel (Eesti, Läti, Venemaa) arendamise pikaajalise tegevuskava puudumine, mis võiks tegeleda ühise koostöövõrgustiku loomise, **turismimarsruutide, regiooni tutvustamise, bussiliinide ühendamisega**;
- Vene Föderatsiooniga suhtlemise keerukust - vastastikku viisade taotlemise keerukust; omavalitsuste pädevuse ning otsustusõiguste erinevaid tasandeid Eesti Vabariigis ja Vene Föderatsioonis; problemaatilisi poliitilisi suhteid Venemaaga.

On ka positiivseid arenguid, mida esile tõstetakse:

*„Eesti edukas eurointegratsioon on positiivselt mõjutanud Võru maakonna välissuhtlust. Hästi on arenenud projektipõhine välissuhtlus koostöös Läti ja Venemaaga ühise **turismiinfrastruktuuri** väljaarendamiseks, samuti piiriregioonide koostöös **hariduse ja kultuuri** valdkonnas. Vallavalitsuste tasandil arendatud sõprusuhteid (sõprusvallad eelkõige Soomes ja Lätis) on edendanud lisaks vallavalitsustele kultuuri- ja rahvamajad, koolid, erinevad seltsid ja organisatsioonid.“*

Välissuhtluse alal kavandatakse:

- Parandada KOV, valitsusväliste organisatsioonide ja erasektori teadmisi, ettevalmistatust ning valmisolekut rahvusvaheliste projektide elluviimiseks;
- Tõhustada koostööd välissuhtlusega tegelevate ametnike vahel ja koostöö elavdamist maakonnas;
- Euroopa Liidu alase teadlikkuse kasvu suurendamist ja Europe Direct teabekeskuse töö käivitamist Võru maakonnas;
- Koostöö tõhustamist piiriäärsete regioonidega, et kujundada ühine **turismipiirkond**, aidata kaasa piiriülese liikumise lihtsustumisele ning arengu kitsaskohtade vähenemisele;
- Suurendada **ametnike haldusvõimekust** ja täiendõpet läbi väliskoolituste;
- Kaasa aidata piirkonna atraktiivsemaks muutmisele ja Võrumaa omapära tutvustamisele väljaspool Eestit;
- Tutvustada **pärandtehnoloogiaid** ning maakonda väljaspool Eestit säästliku ja maalähedaste eluviiside kaudu;
- Ette valmistada suuremahulisi ülepiirilisi projekte, et kasvatada **välisinvesteeringute** osatähtsust maakonnas.

Ettevõtluse valdkondlikus osas tuuakse strateegias probleemina esile välisinvesteeringute vähesust, tolli- ja sisseveo probleeme Venemaaga ning üldhinnanguna nenditakse, et

„välja on arendamata piiriäärsete alade potentsiaale arvestavad võimalused, sh nii turismi soodustavad kui toetavad objektid nagu rahvusvahelisi transpordi ja inimvooge teenindav infrastruktuur kui piiriäärsed rekreatsioonialad“.

Eesmärgiks seatakse **„väärtustada kohalikke ressursse** Võrumaa ettevõtetes, samuti piirkondlikku omapära, **säästa keskkonda** ning pakkuda omanäolisi tooteid ja teenuseid sh arendada välja **Lääne-Ida suunalise turismi väravad** (Luhamaa, kui värav traditsioonilisel Euroopa-Venemaa suunalisel koridoril)“.

Konkreetsemate tegevustena kavandatakse:

- Koostööprojekte Eesti-Läti ning Eesti-Venemaa vahel piirialade ettevõtluse arendamiseks;
- Rahvusvaheliste koostöövõrgustike arendamist, koostööd partnerorganisatsioonidega välismaal.

Turismi peatükis nenditakse väliturismi vähest osakaalu. Eesmärgiks seatakse:

*„Saavutada avaliku- ja erasektori koostööna Võrumaa (turismi) väärtuste tuntus Eestis ja prioriteetsetel välisturgudel (Läti, Soome, Loode-Venemaa, Saksamaa). Suurendada siseturistide ööbimiste arvu aastaks 2010 35% ja väliskülastajate ööbimiste arvu 25%. Rakendada tõhusalt riiklikke ja EL toetusi **loodus- ja kultuuripärandile tuginevate toodete** arendamisel, turundustegevuses ja **turismiinfrastruktuuri** arendamisel.“*

Rahvusvahelise koostöö arendamine on eesmärgiks maakonna **noorsootöö tegevuskavas 2009-2012**. Tegevuskavas on ka rahvusvaheline koostöö tegevusi:

- Rahvusvahelise seminarlaagri korraldamine noorsootöötajatele ja noortele;
- Noorsoovahetuste korraldamine;
- Euroopa vabatahtlike kaasamine noorsootöösse.

Võru linna arengukava aastani 2027 väliskeskonna mõjude analüüsis leitakse, et

*„Eesti ja Venemaa suhete halb seis ei soosi piirülest **majanduslikku** koostööd. Võru asukoha elised majandustegevuses ei avaldu ning transiidi- ja logistikapotentsiaal on pärsitud.“*

Linna rahvusvahelisteks arenguvõimalusteks on SWOT-analüüsis „huvi Läänemere regioonis, sh Võru arengute vastu“ ja „Eesti-Vene suhete paranemine – logistiliselt parem positsioneerumine Venemaa suunal“ ning ohuks „Eesti ja Vene suhete madalseis, piiriülese koostöö pärsitus“. Linna arengufilosoofia osaks on arusaamine, et

„linna valitsusel on tähtis roll ka kohaliku partnerluse kujundamisel ning koostöö arendamisel teiste piirkondadega. Võru linna arengu eelduseks on edukas koostöö Võrumaa teiste omavalitsusüksustega ja maailmaga laiemalt“.

Kohaliku omavalitsuse valdkondliku eesmärgi järgi on

*„Võru linn ...**algatusvõimeline partner** Võrumaa omavalitsusüksuste koostöövõrgustikes ning **rahvusvahelises koostöös**“.*

Ülesande „Osaleda aktiivselt siseriiklikus ja rahvusvahelises koostöös“ tegevuste hulgas loetletakse kahte rahvusvahelise koostöö tegevust:

- Aktiivne osalemine Läänemere maade Linnade liidu töös;
- Sõprussuhete Arendamise Komitee loomine ja selle töö käivitamine.

Transpordi valdkonnas on eesmärgiks seatud, et „linnal on regulaarne **ühistranspordiühendus** regiooni olulisemate keskustega (Tartu, Tallinn, Valga, **Pihkva**)“.

Maakonna piiriäärsete valdade arengukavad sisaldavad rahvusvahelise koostöö eesmärgi ja tegevusi erinevas mahus.

Haanja valla arengukava 2011-2019 sissejuhatuses leitakse, et valla piiriäärne asukoht pakub koostöövõimalusi ning et EL piir on eriline, võimalusi andev. Arengut mõjutavate üldiste suundumuste seas tuuakse kõige suurema välistrendidest tuleneva määratusena Eesti ruumstruktuuri suhtes välja Vene

suhete arengu – „ennekõike mõjutab see Ida-Virumaad, aga mingil määral ka Haanja valda läbi **tööstus-, transiidi- ja turismisektorite**“. SWOT-analüüsi võimaluste seas on välja toodud tihenevat koostööd Eesti, Läti ja Venemaa vahel.

Haanja valda iseloomustavas arengukava osas seisab, et „valda läbiv **rahvusvaheline transpordikoridor** (Riia-Pihkva maantee) ja tuntud **turismiobjektid** (Suur Munamägi) loovad tingimused valla arenguks ka rahvusvahelise koostöö kaudu“. Arengukava tegevuskava 2011-20155 **kohaliku omavalitsemise** lõigus on üheks kavandatud tegevuseks väliskoostöö.

Meremäe valla arengukava 2012-2016 piirdub valla piirialase asendi äramärgimisega:

„Meremäe valla idapiir on ühtlasi Eesti-Vene riikidevaheliseks piiriks ning Euroopa Liidu idapiiri osa.“

Misso valla arengukavas 2013-2025 osundatakse valla unikaalsele geograafilisele asendile: „Misso vald asub Kagu-Eestis Võrumaa kõige kagupoolsemas nurgas ning ainsa vallana Eestis külgneb idas Venemaa Föderatsiooni Petseri rajooniga ja lõunas Läti Vabariigiga.“ Ka ettevõtluse ja tööhõive eesmärgis on see piirialane asend eraldi esile toodud:

„Kohalik omavalitsus loob eeldusi uute töökohtade tekkimiseks ja kindlustab ettevõtluskeskkonna olemasolevatele ja alustavatele ettevõtetele valla territooriumil, et kindlustada oma elanikele tööhõive, kasutades maksimaalselt ära oma asukohta Euroopa liidu idapiiril ning Euroopa Liidu toetusmehhanisme.“

Võimaliku asjakohase arendusprojektina nimetatakse „**piirimajandusega seotud tööstusala** ettevalmistamist ja käivitamist“. **Noorsootöö** valdkonnas on noorte vähesusest tulenevate probleemide võimaliku lahendusena esitatud tegevus „rahvusvaheliste projektide ellukutsumine“.

Rõuge valla arengukava 2010-2017 sisaldab välissuhtluse peatükki, milles probleemidena nimetatakse:

- väliskoolitusvõimaluste alakasutust,
- vähest keeleoskust,
- välissuhete juhuslikkust ja projektipõhisust,
- vähest üldist koostöövalmidust.

Samas kirjeldatakse välissuhtluse seis:

„Rõuge vald omab koostöökogemusi erinevate välispartneritega. Kohtumiste raames on 2005 ja 2007 aastal allkirjastatud igakülge koostöö tegemise dokumendid Rõuge valla ja järgmiste välisomavalitsuste vahel: Estoril ja Mira Sintra – Portugal, Giardini Naxos ja Priverno – Itaalia, Nowy Targ – Poola, Naxos – Kreeka, Sofia - Bulgaaria, Diosjeno – Ungari, Sulina – Rumeenia, Vesilahti – Soome, Lizums – Läti.“

Rahvusvahelist dimensiooni sisaldavad järgmised valla eesmärgid:

- Rõuge vald on avatud välissuhtleja;

- Välissuhted on koordineeritud ja jätkusuutlikud;
- Paranenud keeleoskus võimaldab koostööd arendada mitmetasandiliselt;
- Info Rõuge vallast on maailmale avatud;
- Rõuge vald on usaldusväärne partner nii kodu- kui välispartneritele;
- Koostöö sise- ja välispartneritega on sihipärane, koordineeritud ja tulemuslik;
- Noorte välisõppe ja - praktika toetamine;
- Partnerlus igale mandrile.

Kavandatud tegevused sisaldavad muude seas selliseid tegevusi:

- Koostööprojektide koostamine erinevate partneritega;
- Väliskoostöö lepingute sõlmimine;
- Välispartnerite regulaarne külastus, jätkuv projektipõhine koostöö;
- Välispartnerite koostööfoorum Rõuges.

Samuti on väliskoostöö koha leidnud **hariduse, turismi, spordi, huvitegevuse ja noorsootöö ning energeetika** arendamisel. Noorsootöö valdkonnas kavandatakse noortejuhtide rahvusvaheliste koolituste toetamist ning valdkonnas on rahvusvaheline koostöö väärtustatud eesmärgi tasemel: „Maailm on noortele avatud läbi rahvusvahelise koostöö“. Spordi valdkonnas on koostöö selgelt fookuseeritud: „Järjepidev koostöö spordivaldkonnas Läti Vabariigi Ape omavalitsusega on tulemuslik ja jätkusuutlik“. Energeetika arendamisel kavandatakse „osaleda rahvusvahelistes ja piiriülestes projektides ühildades energiateemaga regionaalse koostöö, säästva arengu ja turismi“.

Varstu valla arengukava 2011-2030 soovib **noorsootöös** „rahvusvahelise koostöö kogemuste ja kultuuridevahelise õppimise võimaluste loomist“.

Vastseliina valla arengukava aastateks 2012-2018 koostöö osas tuuakse esile hästi arenenud koostööd välispartneritega:

*„Aluksne linn Lätist ja Pihkva turismiarenduskeskus Venemaalt on olnud mitmete **turismialaste** ühisprojektide partneriteks. Toimub ühisprojektide planeerimine Euroopa Liidu (EL) struktuuritoetuste 2007-2013 programmiperioodiks. **Energiakasutust** käsitlevas rahvusvahelises projektis SESAC (Sustainable Energy Systems in Advanced Cities) osaleb Vastseliina vald vaatlejana. Partnerlinnad on Växjö Rootsist, Delft Hollandist, Grenoble Prantsusmaalt, Miskolc Ungarist ning Kaunas Leedust. Sõprusvald on Årjängs kommuun Rootsist, Värmlandsi läänist. Årjängs komuuni ja Vastseliina valla suhted põhinevad 1994.aastast, kui alustati Vastseliina Maarahva Laada korraldamist.“*

Arengukava SWOT-analüüsi võimaluste seas on Euroopa struktuurifondide kasutamine ja piiriülene koostöö. Väliskoostöö on võimalusena käsitletud veel **avaliku korra ja turvalisuse, noorsootöö ja veemajanduse** valdkondades.

3.18.2. Intervjuus esile toodud arenguvajadused seoses rahvusvahelise koostööga

- **Töökohtade loomisel** on võtmekohal investeringute meelitamine maakonda. Koostöö võiks orienteerida Venemaa suunale lõppeesmärgiga leida sealseid ettevõtjaid, kes investeeriks maakonna tööstusettevõtetesse.
- Võrumaa **puidutöötlemise ja mööblitööstuse kompetentsi** tõstmine koostöös Põhjamaadega. Taanis Rootsis ja Soomes on väga palju puidu ja mööblikeskusi, kompetentsikeskusi, kellelt Kagu-Eesti kui Eesti puidu kompetentsikeskus tulevikus peaks õppima ja kellega koostööd tegema. Rahvusvahelist koostööd on vaja just nende kompetentsivaldkondade väljaarendamiseks, selliselt et piirkond omaks kõige suuremat tähtsust Eesti riigis ja siis võib-olla suudaks pakkuda ka sellist kompetentsi lähipiirkondadele – Baltimaad, Põhjamaad, Venemaa.
- Tähtsaks arenguvajaduseks maakonna jaoks on **kohalikul ressursil põhineva energeetika** osakaalu suurendamine.
- **Turismialane** koostöö puudutab nii Lätit kui Venemaad – maakonna turismiettevõtjatele on väga oluline turg nii Läti (teematurism) kui Venemaa (SPA turism, kaubandusturism).
- **Kutseharidusõppe teenuse** müük eelkõige Venemaa piirialade noortele. Piiri lähedal olevad vene noored võivad olla väga huvitatud õppimisest Võrumaa Kutsehariduskeskuse juures, kuna võrdluses Pihkva sarnaste koolidega on tase Eestis oluliselt kõrgem. Kutseõppes annab õppekavade arendamine, rahvusvaheline õpe ja välisõpilaste lisandumine nõ majanduslikku hingamisruumi koolile.
- **Keeleõpe** koostöös Venemaaga, mis võimaldaks tulevikus omavahel paremini suhelda. Venemaa puhul juba praegugi on väga suur kultuuribarjäär - ei tunta kultuuri ja kombeid, mistõttu üliraske on seal läbi lüüa. Eesmärk peaks olema seda vahet vähendada, et tulevikus olla piirialal Vene kompetentsi omaja. Keeleõppes on prioriteetseteks koostöövormideks vene keele keeleõppelaagrid ja programmid õpilastele.

3.18.3. Koostöö eelisvaldkonnad ÜSR eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis

Võru Maavalitsuse esindaja saatis maakonna arenguvajaduste ja rahvusvahelise koostööga seotud ÜSR eesmärkide valiku peale intervjuud kirjalikult. Valik sisaldab järjestatud kujul eesmärke (3), (8) ja (1). ERF investeerimisprioriteetidega seonduvad Võrumaa konkreetsemad koostöövajadused nende eesmärkide raames järgmiselt.

(3) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete [ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul)] **konkurentsivõime suurendamine.**

Kohalike ressursside väärtustamisel põhineva ja kompetentsikeskuse ümber kujuneva puidu- ja mööbliklastri välja arendamiseks Võrumaal, välisinvestorite täiendavaks kaasamiseks selleks, on asjakohased mõlemad temaatilise eesmärgi ERF investeerimisprioriteetid (a) ja (b):

- (a) Ettevõtluse edendamine, eelkõige uute ideede kasutuselevõtu ja uute ettevõteteloomise soodustamise kaudu;
- (b) Uute ärimudelite arendamine VKEde jaoks, eelkõige pidades silmas rahvusvahelist tegevust.

(8) Tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine.

Lisaks VKE arendamise tegevustele on Võrumaa tööhõive edendamisel asjakohane rakendada ka temaatilise eesmärgi ERF investeerimisprioriteete (a) ja (b):

- (a) Ettevõtlusinkubaatorite arendamine ning investeringute toetamine füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemisele ja ettevõtete asutamisele;
- (b) Kohalikud arengualgatused ning abi lähikonnas teenuseid osutavatele struktuuridele, mis loovad uusi töökohti.

(1) Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.

Võrumaa puidu- ja mööblitootmise kompetentsikeskuse välja arendamist toetavad ERF investeerimisprioriteetid (b) ja (c):

- (b) Ärialaste teadusuuringute ja innovatsiooni investeringute, toodete ja teenuste arendamise, tehnosiirde, sotsiaalse innovatsiooni ja riiklike teenuste alaste rakenduste, nõudluse stimuleerimise, võrkude loomise ja avatud innovatsiooni soodustamine läbi aruka spetsialiseerumise;
- (c) Tehnoloogia- ja rakendusuringute, katseliinide, toodete varaste valideerimismeetmete, arenenud tootmisvõimsuste suutlikkuse ja esimese toodangu toetamine võtmetehnoloogiate raames ning üldotstarbeliste tehnoloogiate levitamise toetamine.

3.18.4. Koostöö piirkonnad ja partnerid

- **Lähipiirialane koostöö Läti ja Venemaaga**, sh Vidzeme arengupiirkond, Aluksne, Pihkva linn. Rahvusvahelistes koostööprogrammides on näha, et Läti poolel on huvi eelkõige arendada Riit. Tänu sellele on meil ka raskem kontakte saada ja oma reaalse partneritega läbi programmide koostööd teha. Vaieldamatult on Venemaa kui selline ning iseäranis **Pihkva piirkond ja ka Peterburi piirkond** üliolulisteks koostööpiirkondadeks.
- **Sõpruspiirkondadega** 1990-ndatest aastatest - Soome Koppola piirkonna ja Rootsi Värmland piirkonnaga - tehakse koos ka koostööprojekte.
- **Läti ja Leedu** pakuvad huvi **talupidajatele**.
- **Sarnaste huvidega piirkonnad** mujal Euroopas – piirimajandus, puidusektor, kompetentsikeskused.
- **Pskov-Livonia koostööpiirkonna** arendamine oleks täiendav arenguressurss piirkonnale.
- Organisatsioonidest peaksid kõik koostööd tegema, kõige vaieldamatult ja olulisemana **KOV-id** – piirialal oleva KOV-i otsene koostöö oma vastas oleva piiriala KOV-iga.

- **Maavalitsused** on väga olulised Venemaaga koostöös. Rahvusvahelist piirialade programmides on Vene poolelt kõige suurem kaasärääkimisvõimalus oblastil, oblastivalitsusel. Ülejäänud söövad peost. Mõned heades suhetes olevad KOV-id saavad mõnest programmist osa, ent MTÜ-d peavad suu puhtaks pühkima. Vene pool tunnistab Eesti maakonda ja maavalitsust, kuna tegemist on ikkagi Siseministeeriumi otsese käepikendusega, vähemalt praeguses koostöös tunnistavad. Lähikoostöö tegemiseks on maavalitsus ja oblasti tasand täiesti võimalik ja hea.
- Riikide koostöö baasilt võiks Eesti mõjutada Lätit, et Läti oma kirdeosa suunas rohkem vaataks.

4. RAHVUSVAHELISE KOOSTÖÖ VALDKONDLIKUD VAJADUSED

Valdkondlike koostöövajaduste kirjeldamise struktuuri aluseks on EL fondide ja ühtse strateegilise raamistiku (ÜSR) temaatilised eesmärgid.

4.1. Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine

4.1.1. Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides

Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia "Teadmistepõhine Eesti" 2007-2013 visioon väärtustab rahvusvahelist koostööd, seades eesmärgiks, et:

„Eesti on oma avatuse, saavutuste ning tegude kaudu tuntud teadmiste ja uuenduste atraktiivse keskkonnana, olles hinnatud koostööpartner rahvusvahelises koostöös“.

Eesmärgi „Uuendusmeelne ettevõtetus ülemaailmses majanduses uut väärtust loomas“ saavutamiseks kavandatakse toetada „ettevõtete rahvusvahelistumist, mis on tähtis nii välisturgudel tegutsemiseks kui ka mujal väljatöötatud teadmiste ja tehnoloogiate rakendamiseks“.

Eesmärgi „Pikaajalisele arengule suunatud ja innovatsioonisõbralik ühiskond“ indikaatorite seas on kaks vahetult rahvusvahelist koostööd sisaldavat:

- Eestisse saabuvate välisteadlaste ja üliõpilaste arvu suurenemine;
- Rahvusvahelistes TA&I koostööprogrammides ja -võrgustikes osalevate ettevõtete arvu suurenemine.

„Inimkapitali arendamise“ meetme all:

- Luuakse võimalused välisdoktorantide Eestisse tulekuks;
- Toetatakse Eesti doktorantide õpet välismaal;
- Määratletakse järeldoktori staatus kui Eesti teadusrühma juurde loodav, reeglina välismaalt tuleva noore teadlase jaoks mõeldud ajutine töökoht;
- Toetatakse ülikoolide ja teiste teadusasutuste tegevust välisteadlaste ja välismaal töötavate Eesti teadlaste Eestisse toomisel (sh töötatakse välja ja käivitatakse repatrieerumisskeem; kogutakse infot välismaal töötavate Eesti teadlaste kohta ja luuakse suhtluskanalid nendega kontaktide hoidmiseks);
- Soodustatakse teadlaste rahvusvahelist mobiilsust (sh 7. Raamprogrammi mobiilsusskeemidele vastava programmi loomine).

Meetme „Avaliku sektori TA&I korralduse tõhustamine“ raames:

- Toetatakse teadus- ja arendusasutuste ning ettevõtete osalemist rahvusvahelistes koostöövõrgustikes. Toetatakse Eesti teadlaste, teadusasutuste ning ettevõtete osalemist **Euroopa Liidu teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammides** (sh 6. raamprogrammi (6RP) ja 7. raamprogrammi (7RP) kaasfinantseerimine, rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksud jms).
- Soodustatakse **teadusasutuste välisprojektide ja -lepingute** täitmist, pakkudes kaasfinantseerimist ja toetust osalemisega seotud kulude katteks (nt taotluse kirjutamise toetamine).
- Osaletakse riikidevahelistes teadusorganisatsioonide koordineeritavates **ühisprogrammides ja infrastruktuuri ühisprojektides ning rahvusvahelistes võrdlusuuringutes**. Kasutatakse ära riikidevaheliste teadusorganisatsioonide (Euroopa Elementaarosakeste Füüsika Laboratoorium (CERN), Euroopa Molekulaarbioloogia Organisatsioon (EMBO), Euroopa Kosmoseagentuur (ESA), jne) pakutavad koostöövõimalused.
- Arendatakse välja üle-eestiline **tuumiklaborite (infrastruktuuri ühiskasutuse) võrk**, pidades silmas eeskätt **Läänemere regiooni vajadusi**, rajatakse baaslaborid (sertifitseeritud laborid) ja suurendatakse nende võimet osutada tööstusettevõtetele teenuseid.
- Luuakse Eesti teadlastele võimalused kasutada efektiivselt üleeuroopalisi teaduskomplekse. Integreerutakse **riikidevahelistesse teadusorganisatsioonide ja infrastruktuuriobjektide töösse**. Tagatakse rahvusvaheliste TA&I hajusinfrastruktuuride (andmeside, arvutusressurs, andmete kogumise võrgud jne) olemasolu Eestis ja nende efektiivne arendamine.

Meetme „Ettevõtete innovatsioonivõimekuse suurendamine“ elluviimiseks:

- Toetatakse strateegiliseks innovatsiooni juhtimiseks ja arendustegevuseks vajaliku teadlikkuse ja kompetentsuse kasvu ettevõtetes, sh **arendustöötajate** (teadurid-insenerid, disainerid, turundusjuhid, arendusprojektide juhid) **värbamise toetamist** nii Eestist kui **välismaalt**; koolitust, nõustamist ja diagnostikat.
- Toetatakse Eestist ja **mujalt maailmast pärit tehnoloogiate ettevõtlike rakendamist**, sh sobivate lahenduste otsinguid, vahendamist, eeluuringuid ja juurutamist (sh tehnoloogiasirde uuringud, laenu- ja garantiiskeemid ning tehnoloogiasirde võrgustikus osalemine).
- Arendatakse teadus- ja tehnoloogiaparke ning inkubaatoreid, mille juures keskendutakse ettevõtetele pakutavate teenuste ja toetuste valiku laiendamisele, töötajate kvalifikatsiooni tõstmisele ning infrastruktuuri arendamisele. Soodustatakse **koostööd rahvusvaheliste firmadega** ning nende **kaasamist teadus- ja tehnoloogiaparkidesse**.

Käesoleval ajal koostatakse vastavalt VV otsusele uut TA&I strateegiat. Strateegia lähtekohtades soovitakse muu hulgas **suurendada teadussüsteemi rahvusvahelisustumist**. Põhilist erinevust senise ja uue strateegia vahel nähakse järgmises:

- Praegune strateegia keskendub võimekuse ülesehitamisele ja vajaku katmisele;
- Uus strateegia peaks keskenduma teaduse ühiskondliku mõju suurendamisele (võimekuse realiseerimine).

Strateegilises dokumendis „**Akadeemilist kõrgharidust, teadust ja innovatsiooni toetava infrastruktuuri kaasajastamise strateegilised alused**“ (2004) kirjeldatakse Eesti „T&A infrastruktuuri olulist mahajäämust kaasaegsest tasemest“ ning selgitatakse, et „vaatamata juba tehtule ja planeeritule on ülikoolide ja T&A asutuste poolt infrastruktuuri väga halb seis endiselt esile toodud kui peamine takistus konkurentsivõimelise kõrghariduse andmiseks, rahvusvahelisel tasemel teadustöö tegemiseks ja koostöö arendamiseks ettevõtetega“. Kui välja arvata viited EL tõukefondidele kui vahendile mahajäämuse likvideerimiseks, siis muus osas rahvusvaheline koostöö selles kontseptuaalses arengudokumendis kajastust ei leia.

Konkurentsivõime kavas Eesti 2020 on oluliseks valitsuse tegevussuunaks „eelduste loomine erasektori teadus- ja arendustegevuse mahtude suurenemiseks ning innovatsiooni väljundite arvu ja kvaliteedi tõstmiseks“. Tegevussuuna selgituses kirjutatakse muuhulgas:

*„Ettevõtete teadus- ja arendusvõimekuse ja riigi või piirkonna konkurentsivõime näitajates on oluline osa avaliku sektori T&A võimekusel, sh. ülikoolide tasemel ja efektiivsusel. Avaliku sektori T&A tegevus loob ettevõtlusele vajaliku inimressursi ja annab ka ligipääsu kaasaegsele taristule. Akadeemiline keskkond on oluline lüli inimeste ja teadmiste kodumaisel ning **rahvusvahelisel võrgustumisel**, mis on üheks allikaks ettevõtluse innovatsioonivõimekuse tõstmisel ning kõrgema lisandväärtuse saavutamisel. Teadus- ja arendustöö ning innovatsioon sõltub tulevikus järjest enam arengutest EL-is ning **Eesti võimekusest panustada rahvusvahelisse koostöösse, sh Euroopa teadusruumi raames.***

*Tarvilike meetmetena tuleb rakendada tootmiskorralduse-, disaini-, IT- ja intellektuaalomandi auditi meede, vaadata üle ja vajadusel muuta riigihangete regulatsioon riigile oluliste valdkondade (innovatsioon, ressursisääst, disain, loomemajandus, kosmosetehnoloogiad) arengu üheks veduriks. Analüüsida inkubaatorite rahastamise mehhanismi muutmise vajadust, TA tulemuslikkuse hindamise meetodika, luua TA infra kasutamist soodustav meede. Uute meetmetena on vaja käivitada finantsinstrumendid riskikapitali pakkumiseks start-up`dele, arendada välja innovatsiooni juhtmehhanismid sotsiaalmajanduslikele väljakutsetele vastamiseks ning **tõhustada TA ja innovatsiooni valdkonnas koostööd klastrite ja TAK-ide vahel, aga ka rahvusvahelisel tasemel.***

4.1.2. Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik

- Teadus on olemuselt rahvusvaheline. Eestil on olemas VV poolt 2009. aastal kinnitatud teaduskoostöö rahvusvahelisustumise alused. „**Teaduskoostöö rahvusvahelisustumise alused**“ (TRA) määratlevad rahvusvahelise teaduskoostööpoliitika põhieesmärgiks Eesti **teaduse ja majanduse konkurentsivõime tõstmise**, teadustegevuse taseme tõusu.
- Eesti peamiseks partneriks rahvusvahelises teaduskoostöös on ja peaksid jätkuvalt olema **Euroopa Liidu liikmesmaat** (TRA).
- Igasuguse koostöö eelduseks on vastastikune kasu ja Eesti teadlastel on kasulik teha koostööd endast tugevamate partneritega. Eesti teadlaste koostööpartneriteks võiksid olla **kõrgetasemelised teaduskeskused tööstuslikult hästiarenenud riikides üle maailma** (USA, Jaapan, Šveits jt). Hiina, India jt uued **esilekerkivad majandused** mängivad järjest olulisemat osa maailma teadustegevuses. Eesti peaks arendama nendega riikidega koostööd nii kahepoolsete kui ka mitmepoolsete skeemide kaudu,

püüdes saavutada sellest koostööst sünergia nii teadusvaldkonna inimressursside arendamisel kui ka uute teadmiste loomisel (TRA).

- Eesti teadusele on olulised **kontaktid naabritega (Põhjamaad, Venemaa, Ukraina jt)**. Eesti teaduspoliitika saab seejuures toetada Eesti välispoliitika eesmärke. Eesti teadlased saavad anda oma panuse rahvusvahelise arengukoostöö toetamiseks eriti nendes valdkondades, milles meil on edusamme. Rahvusvaheliseks teaduskoostööks tuleb ära kasutada nii kahe- kui ka mitmepoolseid võimalusi (TRA).
- Teaduse rahvusvahelisustumise programmi rahastab ERF ja riik. Teaduse inimressursi mobiilsuskeeme finantseeritakse ESF vahenditest. Lisaks on teadus- ja arendustegevuse arenguid oluliselt toetanud EL raamprogrammid, Eesti-Norra koostöö skeem.
- EL territoriaalse koostöö programm ei ole olnud aktiivse teaduspoliitika osa.
- Valdonna peamiseks koostööpartneriteks on ülikoolid ja teised teadusasutused.
- Taotlus on soodustada ettevõtete ja teadusasutuste koostööd. Ettevõtteid, kes teadus- ja arendustegevusse pidevalt investeeriksid, on vähe - selleks tuleks ettevõtjaid koolitada ning välja pakkuda võimalusi. Tulemuseks oleks alltöövõtu vähenemine ning oma toodete arvu kasv.

4.1.3. Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad

- Rahvusvahelise teaduskoostöö arendamise meetmete võimalikud tegevused järgnevatel aastatel on määratletud arengudokumendis „Teaduskoostöö rahvusvahelisustumise alused“. Olulisteks rahvusvahelisustumise teemadeks on: **teaduse rahvusvahelistumise monitoring; teadusinfrastruktuuri rahvusvahelisustumine** (taristu ehitamise Eestis, osalus taristu loomisel välisriikides, vahendid teadlaste poolt välisriikide taristu kasutamiseks); **riiklike teadusprogrammide ja rahastamis-instrumentide rahvusvahelistumine; teadlaskarjääri rahvusvahelistumine; teadustulemuste tutvustamine**.
- EL territoriaalse koostöö raamides on prioriteetseks suunaks **integreerumine Põhjamaade teadusruumi**. See sisaldab **regionaalse teadusinfrastruktuuri** arendamist Läänemere regioonis (nt. teaduse andmevõrgustik; ühiselt finantseeritav aparatuur) ning **ühiseid teadusprogramme, ühisuuringuid ja teadlaste mobiilsust** Läänemere regioonis. Teemaatilisteks prioriteetideks regionaalses koostöös keskkond, suurregiooni majanduse globaalne konkurentsivõime, ühiskonna vananemine; rakendusliku tähtsusega uuringud, mille temaatiline sisend võiks tulla ministeeriumitest.
- **Aasia programmi** raames kavandatakse teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonialast koostööd Aasia riikide teadusasutustega.
- **Tehnoloogia arenduskeskuste** mudeli edasiarendamine: kogemuste ja spetsialistide vahetamine.
- **Teaduse populariseerimine ja teaduskeskuste tegevuse** mitmekesistamine. Eestis on kaasaegne taristu loodud (Ahhaa keskus, muuseumid) või loomisel (nt. energiakeskus), koostöö sisuks võiks olla ekspositsioonide ja meetodikate ühine arendamine ja vastastikune vahetamine.

- Eesti regioonide jaoks on olulisim koostöövajadus seotud **regionaalsete kolledžite ja kompetentsikeskuste** arenguga – kompetentsikeskuste tegevuse tulemuslikkuse tõstmine regionaalse ettevõtluse tootearendusvõimekuse suurendamisel; regionaalülikoolide kui regiooni arengumootori mudeli ülevõtmine Põhjamaadelt.

4.2. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale juurdepääsu, selle tehnoloogia kasutamise ning kvaliteedi parandamine

4.2.1. Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides

Eesti Infoühiskonna arengukava aastani 2013 hindab sektori arengut läbi rahvusvahelise konkurentsi prisma:

„Eesti IKT sektor on rahvusvahelisel tasandil konkurentsivõimeline./.../ Eesti IKT sektor on hästi arenenud ja Eesti on tuntud "e-riigina". Selline tuntus tagab Eestile head võimalused rahvusvahelises konkurentsis.“

Asjakohaste riigivalitsemise eesmärkide seas on ka kaks rahvusvahelist koostööd otseselt eeldavat punkti:

- Eestis kasutatavad elektroonilise isikutuvastuse rakendused vastavad maailma parimatele praktikatele ning **on kasutatavad** Eestis ja **rahvusvaheliselt**;
- Teiste maade, eelkõige EL liikmesriikide kodanikele, on loodud võimalus asjakohaste Eesti e-teenuste kasutamiseks.

Infoühiskonna arendamisel Eestis peetakse oluliseks lähtuda ka põhimõttest, mille järgi „infoühiskonna arendamisel arvestatakse Euroopa Liidus ja maailmas toimivate arengutega, **aktiivse partnerina jagatakse Eesti kogemust ning õpitakse ka teistelt**“.

Väljakutsete hulgas tuuakse arengukavas esile „Eesti ühiskonnaelu kajastavate võõrkeelsete (nii vene- kui inglise ja muukeelsete) internetilehekülgede ning e-teenuste vähesust“, seda olukorras, kus „Euroopa ühisturu ning kodanike ja kapitali vaba liikumise valguses on üha olulisem avaliku sektori internetilehekülgede sisu esitamine ka muudes EL ametlikes keeltes“.

Arengukava üheks meetmeks on Eesti IKT sektori rahvusvahelistumise toetamine, mille tegevused on:

- IT sektori ettevõtete vajadusi arvestava eksporditoetuse skeemi välja töötamine;
- IKT sektori ettevõtete osalemise toetamine EL ja rahvusvahelistes programmides ja koostöövõrgustikes toetades taotluste ettevalmistamist ning tagades nõutava riikliku omafinantseerimise kättesaadavuse;
- Välistöõjõu kasutamise paindlikumaks muutmine;
- Avaliku sektori tellimusel loodud tarkavara kättesaadavaks tegemine vältimaks sarnaste lahenduste korduvat väljatöötamist ning soodustamaks Eestis loodud IKT lahenduste ekspordi;

- Vajalike standardite levitamine, loomine ja ettevõtetele kättesaadavaks tegemine.

4.2.2. Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik

- Tulemuslik rahvusvaheline koostöö saab tugineda riikidevahelistele kokkulepetele.

4.2.3. Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad

- **E-lahenduste piloteerimine** Läänemere regioonis – riigil on kava teha eelkaardistus ja leida erinevate riikidega puutepunktid, kus, mida ja mis riigiga saaks ühiselt arendama hakata.
- E-riigi ja e-valitsemise kogemuse ja lahenduste müük. Sihtriikideks on endised nõukogude liidu riigid, Aafrika, Lähis-Ida, aga ka Euroopa.
- Digitaalse EL siseturu arendamine, sh **digiallkirja juurutamine**. Koostöö oluliseks sihiks on Eestis välja töötatud lahenduste propageerimine EL-s, et vältida riske, kus EL töötab välja teistsugused lahendused ja Eesti peab oma lahendustest loobuma.
- IKT arengu kasutamine Eesti kui e-riigi turunduses.
- Regionaalsel ja kohalikul tasandil saab **e-teenuste arendamine ja e-halduse süsteemide** loomine olla rahvusvahelise koostöö suunaks eelkõige suurematele linnadele (Tallinn, Tartu). Koostöö sisuks on lahenduste üle võtmine ja ühine edasiarendamine suurematelt linnadelt, kellel süsteemid juba toimivad.

4.3. Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete [ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul)] konkurentsivõime suurendamine

4.3.1. Rahvusvaheline koostöö riiklikes ja regionaalsetes arengudokumentides

Arengudokumentis **Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013** ettevõtluse arengu takistuste alapeatükis rõhutatakse tehnoloogilise ja personaliarengu kõrval ettevõtluse rahvusvahelisustumise ja koostöö tähtsust:

„Liikudes teadmispõhise majanduse suunas on oluline investeerida juhtide ja töötajate teadmiste ja oskuste arengusse, et keskenduda enam väärtust loovatele protsessidele. Samuti on tarvilik teha investeeringuid uute tehnoloogiate väljaarendamiseks ning kasutuselevõttu ja teadus- ja arendustöösse. Et investeeringuid finantseerida peavad aga ettevõtted pääsema ligi laenukapitalile või olema avatud

ettevõttevälisestele investoritele, kes lisaks kapitalile toovad ettevõttesse uut teadmust ja ettevõtlikkust.

Samuti on kriitilise tähtsusega ettevõtte **edukas rahvusvahelistumine**, et tagada turg ettevõtte suurenenud tootmismahudele ning vähendada läbi odavama sisendressursi kaasamise tootmiskulusid. /.../ Rahvusvahelistumisega alustamine võimaldab üha jätkuva globaliseerumise ja väliskaubanduse liberaliseerimise tingimustes kasutada ära **rahvusvaheliste turgude tarbimispotentsiaali** ning saavutada suurematest tootmismahudest tulenevat kulusäästu.

Väikeste tootmismahude juures on kriitilise tähtsusega ettevõtete omavaheline **tulemuslik koostöö**. Eesti väikeettevõtluses on aga koostöö partneritega nagu ka muud strateegilise juhtimise elemendid küllaltki madalal arengutasemel.“

Arengukava visiooni oluliseks osaks on rahvusvaheline dimensioon:

„Eesti ettevõtted on **rahvusvahelistel turgudel edukad** ning loovad oma tegevusega kõrget lisandväärtust. Kõrge tootlikkus, uued või parendatud tooted ja teenused ning **head teadmised sihtturgudest ja rahvusvahelistumisest** võimaldavad ettevõtetel laiendada uutele turgudele ning seeläbi tootmismahude suurendada.

Nii potentsiaalseid, alustavaid kui tegutsevaid ettevõtjaid toetab **igas Eesti piirkonnas** soodne tegutsemiskeskond, mis muuhulgas **meelitab Eestisse hulgaliselt otseseid välisinvesteeringuid**, mis suunduvad kõrget lisandväärtust loovatesse sektoritesse.“

Ettevõtluspoliitika eduka rakendamise tulemusena liigutakse lähemale nelja üldeesmärgi saavutamisele, mille seas on ka rahvusvahelisustumist puudutav eesmärk:

„Eesti ettevõtete paranenud ekspordivõimekus ning ettevõtete kasv läbi **rahvusvahelisest tegevusest lähtuvate võimaluste ärakasutamise**.“

Teadmiste ja oskuste arendamise tegevusvaldkonna meetmed otsesid rahvusvahelise koostöö tegevusi ei sisalda. Investeeringute toetamise tegevusvaldkonnas kavandatakse meetet „Investorvõrgustike (*business angels*) arendamine ja kontaktide vahendamine“ ning selle raames tegevusi:

- **Investorvõrgustike** arendamine ja toetamine läbi koolituste ja **rahvusvahelise koostöö** toetamise;
- **Kontaktide vahendamine** Eesti ettevõtjate ja **potentsiaalsete välisinvestorite vahel**, ettevõtte toetamine välismaistele investorvõrgustikele ligipääsuks.

Rahvusvahelisustumise toetamise tegevussuuna eesmärgid arengukavas on:

- Eesti ettevõtete ekspordivõimekuse kasv ja avaramad ekspordivõimalused;
- Rahvusvahelistumise võimaluste ärakasutamine ettevõtluses;
- Eesti toodete, ettevõtlus- ja investeerimiskeskonna parem tuntus ja maine välisriikides.

Kavandatud on järgmised meetmed ja tegevused rahvusvahelisustumise toetamiseks:

1. Eesti ettevõtete ekspordivõimekuse arendamine:

- Ettevõtete uutele turgudele laienemise toetamine;
- Ühisturunduse toetamine ning klastrite loomise soodustamine koostöös erialaliitudega ja ettevõtlusorganisatsioonidega;
- Välismessidel osalemise toetamine;
- Ekspordi ja investeringute riiklik garanteerimine.

2. Rahvusvahelistumist toetavate teenuste pakkumine ettevõtetele:

- Ettevõtete toetamine tootmissisendite ja tehnoloogiate leidmisel rahvusvahelistelt turgudelt;
- Ettevõtete rahvusvahelistumist toetavate tugiüksuste ning sihtturgudel tegutsemist nõustava võrgustiku rajamine;
- Rahvusvahelistumise infoteenused (ekspordi- ja investeerimisteemalised andmebaasid, päringute vahendamine, ärikontaktide vahendamine).

3. Rahvusvahelistumist soodustavad avaliku sektori tegevused:

- Eesti kui atraktiivse ettevõtlus- ja investeerimiskeskonna maine pidev kujundamine Eesti ettevõtete kaupade ja teenuste sihtturgudel ning välisinvesteringute päritoluriikides;
- Välisinvestori teenindus eesmärgiga suurendada tehnoloogiamahukate ja kõrge lisandväärtuse loomisele suunduvate välisinvesteringute sissevoolu;
- Kaitseotstarbelistes välishangetes vastuostu nõude rakendamine eesmärgiga hankida Eesti tootjatele uusi tellimusi.

Õiguskeskkonna arendamise tegevussuund sisaldab ühte rahvusvahelise koostöö tegevust, nimelt meetodika arendamist, „sh tehes **rahvusvahelist koostöös metoodikaalastes** koostööprojektides“.

Eesti Ekspordipoliitika Põhialustes (2001) määratletakse ekspordipoliitika põhivaldkonnad, milleks on:

- Eksporditurgude avamine ja turulepääsu toetamine;
- Eksporditehingute garanteerimine;
- Ekspordi tugiteenuste arendamine;
- Välisinvesteringute kaasamine.

Ekspordi arengule suunatud meetmeid rakendades lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

- Eelkõige kõrgtehnoloogiliste, innovaatiliste ja teadusmahukate toodete ja teenuste ning nišitoodangu ekspordi toetamine, arvestades vajadust tõsta suurema lisandväärtusega toodete ja Eesti omatoodangu osakaalu ekspordis;
- Keskkonnahoidliku tootmise eelistamine, et tagada eksporditoodangu kvaliteedi vastavus rahvusvahelistele nõuetele ning säästva arengu põhimõtetele;
- Prioriteetsete turgude eelistamine;

- Väike- ja keskmiste ettevõtete toetamine.

Oluliste sihtturgude määratlemist peetakse arengudokumendis oluliseks, kuna vajalik on hajutada ekspordiga seotud riske ja koondada napid vahendid suurema efektiivsuse saavutamiseks. Eestile oluliste sihtturgude määratlemisel võetakse aluseks järgmised kriteeriumid:

- Eesti majanduspoliitilised suundumused;
- Eesti esindatus antud turul;
- Riigi elanike potentsiaalne ostujõud ja üldine hinnatase;
- Riigi kaugus Eestist;
- Transpordiühenduse olemasolu;
- Kaubandustõkete olemasolu Eesti suhtes;
- Eesti imago ja sobivate toodete olemasolu sihtturu jaoks.

Loetletud kriteeriumide alusel on määratletud oluliste sihtturgudena Euroopa Liidu liikmesriigid ja kandidaatriigid.

Ekspordi peamised tugiteenused, mis arengudokumendis kajastust leiavad, on **toetusürituste** korraldamine ning **ekspordiinfo** kogumine ja vahendamine. Välisinvesteeringute kaasamise tegevusteks on **töö investoriga** (otsekontakt potentsiaalse või olemasoleva investoriga ning investori teenindus) ning **mainekujundus ja kontaktvõrgu** arendus.

Eesti riikliku turismiarengukava 2007-2013 strateegilisteks tegevussuundadeks on Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamine, turismi tootearenduse edendamine (teadlikkuse ja kvaliteedi kasv, mitmekülgsed uuenduslikud tooted ja tegevused, koostöövõrgustike loomine) ja turismiinfosüsteemi arendamine.

Strateegia visiooni alusel peab Eesti aastaks 2013 vastama tasemele, kus:

- Eestis on professionaalsel tasemel turismikompetents, mis tekitab ka **teistes riikides nõudlust Eestis pakutava konsultatsiooniteenuse ja turismihariduse vastu**;
- Toimivad nii siseriiklikud koostöövõrgustikud kui **koostöö naaberriikidega** – paigas on selge rollide jaotus, toimub pidev info- ja teadmiste vahetus.

Strateegias seatud eesmärgid on:

- „1. Eesti on rahvusvahelistel sihtturgudel tuntud ja kodumaal hinnatud reisisiht;*
- 2. Eesti turismitooted ja -teenused on kvaliteetsed, mitmekesised ning kooskõlas säästva arengu põhimõtetega;*
- 3. Turismiinfo on ajakohane ja kergesti kättesaadav kõigile.“*

Üheks eesmärgi toetavaks horisontaalseks tegevussuunaks on „**toimiv ja järjepidev koostöö erinevate osapoolte vahel**“. Koostöö välispartneritena nähakse sihtturgude reisikorraldajaid, turismiorganisatsioone,

EAS välisesindajaid, Eesti riigi välisesindusi jt. Koostöö edendamiseks **välisajakirjanduse ja –reisikorraldajatega** kavandatakse prioriteetsetel sihtturgudel kasutada välisesindajaid või turundusteenuseid pakkuvaid ettevõtteid. Välisajakirjanike, reisibüroode ja reisikorraldajate töö lihtsustamiseks ja motiveerimiseks on plaanis rajada elektrooniline Eesti kui reisisihi koolitus- ja infoprogramm, mis võimaldab neil omada pidevalt päevakohaseid teadmisi võimalustest ja pakkumistest.

Eesti maaelu arengukava 2007-2013 sisaldab otseseid viiteid rahvusvahelistumise tegevustele seoses meetmetega „Koolitus- ja teavitustegevused“ ja „Kohaliku tegevusgrupi toetus“. Koolitus- ja teavitustegevuse meetmes antakse toetust tööalase koolituse ja teavitustegevuste maksumuse hüvitamiseks, mille hulgas on

*„koolitused ettevõtte majandustegevuseks ja sellega kaasnevaks tegevuseks või ümbersuundumiseks põllumajandusliku mitmekesistamise ettevõtlus- ja tegevusaladele vajalike teadmiste omandamiseks ja täiendamiseks või ümberõppeks (kursused, õppused, **õppeprogrammid ja õppereisid, väliseksperdid**)“.*

Kohaliku tegevusgrupi toetuse meetmes toetatakse **väliskoostööd** nii **kohaliku arengustrateegia väljatöötamisel kui ka rakendamisel**.

Eesti kalanduse strateegia 2007-2013 sisaldab küllalt detailset rahvusvahelise koostöö käsitlust piiriveekogude ja muude kalavarude majandamisel:

*„Eesti teeb kalavarude haldamisel rahvusvahelist koostööd **Venemaaga Peipsi, Läämi- ja Pihkva järvel**. Eesti Vabariigi Valitsuse ja Vene Föderatsiooni Valitsuse vahelise Peipsi, Läämi- ja Pihkva järve kalavarude säilitamise ja kasutamise alase koostöö kokkuleppe alusel moodustatud Valitsuste Vahelise Peipsi, Läämi- ja Pihkva järve Kalapüügi Komisjon kohtub 2 korda aastas, kus lepatakse kokku püügikorraldus nimetatud järvedel poole aasta kaupa. Eesti poolt teostavad kalavarude uuringuid nendel järvedel samuti Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi teadlased, kes koostöös Venemaa teadlastega annavad soovitusi kalavarude haldamiseks Peipsi, Läämi- ja Pihkva järvel valitsuste vahelisele kalapüügikomisjonile. KKI inspektorid osalevad koostöös EL inspektoritega **kalakaitsemissioonidel NAFO alal**, millega tagatakse Euroopa Liidu määrusega 2247/93 (millega luuakse ühise kalanduspoliitika suhtes rakendatav kontrollisüsteem) Eestile pandud kohustust, teostada vahetut järelevalvet veeladadel, kus teostatakse Eesti lippu kandvate kalalaevadega kalapüüki. Peale selle on KKI inspektorid koos teiste maade (Soome, Rootsi, Läti, Leedu, Taani ja Kanada) inspektoritega osalenud ühistes kalapüügi **järelevalveoperatsioonides Läänemerel ning Atlandi ookeanil**. Peale vahetu järelevalve on olulisel kohal ka **õigusnormide toime** hindamine ning õigusruumi järjepidev korrastamine vastavalt esilekerkinud probleemidele. Peale siseriikliku seadusandluse on Keskkonnainspektsiooni esindajad kaasatud ka Euroopa Liidu institutsioonides kalavarude kaitse ja kontrolli tööühmade töösse. /.../ Organisaatsiooniga EUROFISH liitumisel tiheneb Eesti **koostöö Ida- ja Kesk-Euroopa riikidega** kalanduse arendamise eesmärgil. Eestil on võimalik saada kasu kalandustoodete rahvusvahelise turuinfo edastamisest ja tehnilise nõustamisteenistuse asutamisest.“*

Strateegia üldeesmärk on Eesti kalanduse kui majandusharu arendamine ning kalatoodangu konkurentsivõime tõstmine sise- ja välisturgudel aidates kaasa soodsa ja tasakaalustatud kalamajanduskeskkonna kujundamisele Eestis.

Strateegia eesmärkide ellu viimiseks kavandatakse muuhulgas ka **kalanduspiirkondade rahvusvahelist koostööd**.

Harju kalanduspiirkonna arengustrateegia 2009-2013 olukorra ülevaate peatükis kirjutatakse, et

*„ühingu üheks põhitegevuseks olnud **koostöövõimaluste otsimine** nii Eesti kui ka **naaberriikide organisatsioonide ja ettevõtjatega**. Samuti on MTÜ Harju Kalandusühing korraldanud koolitusi nii Eestis kui ka **koolitusreise Põhjamaadesse ja mujale**. **Strateegia koostamise** käigus oli meil suurepärase **koostöö Soome** analoogsete kalanduspiirkondade, Iconex Ltd ja Soome kalamajanduse- ja keskkonnainstituudiga“.*

Strateegias kavandatakse rakendada kõiki viit tegevussuunda, mida võimaldab "Euroopa Kalandusfondi arengukava" meede 4.1. Kalanduspiirkondade jätkusuutlik areng, milleks on:

- Sadamate ja lossimiskohtade uuendamine;
- Kalatoodete töötlemise ja otseturustamise arendamine;
- Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine;
- Kalandusettevõtjate tegevuste mitmekesistamine;
- Kõiki neid tegevusi toetavad koolitused.

Koolituste tegevussuuna võimalustena on kalanduspiirkonna SWOT-analüüsis välja toodud „pikaajaliste partnerite leidmine välismaalt“. Strateegias kavandatakse kalurite ja ettevõtjate võimalustest teadmatuse vähendamiseks korraldada **koolitusi ja oskuste/teadmiste vahetamist** nii Eesti-siseselt kui ka **teiste Läänemere piirkondadega**:

*„Oluliseks komponendiks on positiivsete kogemuste ja näidete levitamine läbi ühistegevuse. /.../ Potentsiaalsete koolituste ja nõustamise valdkonnad on üpriski erinevad. Ühiseks jooneks on **mõtlemise ja mõtteviisi muutmine** ning koostöö arendamine erinevate piirkondade vahel Eestis ja mujal maailmas. /.../ Selline positiivsete kogemuste ja näidete levitamine läbi ühistegevuse, motiveerib noori hakkajaid kalurite järeletulijaid piirkonnas aktiivselt tegutsema.“*

4.3.2. Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik

- Ettevõtluse valdkonnas on rahvusvahelisustumine käsitletud eelkõige **konkurentsivõime, välisinvesteeringute, välisurgude ja ekspordi** võtmes.
- Ettevõtluse eesmärkide saavutamiseks on rahvusvaheline koostöö väga oluline. See hõlmab **sihturgude põhist tegutsemist** – majandusdiplomaatide saatmist saatkondadesse, EAS välisurgude võtmeesindajaid 10 linnas. Erasektori probleemiks on see, et tihtilugu ei tunne ettevõtted eksportturgu piisavalt hästi. Kuna igal turul on suhteliselt erinevad regulatsioonid, tavad ning seadusandlus, siis nende tundmine eeldab Eesti ettevõttelt väga mahukat turuanalüüsi, partnerite otsimist, seadusandlusega tutvumist jne. Nii võib väiksemate ressurssidega ettevõtetel osutada keeruliseks uutele sihtturgudele murdmine – finants- ja inimkapitali puudumine pärsib oluliselt

ekspordivõimet. Siin saaks riik palju ära teha, et muuta eraettevõtete eksporditegevust lihtsamaks, eelkõige võiks **suurendada Eesti välisesinduste tegevuste ettevõtjasõbralikkust** – ühe variandina võiks kaaluda majandusdiplomaatide kaasamist välisesinduste tegevusse. Nii võiks ka väikeettevõtetele oluliselt lihtsam olla eksporditegevust alustada. Kui Eesti välisesindus saab aidata kontaktide otsimisega, seadusandluse ning regulatsioonide tutvustamisega, siis hoiaks see ettevõtte jaoks kokku tohutult aja- ning inimkulu ning muudaks välisurgudele murdmise kergemaks. Erasektori eksporditegevust pärssiva inimkapitali puuduse saaks riik kompenseerida **välisesinduste juurde kohalikku turgu tundva kompetentsikeskuste** loomisega.

- Erasektori probleemid erinevad avaliku sektori probleemidest ning sõltuvad suuresti sellest, kui suure ettevõttega on tegu ning mis sektoris ettevõtte tegutseb. Kuna **ettevõtetele tähendab rahvusvaheline koostöö enamasti võimalust edukalt ekspordida oma kaupu**, leida edasimüüjaid ning kliente, siis enamik erasektori rahvusvahelist koostööd on suunatud just eksporditegevuse laiendamiseks. Nii on välja toodud, et erasektori eksporditegevuse laiendamiseks oleks vaja riiklikult rohkem koolitama hakata ekspordijuhte ja väliskaubandusspetsialiste, kelle abil koostöös loodavaid eeldusi realiseerida välisurgudel.
- Uue perioodi ettevõtluse arendamise strateegia läbiv mõte on vähendada otsese raha andmist ettevõtetele. Võtmeküsimus uuel perioodil on see, et **tagada projektide elujõulisus** pärast mingit rahastamisperioodi. Projektide rahastamine jääb loomulikult alles, aga teine oluline viis seda teha on **tugevdada erinevaid võrgustikke**.
- **Põllumajanduse ja maaelu ning kalanduse valdkonna arendamine toimub MAK raames** ja sellega seotud EL toetusfondide (EAFRD ja EMKF) vahenditest. MAK uue perioodi 8 prioriteeti on: teadmussiore, konkurentsivõime, põlvkondlik vahetus põllumajandussektoris, toidutarneahela toimimine, maakasutus, keskkonnahoid, maaettevõtlus, kohalik algatus.
- Piirkondlikus ja rahvusvahelises koostöös on aluseks LEADER tegevusrühmade ja kalanduspiirkondade strateegiad. LEADER tegevusrühmadel on kohustus rahvusvahelist koostööd MAK raames teha, kuid seni on seatud eesmärkide täitmine rahvusvaheliste koostööprojektide arvu mõttes sujunud raskustega.
- Potentsiaalsed regioonidevahelise koostöö projektipartnerid peaksid olema eelkõige **põllumajanduse ja maaelu erialaühendused**, kelle teadlikkus territoriaalse koostöö programmi võimalusest on aga tagasihoidlik.
- **Kalanduses** on Eesti ja Venemaa koostöö aluseks **Peipsi-, Lämmi- ja Pihkva järve kalavarude säilitamise ja kasutamise alase koostöö kokkulepe**. Koostöösse on haaratud mõlema riigi teadusasutused.

4.3.3. Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad

- Nii kehtiva ettevõtluspoliitika arengudokumendi kui ka loomisel oleva ettevõtluse kasvustrateegia peaesmärgiks on **ekspordi kasvatamine ja investeringute riiki toomine**, mis mõlemad eeldavadki rahvusvahelist koostööd. **Ettevõtete rahvusvahelisustumise** tegevuskava Made in Estonia 2.0 paneb paika eri osapoolte rollid ja üldisema strateegia välisinvesteringute ja ekspordi edendamiseks.

Tegevuskava alusel keskendub riik 2012-2014 perioodil toetuste asemel rohkem teenuste pakkumisele ja välisinvestoritega otsekontaktide loomisele.

- Regionaalse ettevõtluse esmaseks vajaduseks on **toodetele uute turgude leidmine**, milleks rahvusvaheline koostöö peab läbi kontaktide loomise eeldusi kujundama. Üheks potentsiaalseks võimaluseks on **EL idapartnerlusprogramm**, mille puhul ettevõtlusele suunatud koostööd annaks teha oluliselt paremini. Hetkel on see raamistik pisut tühjavõitu reaalsete tegevuste mõttes. Tuleks tekitada konkreetseid projekte näiteks **ärیدهlegatsioonide ja vastastikuste kogemuste vahetamise** jaoks.
- Riigil on olemas **Aasia programm**, mis seab täpsemad tegevused Jaapani, Hiina aga ka Korea puhul – nende riikide **kapitali ja turistide** meelitamiseks Eestisse ning tärkavatel Aasia turgudel Eesti ettevõtete **ekspordisuutlikkuse** kasvatamiseks. Programmi raames kavandatakse Eestit kui reisisihti tutvustavaid turundusüritusi ning **piirkondlikku ühisturundust** koos teiste riikidega (Soome, Rootsi, Venemaa, Balti riigid). Eesti toetab Euroopa Liidu taseme algatusi ühenduse VKE-de ekspordi toetavate keskuste loomisel Aasias, samuti püütakse tärkavatel Aasia turgudel leida koostöövõimalusi Põhjamaadega. Programmi osaks on ka koostööprojekt naaberriikidega Aasia päritolu **riskikapitali investeeringute** toomiseks regiooni. Oluliseks partneriks oleksid eelkõige Soome, Peterburi ning Läti ja Leedu iduettevõtteid.
- Ettevõtluse **regionaalsete tugistruktuuride organisatsiooniline** arendamine ning selle raames KOV, riigi ja ettevõtete koostöö mudelite õppimine.
- **Tugistruktuuride personali kompetentside** arendamine, sh välisinvestoriteenuse arendamine: rahvusvaheline võrgustumine, konsultantide koolitus ja vahetus, mis võimaldab toetada ettevõtete rahvusvahelisustumist.
- Start-up **kasvukeskkonna** arendamine. Selles valdkonnas toimub tihe koostöö Soomega. On kaks initsiatiivi, millest esimene on Finnest projekt, mille raames viiakse läbi *startsmart* üritusi, konverentse jms. Teine on esimene *online* mängudele orienteeritud ärikiirendi GameFounders, mis töötab tihedas koostöös Soome *start-up* saunaga. Koostöö sisuks on ekspertide vaheline suhtlus. Garage48 initsiatiivi ja selle võrgustikku, mis hõlmab endaga koostööpartnereid mitmetest eri riikidest, kaasatakse eri funktsioonidega inimesi eri riikidest. Soomega arendatakse ka ühisplatvormi uute *start-up*'ide finantseerimiseks ingelinvestorite kaasamise vormis. Koostöös vahetatakse parimaid praktikaid, et viia omavahel *start-up*'e ja investoreid paremini kokku. Lisaks Soomele on strateegiliseks suunaks Silicon Valley, mis on ka uue strateegia perioodil *start-up*'ide arendustegevuse fookuseks.
- Kohalike **omavalitsuste ametnike arendamine ja motiveerimine**, et suudetaks rahvusvaheliste projektidega tegeleda ning samuti, et tegeletaks võimalikult palju ettevõtluse ja ettevõtlikkuse toetamisega. Eelkõige nähakse lõpptulemusena äriinkubatsioonikeskuste, tööstus- ja teadusparkide, tehnoloogiaarenduskeskuste loomist ning soodustamist.
- Soosida **klasterite ja klasterite vahel rahvusvahelistumist**. Samuti toetada mikro- ja väikeettevõtete ühinemist ning kasvamist.
- Prioriteediks on **erialaliitude propageerimine ning nende võimekuse tõstmine** - väiksemate ning spetsialiseeritumate erialaliitude töö vajab koostööalast edasiarendamist. Samuti nähakse vajadust,

et ettevõtted liituksid erialaliitudega suurema arvuliselt. Selle suurimaks takistuseks on erinev nägemus erialaliidu tegevusprofiilist (nt milliseid teenuseid peaks erialaliit pakkuma).

- **Väikeettevõtjate ettevõtluskompetentside tõstmine** koolituse, stažeerimise jms kaudu, ekspordijuhtide koolitamise ja värbamise teel (sh välisturgudel, mis võib nõuda koostööd sihtriigi organisatsioonidega), **personali rahvusvahelisustumise** toetamine.
- **Pärandkultuuril põhineva** väikeettevõtluse edendamine – traditsioonide hoidmine ja oskuste vahetamine; ühistuline tegevus; toodete loomine.
- **Turismiteenuste** piiriüleste ja regionaalsete **võrgustike arendamine** ning vastavate **brändide loomine ja tugevdamine**: mere- ja siseveesadamate võrgustikud Läänemerel, Soome lahel, Liivi lahel, Peipsi-Pihkva vesikonnas; Narva-Ivangorodi kindlus; Via Hanseatica; Setomaa; Greenway; piiriüleised loodusturismi marsruudid.
- **Turismi sihtkohtade vastastikune turundus** rahvusvahelises koostöös (sh regionaalsete lennuliinide nõudluse tõstmiseks).
- Põllumajanduses, metsanduses ja kalanduses on regioonide huvi toodangu paremas väärimises koha peal ja **tootearendusvõimekuse edendamises**, sh vastavate klastrite ja kompetentsikeskuste arendamise teel, ja väikeettevõtluse alaste kogemuste vahetamine.
- EL territoriaalne koostöö peaks MAK meetmeid täiendama **maaelu ja primaarsektori majanduse uuringutega** Läänemere strateegia raames.
- **Kalavarude säilitamise** alane koostöö Peipsi järvel Venemaaga ja Läänemerel Läänemere regiooni riikidega. Koostöö oluliseks osaks on valdkondade ühisuuringud.
- **Kalandusturismi ja rannakülade pärandkultuuri** edendamine LEADER tegevusrühmade eestvedamisel koostöös Läänemere regiooni partneritega.

4.4. Vähese CO₂-heitega majandusele ülemineku toetamine kõikides sektorites

4.4.1. Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides

Energiamajanduse riiklik arengukava aastani 2020 regiooni energiaturgude arengute alapeatükis iseloomustatakse rahvusvahelise koostöö seisuga selliselt:

*„Eesti teeb **regionaalsete energiaturgude arendamisel** aktiivset koostööd oma naaberriikidega. Selle koostöö eesmärgiks on tagada suurem energiatarnete varustuskindlus ning efektiivsem energiaturgude toimimine. Tihedam koostöö toimub **teiste Balti riikide ja Põhjamaadega**...“*

Arengukavas osundatakse sellele, et maailmas kasvab järjest enam huvi Eesti **põlevkiviõli tootmise kogemuse** vastu ja põlevkivialase teaduse arendamisel ning selle ala ettevõtete tegevuse laienemisel on oluline Eesti **põlevkiviõli ja -keemiatoodete tootmise alase oskusteabe eksport** teistesse huvitatud riikidesse ning nende

toodete välisturgudele aitamine, seda selle pärast, et Eesti kohalik põlevkiviresurss on liiga piiratud suuremahulise tööstuse arendamiseks.

SWOT-analüüsis tuuakse Eesti energiasectori ühe nõrkusena esile **ebapiisavad/puuduvad elektri- ja gaasiühendused** Balti regiooni ja ülejäänud EL liikmesriikide vahel. Võimaluseks on rahvusvahelist koostööd eeldav vedelgaasi ja/või veeldatud **maagaasi impordi/ekspordi terminali** ehitamine Balti regioonis.

Arengukavas viidatakse Balti Energiastrateegiale, milles on Balti riikide energiavarustuse kindluse suurendamise eesmärkidenä määratletud:

- **Elektrienergia- ja maagaasisüsteemide integreerimine Euroopa Liidu energiasüsteemidesse;**
- Uute tootmisvõimsuste ehitamine;
- Energiasüsteemide moderniseerimine;
- Veeldatud maagaasi ja vedelgaasi terminali ehitamine regiooni;
- Põhjendatud kohalike ja taastuvate energiaallikate kiirem kasutuselevõtmine;
- Energiatõhususe suurendamine.

Arengukava visioon on see, et tõhus ja innovaatiline energiasektor toetab Eesti säästvat ja tasakaalustatud arengut. Strateegia järgi on oluline omada mitmeid tugevaid energia **tarnekanaleid teistest riikidest, töökindlaid võrke** ning lubatakse **osaleda** fossiilkütuste põletamise **süsinikuvabade tehnoloogiate** väljatöötamisel. Kavandatakse **energiatoodete ja -oskusteabe eksporti**, millised tegevused peavad lähtuma Eesti elanike huvidest ning tootma võimalikult suurt lisandväärtust Eesti riigile.

Eesmärgi „Eesti elanikkonnale on tagatud pidev energiavarustus“ meetmete seas on meede „Koostöö teiste EL liikmesriikidega **ühtse energeetika välispoliitika** arendamise eesmärgil“. Meetme kavandatud tegevusteks on:

- Eesti huvide selge ja tulemuslik väljendamine EL ühtse energeetika välispoliitika kujundamisel;
- Eesti julgeolekupoliitika aluste jooksev uuendamine energeetika osas.

Meede „Energiavarustuse mitmekesistamine uute ühenduste ehitamisega ja energiabilansis energiaallikate ühtlasema jaotusega“ sisaldab tegevusi:

- Uute elektriinfrastruktuuride rajamine Baltimaadest teistesse EL riikidesse;
- Uute maagaasi infrastruktuuride rajamine Baltimaadest teistesse EL riikidesse.

Eesti taastuvenergia tegevuskava aastani 2020 seab riiklikud eesmärgid taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaaluga energia summaarses lõpptarbimises, mis 2020. aastal peaks olema 25%. Tegevuskavas osundatakse Eestis jõustatud meetmetele taastuvenergia kasutuselevõtu ergutamiseks, mis jagunevad kolmeks:

- Toetused energiasectoris;
- Toetused põllumajandus- ja metsandussektoris;

- Meetmed teadus- ja arendustegevuse ergutamiseks.

Rahvusvahelist koostööd kavandatakse kõige otsesemalt viimasesse rühma kuuluva meetme „Riiklik energiatehnoloogia programm“ raames:

*„Energiatehnoloogiatega programmeeritakse kolme suuremat alavaldkonda. Esiteks programmeeritakse **põlevkivitootmist ja töötlemist**, teise teemana programmeeritakse **taastuvate energiaallikate** kasutamist ning kolmandaks alavaldkonnaks on uued **kiiresti arenevad energiatehnoloogiad**.*

Viimaste alavaldkondade juures püütakse identifitseerida ka nišivaldkonnad, kus on mujal maailmas juba olemas usaldusväärsed tehnoloogiad, milliste rakendamine oleks Eestis majanduslikult põhjendatud.

Teadus- ja arendustegevuse osas on peamisteks eesmärkideks rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise inimressursi tekitamine teadusasutustes ja ülikoolides, ettevõtete toetamine uute tehnoloogiate arendamiseks ja kasutuselevõtuks energia valdkonnas ning ettevõtete ja teadlaste koostöö soodustamine ja nende ühiste eesmärkide nimel töö soodustamine.“

Tegevuskavas kirjeldatud erimeetmete hulgast on rahvusvaheline koostöö oluline seoses tegevusega „**Taastuvenergia kasutuselevõtu edendamine hoonetes** ja ehituspoliitika kaudu“:

*„Eesti-Šveitsi koostööprogrammi ning SA KredEx Kliima- ja Energiaagentuuri toetuskeemide raames on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium alustanud tegevusi **näidiseks olevate madalenergiamajade** valmimiseks, lähtuvalt nende tegevuste tulemustest planeeritakse edasised sammud taastuvenergia kasutuselevõtuga seotud tehniliste normide väljatöötamiseks.“*

Meretuuleparkide investeringutoetuse juures lubab EL direktiiv riikidel „käivitada koostööprojekte, mis aitavad kaasa direktiivist tulenevate eesmärkide täitmisele“. Meetme oluliseks tegevuseks on meretuuleparkide planeerimisprotsessis regionaalsete, sotsiaalmajanduslike ja sisejulgeoleku mõjude arvestamiseks vajaliku koostööraamistiku tagamine.

Biomassiresursside kättesaadavuse parandamise meetmete käsitlus sisaldab eraldi alapeatükki biomassi ja bioenergia alasest rahvusvahelisest koostööst (vt. allpool biomassi arengukava). Eesmärgi „Tagada biomassi ja bioenergia kasutamise edendamiseks vajalik teadus- ja arendustegevus“ meede „Eelduste loomine **rahvusvaheliseks ja interdistsiplinaarseks teadus- ja arendustegevuseks** biomassi ja –energia kasutamise edendamise suunal“ tegevuseks on ka võimaluste loomine tippspetsialistide väljaõpetamiseks välisülikoolides.

Eesmärk „Tõsta tarbijate, investorite, ettevõtjate ja turgu reguleerivate poliitika kujundajate teadlikkust“ biomassi kasutusest sisaldab rahvusvahelise koostöö kahes tegevuses:

- Osavõtt rahvusvahelistest projektidest ja üritustest;
- Osavõtt rahvusvahelistest koostööst Ministeeriumite ja asutuste tasandil koostöö - NB8, Basrec, Baltic21 jne.

Seoses toodetava taastuvenergia võimaliku ülemäärase kogusega antakse tegevuskavas ühisprojektide hinnangulised võimalused seoses tuuleenergia ja biomassist toodetava energiaga:

*„Eesti territooriumil on taastuvenergia kasutuse arendamiseks ühisprojektide eesmärgil suur potentsiaal **tuuleenergia arendamiseks avamerel**. Seni on sektori arenemisel peamisteks takistuseks elektrivõrkude piiratud võimalused ning kompenseerivate võimsuste vähesus.*

*Ehkki **biomassi** kasutamist soojuse ja elektri tootmiseks on arendatud alates 1990ndatest, on sellegipoolest selles sektoris veel kasutamata potentsiaali. Arvestades tekkivaid ülejääke ei ole Eesti veel kaalunud ühisprojektide võimalusi liikmesriikides või kolmandates riikides, kuid võib seda teha tulevikus lähtuvalt taastuvenergia eesmärkide saavutamise majanduslikest aspektidest.“*

Energiasäästu Sihtprogrammi 2007-2013 üldeesmärgiks on kütuste ja energia kasutamise efektiivsuse parendamine ning kütuste ja energia kokkuhoiu saavutamine.

Eesmärgi „Kindlustada Euroopa Liidu kütuste ja energia kokkuhoiu käsitlevate direktiivide ülevõtmine ja rakendamise tulemuslikkuse hindamine“ meetmete seas on rahvusvahelist koostööd kavandatud **energiakasutuse tõhustamisel**.

Euroopa Liidu kütuste ja energia kokkuhoiu poliitikast tulenevate ülesannete täitmise meetme „Euroopa Ühenduste Komisjoni energiatõhususe tegevuskava rakendamise toetamine“ tegevussuundade seas on:

- Osalemine energiatõhususe temaatikaga tegelevates EL tööriühmades;
- Teabe vahendamine EL algatustest ja programmidest energiasäästu valdkonnas, Eesti partnerite EL programmides osalemise toetamise põhimõtete määramine ja võimalusel projektides osaluse kaasfinantseerimine.

Samade ülesannete täitmiseks on kavandatud meede „Rahvusvaheline koostöö energiakasutuse tõhustamisel“, mille tausta kirjeldatakse järgmiselt:

„Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2006–2010 järgi osutab Eesti rahvusvahelist humanitaar- ja arenguabi mitmes valdkonnas, sh majanduse ja keskkonnasäästliku arengu toetamisel. Kütuste ja energia kokkuvõtteid on üks võimalus toetamiseks nii majandusarengut kui ka keskkonnahoidlikku arengut. Senised Eesti arenguabi olulised saajad (Gruusia, Ukraina, Armeenias) on energeetikas silmitsi samade probleemidega nagu Eesti – suur elukondliku tarbimise osakaal ja neid teenindava energeetika infrastruktuuri (kaugküte, elektrivõrgud) madal efektiivsus, madal tõhusus kütuste ja energia tarbimisel, sõltuvus ühe tarnija diktaadist mõnede kütuste osas. Arvestades varustuskindluse (energiajulgeoleku) temaatika tähtsust ja võimalikku energiatõhususe panust varustuskindluse parendamisel, peaks Eesti jälgima kütuste ja energia säästule suunatud poliitika arengut lähiregioonides (samasse energiasüsteemi kuuluvates naaberriikides, sh Loode-Venemaal).“

Meetme raames kavandatavad tegevussuunad ja olulisemad tegevused on:

- Koostööpartnerite ja koostöö põhimõtete määramine;
- Eesti hoonete ja infrastruktuuri moderniseerimise kogemuse tutvustamine;
- Kütuste ja energia säästmisele suunatud projektide toetamine arengukoostöö raames.

Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukava aastateks 2007-2013 sisaldab alapeatükki „Biomassi ja bioenergia alane rahvusvaheline koostöö“, mille all kirjutatakse:

*„Rahvusvahelise koostöö osas on oluline, et koostöö oleks võimalikult lai, hõlmates nii **uuringuid, ürituste korraldamist kui võimalikke ühisprojekte**. Eriti puudutab eeltoodu võimalikke projekte **bioenergia tootmise** jaoks, arvestades et, nende kõrge maksumuse tõttu on kulude ja projektidest tuleneva lisaväärtuse jagamine mitme partneri vahel tihti mõistlikum.*

*/.../ Eesti teaduse üheks eesmärgiks on integreeruda rahvusvahelisse teadussüsteemi ja rakendada positiivseid teadustulemusi kiiresti praktikas, tõstes seeläbi majanduse konkurentsivõimet. Siinjuures on oluline osakaal ka **bioenergeetika** alasel rahvusvahelisel koostööl. Rahvusvaheline koostöö peab tagama teadlastele, ametnikele ja ettevõtjatele vajaliku informatsiooni ning koostööst tuleneva sünergia.“*

Samas osundatakse Läänemere regiooni energeetikaalasele koostööprogrammile BASREC:

„BASREC (Baltic Sea Region Energy Cooperation) on koostöö foorum Läänemere regiooni valitsuste (Eesti, Island, Läti, Leedu, Norra, Poola, Rootsi, Soome, Saksamaa, Taani, Venemaa), erasektori ning Euroopa Komisjoni vahel, kus töötatakse välja ning viiakse ellu regionaalse ja laiema iseloomuga projekte ning poliitikaid.

BASREC-i bioenergeetika töögrupp on ellu kutsunud, et tagada Läänemere äärsete kui suurte biokütuste potentsiaaliga riikide tõhusam tahkete biokütuste kasutamine energiatarbe katmiseks.

*Vastavalt töögrupi tegevuskavale keskendutakse viiele tegevussuunale: kolm esimest on eelmise perioodi tegevussuundade jätkamine - **bioenergia-alaste teadmiste tõstmine ja standardite väljatöötamine ühtse turu tekkeks ning biokütuste alase teadus-arendustegevuse toetamine**. Lisaks sellele on kaks uut projekti koos Baltic 21-ga: osad BASREC-i liikmesriigid on osalised projektitaotluses „Eco-Region project“ Interreg programmi, mille raames soovitakse organiseerida **parimate praktikate tutvustamise** konverentse ja seminare Balti mere äärsetes riikides, lisaks sellele hakatakse 2007 aastal ette valmistama strateegilise projekti taotlust „Bioenergy programme“ Interreg’i, mille raames korraldataks bioenergiaga seonduvaid **projektide taotlusvoore, harmoneeritaks bioenergiaalast õigusraamistikku ja koostatavaid bioenergia liikmesriikide arengukavasid ning arendatakse bioenergia alast erinevate tasemete koostööd BASREC-i liikmete vahel.**“*

Taotluseks rahvusvahelises koostöös on, et „ametnike, teadlaste ja ettevõtjate sidemed oma kolleegidega teistes riikides peavad tihenema, et süveneks koostöö kogemuste jagamiseks ja ühisprojektideks“. Rahvusvaheline koostöö peab tagama teadlastele, ametnikele ja ettevõtjatele vajaliku informatsiooni ning koostööst tuleneva sünergia.

Arengukava visiooniks on

„ökoloogilistest, majanduslikest, sotsiaalsetest ja kultuurilistest põhimõtetest lähtuvalt tagada Eesti maaressursi ja biomassi efektiivne ja jätkusuutlik kasutamine. Sealhulgas tagatakse biomassi optimaalne kasutamine materjalitööstuses ja energeetikas. Arengukava elluviimisel oleks lähtuvalt

täna teadaolevast biomassi ressursist võimalik aastal 2025 toota sooja 100%, transportkütuseid 15% ja elektrit 6%“.

Arengukava peamine eesmärk on

„luua kodumaise biomassi ja bioenergia tootmise arenguks soodsad tingimused, et vähendada Eesti sõltuvust imporditavatest ressursidest ja fossiilsetest kütustest, vähendada survet looduskeskkonnale, kasutada maaressurssi efektiivselt ja jätkusuutlikult ning soodustada tööhõivet maapiirkondades“.

Meetme „Eelduste loomine rahvusvaheliseks ja interdistsiplinaarseks teadus- ja arendustegevuseks biomassi ja -energia kasutamise edendamise suunal“ üheks tegevuseks on sõltuvalt võimalikust spetsialistide vajadusest valdkondliku õppekava väljatöötamine või võimaluste loomine **tippspetsialistide väljaõpetamiseks välisülikoolides**.

Infrastruktuuri edasiarendamisel

*„arvestatakse võimalustega **integreeruda rahvusvahelisse infrastruktuuri**. Euroopa Komisjoni juurde moodustatud põllumajandusteaduse alalise komitee (Standing Committee on Agricultural Research) initsiatiivil toimub Euroopa Liidus olemasoleva infrastruktuuri inventuur, mille käigus kaardistatakse olulisimad teadusrajatised eesmärgiga arendada nende baasil teaduskoostööd liikmesriikide vahel“.*

Arengukava sisaldab ka eraldi rahvusvahelise koostöö meetet, mille tegevused on:

„1. Osavõtt rahvusvahelistest projektidest ja üritustest.

Kuna ürituste ja projektide initsiatiivid tekkivad jooksvalt nii Eesti kui Euroopa Liidu tasandil, ei saa selles osas konkreetseid tegevusi ette planeerida, küll on aga vajalik nende rahastamiseks eraldada rahalised vahendid, mille kasutamise iga projekti ja ürituse korral otsustab arengukava komisjon.

2. Osavõtt rahvusvahelistest koostööst.

Ministeeriumite ja asutuste tasandil koostöö - NB8, Basrec, Baltic21 jne.“

4.4.2. Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik

- Energeetika valdkonna arendamise **lähtekohaks on riiklikud programmid**, mida finantseeritakse sõltumata allikatest.
- Regionaalkoostöös tuuakse maale **teiste riikide häid kogemusi**. Interregi projektide puhul on valdavalt tegu olnud projektidega, mille tulemust saab laiendada tervele sektorile, millest võib kooruda laiem riiklik poliitiline suund. Heaks näiteks on miljöövärtuslike elamute soojustamine ilma nende välimust rikkumata. Koostöös toimus eri riikide erinevate materjalide ja tehnoloogiate katsetused, mida kasutada teiste samalaadsete hoonete soojustamisel.
- Eesti probleem on tihti see, et meil puudub säästuobjekt, millele teistes riikides toimivat kogemust ülevõtmisel rakendada.

- Elamumajanduses on energiasääst jätkuvalt oluline, kuid Eesti on siin oma tee leidnud ning küsimusi lahendatakse siseriiklikult.
- Projektpartneriteks on valdkonna aktiivsed MTÜ-d, kes teevad kesise raha eest suurt asja. Oluliseks kriteeriumiks hea koostöö projekti määratlemisel ongi lahenduse laiendatavus, kogemuse saamine, millega saab edasi minna – soovitustepagas, mida soovitada teistele ühistutele näiteks.
- Palju projekte tehakse KOV-üksuste poolt vaid selleks, et saada taristusse investeerimiseks lisaraha. Laiemas strateegilises plaanis ei oma energiatõhusust ja -sääst investeringute kavandamisel olulist kohta.
- Energiaalast koostööd Venemaaga segavad lisaks poliitilistele pingetele koduturu kaitse ja erinevad keskkonnanõuded tootmisele.

4.4.3. Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad

- **Kohalikul ressursil (puit, tuul, meri, prügi) põhinevate energiatootmise lahenduste tehnoloogiate** katsetamine ja juurutamine.
- **Väikeasulate kütte- ja energiasüsteemide** toimivate mudelite tundmaõppimine eelkõige Põhjamaade kogemusest lähtuvalt.
- Inimeste **energiasäästu teadlikkuse** edendamine ja selleks Põhjamaade kogemuse ülevõtmine.
- **Energiasäästu lahendused** tööstuses ja teeninduses on EL poliitikates olulisel kohal. Eestis on tööstustes arenguvajadusi vähem, kuna tootmismahud on tagasihoidlikud, pigem on vajadus **teenindussektoris**. Seni on teemaga tegeletud Ühtekuuluvusfondi raames. Koostöö vajadus on eelkõige eriobjektidega seoses – mida spetsiifilisem on hoone, seda vähem on oma kogemust ja seda suurem koostöövajadus.
- Energiataristu ühendused – riikide ja taristuettevõtete ühisfinantseerimisel elektri kaabli- ja gaasitoruühenduste loomine (ei ole EL territoriaalse koostöö teema).
- Riikidevaheline koostöö Leedu ja Soomega tuumaenergeetika arendamisel (ei ole EL territoriaalse koostöö teema).

4.5. Kliimamuutustega kohanemise, riskiennetamise ja -juhtimise edendamine

4.5.1. Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides

Eesti keskkonnanõuandekomitee aastani 2030 määratleb kliimamuutuste leevendamise alapeatükis energiatootmise põhiprobleemina põlevkivi baseeruva ja ühte geograafilisse piirkonda kontsentreeritud elektroenergeetika riikliku prioritseerimise, mis on kaasa toonud:

- saaste kontsentreerumise,
- suured kaod elektrienergia ülekandel,
- süsteemi suure haavatavuse kriisisituatsioonides,
- taastuvate energiaallikate arendamise pärssimise.

Energia tootmise alaste valikute tegemisel soovitatakse **vaadata olukorda laiemalt:**

*„/.../ei tohi kontsentreeruda vaid kitsalt Eesti vajaduste katmisele. Lähiajal toimub ümberkaudsete EL liikmesriikide muutumine senistest (elektri)energia eksportijatest importijateks, seega **oleks Eestil otstarbekas jätkata (elektri)energia tootmist nii enda tarbeks kui ka ekspordiks.***

Eesti peaks tulevikus kindlasti mitmekesistama oma energia tootmiseks kasutatavate allikate valikut, kuid see peaks siiski olema mõistlik kombinatsioon kohalikest, nii taastumatutest (põlevkivi, turvas) kui ka taastuvatest (biomass, tuul, vesi, päike, prügilagaas, jäätmed) energiaallikatest. Energia tootmine peaks tulevikus liikuma hajustootmise väljaarendamise suunas, kuid säilitama vajalik mahus ka energia tootmise baaskoormuse kandjad. Kindlasti tuleb tulevikus enam rõhku panna energia koostootmisele, mis võimaldab kütust võimalikult efektiivselt ära kasutada, minimeerides samas keskkonnaheitmeid. Taastuenergiaallikate ning mikroenergeetiliste lahenduste kasutuselevõtt peaks võrreldes tänasega oluliselt suurenema. Kõikide uute tehnoloogiate osas tuleks siiski korraldada eelnevalt kompleksne olusringi hindamine ning hoiduma piiratud, ainult praegust olukorda arvestavatest hinnangutest.“

Energia tootmise valdkonna eesmärgiks on

„toota elektrit mahus, mis rahuldab Eesti tarbimisvajadust, ning arendada mitmekesiseid, erinevatel energiaallikatel põhinevaid väikese keskkonnamahuga jätkusuutlikke tootmistehnoloogiaid, mis võimaldavad toota elektrit ka ekspordiks“.

Energia tarbimise põhiprobleemiks on kliimamuutuste kontekstis energia suhtes ebatõhusa (vananenud) tehnika ja tehnoloogiate jätkuv kasutamine, mis on toonud kaasa:

- hoonete suure energiatarbe,
- energia ülekande- ja jaotuskaod,
- majanduse suure energiamahukuse,
- suurenenud energianõudluse.

Energia säästmise arendamisele soovitatakse

„kindlasti läheneda komplekselt, eraldamata teineteisest tarbimist ja varustamist. Ühelt poolt peab kindlasti tagama majandushoovad inimeste tarbimisharjumuste juhtimiseks energiasäästu suunas halvendamata oluliselt elukvaliteeti. Tuleb rakendada energiasäästlikumaid ning väiksemate energiakadudega seadmeid ja tehnoloogiaid koos võimalike majanduslike motivaatorite ja toetusvahenditega.

Muutuma peab inimeste suhtumine energiasse ning selle väärtusesse, kuid see peab toimuma ilma radikaalsete kõrvalmõjudeta elukvaliteedile ning sissetulekutele.“

Eesmärgiks on

„energiatarbimise kasvu aeglustamine ja stabiliseerimine, tagades samas inimeste vajaduste rahuldamise, ehk tarbimise kasvu olukorras primaarenergia mahu säilimise tagamine“.

Transpordist tulenevad põhiprobleemid kliimamuutuste kontekstis on seotud valglinnastumise (suunamata maakasutus ja ehitustegevus), ühistranspordi (inimeste muutunud liikumisharjumusi ja -vajadusi mitteamvestav) ja alternatiivsete energiaallikate (sh biokütuste tootmise ja rakendamise) ebapiisava arendamise ning **Eesti toimimisega odava transiidikoridorina**.

Lahendust nähakse transpordiviiside kasutuse osakaalude muutmises:

*„Transiidi kui nüüdisajal Eesti jaoks olulise majandusvaldkonna arendamisel tuleb lähtuda pikaajalisest konkurentsivõimest ning keskkonnasäästlikkuse põhimõtetest. Eelistada tuleks keskkonda vähem mõjutavaid transpordiviise (**raudtee**) ning vähendada transporditavate kaupade nomenklatuuris keskkonnaohtlike kaubaliikide osakaalu ja mahtu.“*

Osoonikihti kahandavate ainete kasutamise vähendamise osas alternatiivne tegutsemisviis puudub, kuna teadlased ei ole selleni veel jõudnud, seega tuleb järkjärgult üle minna teiste tehnoloogiate kasutamisele, mis annavad analoogilist efekti, kuid ei kahjusta osoonikihti.

Kliimamuutuste kohanemise meetmed ülal esitatud valdkondades otseseid viiteid rahvusvahelisele koostööle ei sisalda.

4.5.2. Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik

- Kliima valdkonnas on Eestis väljatöötamisel uued laiemapõhjalised horisontaalse katvusega arengukavad.
- Pole ühtki koostööprojekti, kus ei mainitaks kliima hoidmist, aga eesmärgid on siiski sisuliselt teised.

4.5.3. Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad

- **Merenduse ja kliimamuutuste alane koostöö** peab toimuma vastavalt Euroopa Komisjoni suunistele Läänemere regiooni tasandil.

4.6. Keskkonnakaitse ja ressursitõhususe edendamine

4.6.1. Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides

Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030 alaosas „Loodusvarade säästlik kasutamine ja jäätmetekke vähendamine“ kavandatakse **jäätmevaldkonnas** vähendada märkimisväärselt jäätmeteket ning suurendada jäätmete sortimist, taaskasutamist, sh ringlussevõttu, et vähendada kõrvaldatavate jäätmete kogust miinimumini.

Veesektori arendamisel on eesmärk saavutada pinnavee (sh rannikuvee) ja põhjavee hea seisund ning hoida veekogusid, mille seisund juba on hea või väga hea.

Maastike ja looduse mitmekesisuse säilitamise eesmärkideks on:

- Mitmeotstarbeliste ja sidusate maastike säilitamine;
- Elustiku liikide elujõuliste populatsioonide säilimiseks vajalike elupaikade ja koosluste olemasolu tagamine.

Läänemere **merekeskkonna** keskkonnaseisundi eesmärgid on määratletud strateegilises dokumendis **Eesti merenduspoliitika 2012-2020**. Dokumendis osundatakse Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse komisjonile (HELCOM), mille peamiseks eesmärgiks on

„kaitsta Läänemere piirkonna merekeskkonda kõikidest reostusallikatest pärineva reostuse eest ning taastada ja kaitsta tema ökoloogilist tasakaalu. HELCOM on Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse alase poliitika kujundaja, töötades välja ühiseid keskkonnakaitse eesmärke ja tegevusi“.

Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse konventsiooni liikmed on kiitnud heaks

„HELCOMi Läänemere Tegevuskava (HELCOM Baltic Sea Action Plan), mis näeb ette kõigi suuremate merekeskkonna probleemide lahendamise aastaks 2021. Tegevuskava eesmärkideks on: eutrofeerumise vähendamine, bioloogilise mitmekesisuse säilitamine, reostuste ärahoidmine, ohtlike ainete kontsentratsioonide looduslikule lähedase taseme saavutamine“.

Meetme „Avaliku sektori võimekuse suurendamine **merekeskkonna kaitset planeerida, keskkonnareostusi ära hoida ja nende tagajärgi leevendada**“ tegevuste seas kavandatakse ka „rahvusvaheliste ja siseriiklike kokkulepete sõlmimist olemasoleva ressursi operatiivseks kasutamiseks kriisiolukordades“.

4.6.2. Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik

- Koostöö sisu peab lähtuma **üleriigiliselt kokku lepitud eesmärkidest ja lahendustest**, mis peavad saama välisfinantseeringute prioriteetideks. See omakorda lähtub Euroopa Komisjoni eesmärkidest nii keskkonna kui kliima osas.

- Keskkonnakaitse fookus on üleriigiliselt seatud, arenguvajadused tuvastatud ning selle pinnalt planeeritakse riigieelarvet ja see kaudu on teada eesmärgid, allikad ja indikaatorid. Interregi planeerimisel tuleb keskenduda juba seatud eesmärkidele.
- **Ressursitõhususe valdkond** on prioriteetne horisontaalvaldkond EL ühtekuuluvuspoliitikas.
- Keskkonna valdkonnas on Eestis väljatöötamisel uued laiemapõhjalised horisontaalse katvusega arengukavad.

4.6.3. Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad

- **Piirveekogude reostuse vähendamine** eelkõige Eesti ja Venemaa riikidevahelises koostöös reostust vähendavate investeeringute ja kontrolli osas.
- Regionaalse ulatusega **keskkonnauuringud ja keskkonnamõjude hindamine** Läänemere regioonis.
- **Keskkonnajuhtimise** kogemuste üle võtmine Põhjamaadest ja Saksamaalt.
- **Ökoinnovatsiooni** õppimine valdkonna juhtriikidelt (Saksamaa).
- Keskkonnahariduse koostöö KOV ja maakondade tasandil.
- Jäätmekäitluses **jäätmetekke vähendamise** meetmete õppimine, **liigiti kogumise süsteemide arendamine** KOV-ide vahelises kogemustevahetuses.

4.7. Säätva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine.

4.7.1. Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides

Transpordi arengukava 2006-2013 sõnastab transpordisektori visiooni:

„Transpordisüsteem rahuldab inimeste ja kaupade liikumisvajaduse, olles seejuures efektiivne, ohutu ja keskkonnasõbralik.“

Riiklikes alamvisioonides on olulisel kohal ka rahvusvaheline ühenduvus ja koostöö:

*„Eesti väiksusest ja hajaasustusest tingituna jääb maanteetransport peamiseks transpordimooduseks sisemaise transpordinõudluse rahuldamisel. Seetõttu on oluline, et nii **TEN-T võrgustiku** kui teiste riigimaanteed **teekatendid** oleks kvaliteetsed. /.../*

*Lennutranspordi infrastruktuuri arengus jääb **kesksele kohale Tallinna lennujaam**, millele tagatakse vajalikud laienemisvõimalused lõuna ja ida suunas. Arengukava perioodil riik uusi lennujaamu ei raja. **Tartu lennujaam** jääb lähitulevikus teenindama eelkõige **rahvusvahelisi juhulende** ja õppelende.*

*Pikemas perspektiivis viiakse Tartu lennuväli vastavusse regulaarlennunduse standarditega. Tulenevalt turistide voogude jätkuvast kasvust viiakse ka **Kuressaare lennuväli minimaalsetele rahvusvahelistele standarditele** vastavaks. Kärdla ja Pärnu lennujaamade kasutamist hoitakse olemasoleval tasemel.*

*Reisirongiliikluses [peaks] järgmise 10 aasta jooksul /.../ valmima EL standarditele vastav **raudteeühendus Euroopaga - Rail Baltica**, mis võimaldab sõita Eestist kiirrongiga Lääne-Euroopasse. /.../ Tallinnasse tuleb luua ühistranspordi terminal, mis võimaldaks mugavat ümberistumist rongi, kaugliinibussi, linna ühistranspordi ja lennukite vahel.*

*Eesti peab kujunema **põhjanaanabritele** võrdväärseks konkurendiks ja **partneriks transiidi ja rahvusvahelise kaubanduse alal**. Nii raudtee- kui maanteevedude osas tuleb oluliselt **lihtsustada piiriületust Venemaa ja Eesti vahel**. Selleks on oluline, et valmiks Koidula piiripunkt ja **uus Narva sild**.*

Merevedude osakaal kaupade toimetamisel Kesk-Euroopasse ja tagasi peaks oluliselt suurenema.“

Transpordi arengukava prioriteetide seadmisel määratleb arengukava kaks olulist lähenemist:

- Ühelt poolt tuleb arvestada Eesti rolliga maailmas, inimeste ja kaupade rahvusvahelise liikumisvajaduse rahuldamise vajadusega ning mitte vähem oluline – ka **rahvusvaheliste kokkulepete ning ühisprojektides võetud kohustustega**;
- Teiselt poolt on Eesti transpordisektoris prioriteetseid alasid, mis on iseloomulikud ainult Eestile ning mille täitmine on kas riigi otsene kohus (avaliku teenuse osutamine) või äärmiselt oluline Eesti majanduse konkurentsivõimele sisemiste eelduste tagamine.

Rahvusvahelise tähtsusega prioriteetideks on

*„nelja Eestit läbiva **rahvusvahelise transpordikoridori – Via Viroonia, Via Estica, Via Hanseatica ja Via Baltica – arendamine ning rahvusvahelise reisijateveo teenindamine**. Nende viie prioriteetse ala toimimine aitab tagada kaupade kui inimeste liikumisvajaduse. Eestit läbivate transpordikoridoride arendamise juures on lisaks Eestis asuvate sõlmpunktide arendamisele oluline ka rahvusvaheline koostöö, et tagada nende transpordikoridoride arendamine ka väljaspool Eestit ning sellega tagada Eesti inimeste ja kaupade võimalikult mugav ja kiire liikumine kõigis peamistes suundades. Rahvusvahelise reisijateveo teenindamise tagamine on oluline nii Eesti elanike liikumisvajaduse rahuldamiseks kui ka turismivoogude teenindamiseks. Seega aitab see ühelt poolt luua Eesti elanikel nii era- kui ärikontakte välisriikides kui ka toob Eestisse meie majanduse teisi harusid toetavad turistid ja ettevõtjad.“*

Meetme „Transpordi riikliku finantseerimise süsteemi uuendamine“ juures peetakse arengukavas peamisteks ülesanneteks Euroopa Liidu eelarvest riigieelarvesse laekuvate vahendite võimalikult efektiivset kasutamist infrastruktuuri arendamiseks ja vahendite leidmist säästva transpordi (sh ühistranspordi) arendamiseks. Meetme tegevuste hulgas on:

„Euroopa Liidu TEN-T eelarve vahendite kasutamine alljärgnevate EL liikmesriikidevaheliste piiriüleste infrastruktuuri projektide käivitamiseks:

- **rahvusvaheline kiirraudtee (Rail Baltica),**

- **Läänemere meremagistraalid** (*Motorways of the Baltic Sea*).

PHARE, Interregi ja bilateraalsete programmide rakendamine:

- *transporti korraldavate asutuste **institutsionaalse võimekuse** tõstmiseks,*
- *liinikorralduse ja reisiplaneerimise süsteemi teostamiseks.“*

Meetme „Raudtee infrastruktuuri jätkusuutlikkuse tagamine“ tegevuseks on ka „osalemine **põhja-lõuna suunalise raudteeliini arendusprojekti (Rail Baltica) koos teiste Balti riikide, Poolaga ja Soomega** ning positiivsete otsuste korral arendusprojekti elluviimine“.

Meetme „Meretranspordi infrastruktuuri arengu tagamine“ oluliseks tegevuseks on **jäämurdealase koostöö rakendamine naaberriikidega**.

Meetme „Lennutranspordi infrastruktuuri arengu tagamine“ tegevuseks on Tallinna lennujaama arendamise kõrval ka regionaalsete lennujaamade arendamine EL struktuurifondide kaasfinantseerimisel vastavalt nende potentsiaalile, pidades silmas järgmisi lennuvälju: Kuressaare lennuväli, Kärdla lennuväli, Tartu lennuväli, Pärnu lennuväli.

Meetme „Kaubanomenklatuuri ja vedude geograafia mitmekesistamine tagades transporti teenindava infrastruktuuri arengu“ all kavandatakse **piiriületusprobleemide lahendamist Narvas, sh uue maantee silla** projekteerimist ja ehitust.

Meetme „Infotehnoloogiliste ning sidesüsteemidel baseeruvate lahenduste arendamine“ raames kavandatakse aktiivset **rahvusvahelist koostööd**, tagamaks EDI (**elektroonilise andmevahetuse**) **tehnoloogiline ühilduvus Läänemere piirkonnas** ning läbirääkimised kolmandate riikide ja Euroopa Komisjoniga tagamaks EL nõuetele vastavust.

Arengukavas on ka eraldi meede „Rahvusvahelise ning siseriikliku koostöö ja konkurentsi arendamine“. Meetme selgituses kirjutatakse:

*„Eesti majandusruum on väike ja sellest tulenevalt pakuvad erinevad **piiriülese koostöö võimalused** meie ettevõtjatele võimalust oma tegevust laiendada ning leida uusi kasumlikke projekte. Riigi huvides on soodustada sellise koostöö levikut, seda eeskätt läbi **kontaktide loomise** hõlbustamise kohalike ettevõtjate ja välispartnerite vahel.*

Lisaks eeltoodule on riigil võimalik suurendada kohalike ettevõtete konkurentsivõimet läbi aktiivse suhtlemise teiste riikide valitsusasutuste ja rahvusvaheliste organisatsioonidega ning kaitsta neis Eesti ettevõtjate huvisid.

Võrdsete võimaluste tagamiseks Eesti transpordiettevõtetele on ka oluline analüüsida ning hinnata konkurentsi nendes turgudel, kus Eesti ettevõtjad konkureerivad ning koostöös naabrite ja teiste Euroopa Liidu riikidega leida ning rakendada lahendused Eesti ettevõtjate konkurentsivõimelisuse tagamiseks.“

Meetme tegevussuunad ja olulisemad tegevused on:

- Osalemine EL transpordipoliitika kujundamises;
- Eesti huvide esindamine Marco Polo programmis, huvitatud osapoolte teavituse programmi väljatöötamine ja elluviimine (sh lähimerevedude edendamiseks);
- Eesti huvide esindamine TEDIM82 programmi projektides, huvitatud osapoolte teavituse programmi väljatöötamine ja elluviimine;
- Eesti huvide esindamine Läänemere meremagistraalide (Motorways of the Baltic Sea) arendamise alases rahvusvahelises koostöös;
- Kolmandate riikide ebaausa konkurentsiga võitlemiseks loodud EL laevandustoetussüsteemi Eestis rakendamine;
- Lähimerevedude Edendamiskeskuse loomine;
- EL-i lähimerevedude (Short Sea Shipping) koostöövõrgustikuga liitumine;
- Eesti huvide esindamine koostöös Euroopa Komisjoni ja teiste riikidega Single European Sky rakendamiseks;
- Tutvustada Eesti transpordisektori võimalusi rahvusvahelisel areenil.

Eesti merenduspoliitika 2012-2020 olukorra analüüsis kirjutatakse, et

*„Võrreldes laevandusega on Eesti sadamate ja logistikaettevõtete konkurentsivõime hea. **Eesti asub olulisel rahvusvahelisel kaubateel ida ja lääne vahel**, olles üks kiiremaid ühendusteid Peterburi ja Moskva regiooni ning Lääne-Euroopa vahel. Eesti sadamad teenivad u 10% Läänemere idaosa sadamaid läbivatest kaubavoogudest. Sadamatest sõltub ka oluline osa Eesti ekspordist – kogutonnažilt läks 2011. aastal läbi sadamate üle 60% Eesti ekspordist. Siinsetel sadamatel on head looduslikud tingimused, Eesti ettevõtete tooted ja teenused on kõrge kvaliteediga ja konkurentsivõimelise hinnaga ning Eesti ärikultuur on usaldusväärne. Seetõttu võidakse hinnata Eestit kui tarneahelat isegi juhul, kui see ei ole kauba omanikule kõige lühem või odavam.“*

Eesti tugevuste seas nimetatakse seotust Euraasia raudtee ja kaubavõrguga ning nõrkuste seas pudelikaelasid transpordi infrastruktuuris (**piiriületused Venemaaga**).

Eesti merenduse visioon on:

„Eesti merendussektor on kõrge lisandväärtusega, atraktiivne ja jätkusuutlik majandussektor, mis tagab merekeskkonna säilimise ning aitab kaasa rannaäärse elukeskkonna ning eluviisi arengule.

*Merendussektoris tegutsevad nii **rahvusvahelisel turul edukalt konkureerivad suurettevõtted** kui ka kohalikku arengut soodustavad väikeettevõtted. Sektori ettevõtted on kaasaegsed ja loovad kõrget lisandväärtust, tagades Eesti väliskaubandusele soodsad transpordikanalid ning tõstes **Eesti kui rahvusvahelise transpordikoridori konkurentsivõimet**. Sektori pakutavad tooted ja teenused on atraktiivsed, tõstes Eesti majanduse ja turismi sihtkoha mainet.“*

Rahvusvaheline dimensioon on oluline mitme prioriteedi ja meetme juures. Prioriteedi „Merendussektori ettevõtluskeskkond on ettevõtjasõbralik ja **rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline**“ eesmärkideks on:

- Eesti laevandus on rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline;
- Kaubavood läbi Eesti sadamate on suurenenud;
- Reisijate arv rahvusvahelistel laevaliinidel on suurenenud;
- Eesti laevaehitus ja -remont on rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised.

Meetme „Merendusalaiste koostöövõrgustike potentsiaali kasutamine“ meetme tausta kirjelduses selgitatakse, et

„merendusalaiste koostöövõrgustikud nii Euroopa kui ka maailma tasemel annavad ettevõtetele olulisi kontakte ja teadmisi, et oma äritegevust arendada. Lisaks sellele pakuvad teatud võrgustikud ka projektide elluviimiseks ka otsesest finantstuge. Üksikute ettevõtetele on aga keeruline leida ja osaleda kõige olulisemates võrgustikes, seetõttu peaks avalik sektor kas ise või läbi kolmanda sektori ühenduste soodustama ettevõtete osalemist rahvusvahelistes võrgustikes.“

Meetme peamised tegevuste hulgas on:

- Läänemere meremagistraalide (Motorways of the Baltic Sea) Eesti kontseptsiooni väljatöötamine ning tegevuskava rakendamine;
- Marco Polo programmis osalemine;
- Tegevuste aktiveerimine strateegiliste alliansside loomisel Põhjamere ja Skandinaavia sadamatega.

Meetme „Merendusega seotud rahvusvahelise kaubaveo arengu toetamine“ taustal on järgmine arusaamine:

*„Rahvusvahelise kaubaveo teenindamine moodustab suure osa Eesti sadamate kaubakäibest ja annab tööd ka otseselt merendusega mitte seotud logistikasektorile. Kaubakäibe maht sõltub ühest küljest ettevõtete pakutava teenuse konkurentsivõimest, kuid teisest küljest Eesti kui tervikliku transpordikoridori atraktiivsusest. Viimane aga väljub ühe ettevõtte mõjusfäärist ja sõltub nii ettevõtete ja **avaliku sektori koostööst ning tegutsemisest rahvusvaheliste kontaktide loomisel** kui ka Eesti kui transpordikoridori haldaja suhetest peamiste rahvusvaheliste kaubanduspartnerite koduriikidega.*

*Kaubaveo arendamise keskmeks on **ühistorundus**, mis hõlmab vajalike analüüside teostamist konkurentsipositsiooni ja eesmärkide määramisel, toodete ja teenuste arendamist, ühtse kuvandi loomist ning kommunikatsiooni ja müüki.“*

Peamised tegevused meetme elluviimisel on:

- Logistika klasteriprojekti tegevuste elluviimine ja ühisorunduse jätkamine pärast projekti lõppu, sh:
 - Alustada ülemaailmse, samuti Läänemere regiooni rahvusvaheliste kaubaveo ja selle arengute pidevat monitooringut ning analüüsi, nt logistika teenuste arenguseire käivitamise kujul Arengufondis.
 - Müügivõimekuste suurendamine. Jõuda klasteriprojekti kaudu välja järjepideva logistikasektori promoagentuuri loomiseni erasektori rahastamisel.

- Koostöös logistikafirmadega meetmete väljatöötamine ja rakendamine rahvusvaheliste kaubavedude nomenklatuuri laiendamiseks, pöörates erilist tähelepanu rahvusvaheliste konteinervedude arendamisele.
- Soodustada rahvusvaheliste jaotuskeskuste võrgu rajamist, kust kaubad läheksid välja osasaadetistena, sh piiri taha, ja mis hakkaksid pakkuma laias skaalas täiendavaid veondusele lisaväärtust loovaid teenuseid.
- Idapiiri ületuse muutmine võimalikult sujuvaks ja piiri läbilaskevõime suurendamine koostöös Venemaa võimudega. Mh esitada piiriülese koostöö raames ühiseid projekte Euroopa Komisjonile.
- Vajadusel ja võimalusel sadamaoperaatorite ja kaubavedajate toetamine tegevuste elluviimisel, mis pole otseselt seotud ettevõtte tegevusega, kuid toovad laiemat sotsiaalmajanduslikku kasu.
- E-mereriigi (elektroniline infoedastus reisijate, kaupade ja laevade kohta) väljatöötamine ja rakendamine.

Rahvusvahelise **reisijateveo** konkurentsivõime toetamise meetme raames kavandatakse „toetada **rahvusvahelise koostöö** kaudu võimalike **uute liinide avamist ja kruisilaevade vastuvõttu** ka teistes sadamates peale Tallinna ja Saaremaa sadama“.

4.7.2. Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik

- Rahvusvahelise koostöö roll transpordis on tulemuste mõttes seni tagasihoidlik. Koostöö Venemaaga on kesine ja Lätiga mitte eluliselt oluline. Koostöö sisuks on eelkõige kogemustevahetus.
- Koostöö eeldab **riikide vahelisi kokkulepped**, mis on eriti tähtsad Venemaaga. Koostöö on takistatud poliitilistel põhjustel, aga ka erinevast õigusruumist tulenevalt.
- **Narva-Ivangorodi piiriületustaristu rekonstrueerimine** oli kavandatud käesolevasse EL programmiperioodi, kuid on edasi lükatud järgmisesse.
- Euroopa Liidu suurte investeerimisprojektide finantseerimisel on oluline see, milline on nn pehmete projektide sisu olnud. Samas ei ole mõtet teha uuringuid ja kavasid, kui finantseerimisvõimekus puudub. KOV-ide prioriteetid valupunktide osas ei kattu sageli sellega, mida EL struktuurifondid võiks pakkuda. Näiteks Tallinna transpordi valupunktid on mujal kui Transplan projekti tulemused seda näitavad.
- Eesti KOV-üksuste osalust piiriülestes transpordiprojektides piirab **kesine finantsvõimekus**, sh isegi Tallinna võime kaasrahastada mitut suuremat transporditaristu projekti on tagasihoidlik.
- Säästlike transpordivahendite kasutuselevõtt on toimunud CO² skeemide raames.
- Interregi projektide Eesti-poolne koordineerimine on suhteliselt nõrk. MKM jõuab teavet Interregi projektidest vähe. **Projektide tulemused (uuringud, planeeringud) ei jõua kõigi otsustajateni.** Vajalik oleks mehhanism, kuidas uurijad tutvustavad oma analüüside tulemusi.

4.7.3. Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad

- **Piiriületuspunktide ja -rajatiste rekonstrueerimine ja ehitamine** Eesti-Vene piiril – Narva-Ivangorodi piiripunktid ja uus sild üle Narva jõe; piiri- ja tollipunktid piiriveekogude sadamates (Pihkva, Räpina jms).
- **Läänemere sadamate ja laevateede võrgustiku** rajamine, sh Saare-Hiiu veetee uuendamine, **Liivi lahe piiriülese laevaliikluse** edendamine.
- Rahvusvahelise **lennuliikluse arendamine regionaalsetelt lennuväljadelt** (Tartu, Pärnu, Kuressaare): lisaks riiklikule ja KOV ühistranspordi dotatsioonidele võiks siin panustada ka läbi territoriaalse koostöö, näiteks ühisturundus sihtpunktidega (Põhjamaad, Venemaa).
- Rahvusvahelise **rongiliikluse taristu ja reisijateveo teenuse** arendamine. Lisaks Tallinn-Tartu-Valga-Riia liini käivitamise ja Rail Baltica projekti edasiarendamisega tasub tegeleda ka Peterburi-Narva-Riia liini koostööhuvi väljaselgitamise, eeluuringute ja seminaride korraldamisega. Riikidevaheline regionaalse mõjuga küsimus on Tallinn-Tartu-Pihkva-Moskva rongiliini taastamine. Piiriülese koostöö konkreetseks arendusobjektiks on Narva ja Ivangorodi rongijaamade rekonstrueerimine.
- **Teedevõrgu lõimimine** Lõuna-Eesti ja Põhja-Läti aladel: lisaks teede rekonstrueerimisele mitmekeelsed viidasüsteemid.
- Transpordi **intermodaalsuse tõstmise** – laev-rong mereraudteede arendamine (Tallinn, Paldiski, Kunda, Sillamäe); sadamate ühendus põhimagistraalidega.
- Tegevusvajaduste teadmispõhise aluse ühine loomine: **ühised planeeringud ja transpordiuuringud piiriülese koostöös** ja sarnase regionaalse positsiooniga asulate/regioonide vahel regioonide vahelise koostöö programmides.
- **Teedevõrgu majandamise** alane koostöö: tehnoloogilised ja majanduslikud mudelid teede ehitamisel ja hooldusel. Kogemuste vahetus on sisuliselt kasulik sarnase kliima (külma ja sooja ilma vaheldumine) ja asustustihedusega (hõreastustus) regioonidega.
- **Hajaasustuse ühistranspordi** korraldamise kogemuste omandamine.
- Regionaalse rongiliikluse taastamine Haapsalu raudteel – ärimudeli ja kogemuse omandamine.
- Ühistranspordi kasutamise piiriülene lihtsustamine Tallinna, Helsingi ja Peterburi koostöös – **ühildatud piletisüsteemid** ja tehnilised lahendused.

4.8. Tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine

4.8.1. Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides

Konkurentsivõime kava Eesti 2020 alusel suureneb majanduse mahu säilitamiseks vähemalt tänasel tasemel vajadus töötajate järele iga aastaga, mistõttu suureneb ka **vajadus kõrgema tööhõive järele tulevikus**. See

omakorda tähendab vajadust suurendada hõive määra **kõigis Eesti piirkondades**. Eesmärgiks seatakse taastada majanduskriisi eelne kõrge tööhõive tase.

Valitsuse poliitika põhisuundade seas on „aktiivse tööturupoliitika mõju suurendamine ning rahastamise jätkusuutlikkus“:

„Ennetamaks töötust ning lühendamaks töötuse kestust, on oluline jätkuvalt tõsta aktiivsete tööturumeetmete pakkumise efektiivsust ja võimaldada nende mõju suurendamist.

Lähiaastatel on riskiks pikaajaliste töötute arvu suurenemine ja struktuurse tööpuuduse püsimine pikema perioodi vältel. Seetõttu tuleb järgnevatel aastatel senisest rohkem tähelepanu pöörata pikaajalise töötuse ning noorte tööpuuduse ennetamisele ja vähendamisele. Siinkohal mängib olulist rolli koostöö kohalike omavalitsustega (aktiviseerimismeetmed, sotsiaalprobleemide lahendamine jne).

Seoses järjest vananeva tööjuga on tulevikus senisest enam vaja pakkuda meetmeid vanemaealiste inimeste tööturule tagasi aitamiseks ja tööturul püsimise toetamiseks. Eesmärgiks on võetud ka puuetega inimestele suunatud algatuste loomine nende tööhõivevõimaluste suurendamiseks.“

Rahvusvahelise koostöö tegevusi tööhõive taseme tõstmiseks valitsuse poliitika raames konkurentsivõime kavas esile ei tõsteta.

4.8.2. Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik

- Eesti **tööturul** toimuvad ulatuslikud muutused – 2015. aastaks on tööturule sisenenud nn laulva revolutsiooni aegsed lapsed ning seejärel langeb tööturule sisenejate hulk eelkõige demograafilistest tingimustest lähtuvalt. Viimastel aastatel on tööturult lahkunud 2000 inimest aastas rohkem kui sisenenud. Lisaks sellele on negatiivne rändesaldo. Kõige enam kannatavad **töøjõupuuduse** all (eelkõige **spetsialiseerunud ja kvalifitseeritud tööjõu puudus**) tööstusharud nagu energeetika ja keemiatööstus, samuti tervishoid. Seega tuleb leida võimalusi **välisriikide spetsialistide kaasamiseks**. Selleks tuleb **kiirendada** ning **lihtsustada** sobivate töötajate **töö- ja elamisloa saamise protsessi**. Samuti tuleb tegeleda **migratsiooni toetava ühiskonna** arendamisega, sest kõrgetasemelise välistöötajate integreerimine aitab oluliselt kaasa majanduse arengule ning uute töökohtade loomisele.
- Oluliseks peetakse veel **kutsehariduse edendamist** ning **töötute täiend- ning ümberõpet**, sest ei saa jätta ettevõtete ülesandeks seda, et nad piisavas mahus hakkaksid tulevasi töötajaid ümber koolitama. Tähtis on kohaliku tööjõu **tootlikkuse tõstmine**.
- Peamisteks koostööpartneriteks on omavalitsused, ettevõtlusklastrid, erialaliidud ning ettevõtted, samuti on oluline roll partnerülikoolidel, läbi mille toimub üliõpilasvahetus ning -ränne.
- Koostöö sisu võiks olla eelkõige Põhjamaade erinevate mudelite ja meetoditega tutvumine, sh kuidas riik ja KOV koostööd teevad, kuidas tõsta KOV teenuse osutamise võimekust.

4.8.3. Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad

- Töökohtade küsimusega tegelemine on regioonide üheks keskseimaks arenguvajaduseks. Maakondade elujõu säilitamiseks on vajalik leida võimalusi **kõrgemapalgaliste valgekrae töökohtade** arvu suurendamiseks maakonnakeskustes ja maakondade teistes suuremates asulates.
- Ühe ideena on välja käidud nn **talendiagentuuri** loomine, mille eesmärgiks oleks sobivate partnerite abiga spetsialistide leidmine ning Eestisse meelitamine. Siinkohal oleks võimalik teha projekti raames koostööd sarnaste tööjõualaste probleemidega riikidega (eelkõige teiste Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega).
- Ettevõtete tööjõuvajaduse rahuldamine – **tööjõu ümberõpe** ja **spetsialistide sisserändeks** tingimuste loomine.
- Tööhõive küsimuste lahendamisel on (sh seoses rahvusvahelise koostööga) kolm riiklikku prioriteeti: **noorte tööhõive; kaugtöö võimalused; pikaajaliste töötute ja heitunud töövõime taastamine.**
- **Immigrant-tööjõu sotsiaalne ja keeleline lõimimine** ühiskonda, kus koostöö sisuks on kogemuste õppimine Põhjamaade ja Lääne-Euroopa riikidelt, kogemuste vahetus Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega, koostöö päritoluriikidega.

4.9. Sotsiaalse kaasatuse edendamine ja vaesuse vastu võitlemine

4.9.1. Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides

Konkurentsivõime kava Eesti 2020 sisaldab eesmärki „**vähendada suhtelise vaesuse määra** peale sotsiaalseid siirdeid 15%-ni“. Eesmärgi täitmist kavandatakse läbi tööhõive suurendamise ja rahvastiku üldise haridustaseme tõstmise. Valitsuse poliitika põhisuundade seas on temaatilise eesmärgiga haakuv suund: „Tervena elatud eluaastate suurendamine läbi tervisekäitumise parandamise ja õnnetusjuhtumite edasise vähendamise ning läbi tervishoiutaristu arendamise“. Suuna arendamise selgituses kirjutatakse:

„Tööealise elanikkonna hulgas põhjustavad olulist inimressursi kadu nii inimeste tervisekäitumine kui enneaegne suremus. /... /

Lähiaastatel on oluline suunata oma ressursid tööealise elanikkonna tervisekäitumise parandamisesse kui ka jätkuvalt vigastuste ning vigastussurmade ennetamisesse. Kavas on rakendada ministerevahelist vigastussurmade ennetamise poliitikat ning jätkata liiklusohutuse tagamiseks kergliiklusteede arendamist. Samuti on plaanis arendada sportlikku eluviisi toetavaid liikumispaikasid.

Viimasel kümnel aastal on oluliselt investeeritud tervishoiutaristu kvaliteedi tõstmisse ja haiglavõrgu optimeerimisse. Vajalik on vananeva ja väheneva elanikkonna vajadusi ja võimalusi arvestava tervishoiutaristu arendamise jätkamine.“

Rahvusvahelise koostöö tegevusi vaesuse määra vähendamiseks valitsuse poliitika raames Konkurentsivõime Kava Eesti 2020 ei sisalda.

Esmatasandi tervishoiu arengukava aastateks 2009–2015 visioon ütleb:

„Aastaks 2015 on esmatasandi tervishoid igale inimesele töö- ja elukoha läheduses kättesaadav esmavajalike ambulatoorsete teenuste kogum, mida osutatakse koostöös perearsti ja tema meeskonna ning võrgustikku kuuluvate teiste teenuseosutajate poolt.“

Esmatasandi tervishoiu tegevussuundi on neli – **korraldus, rahastamine, personal ja infrastruktuur** - ning ühegi nende juures rahvusvahelise koostöö tegevusi ei kavandata.

Eesti Vabariigi invapoliitika üldkontseptsioon, Puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomise standardreeglid (1995) sätestab, et

„riik peab osalema rahvusvahelises koostöös, et arendada ühtseid standardeid invavaldkonna hindamiseks. Riik peab võimaldama Eesti Puuetega Inimeste Koja osalemist selles töös.

*Riik peab osalema aktiivselt rahvusvahelises koostöös, mis tegeleb **puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomise poliitikaga.***

Puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomise abinõud peavad sisalduma rahvusvahelise tehnilise ja majandusliku koostöö kõikides vormides, nii kahe- kui mitmepoolsetes, nii valitsuste kui kodanikeühenduste vahelistes programmides.“

4.9.2. Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik

- **Hoolekandeteenuste** vajaduspõhise kättesaadavuse ja jätkusuutlikkuse tagamine on eelkõige siseriiklik küsimus. Teenuste kättesaadavuse tagamine sõltub hästi palju sisemisest kontekstist – sellest, milline on meie riik. Me ei saa üle võtta teiste riikide mudeleid väga üks üheselt. Võimalik on koostöös **teadmiste hankimine erinevatest mudelistest** ja siis selle kohandamine vastavatele oludele. See, kuidas mudel rakendub, sõltub siseriiklikust koostööst. Senises praktikas on teadmise omandamine koostöö projekti raames ja selle kohandamine suhteliselt eraldiseisvad tegevused.
- **Sotsiaalse sidususe alase koostöö olukord on sarnane teenuste kättesaadavuse teemaga.** Keegi käib Eestis asjadega tutvumas või meie käime mujal, aga pidevat koostööd ei ole. Kõige suurem rahvusvaheline projekt selles valdkonnas oli vaesuse vastu võitlemise aasta aastal 2010, mis oli üle aasta toimuv projekt Euroopas, aga see oli ühekordne üritus.
- **Praktikate kogemuse vahetamine on** tegelikult ministeeriumi töös väga **pidev**. Iga aasta tuleb meile nimekiri koostöötegevuste ettepanekutest, kus on võimalik osaleda. Koostöö on olemas, aga teine asi on see, kuidas need teiste riikide praktikad meile sobivad ja kuidas teadmisi kasutatakse.
- Rahvusvahelises koostöös tuleks enam arvestada **siseriiklikku integreeritust** – kui jutt on heade praktikate vahetamisest, siis tuleks kaasata erinevaid osapooli, sh KOV-e.

4.9.3. Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad

- Riigi tasandil on kõige olulisem lähiaja teema **töövõime reform** – kuidas seda hinnata, kuidas leida igale inimesele rakendus vastavalt tema töövõime ulatusele, kuidas tagada töövõime osaliselt kaotanule võimalused taas siseneda tööturule. Rahvusvahelise koostöö teemaks võiksid olla hoolekande meetmed, mis toetaksid tööturu meetmeid. Hetkel Eestis hoolekandeteenuste ja tööturuteenuste osutajad ei ole olnud piisavalt efektiivsed, et mingit sihtgruppi tagasi tööturule aidata.
- Teiseks teemaks võiks olla **eakate töötamise toetamine läbi hoolekande meetmete** - kuidas teistes riikides seda on tehtud või kuidas nad plaanivad seda teha. Euroopa vananeb ja osad riigid on mõtlemises Eestist ees. **Aktiivse vananemise** teema on piirideüleses koostöös arendatud teema ja sellega võiks jätkata.
- **Sotsiaal- ja tervishoiuteenuste integreerituse** suurendamine läbi välisriikide mudelitest ja süsteemidest õppimise. See on Eestis hetkel valukoht, et teenused on teineteisest lahutatud. Kõige enam on õppida Suurbritannialt.
- Rahvusvahelise koostöö võimalikuks sisuks võiks olla ka mudeli arendamise **laste hoolekande süsteemi** tugevdamiseks või sellise mudeli ülevõtmine. Parimad koostööpartnerid oleksid siin Põhjamaad.
- **Hoolekandeteenuste kättesaadavus ja jätkusuutlikkus** on siseriiklikust koostööst sõltuv. Kvaliteedi tõstmise meetmete väljatöötamiseks, mudelite üle võtmiseks ja täiendavate koolitusprogrammide jaoks on rahvusvahelisest koostööst võimalusi kasu saada. Hoolekandeteenuste arendamisel on vajalik saada kogemusi Soomest ja Rootsist, et liikuda Põhjamaade mudeli poole. Sisulises mõttes tähendab see süsteemi ülesehitamist, mis lähtub konkreetselt inimese abivajadusest.
- **Sisserände poliitikate (sh vigade) õppimine** teistelt riikidelt, eelkõige Põhjamaadelt, et valmistuda ette selleks, kui elatustaseme eeldatava tõusu tõttu suureneb surve vaesemates riikides inimeste tulekuks Eestisse. Koostöös omandatud kogemused ja teadmised, koos loodud lahendused peaks tagama selle, et sisserändajad oleksid ühiskonnale pigem kasulikud ja mitte uueks probleemiks.
- **Sotsiaalhoolekande** valdkonnas on rahvusvahelises koostöös oluline kogemuste vahetamine erinevate elanikegruppide (lastega pered, tööealised, eakad ja puuetega inimesed) **sotsiaalprobleemide ennetamise** osas.
- Tervishoius on kaks rahvusvahelise koostöö teemat: **terviseteenuste ja -toodete arendamine** kompetentsikeskustes (Haapsalu) ning tegevused, mis panustavad **terviseteenuste piiriülesesse müüki**. Ka **rahvatervise korralduses** on Eestil Põhjamaadelt jätkuvalt väga palju õppida.
- Erinevate **koostöö vormide välja töötamine KOV-ide jaoks sotsiaal- ja tervishoiuteenuste korraldamisel ja osutamisel**. Vaja oleks häid mudeleid, mis võiksid eeskujuks olla, näiteks praktilise projekti vormis, kus Eesti KOV-ide esindajad lähevad vaatavad, kuidas mujal tehakse koostööd, millest edasi tuleb omakorda seda kogemust vastavalt meie oludele kohandada.

- **Puudega inimestele** võrdsete võimaluste loomine **haridusele ja tööturule ligipääsu** parandamise meetmete õppimiseks on parim koostööpartner Rootsi. Ka **puudega inimeste omastele tugisüsteemide** ja koolitusvõimaluste loomine pole Eestis hetkel heal tasemel ja arenguvajadused on suured.
- **Isikute informeerimine oma õigustest teistes riikides** tööle minnes või pensionipõlve veetes. Euroopa Komisjon pakub võimalust sellistele projektidele raha taotleda, kuid projekti pidi esitama kaks liikmesriiki. Eesti jaoks on loomulikum koostööpartner Soomes.
- **Töövõimetuskindlustuse** osas vahetatakse erinevate Euroopa Liidu liikmesriikidega kogemusi ja praktikat – kuidas neil on süsteemid tehtud ja kuidas Eestis.

4.10. Investeeringud haridusse, oskustesse ja pidevõppesse

4.10.1. Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides

Eesti kõrgharidusstrateegia aastateks 2006-2015 lähtekohtades märgitakse, et

„kõrgharidussektor toimib järjest enam üleilmse avatud haridusturu ja sellest johtuva konkurentsi tingimustes, hariduse kvaliteedist on saanud keskne konkurentsifaktor. Eesti huvides on pakkuda Euroopa kõrgharidusruumis konkurentsivõimelist kõrgharidust kõigis viljeldavates tegevussuundades, pürgides rahvusvahelisele tipptasemele peamistes tegevussuundades.“

Eesti kõrgharidussektori eesmärk perioodiks 2006-2015 sisaldab olulist rahvusvahelist ambitsiooni:

„Tagada meie kõrghariduse konkurentsivõimeline kvaliteet. Kindlustada tuleb Eestis pakutava kõrghariduse rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline kvaliteet. Eesmärgiks on olukord, kus kõik Eesti kõrghariduslikud õppekavad on läbinud hindamise Euroopas tunnustatud akrediteerimisagentuuride poolt ning meie akadeemilise mobiilsuse tase ulatub Euroopa keskmiste näitajateni.“

Strateegia tegevussuuna „Õppekavaarendus ja rahvusvahelistumine“ raames kavandatakse kolme rahvusvahelist koostööd puuduvat tegevust:

„5. Töötatakse välja ja realiseeritakse Eesti kõrghariduse rahvusvahelistumise riiklik strateegia, mille raames toimub kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide (õppejõudude, tippspetsialistide) Eestisse toomine, meie õppejõudude ja üliõpilaste mobiilsuse toetamine, väliskõrgkoolidega koostöös väljatöötatud ühisõppekavade käivitamine, välisüliõpilaste Eestisse õppima tuleku toetamine.“

6. Laiendatakse mitmekeelset doktoriõpet ning Eesti doktorantide osalemisvõimalusi rahvusvahelistes doktoriõppevõrgustikes. Juurutatakse skeem, kus iga Eesti ülikooli immatrikuleeritud doktorant peab õpingute ajal kuni ühe semestri õppima/töötama välismaal. Doktorandi lühiajalise välismaal õppimise kulud kaetakse ülikoolidele doktoriõppeks eraldatud vahenditest.“

7. Toetatakse **välisdoktorantide Eestisse õppima asumist**, avades riikliku koolitustellimuse õppekohad välismaalastele võrdsetel tingimustel Eesti elanikega. Realiseeritakse järel doktorite süsteem, mis on avatud ka välismaalastele.“

Euroopa Regionaalarengu Fondi infrastruktuuri arendamise meetme kasutamisel tagatakse kõrgharidusstrateegia alusel riiklik kaasfinantseerimine projektide puhul, kus kasusaajaks on avalik sektor.

Eesti kutseharidussüsteemi arengukava 2009-2013 järgi on

„Eesti kutsehariduspoliitika kujundamine /.../ toimunud kooskõlas Euroopa Liidu ja Kopenhaageni protsessi prioriteetidega. Paljud algatused (VÕTA põhimõtete väljatöötamine, uue kutse-kvalifikatsioonisüsteemi rakendamine) on saanud tõuke just üleeuroopalistest initsiatiividest.“

Eesmärgiks on:

„koostöövõrgustike arendamine kõigil tasanditel - rahvusvahelise koostöö arendamine kutsehariduslike uuenduste väljatöötamiseks ja rakendamiseks ning õpetajate ja õpilaste mobiilsuse suurendamiseks“.

Rahvusvahelisest koostööst saadud häid kogemusi kasutatakse kutseharidussüsteemi arendamisel ning selle tulemusel toimub õpetajate ja õpilaste professionaalsete oskuste tõus.

Üldharidussüsteemi arengukava aastateks 2007-2013 üldeesmärgi realiseerimiseks on arendustegevus jaotatud 3 valdkonda:

1. Sujuvad üleminekud ühelt haridustasemelt teisele, milles sisaldub meede: „luuakse võimetekohase õppe võimalused välisriigis õppinud ja Eestisse naasnud õpilastele ning rahvusvaheliste õppekavade järgse õppe võimalused Eestis“;
2. Rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline haridus, mille raames kavandatakse osalemist erinevates **rahvusvahelistes haridusuuringutes**;
3. Juurdepääs õppimisvõimalustele.

Täiskasvanuhariduse arengukava 2009-2013 määrab 5 eesmärgi, nende seas „Tööturu olukorra ja majandussituatsiooni parandamisele kaasaaitamine täiskasvanute koolituse kaudu“. Arengukava sisaldab meetme „Täiskasvanuhariduse süsteemi mõjus juhtimine“ all tegevust: „osalemine **rahvusvahelises täiskasvanute pädevuste hindamise programmis PIAAC**“

Elukestva õppe strateegia 2005-2008 üldeesmärgid on:

- Kõigile täiskasvanutele, sealhulgas erivajadustega inimestele, on loodud elukestva õppe võimalused vastavalt võimekusele ja vajadustele;
- Täiskasvanuhariduse rahastamissüsteem on läbipaistev ja võimaldab kõigi täiskasvanute, sealhulgas erivajadustega inimeste juurdepääsu koolitusele;
- Eesti muukeelsed täiskasvanud elanikud valdavad ühiskonnas ja töөлus toimetulekuks vajalikul tasemel eesti keelt, neil on soovi korral võimalus õppida emakeelt ja tegeleda rahvuskultuuriga.

Tugisüsteemide arendamise eesmärgi „Arendatakse **töötajate kutsekvalifikatsioonisüsteemi**, mis on eelduseks elukestava õppe süsteemi ja tööjõu vaba liikumise tagamiseks“ all on punkt:

*„Kvalifikatsioonisüsteemi arendamisel lähtutakse põhimõttest, et see peab olema läbipaistev, võrreldav ning **suhetatud teiste Euroopa riikide vastavate süsteemidega.**“*

Eesmärgi „Täiskasvanuhariduse valdkonnas on olemas adekvaatne statistika ja süsteemselt toimuvad valdkondlikud uuringud“ kavandatakse, et

*„Eesti hakkab osalema senisest aktiivsemalt erinevates **rahvusvahelistes uuringutes**, et tagada võrdlusstatistika olemasolu teiste riikidega.“*

Strateegias kirjeldatakse EL varasema programmiperioodi hariduse valdkonna koostöö rahastamist:

*„Lisaks ESF-ile on projektipõhiselt võimalik taotleda toetust Socratese allprogrammist Grundtvig, mis on suunatud täiskasvanuharidusele. Grundtvig koosneb omakorda neljast allprogrammist ja nende raames toetatakse: **Euroopa koostööprojekte; koostöövõrgustiku projekte, mille käigus erinevate riikide organisatsioonid teevad koostööd, mille tulemusel paraneb nende teadlikkus elukestva õppimise Euroopa dimensioonist.**“*

HTM on alustanud VV otsuse alusel **Eesti elukestva õppe strateegia 2014–2020** koostamist.

4.10.2. Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik

- Hariduse valdkonnas on **koostöö (ja kogemustevahetus) toimunud valdavalt EL haridusprogrammide raames**. Programm on ümberkujundamise faasis, prognoositav on üldhariduse ja noorsootöö rahastamise vähendamine.
- Suurte ülikoolide aktiivsem osalus EL territoriaalse koostöö programmides on kutse- ja rakenduskõrgkoolide poolt nähtud kui oht.
- Venemaaga koostööd üldhariduse ja noorsootöö valdkondades takistavad poliitilised pinged ja vastastikune umbusk.

4.10.3. Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad

- **Haridusteenuste (esmajoones kutse- ja kõrghariduse) piiriülene pakkumine:** rahvusvahelised õppekavad, piiriülene spetsialiseerumine vastavalt kokkulepetele, taristu ühine kavandamine ja kasutamine. Kutsekoolide puhul on primaarne koostööpiirkonnaks vahetud piiriregioonid: Kagu-Eesti – Pihkva; Ida-Virumaa – Leningradi oblast; Valga – Põhja-Läti. Rakenduskõrgkoolide puhul on koostööpiirkond laiem: piiriregioonid ja edukal spetsialiseerumisel kogu Läänemere regioon (nt. Pärnu kolledž ja turism; Haapsalu kolledž ja taastusravi). Koostöö piiriülese ja regionaalse tööjaotuse mõttes eeldab valmisolekut millestki Eestis ise loobuda.

- **Hariduskorralduse ja õppemetoodika** kogemuste vahetamine: Põhjamaadest eeskätt kogemuste omandamine ja mudelite üle võtmine, Balti riikide ja Venemaaga kogemuste vahetamine ja idapartnerlusriikidele kogemuste õpetamine.
- Valmistumine **immigrantide lõimimiseks** seoses tööjõu liikuvuse suurenemisega esmajoones **üldharidussüsteemis** (sh alusharidus immigrantide lastele) ja **elukestvas õppes**.
- **Riskinoortega tegelemise metoodika** arendamine koostöös Põhjamaade ja Venemaaga.
- **Ettevõtlushariduse tugevdamine ja õpilasettevõtluse edendamine** rahvusvahelises koostöös, rahvusvahelise äri simuleerimine eri riikide õpilasfirmade koostöös, et alustavatel noortel ettevõtjatel kaoks ära välisturgudele minemise hirm.
- Regioonide ja KOV-üksuste esmane arenguvajadus eeloleval perioodil on **üldhariduskoolide võrgu korrastamine**, sh gümnaasiumireformi teostamine.
- **Karjäärinõustamise ja õpilasnõustamise** kompetentsi sisse toomine teistest riikidest. Koostöö sisuks oleks õpetajate ja nõustajate saatmine välisriikidesse õppima ning ekspertide toomine linna koolitama, teiste riikide õppematerjalide tõlkimine.
- Esmajoones Venemaa piiri äärsetes regioonides on oluline **vene keele õpe** koostöös Venemaaga, mis võimaldaks tulevikus omavahel paremini suhelda. Keeleõppes on prioriteetseteks koostöövormideks vene keele keeleõppelaagrid ja programmid õpilastele.

4.11. Institutsioonilise suutlikkuse ja tõhusa avaliku halduse tugevdamine

4.11.1. Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides

Eesti säästva arengu riiklik strateegia Säästev Eesti 21 tegevussuund A on riigivalitsemise kujundamine teadmuspõhiseks. Strateegia pakub välja visiooni

„institutsionaalsest süsteemist, mille abil üha keerukamaks muutuva väliskeskonna ja omavahel vastuoluliste arengueesmärkide ruumis võimalikult jätkusuutlikult „navigeerida“. Taolise süsteemi loomine ja käivitamine eeldab praegusega võrreldes teist laadi lähenemist riigivalitsemise praktikale ning eeldab ka mitmeid praegusest erinevaid sotsiaalseid ja poliitilisi hoiakuid ning organisatsioonilist kultuuri.“

Strateegias kirjeldatakse lühidalt Soome, Ungari ja Singapuri rahvusvahelist kogemust valitsemise teadmispõhise suuredamisel.

Kodanikuühiskonna arengukavas 2011-2014 tõdetakse, muuhulgas et edukalt on käivitunud **Euroopa Liidu kodanikuharidusprogramm** Euroopa Noored.

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava aastateks 2011–2015 määrab Eesti arengukoostöö üldiseks eesmärgiks aidata kaasa üleilmse vaesuse vähendamisele ja aastatuhande arengueesmärkide saavutamisele. Kavandatavate meetmete seas on:

*„4) lähtuvalt arengukava põhimõtetest arengukoostööd elluviivate rahvusvaheliste organisatsioonide toetamine. Eesti arengukoostöö tõhustamine, **panustamine eelkõige piiratud arvule prioriteetsetele partnerriikidele ning sektoritele**, lähtudes partnerriigi prioriteetidest ning pidades silmas pikaajalisi eesmärgi;*

*5) Eesti **avaliku, era- ning kolmanda sektori arengukoostöövõimekuse tugevdamine ning elanikkonna hulgas arengukoostööalase teadlikkuse suurendamine, maailmahariduse tutvustamine.**“*

Kõiki valdkondi läbivalt edendab Eesti võimalusel **info- ja kommunikatsioonitehnoloogia laialdasemat rakendamist** arengukoostöö osana:

„Eesti teeb kahepoolset arengukoostööd eelkõige riikidega, kellele Eestil on võimalik oma kogemuste põhjal pakkuda lisaväärtust ning kes on valmis arendama demokraatlikku ja inimõigustest lähtuvat ühiskonda. Sellest tulenevalt on Eesti kahepoolse arengukoostöö prioriteetseteks partnerriikideks vähim arenenud riikidest Afganistan ning ühed Euroopa väikseima rahvusliku kogutoodanguga EL idapartnerluse riigid Armeenia, Aserbaidžaan, Gruusia, Moldova, Ukraina ja Valgevene. Lisaks nimetatud riikidele teeb Eesti koostööd ka teiste arenguriikide ja partneritega, kes tunnevad huvi mõne Eesti spetsiifilise kogemuse vastu.“

4.11.2. Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik

- Riigiametnike koolituste ja ametnikevahetuse osas ei kavandata tegevusi, mida saaks käsitleda suurema piiriülese projektina. Vastastikuse **ajutise ametnike roteerumise skeemid** on olemas ja jätkuvad *ad hoc* vormis ning ei vaja pikka ette planeerimist. Ametnike infovõrgustikud riikide vahel toimivad, kuid suurt lisaraha vaja ei ole.
- Riigihalduse valdkonnas riigi asutuste ja partnerite vahel kokkulepitud arengukava rahvusvahelise koostöö teemade ja välispartnerite osas ei ole.
- Rahvusvahelist koostööd on tehtud Põhjamaadega haldusteamadel küll - stažeeritud Soomes ja Taanis, mille raames on kogutud teadmisi headest praktikatest, kuidas teha KOV-ide vahel koostööd, kuidas teha haldusreformi, mis on ühinemiste head küljed, mis halvad. Vastastikune õppimine, parimate praktikate ülevõtmine on olnud koostöö põhisisu. Kõike seda on vaja poliitika kujundamise võimekuse kasvatamiseks. Soomega on tehtud koostööd ka selliselt, et Eesti on andja poolt – näiteks kohalike volikogude infosüsteemide osas.
- Samas puudub ministeeriumites usk, et piiriülene koostöö aitab Eestit lähemale näiteks haldusreformile. Teisest küljest on KOV võimekuse kasv igasugune silmaringi avardamine ja suhtlemine naabritega aitab seda saavutada.

4.11.3. Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad

- Lähiaastate väljakutse on riigi **poliitika mõjude parema eelhindamise saavutamine**. See puudutab seaduste eelhindamist ja on avalike poliitikate tõhususe küsimus. Vaja oleks arendada välja mingi süsteem, mis lihtsustaks varasemate kogemuste vahetamist riikide vahel, mis varem on midagi analoogset proovinud teha. Teine võimalus on koostöös töötada välja mudeleid ja praktikaid, kuidas mõelda võimalikult hästi ja metoodiliselt ette hinnata arenguvõimet.
- **Ministeeriumite vahelise koostöö ja koordineerituse edendamine** on üks koostöö potentsiaalne teema riiklikul tasandil. Eesti on väike riik, kus tuleb minimaliseerida dubleerimist. Eesti peaks ministeeriumite vaheliselt asju paremini läbi mõtlema ja selles vallas peaks leidma koostöövaldkonnas projekte, et kuidas tõhustada ministeeriumitevahelist sümbioosi. Näiteks Rootsisis on kõik ministeeriumid viidud mõtteviisilt riigikantselei või keskvalitsuse alla.
- **Riigi efektiivsuse tõstmine** nii, et avalik haldus toimiks **süsteemimuutusi toetavalt** ja omaks terviklikumat vaadet. Haldusaparaat peaks olema reformide efektiivne elluviija, aga hetkeseisuga kaldub seda pigem sisemise koordinatsiooni nõrkuse ja erinevate ametkondlike huvide tõttu takistama. Koostöös on võimalus neid küsimusi analüüsida, teiste riikidega puutepunkte leida ja erinevaid kogemusi vahetada. Konverentsidel tutvustatakse enamasti seda, et mis hästi toimis, aga tegelikult oleks vaja teada, mis ei toiminud.
- **E-valitsemise** lahenduste ja süsteemide arendamine ning piloteerimine, et katsetada neid kahepoolselt ja püüda neid näidata Euroopa tasandil.
- **Kohaliku omavalitsuse halduse** valdkonnas seisneb rahvusvaheline koostöö kogemuste omandamises ja õppimises ja koolitamises, ja see on oluline jätkuvalt. Suur vajadus on **omavalitsuskonsultantide järele, kes on samas isikus ettevõtluse või majandusarenduse ametnikud**. Paljudes väikestes KOV-ides on sellised ametikohad komplekteerimata kuna vahendeid ei ole või ei ole sobivaid inimesi võtta - neid ei koolita mitte keegi. Rahvusvahelises koostöös saaks selliseid inimesi täiendkoolitada.
- Avaliku halduse (sh KOV sektoris) rahvusvaheline koostöö peaks tegelema **kogemuste vahetusega halduspraktikate ja avaliku teenuste (ühistransport ja tänavavalgustus ja kommunaalsektor, planeerimine) osas**. Läbi rahvusvahelise koostöö tuleb suunata ametnike õppima, panna neid mõistma laiemat pilti ja hea halduse võimalusi. KOV ametnike ja spetsialistide kompetentsi tõstmiseks on kasulik ametnike pikemaajalisem vahetamine ja stažeerimisvõimaluste loomine.
- Avaliku halduse **infotehnoloogiline uuendamine** (nt. e-hanked) ja **e-teenuste** arendamine on oluline arengusuund ja seda esmajoones suuremates KOV-üksustes.
- Koostöövaldkonnaks on ka **regionaalse arengu suunamine ja planeeringute koostamine**. **Linnaplaneerimises** on kindlasti üks oluline märksõna **avaliku linnaruumi** kvaliteet, milles rahvusvahelist koostööd tuleks teha ja kogemusi vahetada. **Regionaalses arengus** on põhiküsimuseks **elanike ja töökohtade kontsentreerumine linnadesse ja maapiirkondade tühjenemine**. Koostöös tuleks leida positiivseid näiteid probleemidega tegelemisel, nt. õppida Soome ja analoogiliste maade pealt, kuidas korraldada **kontrollitud linnastumist**.
- **Kodanikeühiskond ja kohalike omavalitsuste ülesehitus** on see valdkond, kus saaks ja võiks teha Eesti, Läti ja Leedu koostööd Valgevene ja Venemaa suunal.

- Vajalik on toetada **süsteemselt MTÜ-de koolitamist**. Eestis on inimesi vähe ja häid inimesi valdkonniti on veel vähem. Seetõttu on iga inimene, kes saaks panustada ühiskonda, oluline. Seda on võimalik õppida koostöö korras.

4.12. Muud valdkonnad: turvalisus

4.12.1. Rahvusvaheline koostöö riiklikes arengudokumentides

Eesti turvalisuspoliitika põhisuunad aastani 2015 esitavad turvalisuspoliitika visiooni:

„Eesti on aastal 2015 turvaline ühiskond, mis väljendub ohutumas elukeskkonnas ja igapäevase turvatunde suurenemises ning hukkunute või tervisekahjustusi saanute arvu vähenemises. Kõikide ühiskonnaliikmete turvalisus on kindlustatud avaliku, era- ja mittetulundussektori koostöös, mis toimib nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil ning mille läbivaks suunaks on ohtude ennetamine. Ühtlasi on suurenenud elanike oskus ohuolukorras õigesti toimida ja paranenud on teadmised enese ning teiste hättasattunute aitamiseks.“

Taotluseks on, et „vähenevad illegaalselt Eestisse sisenemise ja Eestis viibimise võimalused“.

4.12.2. Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik

- Riikidevaheline koostöö tegemine on vältimatu, kuna me oleme EL liikmesriigina avatud keskkond. Avatud keskkonna tingimustes meil ei ole oma probleeme, vaid **on laiemad rahvusvahelised probleemid**, mida me saamegi lahendada ühiselt.
- Koostöös peitub olemasolevate ahtrate ressursside kõige efektiivsem kasutamine.
- Koostöö Venemaaga **piiriülese kuritegevuse vastases võitluses** toimub koostöölepingute raames. Venemaal on ka heal tasemel kriminalistika alane teadmine, oskusteave, mis Eesti poolt huvitab.
- Julgeoleku, turvalisuse vms valdkonnas ongi ainus potentsiaalne koostöö tegija **riik**.

4.12.3. Rahvusvahelise koostöö teemad ja suunad

- Kuritegevuse vastase võitluse ja tagajärgedega tegelemisel on olulised **töenduspõhise ennetustegevuse** ühisprojektid, ja konkreetsemalt ühised koolitused. Teiste riikide töenduspõhiste praktikate ülevõtmine eeldab Eesti poolset inimressurssi ja kompetentsi. Mudelid võetakse üle väikeste variatsioonidega.
- **Piiriülese kuritegevuse** vastu võitlemiseks võrgustiku loomine, **kompetentside ja ühiste teadmiste arendamine** eelkõige koostöös Soome, Venemaa ja Lätiga.

- **Küberkuritegevuse** vastase võitluse kompetentsi arendamine. Tegemist on tuleviku oskusega, kuidas toime tulla erinevate tõendite kogumisega, otsimisega ja kuritegelike tegevuste ennetamisega virtuaalkeskonnas.
- **IKT-süsteemide ja e-teenuste** alane koostöö siseturvalisuse valdkonnas on oluline just selles mõttes, et selles valdkonnas on Eestil võimalik pakkuda oma kogemusi ja teenuseid teistele riikidele.
- Siseturvalisuse poliitika kujundamine EL riikide koostöös, kuna siseturvalisus sõltub väga tugevalt arengutest mujal EL-s.
- **Vabatahtlik päästetöö** – kogemuste õppimine ja vahetamine.
- **Merepäästevõimekuse piirkondlike keskuste** arendamine.

5. KOOSTÖÖ PIIRKONNAD

Euroopa parlamendi ja nõukogu määruse ettepanek erisätete kohta, milles käsitletakse Euroopa Regionaalarengu Fondist toetuse andmist seoses eesmärgiga „Euroopa territoriaalne koostöö” (COM(2011) 611) sätestab, et eesmärgi „Euroopa territoriaalne koostöö” raames toetab ERF:

1. Kõrvuti asuvate piirkondade vahelist **piiriülest koostööd**;
2. Suurtel riigiülestel territooriumidel **riikidevahelist koostööd**;
3. **Piirkondadevahelist koostööd**.

5.1. Piiriülene koostöö

Vaastavalt ülal viidatud territoriaalse koostöö määrusele on **piiriülese koostöö** eesmärk

„maismaa- ja merepiiride ümber asuvate selliste piirkondade lõimunud piirkondlik areng, mis kuuluvad kahele või enamale liikmesriigile või vähemalt ühele liikmesriigile ja ühele liitu mittekuuluvale naaberriigile, kes ei ole kaasatud liidu välisrahastamisvahendite alla kuuluvatesse programmidesse“.

Määruses täpsustatakse piiriülese koostöö toetuste geograafilist kohaldamisala järgmiselt:

*„1. Piiriülese koostöö raames toetust saavad alad peavad olema **liidu NUTS 3 alad sise- ja välispiiride ümber**, välja arvatud liidu välisrahastamisvahendite alla kuuluvate programmidega hõlmatud alad, ning liidu **merepiire ümbritsevad NUTS 3 alad, mille vahe on kuni 150 kilomeetrit**, ilma et see piiraks võimalike kohanduste tegemist, mida on vaja 2007.–2013. aasta programmitöö perioodiks loodud koostööprogrammide alade sidususe ja jätkuvuse tagamiseks.*

Komisjon võtab rakendusaktiga vastu nimekirja piiriüleste alade kohta, mis võivad iga konkreetse koostööprogrammi raames abi saada.

*Kõnealuses nimekirjas täpsustatakse ka need liidu NUTS 3 alad, mis on võetud arvesse ERFi eraldatavast summast piiriüleseks koostööks kõikidel sisepiiridel ja sellistel **välispiiridel**, mis on hõlmatud **selliste liidu välisrahastamisvahendite** alla kuuluvate programmidega nagu Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahend ja **ühinemiseelse abi** rahastamisvahend.*

Liikmesriigid võivad piiriüleste koostööprogrammide kavandite esitamisel taotleda teises lõigus osutatud otsuses loetletud alade kõrval asuvate muude NUTS 3 alade kaasamist ning põhjendada sellist taotlust.“

Eesti piiriülese koostöö piirkonnad programmiperioodil 2007-2013 on olnud:

- Eesti-Läti piiriülese koostöö programmi piirkond,
- ENPI Eesti-Läti-Vene piiriülese koostöö programmi piirkond,

- Kesk-Läänemere programmi piirkond.

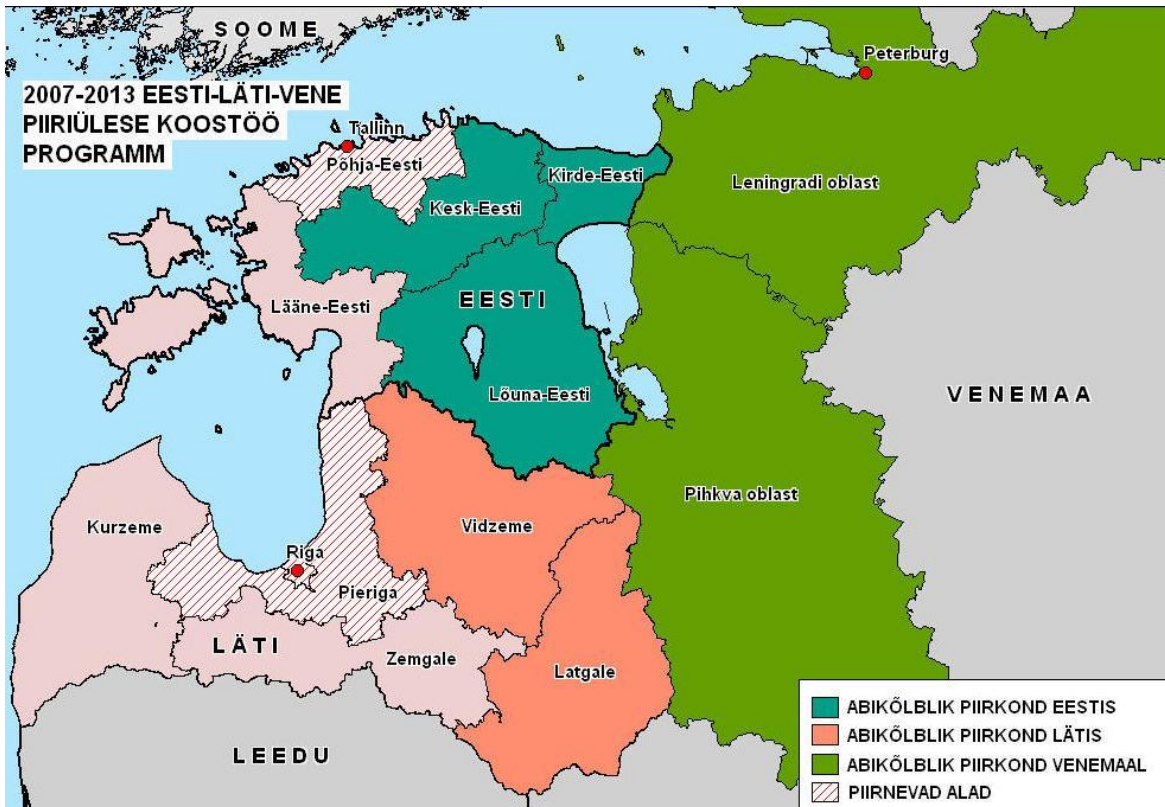
Eesti-Läti piiriülese koostöö programmi piirkonda kuuluvad Eesti poolt NUTS 3 piirkonnad Lõuna-Eesti (Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa ja Tartu, Valgamaa, Viljandimaa ja Võrumaa) ning Lääne-Eesti (Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa). Lätist kuuluvad programmipiirkonda Kurzeme, Pierīga ja Vidzeme regioonid ja Riia linn.

Joonis 1. Eesti-Läti piiriülese koostöö programmi piirkond

ENPI Eesti-Läti-Vene piiriülese koostöö programmi abikõlblikeks regioonideks Eestis on Kirde-Eesti (Ida-Virumaa ja Narva), Kesk-Eesti (Lääne-Virumaa, Järvamaa ja Raplamaa) ning Lõuna-Eesti (Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa ja Tartu, Valgamaa, Viljandimaa ja Võrumaa).

Lätist kuulub programmipiirkonda Vidzeme ja Latgale regioonid, Venemaal Leningradi oblast, Pihkva oblast ja Peterburi linn. Programmi toetustest võivad osa saada ka partnerid kolmest regioonist, mis piirnevad abikõlbliku alaga: Põhja-Eesti, Pierīga regioon ning Riia linn.

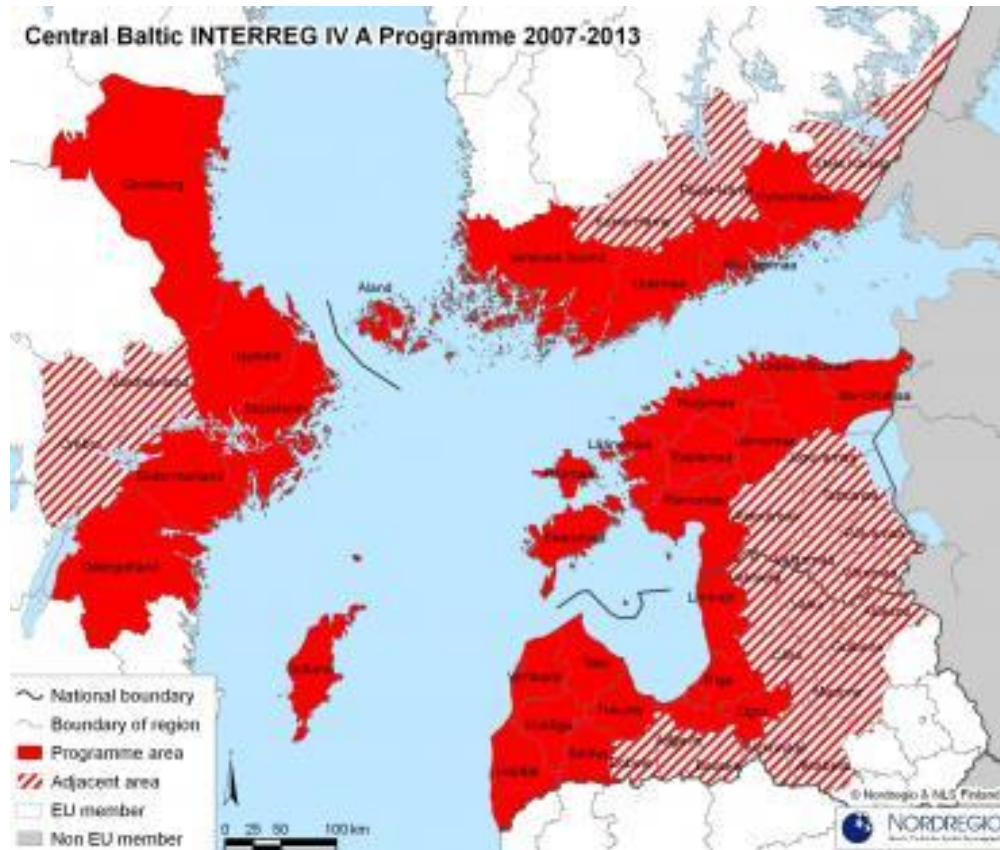

Joonis 2. ENPI Eesti-Läti-Vene piiriülese koostöö programmi piirkond

Kesk-Läänemere programmi piirkonda kuuluvad Eestist Põhja-Eesti (Harjumaa ja Tallinn), Lääne-Eesti (Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa), Kesk-Eesti (Lääne-Virumaa, Järvamaa ja Raplamaa) ning Kirde-Eesti (Ida-Virumaa ja Narva). Piirkond haarab ka Lõuna-Soome (sh Ahvenamaal), Ida-Rootsi ja Põhja-Läti. Piirnevaks alaks on Lõuna-Eesti.

Lisaks temaatilisele põhiprogrammile sisaldab Kesk-Läänemere programm kaht allprogrammi:

- **Lõuna-Soome ja Eesti allprogramm** keskendub kahepoolsele koostööle Eesti ja Lõuna-Soome piirkondade vahel;
- **Saarestike ja saarte allprogramm** keskendub saarte probleemidele ja saarte arendamisele vähemalt kahest programmi piirkonna riigist pärit partnerite koostöö kaudu kogu programmi piirkonnas. Üldiseks põhimõtteks abikõbllike piirkondade määratlemisel on saarte olemasolu piirkonnas.

Joonis 3. Kesk-Läänemere programmi piirkond

Piiriülese koostöö piirkondade sobivuse hindamisel tuleb esiteks välja tuua tõsiasi, et **NUTS 3 regioonid Eestis ei ole funktsionaalsed regioonid** sotsiaal-majanduslike suhete mõistes, **ega ka ühtse juhtimisega haldusregioonid**. Kuigi Eesti maakonnad on kõik kaasatud piiriülese koostöö piirkondadesse, sageli ka mitmekordselt, on piiriülese koostöö kõige otsesem vajadus mõnevõrra piiratum. Lisaks kuuete välisriikidega maismaapiiri omavale maakonnale on väga selge piiriülese koostöö vajadus ka Tallinna linnal Helsingi suunal ning mõnevõrra kaudsemalt saarelistel maakondadel Läänemere teiste saartega. Kesk-Eesti maakondadel Raplamaal ja Järvamaal piiriülese koostöö vajadus sisulises mõttes puudub ning ka tegelik praktika näitab nende maakondade senist väga väikest osalust piiriüleses koostöös.

Intervjuude käigus tõstatati üles küsimus ja tehti ettepanek piiriülese koostöö ressursi suuremaks **koondamiseks vahetult piiriäärsete alade (KOV-üksuste)** arendamiseks. Kõige selgemad piiriülese koostöö vajadused Eesti regioonide vaatepunktist on järgmised:

- Narva-Ivangorod (sh Narva-Jõesuu ja ka Sillamäe, Kingissepa rajoon);
- Valga-Valka koos tagamaadega;
- Tallinn-Helsingi;
- Soome lahe idaosa (Harjumaa, Virumaad, Kotka piirkond, Leningradi oblast);
- Peipsi-Pihkva vesikond valitud teemadel: keskkonnakaitse, pärandkultuur, kalandus ja siseveeturism;

- Setomaa;
- Kagu-Eesti – Pihkvamaa – Latgale;
- Lõuna-Eesti ja Vidzeme;
- Liivi lahe piirkond;
- Läänemere suured saared, sh Saaremaa ja Hiiumaa.

Positiivseks arenguks peetakse Eesti-Läti-Vene programmi lahutamist, selliselt et luuakse **eraldi Eesti-Vene programm**. Just Kirde-Eestis leiti, et Lätiga ühised koostöökohad puuduvad ning nende organisatsioonide kaasamine projektidesse omas formaalset iseloomu. Põhja-Eesti ja Virumaade seisukohast oleks hoopis vajalikum kolmepoolset koostööd toetav **programm Soome lahe idaosas Eesti-Soome-Venemaa piiriülese** programmi kujul.

Piiriülene koostöö Venemaa Pihkva oblastiga on seni jäänud pealiskaudseks ja vähefokusseerituks. Riigi esindajate hinnangul on tegemist Venemaa ühe vaesema piirkonnaga, kellega koostöö ei ole Eesti poolele arendav. Ka suuremate linnade (nt Tartu) poolt nähakse koostööd mittesümmeetrilisena, kus põhiline kasu seisneb projektidega kaasnevas „investeeringukomponendis“, mida kasutatakse linnaruumi korrastamisel. Arvestades Eesti-Vene (majandus)suhete arendamise tähtsust ning Venemaa küllalt kiireid arenguid, samuti võimalust praeguses arengufaasis omandada ja praktiseerida piiriüleses koostöös „andja ja õpetaja“ rolli, on **Lõuna-Eesti suuremate linnade koostöö Pihkva oblasti linnadega, sh Pihkva linnaga, jätkuvalt väga oluline**, isegi kui kogemustevahetuse põhiliseks kasusaajaks on Venemaa partnerid. Eesti poole partnerite ülesanne on koostada strateegia, kuidas loodud suhteid kasutada pikaajaliste sotsiaal-majanduslike eesmärkide saavutamiseks.

Läänemere suuremate saarte, sealhulgas Saaremaa ja Hiiumaa, vaatenurgast on probleemiks see, et piiriüleses koostöös on B7 Läänemere saarte koostöörühm jaotatud erinevate programmide alla. Soovitavaks arenguks oleks koostööpiirkonna laiendamine selliselt, et **B7 saared kuuluksid ühte piiriülese koostöö piirkonda**. Vastavad ettepanekud on saadetud B7 juhtorganite poolt ka riikide ministereiumitesse. Samas on neil olnud võimalus teha koostööd Läänemere piirkonna programmi raames ning selline võimalus jääb kõige tõenäolisemalt ka eeloleval programmiperioodil.

5.2. Riikidevaheline regionaalne koostöö

Riikidevahelise koostöö eesmärk on saavutada makroregioonides suurem territoriaalne sidusus, mis suurendab kogu liidu territoriaalset sidusust. Koostöösse kaasatakse vastavalt EL territoriaalse koostöö määrusele riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi asutused ning see hõlmab ka merendusala piiriülest koostööd.

Määruses on riikidevahelise koostöö geograafilise kohaldamisala kohta kirjutatud järgmist:

„Riikidevahelise koostöö jaoks võtab komisjon rakendusaktidega vastu **NUTS 2 piirkondi** hõlmava nimekirja riigiülestest aladest, mis võivad iga konkreetse koostööprogrammi raames abi saada, tagades sellise koostöö kestvuse suurematel sidusatel aladel, mis olid kaasatud varasematesse programmidesse.

Liikmesriigid võivad riikidevahelise koostöö programmide kavandite esitamisel taotleda esimeses lõigus viidatud otsuses loetletud alade kõrval asuvate muude NUTS 2 alade kaasamist ning põhjendavad sellist taotlust.

/.../ riikidevahelise koostöö programmid [võivad] hõlmata ka kolmandate riikide piirkondi, mis on hõlmatud liidu välisrahastamisvahenditega, näiteks Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendiga, sh Venemaa Föderatsiooni asjakohased piirkonnad, ja ühinemiseelse abi rahastamisvahendiga. Kõnealuste programmide jaoks tehakse kättesaadavaks iga-aastased assigneeringud Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendi ja ühinemiseelse abi rahastamisvahendi alusel tingimusel, et kõnealustes programmides käsitletakse nõuetekohaselt vastavaid väliskoostöö eesmärke.

Need piirkonnad peavad olema NUTS 2 piirkonnad või samaväärsena määratletud piirkonnad.“

Joonis 4. Läänemere piirkonna programmi piirkond

Läänemere programmipiirkonna moodustavad Eesti, Leedu, Läti, Poola, Rootsi, Soome, Taani, ning Saksamaa põhjapoolsed liidumaad. Lisaks osalevad programmis Euroopa Liidu naaberriigid Norra ja Valgevene. Venemaa

loodealade organisatsioonid saavad osaleda projektides vaid oma kuludega, sest ametlikult Venemaa Läänemere piirkonna programmis ei osale. Tegemist on ERF, ENPI ning Norra Kuningriigi vahendeid ühendava programmiga. Riikidevahelise koostööprojekti elluviimiseks on vajalik vähemalt kolme abikõlbliku institutsiooni osalemine vähemalt kolmest programmis osalevast riigist.

Läänemere regioon kui sobiv ja kasulik koostööpiirkond leiab mainimist paljudes riiklikes, regionaalsetes ja kohalikes arengudokumentides, samuti toodi see asjakohaseima koostööpiirkonnana esile mitmetes intervjuudes. Seega vastab EL riikidevahelises koostöös välja kujunenud olukord igati regionaalsetele ja valdkondlikele vajadustele Eestis. Kõhkclusi on selle koostöö senise tulemuslikkuse osas, programmis seatud üldesmärkide - panustada oluliselt piirkonna sotsiaalse sidususe kasvule - kontekstis.

Läänemere piirkonna koostöö raames on Eesti jaoks võtmetähtsusega Kesk-Läänemere regiooni **pealinnade (ja Peterburi) koostöö** igakülgne tihendamine, samuti Eesti **teadusasutuste** ja vastavate piirkondade (esmajoones Tartu ja Tallinn, aga ka regionaalsete kolledžite asukoha maakonnad) **lõimimine Läänemere teadusruumi**.

Võimalike uute riikidevahelise koostöö piirkondadena saab esile tõsta kahte:

- Balti riigid,
- Kesk- ja Ida-Euroopa.

Mõlemal juhul oleks piirkonna moodustamise alus lisaks lähedasele territoriaalsele asendile **sarnane arengutee ja sarnased arenguvajadused**, mis loovad parimad tingimused avalike teenuste ja toodete ühiseks arendamiseks. Võrdluses Läänemere piirkonnaga oleks erineva – „võrdsema“ – iseloomuga ka kogemuste vahetuse ja üksteiselt õppimise praktika.

Idapartnerluse riikide suurem ja laiem (Ukraina, Gruusia, Moldova, Armeenia) **kaasamine** riikidevahelisse koostöösse pakuks Eestile võimaluse võtta õpetaja roll või siis koostöö vahendaja roll Põhjamaade ja Lääne-Euroopa partnerite suhtes.

5.3. Piirkondadevaheline koostöö

Piirkondadevahelise koostöö eesmärk on parandada ühtekuuluvuspoliitika tulemuslikkust, edendades:

- a. Partnerite kogemustevahetust kogu liidus seoses temaatiliste eesmärkidega ning heade tavade tuvastamist ja levitamist, et need kanduksid üle eesmärgi „Majanduskasvu ja töökohtade loomisse investeerimine“ alla kuuluvatesse rakenduskavadesse;
- b. Kogemustevahetust linna ja maa elukeskkonna säästva arengu heade tavade tuvastamise, ülevõtmise ja levitamise seoses;
- c. Kogemustevahetust territoriaalse koostöö ja Euroopa territoriaalse koostöö rühmituste kasutamise seotud uuenduste ja heade tavade tuvastamise, ülevõtmise ja levitamise seoses;

- d. Territoriaalse koostöö ja ELi territooriumi harmoonilise arenguga seotud arengusuundumuste analüüsimist uuringute, andmekogumise ja muude meetmete abil.

Joonis 5. Interreg IVC programmipiirkond

Vastavalt EL territoriaalse koostöö määrusele peab piirkondadevahelise koostöö puhul ERFi antav toetus hõlmama kogu liidu territooriumi. Piirkondadevahelise koostöö programmid võivad hõlmata ka „...äärepoolseimate piirkondadega piirnevate **kolmandate riikide või territooriumide** piirkondi“.

Piirkondadevahelise koostöö keskendumine kogemustevahetusele ja üleeuroopaline territoriaalne ulatus on kooskõlas regioonide ja riigi valitsusasutuste esindajate üldise seisukohaga, et koostööd tuleb teha **valdkonna parimat kompetensi** omavate riikide, regioonide ja organisatsioonidega EL-s.

Kriitilisi arvamusi pälvis tava või nõudmine katta piirkondadevaheliste projektide partneritega kogu Euroopa selle mitmekesisuses – suured riigid ja väikesed riigid, Lääne- ja Ida-Euroopa, Põhjamaad ja Vahemeremaad. Võrdsed võimalused tuleks luua ka projektidele, mis lähtuvad **makroregionaalsest või ajaloolisest ühisosast**, näiteks hõlmates üksnes Kesk- ja Ida-Euroopa regioonide partnereid. Teiseks ja radikaalsemaks võimaluseks on siin vastavate uute riikidevahelise koostöö programmipiirkondade kehtestamine.

6. KOOSTÖÖ PRIORITEETSED TEEMAD JA PROBLEEMID NAABERRIIKIDEGA

Naaberriikidega koostöö vajaduste määratlemisel lähtutakse Eesti regioonide, mis kuuluvad naaberriikidega ühte koostööpiirkonda piiriülese koostöö mõistes, rahvusvahelise koostöö vajadustest ja prioriteetidest. Eesti naaberriikideks on selles kontekstis Läti, Venemaa, Soome ja Rootsi.

Iga naaberriigi kohta esitatakse kooskõlas EL territoriaalse koostöö määruse teatavatele teemadele keskendumise artikliga kooskõlas neli prioriteetselt koostöövaldkonda vastavalt regioonide summaarsele valikule EL ühtse strateegilise raamistiku (ÜSR) temaatiliste eesmärkide seast. Nende teemade osas kirjeldatakse asjakohaseid riiklikke ja regionaalseid konkreetsemaid koostööteemasid (vt. osad 3 ja 4). Läti ja Soome kohta on koostatud ka eraldi koostööraportid, mille ettepanekuid alljärgnevas samuti kasutatakse.

Iga koostöösuuna jaoks on määratletud ka olulisimad probleemid koostöös (vt. ka osa 8).

6.1. Koostöö Lätiga

Läti-suunalise piiriülese koostöö regioonideks Eestis on Lääne-Eesti ja Lõuna-Eesti 10 maakonda. Maakondade rahvusvahelise koostöö prioriteetide valikust eristuvad teistest 5 temaatilist eesmärki, millest neli esimest on prioriteetseteks teemadeks koostöös Lätiga:

- 1. Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine;**
- 2. Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul) konkurentsivõime suurendamine;**
- 3. Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine;**
- 4. Investeerimine haridusse, oskustesse ja pidevõppesse;**
5. Tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine.

Täpsemalt kirjeldab maakondade eelistusi alljärgnev tabel.

Tabel 1. Läti-suunalises piiriüleses koostöös osalevate maakondade valikud ÜSR temaatiliste eesmärkide seast

	Jõgevamaa	Tartumaa	Tartu linn	Põlvamaa	Võrumaa	Valgamaa	Viljandimaa	Pärnumaa	Saaremaa	Hiiumaa	Läänemaa	Kokku
(1) teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine;												7
(2) IKT juurdepääsu, selle tehnoloogia kasutamise ning kvaliteedi parandamine;												
(3) VKE konkurentsivõime suurendamine;												6
(4) vähese CO ₂ -heitega majandusele ülemineku toetamine kõikides sektorites;												
(5) kliimamuutustega kohanemise, riskiennetamise ja -juhtimise edendamine;												
(6) keskkonnakaitse ja ressursitõhususe edendamine;												2
(7) säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine;												6
(8) tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine;												4
(9) sotsiaalse kaasatuse edendamine ja vaesuse vastu võitlemine;												1
(10) investeerimine haridusse, oskustesse ja pidevõppesse;												5
(11) institutsioonilise suutlikkuse ja tõhusa avaliku halduse tugevdamine.												1

Eesti-Läti tulevikukoostöö raportis (2010) leidsid käsitlust järgmised teemad: inimestevahelised kontaktid; rahandus, energia, transport; välis- ja julgeolekupoliitika küsimused; koostöö EL-i raames; haridus, teadus, tehnoloogia; kultuur; turism; Valka/Valga ja piiriala.

Vabariigi Valitsuse heakskiidu sai 16 konkreetset koostööalgatust Eesti-Läti edasise koostöö arendamisel, mis jagunevad kolme teemasse:

➤ *Mobiilsus ja inimestevahelised suhted (kultuur, haridus, meedia):*

1. Eesti-Läti ühiseminari korraldamine,
2. ametnikevahetuse programmi korraldamine kaitseministeeriumide vahel,
3. ühise Võidupüha paraadi korraldamine Cēsises 23. juunil 2014,
4. eesti-läti ja läti-eesti sõnaraamatu koostamine,

Koostöö prioriteetsed teemad ja probleemid naaberriikidega

5. eesti keele ja kultuuri õpingute laiendamine Läti Ülikooli soome-ugri õppekava raames ning baltistika programmi loomine Tartu Ülikooli juurde,

6. lätikeelse kutseõppe avamine Valgamaa Kutseõppekeskuses,

7. ühise kultuurisündmuste kalendri loomine,

8. koostöö tervishoiuteenuste arendamisel;

➤ *Piiriülese infrastruktuuri (energeetika ja transport) arendamine:*

9. aktiivne koostöö ja koordineerimine regionaalse tähtsusega suurte transpordi infrastruktuuri projektide arendamisel (Via Baltica, Rail Baltica),

10. kohalike ja piiriäärsete maanteed arendamine,

11. koostöö e-teenuste arendamisel (ühistranspordi infosüsteemi peatus.ee laiendamine, ühtse piletisüsteemi arendamine),

12. koostöö ühise Balti elektrituru loomiseks Nord Pool Spot elektribörsi laienemise kaudu,

13. Eesti ja Läti vaheliste elektriühenduste tugevdamine,

14. Läti-Eesti merereostuse tõrje koostöölepingu sõlmimine;

➤ *Piiriäärsete alade tihedam integreerimine ja ühiste võimaluste ära kasutamine:*

15. ühisturundus piirialade väljapakumisel ühise turismipiirkonnana,

16. koostöö kiire interneti ühendusvõrgu rajamisel ja kasutamisel.

Prioriteetsete koostöövaldkondade lõikes on koostöövajadused Lätiga järgmised:

(1) Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.

➤ **Regionaalsete kolledžite ja kompetentsikeskuste** arendamine – kompetentsikeskuste tegevuse tulemuslikkuse tõstmine regionaalse ettevõtluse tootearendusvõimekuse suurendamisel; regionaal-ülikoolide kui regiooni arengumootori mudeli arendamine Põhjamaade eeskujul.

➤ **Regionaalsete klastrite süsteemi** arendamine piiriülesena ettevõtjate, ettevõtluse tugistruktuuride, kõrg- ja kutsekoolide koostöös vastavalt regioonide spetsialiseerumisele.

Eesti-Läti tulevikukoostöö raporti (2010) teemakohased koostööettepanekud on:

➤ Lätis ja Eestis leidub mitmeid kohalikke ressursse, mille baasil saaks välja arendada rahvusvaheliselt konkurentsivõimelisi puhtaid tehnoloogiaid. Peamised näited selles valdkonnas on **puidu- ja toiduainetööstus**.

➤ Hästi tasustatud töökohtade arvu suurendamiseks piirialal peaksid naaberriikide valitsused toetama n-ö **roheline linna ja puhtal tehnoloogial põhineva teaduspargi** rajamist piiriülese rahvuspargi territooriumile.

- Läti ja Eesti ülikoolid peaksid omavahel jagama finants- ja inimressursse, et luua ühised kaasaegsed uurimisasutused. See oleks kasulik Lätis ja Eestis toimuvale teaduslikule uurimistööle ning muudaks meie ülikoole ligitõmbavamaks teiste riikide teadlaste silmis.

(3) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul) konkurentsivõime suurendamine.

- Koostöö **toodetele uute turgude leidmisel** EL teistes riikides ning kolmandates riikides (eelkõige Venemaa ja idapartnerlusriigid).
- Ettevõtluse **regionaalsete tugistruktuuride organisatsiooniline** arendamine: KOV, riigi ja ettevõtete koostöö mudelite arendamise kogemuse vahetamine; spetsialistide stažeerimine ja vahetamine tugiorganisatsioonides; rahvusvaheline võrgustumine, konsultantide koolitus ja vahetus, mis võimaldab toetada ettevõtete rahvusvahelisustumist.
- **Väikeettevõtjate ettevõtluskompetentside tõstmine** ühiste koolituse kaudu.
- **Pärandkultuuril põhineva** väikeettevõtluse edendamine – traditsioonide hoidmine ja oskuste vahetamine; ühistulise tegevuse ja toodete loomise ühine ja vastastikune õppimine.
- **Lõuna-Eesti ja Läti turismivõrgustiku tugevdamine ja ühiste brändide loomine ja tugevdamine:** mere- ja siseveesadamate võrgustikud Läänemeresel, sh Liivi lahel; Via Hanseatica; Greenway turismi- ja reisimarsruut; piiriülesed loodusturismi marsruudid; kakskeelsed viidasüsteemid, mis toetaksid piiriülest lähiturismi.
- **Turismisihukohtade vastastikune turundus** rahvusvahelises koostöös (sh regionaalsete lennu-, rongi- ja laevaliinide nõudluse tõstmiseks – Kuressaare, Venstpils, Pärnu, Riia, Tartu).
- **Põllumajanduses, metsanduses ja kalanduses** on regioonide huvi toodangu paremas väärimises koha peal ja **tootearendusvõimekuse edendamises**, sh vastavate klastrite ja kompetentsikeskuste arendamise teel kaasates sinna mõlema riigi teadusasutusi ja ettevõtteid; väikeettevõtluse alaste kogemuste vahetamine.

Eesti-Läti tulevikukoostöö raporti (2010) koostööettepanekud valdkonnas on:

- Läti ja Eesti peaksid tegema võimalikult palju koostööd ühiseks osalemiseks rahvusvahelistel majanduse ja mainekujundusega seotud esindusüritustel (näiteks World EXPO, kuid ka väiksema mastaabiga üritused).
- Turismi valdkonnas tuleks välja arendada rohkem konkreetseid partnerlussuhteid. Läti ja Eesti võiksid välja töötada ühised lähenemisviisid, et saada ühiselt kasu kummagi riigi kontaktidest kolmandatel turgudel ning tõmmata ligi naaberriiki külastavaid turiste, pikendades nii nende regioonis veedetud aega.
- Huvipõhiste pakkumiste, marsruutide ja sündmuste ettevalmistamine aitaks ligi tõmmata turiste kolmandatest riikidest, mille kultuuripärand on seotud ajaloolise Liivimaaga, näiteks Leedust, Poolast, Saksamaalt, Rootsist, Soomest, Taanist ja Venemaalt, ning turiste muudest riikidest ja regioonidest.
- Kaugetel turgudel nagu Põhja-Ameerika ja Aasia peaksid Läti ja Eesti ennast reklaamima ühiselt kui üht turismi sihtkohta.

- Vastastikust turismi edendaks turistidele suunatud infomaterjalide tõlkimine naaberriigi keelde.

(7) Säätva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine.

- Rahvusvahelise **rongiliikluse taristu ja reisijateveo teenuse** arendamine. Lisaks Tallinn-Tartu-Valga-Riia liini käivitamise ja Rail Baltica projekti edasiarendamisele tasub tegeleda ka Peterburi-Narva-Riia liini koostööhuvi väljaselgitamise, eeluuringute ja seminaride korraldamisega. Piiriülese koostöö konkreetseks arendusobjektiks on Valga-Valka rongijaama rekonstrueerimine ja ühtse logistikakompleksi arendamine.
- **Teedevõrgu lõimimine** Lõuna-Eesti ja Põhja-Läti aladel: lisaks teede rekonstrueerimisele mitmekeelsed viidasüsteemid.
- **Saarte ühenduste parandamine** – keskmise suurusega sadamate arendamine, Liivi lahe laevaliikluse edendamine ja Läti suunal Hiiumaa kättesaadavuse parandamiseks Saare-Hiiu veetee lühendamine/uuendamine.
- **Hajaasustuse ühistranspordi** korraldamise lahenduste ühine väljatöötamine.

Eesti-Läti tulevikukoostöö raporti (2010) koostööettepanekud transpordi edendamisel on järgmised:

- Kiirema ja mugavama transpordiühenduse loomine pealinnade ja muude regioonide vahel aitaks kaasa turismi arengule ning isiklike ja ärikontaktide tekkimisele. Rail Baltica projekti ei tohiks hinnata üksnes praeguse kahe pealinna vahel reisijate arvu põhjal, sest **kiire rongiühenduse loomine** ise suurendab linnadevahelist liiklust plahvatuslikult. Vaatamata Rail Baltica marsruudi lõplikule valikule peaksid nii Tallinna-Riia kui Tartu-Riia rongiühendused tegema võimalikuks ühest linnast teise reisimise vähem kui kolme tunniga. Kõik suured transpordiga seotud programmid tuleks omavahel tihedalt koordineerida.
- Valitsused ja kohalikud omavalitsused peaksid prioriteetsena käsitama Rail Baltica projekti ja muid Läti ja Eesti vaheliste ühendustega seotud transpordi infrastruktuuri projekte, näiteks endiste **piiriületuste** taastamist, Tartu-Riia maantee parandamist, Valmiera-Viljandi ja Valmiera-Pärnu **bussiliinide** projekte ning Ventspils ja Saaremaa vahelise **laevaühenduse** projekti.
- Edendada tuleks piiriülese transpordiinfrastruktuuri arengut ning tagada **Valga/Valka transpordisüsteemide sujuv lõimimine**.

(10) Investeerimine haridusse, oskustesse ja pidevõppesse.

- **Haridusteenuste (esmajoones kutse- ja kõrghariduse) piiriülene pakkumine:** rahvusvahelised õppekavad, piiriülene spetsialiseerumine vastavalt kokkulepetele, taristu ühine kavandamine ja kasutamine. Kutsekoolide puhul on mõistlik keskenduda vahetutele piiriregioonidele ehk Valga – Põhja-Läti koostööle. Ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide puhul on koostööareaal laiem ja edukal spetsialiseerumisel haarab kogu Läänemere regiooni (nt. Pärnu kolledž ja turism; Haapsalu kolledž ja taastusravi).
- **Hariduskorralduse ja õppemetoodika** kogemuste vahetamine, sh vene emakeelega laste ja noorte õpetamismetoodikate edendamine koostöös.

- **Ettevõtlushariduse tugevdamine ja õpilasettevõtluse edendamine** rahvusvahelises koostöös, rahvusvahelise äri simuleerimine eri riikide õpilasfirmade koostöös, et alustavatel noortel ettevõtjatel kaoks ära välisturgudele minemise hirm.

Eesti-Läti tulevikukoostöö raporti (2010) temaatilised koostööettepanekud on järgmised:

- Korraldada võiks ühise teostatavusuuringu, kus vaadeldaks kõrgharidussüsteemi ülesehituse ühtlustamist ning ülikoolide spetsialiseerumise koordineerimist.
- Läti ja Eesti peavad tegema tihedamat koostööd rahvusvaheliste stipendiumide saamiseks. Intensiivsemat koostööd peaks tegema stipendiumitaotluste hindamisel.
- Koostööd peaks arendama meie kõrgkoolide ühise esindamise alal rahvusvahelisel tasandil.
- Riigid peaksid soodustama ja toetama vastastikust tudengivahetust. Kumbki valitsus võiks naaberriigi tudengitele igal aastal pakkuda 100 stipendiumit riigi parimates ülikoolides õppimiseks.
- Mõlema valitsuse toetust väärrib Stockholmi Kõrgem Majanduskool Riias kui tõhusalt toimiv struktuur, mis pakub kõrgtasemel haridust ning moodustab aluse sidemete tekkeks Eesti ja Läti tulevaste äriühingute vahel.
- Haridusministeeriumid peaksid edendama ja toetama eesti keele õpet Läti koolides ja läti keele õpet Eesti koolides. See on eriti oluline piirialadel ja mõlema riigi pealinnas.
- Eesti keele ja kultuuri õpinguid Läti Ülikooli soome-ugri õppekava raames peaks veelgi edendama. Tartu Ülikooli juurde tuleks rajada läti keele ja kultuuri õppe keskus või programm.
- Riigid võiksid käivitada keeleõpetajate ja ülikooli õppejõudude regulaarse vastastikuse vahetuse programmi.
- Oluline on pakutava kutsehariduse koordineeritud planeerimine piirialadel. Lisaks sellele peaks mõlemad valitsused tegema ühiseid jõupingutusi vastavate koostööprojektide rahastamise tagamiseks. Eeskujuks võiks võtta Valgamaa Kutseõppekeskuse, mis hakkab 2010. aastast pakkuma läti keelset haridust.

Olulisemad probleemid koostöös Lätiga on järgmised:

- Riikide halduskorraldused on erinevad. Lätis on haldusreformi tulemusel tugevdatud kohaliku omavalitsuse tasandit, samas kui Eestis domineerivad piiril (ja ka mujal koostööpiirkondades) väikesed omavalitsusüksused. Piirialade kohaliku omavalitsuse üksuste haldusvõimekus on üldiselt kesine, nagu ka võime osaleda partnerina piiriülese koostöö projektides või neid juhtida.
- Eesti poolelt on halduskorralduslikel põhjustel piiratud ka maakondlike organisatsioonide (OVL ja maavalitsused) osalus koostöös partneritena.
- Ettevõtluse valdkonnas on takistuseks konkurentsivõime ja –hoiakute domineerimine. Eelkõige Eesti poolelt on tunnetatav vähene huvi koostööks Lätiga.
- Riikide keelekompetents on ebaühtlane ja põlvkondlikult jaotunud – vanemas keskeas ja eakatel inimestel on parem vene keele oskus, noorematel inglise keele oskus. Eesti ja Läti keele oskajate arv naaberriikides on minimaalne.

- **Teaduse populariseerimine ja teaduskeskuste tegevuse** mitmekesistamine. Eestis on kaasaegne taristu loodud (Ahhaa keskus, muuseumid) või loomisel (nt. energiakeskus), koostöö sisuks võiks olla ekspositsioonide ja metoodikate ühine arendamine ja vastastikune vahetamine.

(3) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul) konkurentsivõime suurendamine.

- Regionaalse ettevõtluse esmaseks vajaduseks on **toodetele uute turgude leidmine**, milles koostöö Venemaaga on hinnatud kõige perspektiivikamana. Koostöö eesmärk on edendada ettevõtjate esindusorganisatsioonide vastastikkuseid suhteid ning suhteid võimuorganitega, luua asjalikke **koostööfoorumeid**, mille baasilt saavad kujuneda ettevõtjate vahelised majanduslikku laadi otsekontaktid.
- Teiseks oluliseks ettevõtlusega seonduvaks koostöösuunaks Venemaaga on sealsete investorite väljaselgitamine ja Eesti võimaluste tutvustamine neile. Koostöös on võimalik **vahetada ettevõtluse tugistruktuuride personali**, tuua Eestisse spetsialiste, kellel on head kontaktid Venemaa ettevõtjatega, ning vastupidi.
- **Turismiteenuste** piiriüleste ja regionaalsete **võrgustike arendamine** ning vastavate **brändide loomine ja tugevdamine**: mere- ja siseveesadamate võrgustikud Soome lahel, Peipsi-Pihkva vesikonnas; Narva-Ivangorodi kindlus; Setomaa pärandkultuuri „turismitoode“.
- **Turismisihtkohtade vastastikune turundus** rahvusvahelises koostöös (sh regionaalsete lennuliinide nõudluse tõstmiseks).
- **Kalavarude säilitamise ja püügi** alane koostöö Peipsi järvel Venemaaga. Koostöö oluliseks osaks on valdkondade ühisuuringud.

(7) Säätva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine.

- **Piiriületuspunktide ja -rajatiste rekonstrueerimine ja ehitamine** Eesti-Vene piiril – Narva-Ivangorodi piiripunktid ja uus sild üle Narva jõe; piiri- ja tollipunktid piiriveekogude sadamates (Pihkva, Räpina jms).
- **Rahvusvahelise lennuliikluse** arendamine regionaalsetelt lennuväljadelt (Tartu, Pärnu, Kuressaare) Venemaa sihtpunktidesse.
- Rahvusvahelise **rongiliikluse taristu ja reisijateveo teenuse** arendamine. Riikidevaheline regionaalse mõjuga küsimus on Tallinn-Tartu-Pihkva-Moskva rongiliini taastamine. Uue ideena tasub tegeleda ka Peterburi-Narva-Riia liini koostööhuvi väljaselgitamise, eeluuringute ja seminaride korraldamisega. Piiriülese koostöö konkreetseks arendusobjektiks on Narva ja Ivangorodi rongijaamade rekonstrueerimine.
- Transpordi **intermodaalsuse tõstmine** – laev-rong mereraudteede arendamine (Tallinn, Paldiski, Kunda, Sillamäe), sadamate ühenduste parandamine põhimagistraalidega ning laevauhenduste parandamine Venemaa sadamatega (sh Kroonlinn).

- Tegevusvajaduste teadmispõhise aluse ühine loomine: **ühised planeeringud ja transpordiuuringud piiriülese koostöös** ja sarnase regionaalse positsiooniga asulate/regioonide vahel regioonide vahelise koostöö programmides.
- Ühistranspordi kasutamise piiriülene lihtsustamine Tallinna, Helsingi ja Peterburi koostöös – **ühildatud piletisüsteemid** ja tehnilised lahendused.

Olulisemad probleemid koostöös Venemaaga on:

- Tolli- ja viisarežiim EL ja Venemaa vahel;
- Piiriületuspunktide läbilaskevõime piiratus, eriti tippaegadel;
- Poliitilised pinged Venemaaga, sh piirilepingu puudumine, ja sellega seonduv vastastikune umbusk, näiteks ollakse väga ettevaatlikud hariduse ja noorsootöö valdkonna koostöös;
- Halduskorralduslikud erinevused riikide vahel – KOV koostöö ei toimi piisavalt sujuvalt, kuna Venemaal on KOV staatus madal, edukas koostöö Venemaaga eeldab riigivõimu esindajate osalust kontaktide loomisel, ühistel üritustel; regionaalsel riiklikul tasandil on aga Eestil koostöövõimekus ja võimalused (maavalitsuste finantsnõrkus) kesised;
- Kultuurilised erinevused, sh seoses hoiakutega suhtluskanalitesse – Venemaa partnerid ei ole seni veel avatud internetipõhiseks suhtluseks;
- Koostöö ühise keele puudumine – Venemaa partnerid eeldavad vene keele kasutust, Eesti emakeelega noorem põlvkond suhtleb vene keeles üldjuhul halvasti või üldse mitte; koostöö ressursiks on noored hea keeleoskusega vene emakeelega spetsialistid;
- Riikide ja regioonide arengutasemed ja -huvid on erinevad – Peterburi linna mastaabis koostööpartner puudub Eestis, Pihkva oblast kui Venemaa üks vaesemaid regioone on hinnatud kui mitte väga arendav partner piiriüleseks koostöök;
- Eesti poole põhiline koostööhuvi seoses Venemaaga on selle turg, Venemaa partnerite majandushuvid Eestis on spetsiifilisemad (transiidikoridor, stabiilsem ettevõtluskeskkond, investeerimisvõimalused eurotsoonis).

6.3. Koostöö Soome ja Rootsiaga

Soome ja Rootsi regioonidega kuulub ühtsesse piiriülese koostöö piirkonda 9 Eesti maakonda ja kaks suuremat linna Lääne-Eesti, Põhja-Eesti, Kesk-Eesti ja Kirde-Eesti NUTS 3 regioonides. Piirneva alana on abikõlblik ka Lõuna-Eesti ning sellest tulenevalt on Kesk-Läänemere programmi raames Soome ja Rootsiaga aktiivselt koostööd teinud Tartu linn. Piiriülese koostöö piirkonda kuuluvate Eesti maakondade ja linnade prioriteetsete temaatiliste eesmärkide valiku alusel eristuvad neli valdkonda, kus rahvusvahelise koostööga seonduvad arenguvajadused on suurimad, ning mis on ka prioriteetseteks teemadeks koostöös Soome ja Rootsiaga:

1. väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul) konkurentsivõime suurendamine;
2. säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine;
3. investeerimine haridusse, oskustesse ja pidevõppesse;
4. teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.

Täpsemalt kirjeldab maakondade ja suuremate linnade eelistusi alljärgnev tabel.

Tabel 3. Soome ja Rootsi suunalises piiriüleses koostöös osalevate maakondade ja suuremate linnade valikud ÜSR temaatiliste eesmärkide seast

	Tallinn	Harjumaa	Raplamaa	Järvamaa	Lääne-Virumaa	Ida-Virumaa	Narva	Pärnumaa	Saaremaa	Hiiumaa	Läänemaa	Kokku
(1) teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine;		■	■	■		■		■			■	6
(2) IKT juurdepääsu, selle tehnoloogia kasutamise ning kvaliteedi parandamine;	■											1
(3) VKE konkurentsivõime suurendamine;			■	■	■	■			■	■	■	7
(4) vähese CO ₂ -heitega majandusele ülemineku toetamine kõikides sektorites;												
(5) kliimamuutustega kohanemise, riskiennetamise ja -juhtimise edendamine;												
(6) keskkonnakaitse ja ressursitõhususe edendamine;										■		1
(7) säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine;	■	■					■	■	■	■	■	7
(8) tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine;				■	■		■					3
(9) sotsiaalse kaasatuse edendamine ja vaesuse vastu võitlemine;												
(10) investeerimine haridusse, oskustesse ja pidevõppesse;	■	■	■		■	■	■		■			7
(11) institutsioonilise suutlikkuse ja tõhusa avaliku halduse tugevdamine.								■				1

Riikide- ja regioonidevahelise **koostöö võimalusi Eesti ja Soome vahel** avab vastav **2008. aastal koostatud raport**, mis käsitleb laiaulatuslikku teemade valikut: teadus ja arendustegevus; haridus; energeetika; Soome laht ja Läänemeri; transport; siseturvalisus; kaitsekoostöö; informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia; tööjõud; sotsiaal- ja tervishoiuala; turism; kultuur; audiovisuaalvaldkond; ringhäälingute tegevus. 2008. aasta detsembris lepiti kokku kolm ühist koostööprioriteeti:

- Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, e-teenused, infoühiskond ja audiovisuaalsektor;
- Inimeste ja teadmiste mobiilsus;
- Turvaline ja atraktiivne ettevõtluskeskkond ning innovatsioon.

(3) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul) konkurentsivõime suurendamine.

- Regionaalse ettevõtluse esmaseks vajaduseks on **toodetele uute turgude leidmine**, milleks rahvusvaheline koostöö peab läbi kontaktide loomise eeldusi kujundama. Koostöös Soome ja Rootsiga on sihtturud lisaks SRÜ riikidele ka kaugemad regioonid Aasias ja Lõuna-Ameerikas.
- Ettevõtluse **regionaalsete tugistruktuuride organisatsiooniline** arendamine: KOV, riigi ja ettevõtete koostöö mudelite õppimine Põhjamaadelt; (väike)linnades **start-up kasvukeskkondade** arendamise mudelite ja planeeringute ühine väljatöötamine ja kogemuste vahetamine.
- **Tugistruktuuride personali kompetentside** arendamine: rahvusvaheline võrgustumine, konsultantide koolitus ja vahetus, mis võimaldab toetada ettevõtete rahvusvahelisustumist.
- **Väikeettevõtjate ettevõtluskompetentside tõstmine** koolituse, stažeerimise jms kaudu.
- **Pärandkultuuril põhineva** väikeettevõtluse edendamine – traditsioonide hoidmine ja oskuste vahetamine; ühistuline tegevus ja toodete loomine.
- **Turismiteenuste** piiriüleste ja regionaalsete **võrgustike arendamine** ning vastavate **brändide loomine ja tugevdamine**: mere- ja siseveesadamate võrgustikud Läänemere ja Soome lahel.
- **Turismisihtkohtade vastastikune turundus** rahvusvahelises koostöös (sh regionaalsete lennuliinide nõudluse tõstmiseks).
- Põllumajanduses, metsanduses ja kalanduses on regioonide huvi toodangu paremas väärimises koha peal ja **tootearendusvõimekuse edendamises**, sh vastavate klastrite ja kompetentsikeskuste arendamise teel, ja väikeettevõtluse alaste kogemuste vahetamine.
- **Kalandusturismi ja rannakülade pärandkultuuri** edendamine LEADER tegevusrühmade eestvedamisel koostöös Läänemere regiooni partneritega.

Raport **Eesti ja Soome koostöö võimalused 2008** sisaldab koostööteemade ettepanekuid turismi valdkonnas:

- Töötada välja kahe maa ühine turundusstrateegia Eesti ja Soome ning Tallinna ja Helsingi turundamiseks ühe turismipiirkonnana.
- Suurendada oluliselt mõlema maa kohta käivat eesti-, soome- ja rootsikeelse turismiinfo kättesaadavust.
- Muuta Eesti päevad Soomes ja Soome päevad Eestis iga-aastasteks üritusteks.
- Koordineerida Tallinnas ja Helsingis korraldatavate tähtsamate turismi- ja kultuuriürituste toimumise aegu, mis võimaldaks turundada üritusi ühtse reisipaketina.
- Korraldada Eesti ja Soome koostööna iga kahe aasta tagant toimuv rahvusvaheline äri- ja poliitikakonverents tingnimega *Business and Politics in Europe*.

(7) Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine.

- **Läänemere sadamate ja veeteede võrgustiku** arendamine regionaalse kaubavahetuse ja turismi toetuseks, sh Saare-Hiiu veete uuendamine.
- Rahvusvahelise lennuliikluse arendamine regionaalsetelt lennuväljadelt (Tartu, Pärnu, Kuressaare): ühisturundus Soome ja Rootsi sihtpunktidega.
- Transpordi **intermodaalsuse tõstmine** – laev-rong mereraudteede arendamine (Tallinn, Paldiski, Kunda, Sillamäe); sadamate ühenduste parandamine põhimagistraalidega.
- Tegevusvajaduste teadmispõhise aluse ühine loomine: **ühised planeeringud ja transpordiuuringud piiriüleles koostöös** ja sarnase regionaalse positsiooniga asulate/regioonide vahel.
- **Teedevõrgu majandamise** alane koostöö: tehnoloogilised ja majanduslikud mudelid teede ehitamisel ja hooldusel. Kogemuste vahetus on sisuliselt kasulik sarnase kliima (külma ja sooja ilma vaheldumine) ja asustustihedusega (hõreasustus) regioonidega.
- **Hajaasustuse ühistranspordi** korraldamise kogemuste omandamine.
- Ühistranspordi kasutamise piiriülene lihtsustamine Tallinna, Helsingi ja Peterburi koostöös – **ühildatud piletisüsteemid** ja tehnilised lahendused.

Raporti **Eesti ja Soome koostöö võimalused 2008** koostööettepanekud valdkonnas on järgmised:

- Asutada Eesti ja Soome ühine töörühm meresõiduohutuse parandamiseks Läänemere ja Soome lahel. Töörühma peamiseks ülesandeks oleks edendada kogu Läänemere laevaliikluse pidevat jälgimist võimaldava mereseiresüsteemi väljatöötamist.
- Kaaluda regulaarse helikopteriühenduse võimalust Tallinna lennujaama ja Helsingi-Vantaa lennujaama vahel.
- Jätkata tööd ja võimaluste uurimist Tallinn–Helsingi rongipraami ühenduse loomiseks.

(10) Investeerimine haridusse, oskustesse ja pidevõppesse.

- **Kõrgharidusteenuste piiriülene pakkumine:** rahvusvahelised õppekavad, piiriülene spetsialiseerumine vastavalt kokkulepetele, taristu ühine kavandamine ja kasutamine. Rakenduskõrgkoolide jaoks on väljakutseks spetsialiseerumine Läänemere regioonis (nt. Pärnu kolledž ja turism; Haapsalu kolledž ja taastusravi).
- **Hariduskorralduse ja õppemetoodika** kogemuste vahetamine: Põhjamaadest eeskätt kogemuste omandamine ja mudelite üle võtmine.
- Valmistumine **immigrantide lõimimiseks** seoses tööjõu liikuvuse suurenemisega esmajoonel **üldharidussüsteemis** (sh alusharidus immigrantide lastele) ja **elukestvas õppes**.
- **Ettevõtlushariduse tugevdamine ja õpilasettevõtluse edendamine** rahvusvahelises koostöös, rahvusvahelise äri simuleerimine eri riikide õpilasfirmade koostöös, et alustavatel noortel ettevõtjatel kaoks ära välisturgudele minemise hirm.

- **Karjäärinõustamise ja õpilasnõustamise** kompetentsi sisse toomine teistest riikidest. Koostöö sisuks oleks õpetajate ja nõustajate saatmine välisriikidesse õppima ning ekspertide toomine linna koolitama, teiste riikide õppematerjalide tõlkimine.

Raporti **Eesti ja Soome koostöö võimalused 2008** valdkondliku koostöö ettepanekud on järgmised:

- Töötada välja Eesti ja Soome haridusministeeriumide koostöövorm, mille abil võiks kooskõlastada riikide koolituselaseid eesmärgi ja ressursside ühiskasutust ning koordineerida õppekavasid ja haridusalaseid investeeringuid.
- Algatada Eesti ja Soome ühisprojekt Cross Gulf University, mis oma tegevuse esimesel etapil keskendub koostöö korraldamisele doktoriõppes.
- Luua Eesti ja Soome ühine haridusfond, mis põhineks nii avalikul kui erarahastusel ja mille ülesandeks oleks toetada õppurite ja teadurite, eriti doktorantide elu- ja õpitingimusi ning liikumist Eesti ja Soome vahel.
- Kaaluda Eesti ja Soome ülikoolide ühise kontaktpunkti avamist Hiinas või Indias.
- Soodustada eesti keele õpetamist ja eestikeelse põhihariduse andmist Soomes ning soome keele õpetamist ja soomekeelse põhihariduse andmist Eestis.
- Kaaluda Põhja- ja Baltimaade ühise infotehnoloogia ja kommunikatsiooni kolledži asutamise otstarbekust ja võimalusi.

(1) Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.

- EL territoriaalse koostöö raamides on prioriteetseks suunaks **integreerumine Põhjamaade teadusruumi**. See sisaldab **regionaalse teadusinfrastruktuuri** arendamist Läänemere regioonis (nt. teaduse andmevõrgustik; ühiselt finantseeritav aparatuur) ning **ühiseid teadusprogramme, ühisuringuid ja teadlaste mobiilsust** Läänemere regioonis. Teemaatilistelt on prioriteetideks regionaalses koostöös keskkond, suurregiooni majanduse globaalne konkurentsivõime, ühiskonna vananemine.
- **Tehnoloogia arenduskeskuste** mudeli edasiarendamine: kogemuste ja spetsialistide vahetamine.
- **Teaduse populariseerimine ja teaduskeskuste tegevuse** mitmekesistamine. Koostöö sisuks võiks olla ekspositsioonide ja meetodikate ühine arendamine ja vastastikune vahetamine.
- Eesti regioonide jaoks on olulisim koostöövajadus seotud **regionaalsete kolledžite ja kompetentsikeskuste** arenguga – kompetentsikeskuste tegevuse tulemuslikkuse tõstmine regionaalse ettevõtluse tootearendusvõimekuse suurendamisel; regionaalülikoolide kui regiooni arengumootori mudeli ülevõtmine Põhjamaadelt.

Raporti **Eesti ja Soome koostöö võimalused 2008** koostööteemad on järgmised:

- Luua partnerlussuhted Helsingis asutatava Aalto ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli ning Eesti Kunstiakadeemia vahel eesmärgiga kasutada efektiivselt teadus- ja arendustegevuseks vajalikke ressursse ning algatada ühisprojekte.

Koostöö prioriteetsed teemad ja probleemid naaberriikidega

- Luua Eesti ja Soome disainiala õppeasutuste vaheline alaline koostöövõrgustik eesmärgiga arendada ühistegevust loome, tootearenduse ja turunduse valdkonnas ning kasutada efektiivselt eri õppeasutustes olevaid ressursse.
- Toetada Eesti ja Soome tehnoloogiaparkide ja inkubatsioonikeskuste ühistegevust.

Olulisemad probleemid koostöös Soome ja Rootsiiga on järgmised:

- Kohati suured erinevused arenguhuvides ja -vajadustes. Raske on töötada välja ühiseid avalikke teenuseid, kuivõrd teenuse ülalpidamise ja tasumise võimekus on väga erinev.
- Erinevad haldussüsteemid, KOV-üksuste väga erinev haldusvõimekus.
- Ebavõrdne keeleoskus ja rahvusvahelise suhtluse võimekus, ebavõrdsed rahvusvaheliste programmide kujundamise ja projektijuhtimise oskused. Eesti poole partnerid peavad olulisel määral arendama oma võimekust kaitsta positsioone ja saavutada tulemusi, mis vastaksid Eesti-poolsetele huvidele.
- Riikide vahelised protseduurilised erisused projektide menetlemisel.

7. KOOSTÖÖ PRIORITEETIDE KOOSKÕLA EL JA EESTI STRATEEGILISE RAAMISTIKUGA

EL territoriaalse koostöö prioriteetsete valdkondadena kõigis kolmes peamises koostöösuunas määratleti raporti eelmises osas järgmised ÜSR temaatilised eesmärgid:

- Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine;
- Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul) konkurentsivõime suurendamine;
- Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine;
- Investeerimine haridusse, oskustesse ja pidevõppesse.

Järgnevalt esitatakse lühikokkuvõtted EL ja Eesti arengu strateegilise raamistiku üldeesmärkidest ja prioriteetsetest arengusuundadest. Täpsemalt on käsitluse all:

- Euroopa Liidu ja Eesti riigi üldeesmärgid ja prioriteedid;
- Euroopa Liidu ja Eesti ruumilise arengu suunised;
- Uue programmiperioodi ühtekuuluvuspoliitika ja territoriaalse koostöö poliitika suunised.

Iga alapeatüki lõpus hinnatakse koostöö prioriteetsete valdkondade ettepaneku kooskõla nendes raamistikes sisalduvate strateegiliste valikutega.

7.1. Euroopa Liidu ja Eesti riigi üldeesmärgid ja prioriteedid

7.1.1. Strateegia Euroopa 2020

Strateegia Euroopa 2020 moodustab Euroopa Liidu jaoks poliitilise raamistiku käesoleval kümnendil: selle viie peamise eesmärgiga on määratletud, kuhu EL aastaks 2020 jõuda tahab ja koondsuunistega on kehtestatud poliitikasuunad keskpikaks perioodiks. Tulemuste saavutamiseks peab majanduse juhtimine olema tõhusam.

Euroopa Liidu viis eesmärki 2020. aastaks on:

1. Tööhõive – 20–64-aastastest elanikest töötab 75%;
2. Teadus- ja arendustegevus - teadus- ja arendustegevusse tuleb investeerida 3% EL-i SKPst;
3. Kliimamuutused ja energeetika - kasvuhonegaaside heited 20% (või soodsate tingimuste korral isegi 30%) väiksemad, kui 1990. aastal; 20% energiast saadakse taastuvatest energiaallikatest; 20% suurem energiatõhusus;

4. Haridus – koolist väljalangemise vähendamine nii, et see oleks alla 10%; vähemalt 40% 30–34-aastastest omandab kolmanda tasandi hariduse;
5. Vaesus ja sotsiaalne tõrjutus – vähemalt 20 miljoni võrra vähem inimesi, kes elavad vaesuses ja sotsiaalses tõrjutuses või keda need ohud ähvardavad.

Euroopa 2020. aasta strateegias on kolm vastastikku tugevdavat prioriteeti:

- Arukas majanduskasv: teadmiste- ja innovatsioonipõhise majanduse arendamine;
- Jätkusuutlik majanduskasv: ressursitõhusama, loodussäästlikuma ja konkurentsivõimelisema majanduse edendamine;
- Kaasav majanduskasv: kõrge tööhõivetasemega majanduse tugevdamine, et tagada sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus.

7.1.2. Konkurentsivõime kava Eesti 2020

Eestil edasise kasvu väljavaadete kontekstis seatakse Konkurentsivõime kavas Eesti 2020 kaks peamist ja kesksel pikaajalist majanduspoliitika eesmärki:

- Saavutada tootlikkuse kiire kasv nii suurema kapitalimahukuse kui kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste kaudu;
- Taastada majanduskriisi eelne kõrge tööhõive tase.

Valitsuse poliitika põhisuunad on jagatud nelja valdkondliku eesmärgi alla:

HARITUD RAHVAS JA SIDUS ÜHISKOND

1. Haridussüsteemi kvaliteedi parandamine ning kohandumine demograafiliste muutustega.
2. Tööjõu väljaõppe vastavusse viimine kaasaegse tööturu vajadustega (sh kasutades paremini EL siseturu ja teiste poliitikate võimalusi) ning kutse- või kõrghariduse tasemel erialase haridusega inimeste osakaalu suurendamine.
3. Kõrghariduse rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamine.
4. Aktiivse tööturupoliitika mõju suurendamine ning rahastamise jätkusuutlikkus.
5. Tervena elatud eluaastate suurendamine läbi tervisekäitumise parandamise ja õnnetusjuhtumite edasise vähendamise ning läbi tervishoiutaristu arendamise.

KONKURENTSIVÕIMELINE ETTEVÕTLUSKESKKOND

6. Ettevõtete pikaajalist rahvusvahelise konkurentsivõime kasvu soodustava poliitika kujundamine.
7. Keskkonna loomine senisest suuremas mahus ekspordipotentsiaaliga ja suurema lisandväärtusega sektoritesse suunatud otseste välisinvesteeringute Eestisse toomiseks.

Koostöö prioriteetide kooskõla EL ja Eesti strateegilise raamistikuga

8. Eelduste loomine erasektori teadus- ja arendustegevuse mahtude suurenemiseks ning innovatsiooni väljundite arvu ja kvaliteedi tõstmiseks.
9. Loomemajanduse, IKT ja teiste võtmetehnoloogiate potentsiaali laiem kasutamine teiste sektorite lisandväärtuse tõstmisel.
10. Teaduse inimressursi arendamine ning inseneride ja tippspetsialistide juurdekasvu tagamine.
11. Transpordi, IKT ja teiste riigi poolt pakutavate ettevõtlust toetava taristu ja institutsioonide viimine rahvusvahelisele tasemele.

KESKKONNASÕBRALIK MAJANDUS JA ENERGEETIKA

12. Energeetika pikaajaliste struktuursete muutuste elluviimine kooskõlas Eesti energiapoliitika ja energiasäästu eesmärkidega.
13. Majanduse üldise ressursi- ja energiamahukuse vähendamine.

JÄTKUSUUTLIK JA KOHANDUV RIIK

14. Aastaks 2014 ülejäägiga valitsussektori eelarvepositsioonini jõudmine ja selle säilitamine pikas perspektiivis.
15. Avaliku sektori sotsiaalkulutuste jätkusuutlikkuse parandamine tööealise elanikkonna vähenemise ja vanemaeliste osakaalu suurenemise tingimustes, kindlustades seejuures tulemuslik tervishoid ning hästi sihistatud ja tulemuslik sotsiaalpoliitika (sh vajalikud tugiteenused).
16. Konkurentsivõimet toetava eelarvepoliitikaga (kõrge tootlike kulude tase, eelarve paindlikkuse suurendamine, avaliku sektori palgakulude ohjamine, omavalitsuste tulubaasi planeerimine riigi eelarvestrateegias) jätkamine.
17. Töötamise ja kasumi teenimise maksude vähendamisega ning tarbimise ja keskkonna koormamise maksude suurendamisega jätkamine.
18. Makromajanduslike tasakaalustamatuste vältimine

7.1.3. Hinnang koostöö temaatiliste eesmärkide ettepaneku kooskõlale

Strateegias Euroopa 2020 on määratletud 5 üldeesmärki, millest 2 kattuvad temaatiliselt raporti koostööprioriteetide ettepaneku valdkondadega. Tööhõive kasvu ja vaesuse vähendamise eesmärgid on saavutatavad VKE konkurentsivõime tõstmise, investeringutega T&A ja innovatsiooni ning haridusse, mis on territoriaalse koostöö ettepaneku valikuteks Eesti jaoks. Strateegias esile tõstetud energeetika teema on oluline ka regioonides, kuid ei kuulu enamuse jaoks siiski mitte prioriteetsete teemade hulka.

Ettepanekus sisalduvad koostööprioriteetid on väga otseselt seotud Euroopa 2020 prioriteetidega, milleks on majanduskasv. Sarnaselt strateegiale Euroopa 2020 on Eesti regioonides nähtud ühe olulisima väljakutse ja arenguvajadusena väliskaubanduse ja investeringutega seonduvat.

Töös välja selgitatud territoriaalse koostöö prioriteetsed valdkonnad on heas kooskõlas ka Konkurentsivõime kava Eesti 2020 pikaajaliste majanduspoliitiliste eesmärkidega ning valitsuse poliitika põhisuundadega, eriti mis seonduvad eesmärkidega „Haritud rahvas“ ja „Konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond“.

7.2. Euroopa Liidu ja Eesti ruumilise arengu suunised

7.2.1. Euroopa ruumilise arengu perspektiiv

1999. aastal ruumilise planeerimise eest vastutavate ministrite mitteametlikul nõukogul kokku lepitud Euroopa ruumilise arengu perspektiivi kolm peamist eesmärki on:

- Arendada majanduslikku ja sotsiaalset koostööd;
- Loodusvarade ja kultuuripärandi säilitamine;
- Tasakaalustatud konkurentsivõime tagamine Euroopa Liidu territooriumil.

Lähtuvalt nendest eesmärkidest soovitakse keskenduda neljale põhivaldkonnale:

- linnapiirkondade areng,
- maapiirkondade areng,
- looduslik ja kultuuripärand,
- transport.

Eesmärkide täitmise peaks tagama liikmesriikide omavaheline koostöö arengustrateegiate väljatöötamisel, arvestades kohalikke olusid ja eripärasid.

7.2.2. EL territoriaalse ühetekuuluvuse roheline raamat

Territoriaalse ühetekuuluvuse roheline raamatu – Territoriaalse mitmekesisuse muutmine tugevuseks (2008) – järgi ehitab territoriaalse koostöö mõiste sildu majandusliku efektiivsuse, sotsiaalse sidususe ja ökoloogilise tasakaalu vahele ning asetab jätkusuutliku arengu poliitikate kujundamise keskmesse. Raamat tõstab EL poliitikate programmeerimises territoriaalse ühetekuuluvusega seoses esile järgmisi poliitikaid ja teemasid:

- transpordipoliitika,
- energiapoliitika,
- kiired internetiühendused,
- ühtse põllumajanduspoliitika esimese samba toetused,
- Euroopa Töehõive Strateegia,
- merealad,

- keskkonnapoliitika,
- Euroopa Uurimuspiirkond (ERA),
- konkurentsipoliitika.

7.2.3. Euroopa Liidu territoriaalne tegevuskava 2020

Euroopa Liidu territoriaalse tegevuskava (2007/2011) määratleb EL-i kuus territoriaalset prioriteeti, millest võib olla kasu Euroopa 2020. aasta strateegia edukaks rakendamiseks.

1. Mitmekeskuselise ja tasakaalustatud territoriaalse arengu edendamine.
2. Linnade, maapiirkondade ja spetsiifiliste piirkondade integreeritud arengu toetamine.
3. Territoriaalne integratsioon piiriülestes ja riikidevahelistes funktsionaalsetes piirkondades.

„(31) Me oleme arvamusel, et territoriaalse koostöö kaudu toimuv piirkondade integratsioon võib olla tähtis ülemaailmset konkurentsivõimet suurendav tegur. Selle kaudu saab paremini ära kasutada potentsiaali, mida pakuvad näiteks seni piiridega eraldatud väärtuslik loodus-, maastikuline ja kultuuripärand, linnade võrgustikud ja tööturg. Sellega seoses tuleb tähelepanu pöörata EL-i välispiiri ääres asuvatele piirkondadele. Territoriaalne integratsioon ja koostöö võivad luua arenguks vajaliku kriitilise massi, vähendada majanduslikku, sotsiaalset ja ökoloogilist killustatust, suurendada vastastikust usaldust ja sotsiaalset kapitali. Piiriülesed ja riikidevahelised funktsionaalsed piirkonnad võivad vajada asjakohast poliitika kooskõlastamist riikide vahel.

(32) Me toetame piirkondade riikidevahelist ja piiriülest integratsiooni, mis läheb kaugemale koostööprojektidest ja keskendub tõeliselt piiriüleselt või riikidevaheliselt olulisele arengule ja tulemustele. Euroopa territoriaalne koostöö peaks olema paremini integreeritud riiklikesse, piirkondlikesse ja kohalikesse arengustrateegiatesse.“

4. Piirkondade ülemaailmse konkurentsivõime tagamine tugevale kohalikule majandusele toetudes.
5. Piirkondade ühenduste parandamine isikute, kogukondade ja ettevõtete jaoks.
6. Piirkondade ökoloogiliste, maastikuliste ja kultuuriväärtuste haldamine ja ühendamise.

Eraldi alapunkt puudutab territoriaalse ühtekuuluvuse soodustamist piiriülesel, riikidevahelisel ja piirkondadevahelisel tasandil:

„(52) Me tunnistame, et TA2020 territoriaalsete eesmärkide saavutamisel on keskne roll piiriülese, riikidevahelise ja piirkondadevahelise tasandi meetmetel. Euroopa territoriaalne koostöö on ilmsiks toonud selles osalevate linnade ja piirkondade märkimisväärse mobiliseerumispotentsiaali. Siiski on veel arenguruumi, eriti tagamaks, et meetmed aitavad kaasa tegeliku territoriaalse integratsiooni saavutamisele, soodustades turgude jätkusuutlikku laiendamist töötajate, tarbijate ja VKEde jaoks ning avaliku ja erasektori teenuste paremat kättesaadavust. Sellega seoses rõhutame, et tähtis on paindlik

Koostöö prioriteetide kooskõla EL ja Eesti strateegilise raamistikuga

territoriaalne kavandamine, mis võimaldab erineva territoriaalse ulatusega koostööd, mis on piirkondlike iseärasuste arvestamiseks piisavalt paindlik.

(53) Me soovime kohandada territoriaalse koostöö algatused territoriaalse ühtekuuluvuse pikaajaliste eesmärkidega, tuginedes ühenduse algatuse INTERREG endise B-suuna kogemusele ja praegustele riikidevahelistele programmidele. Integreeritud makropiirkondlikud strateegiad, mida praegu viiakse ellu Läänemere ja Doonau piirkonnas, võivad sellega seoses samuti kasulikud olla. Seega soovime praegu rakendatavate Euroopa makropiirkondlike strateegiate tulemuste hinnangute alusel seda lähenemisi viisi veelgi tugevdada.

(54) Me rõhutame konkreetset lisaväärtust ja kasu, mida annavad Euroopa vahendid, millega toetatakse heade tavade vahetust, innovaatilisi projekte ja teadmiste jagamist osalevate organisatsioonide vahel, näiteks võrgustumis- ja piirkondadevahelised programmid (INTERREG IVC, INTERACT, URBACT).

(55) Merendus on Euroopa territoriaalsele ühtekuuluvusele eluliselt tähtis. Euroopa merekeskkonnas laieneb kiiresti majandustegevus, näiteks energia tootmine ja transport. Mere ruumilise planeerimise käigus tuleb teha koostööd, et lahendada konflikte kasutajate vahel ja tasakaalustada erinevaid huve. Merendusstrateegia raamdirektiiv ja EL-i integreeritud merenduspoliitika nõuavad liikmesriikidelt mere ruumilise planeerimise kooskõlastamist. Selline planeerimine tuleks olemasolevate planeerimissüsteemidega integreerida, et võimaldada maismaa- ja merepiirkondade harmoonilist ja säästvat arendamist.

(56) Hiljutistele kogemustele tuginedes tuleks vajaduse korral täielikult ära kasutada uued võimalused, mille annab Euroopa territoriaalse koostöö rühmituste (ETKR) õiguslik mehhanism. Lisaks sellele tuleks uurida ETKRi raames piiriäärsete alade planeerimise vabatahtliku kooskõlastamise võimalust, juhul kui leitakse, et see annab lisaväärtust.

(57) Me tervitame kõiki erinevate tasandite asutuste algatusi, millega antakse panus pikaajaliste piiriüleste territoriaalsete strateegiate arendamisse ja palume Euroopa Komisjonil neid vajaduse korral toetada.“

7.2.4. Üleriigiline planeering Eesti 2030+

Üleriigilise planeeringu visioon sisaldab järgmisi keskseid seisukohavõtte, mis on asjakohased seoses EL territoriaalse koostöö temaatiliste prioriteetide valgusega Eesti jaoks:

„(8) Kompaktsed ja kvaliteetse linnaruumiga keskused (linnad) pakuvad oma toimepiirkonna elanikele **heatasemelisi teenuseid, suurt lisandväärtust loovaid töökohti ja konkurentsivõimelist haridust**. Kõik need on kogu toimepiirkonna elanikele **hästi kättesaadavad**. Linnad oma lähitagamaaga on piirkondliku arengu vedajad ning toimepiirkondade tuumikud. Siin on loodud võimalused inimeste igapäevaseks kohtumiseks, suhtlemiseks ja koostööks.

(10) Hajalinnastunud ruum toimib, kui on tagatud **head liikumisvõimalused**. See laseb inimestel ühitada meelepärase elukeskkonna ning suure valiku töökohti, teenuseid ja haridusvõimalusi. Inimeste kasvanud liikumisvajaduse rahuldamiseks on riik loonud kestlikud ja hästi kasutatavad võimalused.

(11) Eesti **hea ja igasuunaline ühendatus välismaailmaga** õhu, vee ja maismaa kaudu parandab Eesti linnade positsiooni rahvusvahelises tööjaotuses. Aegruumiliste vahemaade tuntav vähenemine soodustab rahvusvahelist suhtlust ja koostööd ning avardab märgatavalt inimeste töö- ja vaba aja veetmise valikuid. Paranenud liikumisvõimalused kõigis transpordivaldkondades aitavad teenida palju enam tulu väliturismist. Kestlik ja kiire reisirongiliiklus on loonud senisest paremad väljavaated koostööks naaberriikide keskustega.

(12) **Piirkondlik kestlik ühistranspordisüsteem**, mis kasutab hajaasustuses paindlikke ja nutikaid lahendusi, tagab igapäevase elu sujuvuse toimepiirkondades ning võimaldab inimestel hõlpsasti ja mugavalt elu- ja töökohtade ning teenindus- ja haridusasutuste vahel liikuda. Inimeste valikud on suuremad, sest kiired ja sagedased ühendused toovad käeulatusse ka teistes Eesti keskustes pakutava ning pakuvad ligipääsu Eesti peamistele rahvusvahelise liikluse väravatele.

(14) Eesti on avatud merele. Riigi rahvusvahelise konkurentsivõime üheks põhiteguriks olev **reisi-, kauba- ja väikesadamate võrgustik** toimib tegusalt ning on muu taristuga hästi ühendatud. Tõhus ja kestlik merealade kasutamine on riigile oluline. Sobivate planeeringute abil on saavutatud mõistlik tasakaal vaba aja kasutuse, turismi, veekogude kaitse, riigikaitse ja majandustegevuse vahel. Nii linnades kui ka maal Eesti maastikku hästi ilmestavad ja ruumi eripära esile tõstvad veekogud ja rannaalad on aktiivses ja kestlikus avalikus kasutuses.”

Planeeringus määratletud peamised eesmärgid asustuse kujundamisel on:

1. Olemasolevale asustusstruktuurile toetuva mitmekesise ja valikuvõimalusi pakuva **elu- ja majanduskeskkonna** kujundamine;
2. **Töökohtade, haridusasutuste ja mitmesuguste teenuste** kättesaadavuse tagamine toimepiirkondade sisese ja omavahelise sidustamise kaudu.

7.2.5. Eesti regionaalarengu strateegia

Regionaalarengu strateegia 2020 visiooni ettepanek on sõnastatud selliselt:

„Iga piirkond panustab oma eripärale tuginedes Eesti kui terviku konkurentsivõime kasvu, saades omakorda osa sellega kaasnevatest hüvedest.

*Inimestel on igas toimepiirkonnas kättesaadavad **head töökohad, kvaliteetsed teenused** ning mitmekesiseid tegevusi võimaldav **meeldiv elukeskkond**.”*

Visiooni pikem kirjeldus sisaldab regionaalsete majanduste rahvusvahelisustumise käsitlust, rõhuga pealinnaregiooni arengul:

*„Pealinnaregiooni ja teiste Eesti suuremate linnapiirkondade majandustegevus on rahvusvahelisem, teadmusmahukam ja innovatsioonile orienteeritud ning linnakeskkond atraktiivne nii kodanikele, külastajatele, investoritele kui oskustöajõule. **Pealinnaregioon on võrdväärne osaline Kesk-Läänemere arenguvööndi (Stockholm, Tallinn-Helsingi, St Peterburg) rahvusvahelise konkurentsivõime kujundamisel ning ülejäänud Eestiga hästi sidustatud. Muude suuremate linnapiirkondade areng on keskendunud rohkem mõnele üksikule rahvusvaheliselt konkurentsivõimelisele nišivaldkonnale. Inimeste igapäeva-elu head kvaliteeti tagab kontrollimatu valginnastumise asemel mitmekeskuseline ja kompaktne linnaareng, hea sidustatus tagamaaga ning aktiivne kogukondlik tegevus.**“*

Riigi regionaalarengu suunamise üldiste põhimõtete seas on „**tark piirkondlik spetsialiseerumine**“. Strateegia eesmärgid on:

- (E1) Suuremate linnapiirkondade rahvusvaheline konkurentsivõime ja seda soosiv elukeskkond;
- (E2) (Maakondliku tähtsusega) toimealade funktsionaalset terviklikkust ja tugevamat konkurentsivõimet soosiv elu- ja ettevõtluskeskkond;
- (E3) Piirkonnaspetsiifiliste ressursside oskuslikum ärakasutus;
- (E4) Piirkondade tugevam sidustatus ja arendusvõimekus.

7.2.6. Hinnang koostöö temaatiliste eesmärkide ettepaneku kooskõlale

Ruumilise arengu strateegilised dokumendid tõstavad kõik tähtsale kohale transpordi ja ühenduste teema, mis on siinses raportis tehtud ettepaneku alusel neljandaks prioriteetseks koostöövaldkonnaks.

Euroopa ruumilise arengu perspektiivis on lisaks transpordile kui ühele neljast arengudokumentis esile tõstetud põhivaldkonnast teiste põhivaldkondade ja eesmärkide seos ettepaneku sisuga kaudsem ja üldisem. Samas on selge, et põhivaldkondade hulka kuuluvad linna- ja maapiirkondade arengud sõltuvad suurel määral sealse ettevõtluse arengust ja konkurentsivõimest ning hariduse omandamise võimalustest. Looduskeskkonna ja kultuuripärandi teemad, mis siin ja ka kõigis teistes ruumiliste arengu suuniseid andvates arengudokumentides on olulisel kohal, prioriteetsete koostöövaldkondade ettepanekusse ei mahtunud.

EL territoriaalse sidususe tegevuskava 6 prioriteedist haakuvad koostöö ettepaneku prioriteetidega enim tugev kohalik majandus ja piirkondade ühenduste parandamine. EL territoriaalne tegevuskava annab deklaratiivse põhjenduse territoriaalse koostöö olulisest ning annab soovitusi selle üldise sisu osas. Dokumentis väärrib erilist tähelepanu Euroopa territoriaalse koostöö rühmituse ja selle spetsiifilise õigusliku raamistiku esiletõst, mille rakendamine Eesti piiriüleses koostöös võiks pakkuda võimalust leevendada mitmeid käesoleva aja probleeme piiriüleses koostöös (vt osa 8) ning uut kvaliteeti koostöö strateegilises kavandamises. Analüüsitud arengudokumentides ja läbi viidud intervjuudes territoriaalse koostöö rühmitus kui võimalus piiriülese koostöö tulemuslikkust suurendada ei tõstatunud.

Eesti riigi ruumist arengut suunavad dokumendid tõstavad kooskõlas uuringu käigus kogutud teadmiseiga esiplaanile töökohad ja nende kättesaadavuse. **Üleriigilises planeeringus Eesti 2030+** visioneeritud linnaliste toimepiirkondade areng vajab toimimiseks majanduslikku sisu, mida ettepanekus sisalduvad koostöö

prioriteetid (1) ja (3) ühiselt peaksid aitama luua. Planeeringus on olulisel kohal ka toimepiirkondade sisesed ja rahvusvahelised transpordiühendused.

Koostatava **Regionaalarengu strateegia** rõhuasetus „targale piirkondlikule spetsialiseerumisele“ sobitub hästi ettepaneku prioriteetsete valdkondade (1), (3) ja (10) ühisosale – nimelt vajadusega arendada rahvusvahelises ja regionaalses koostöös regionaalseid kolledžeid, tugevaid kutsekoole ning nendega lõimitud kompetentsikeskusi, et need suudaks toimida toimepiirkondade arengut vedavate võrgustikupõhiste organisatsioonidena.

7.3. Uue programmiperioodi ühtekuuluvuspoliitika ja territoriaalse koostöö poliitika suunised

7.3.1. Euroopa Komisjoni talituste seisukoht ajavahemiku 2014–2020 partnerluslepingu ja programmide väljatöötamise kohta Eestis

Komisjon pakub kooskõlas Eesti riigi ees seisvatele probleemidega välja neli vastastikku täiendavat ja tugevdavat rahastamisprioriteeti, mis kajastavad rahastamisvajaduste tähtsust ning võimalikku panust majanduskasvu saavutamisse ja töökohtade loomisesse. Need rahastamisprioriteetid on:

- Erasektori teadustegevuse tugevdamine ja innovatsioonisõbraliku ettevõtluskeskkonna loomine;
- Infrastruktuuri ajakohastamine;
- Oskustööjõud, kõrge tööhõive tase ja kaasav ühiskond;
- Keskkonnasõbralik ja ressursitõhus majandus.

7.3.2. Euroopa Komisjoni soovitusel Eestile territoriaalse koostöö osas

Komisjoni soovitus Eestile territoriaalse koostöö prioriteetsete valdkondade osas sisaldab viite teemat:

- Teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni edendamine (teadusuuringute infrastruktuuri tõhusus Läänemere piirkonnas);
- VKE-de, põllumajandus- ning kalandus- ja vesiviljelussektori konkurentsivõime parandamine;
- Keskkonnakaitse (nt veemajandus) ja ressursitõhususe edendamine;
- ühenduvuse parandamine ja roheline infrastruktuuri toetamine;
- Säästev majandusareng merel ja rannikualadel: merealased teadmised, mereala ruumiline planeerimine ning rannikualade integreeritud haldamine ja integreeritud mereseire, samuti jätkusuutlik majanduskasv ja tööhõive suurendamine meremajanduses, sealhulgas puhtamate kütuste kasutamine Läänemeres, koostöös Euroopa Ühendamise Rahastuga;
- Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine.

7.3.3. Vabariigi Valitsuse prioriteetid EL struktuurifondide kaasrahastamisel

Vabariigi Valitsuse ettepaneku kohaselt kavandatakse programmiperioodil 2014-2020 kaasrahastada EL vahenditest viie üleriigilise eesmärgi saavutamist:

1. Haridus on kvaliteetne, kättesaadav ning õppija ja ühiskonna vajadusi arvestav;
2. Kõrge tööhõive ja kvaliteetne tööelu;
3. Teadmistemahukas ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline majandus;
4. Puhas ja mitmekesine looduskeskkond ning loodusressursside tõhus kasutus;
5. Elanike vajadusi rahuldavad ja ettevõtlust toetavad kestlikud ühendused ja liikumisvõimalused.

7.3.4. Hinnang koostöö temaatiliste eesmärkide ettepaneku kooskõlale

Euroopa Komisjoni soovitusel Eestile ja Eesti Vabariigi Valitsuse enda prioriteetid seoses uue perioodi struktuurifondide kasutamisega on erinevalt sõnastatuna omavahel suures osas kattuvad. Vabariigi Valitsus on oluliseks pidanud rõhutada haridust, mis EK rahastamisprioriteetides võib sisalduda oskustööjõu termini taga ja EK territoriaalse koostöö soovitustest puudub. See ja keskkonnateemade puudumine siinse raporti koostööprioriteetide ettepanekus on põhilised erinevused. Muus osas on prioriteetide loendid temaatiliselt kattuvad ning tehtud ettepanek Eesti territoriaalse koostöö prioriteetide osas üldiselt ja kolme koostöösuuna kohta eraldi igati kooskõlaline kõrgema tasandi poliitikasuunistega.

8. KOOSTÖÖ PIIRANGUD JA TULEMUSLIKKUST MÕJUTAVAD TEGURID

8.1. Rahvusvahelise koostöö käsitlusi EL hindamisraportites ja akadeemilistes uuringutes

Euroopa Regioonide Komitee Raporti (2002)¹ järgi on eduka ja efektiivse piiriülese koostöö toimimiseks olulised järgnevad tegurid:

➤ **Sobiva õigusliku raamistiku olemasolu.**

Regionaalse ja kohaliku tasandi võimud vajavad teatud õiguslikke tingimusi, mis võimaldavad neil osaleda piiriüleses koostöös. Selliseid tingimusi võib sätestada nii siseriiklikus seadusandluses, konkreetsetes bilateraalses kokkulepetes kui ka mitmepoolsetes lepingutes. Õiguslik raamistik on eriti oluline, kui regionaalsed/kohalikud võimud kavatsevad rajada kindla koostöö struktuuri või kui nad soovivad uuendada ja veelgi formaliseerida eksisteerivaid mitteametlikke koostöö struktuure.

➤ **Kõrge kvaliteediga partnerlussuhe.**

Piiriülene koostöö tähendab eeskätt ühise piiri mõlemale poole jäävate regionaalsete/kohalike tasandite erinevate tegutsejate ja organisatsioonide ühendamist, kuid vahetevahel on vaja ka riikliku tasandi kaasamist. Koostöö sõltub seotud osapoolte pühendumisest ja vastastikusest usaldusest. Selleks et koostöö oleks edukas ükskõik millisel tasandil (kas siis strateegiline või projektipõhine koostöö), on vaja partnerlussuhet ja subsidiaarsust nii sisemises kui ka välimises dimensioonis.

➤ **Teatud määral institutsionaliseeritus.**

Institutsionaliseeritus on eriti oluline just pikaajaliste ja strateegiliste piiriüleste koostöö vormide puhul, mis varem või hiljem vajavad püsivaid ja siduvaid piiriüleseid organisatsioonilisi suhteid. Isegi kui erinevad õiguslikust raamistikust tulenevad tingimused nõuavad teatavate koostöö struktuuride olemasolu, on oluline tunnistada, et arenevate piiriüleste struktuuride eesmärgiks ei ole uute valitsuse „kihtide“ loomine. Piiriülesed struktuurid ole samuti „eesmärgid iseenestes“, vaid pigem võib neid vaadelda meetmetena, mis võimaldavad luua püsivat koostöö suutlikkust (nii poliitiliselt, tehniliselt kui ka administratiivselt) ja edasiselt süvendada koostöö sisemist funktsioneerimist (läbipaistvad ja demokraatlikud protsessid). Samuti suurendavad sellised struktuurid välimist legitiimsust (kodanike ja teiste poliitilis-administratiiv struktuuride seas).

Euroopa Liidu territoriaalse koostöö INTERREG III 2000-2006 perioodi programmide kohta on ERF tellinud **järeldamist**, mille viis läbi konsortsium konsultatsioonifirma Panteia juhtimisel (2010)².

¹ Trans-European Co-operation between territorial authorities. New challenges and future steps necessary to improve co-operation. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002

² INTERREG III Community Initiative (2000-2006). Ex-Post Evaluation (No. 2008.CE.16.0.AT.016) Final Report, 2010

Raportis tuuakse välja, et **INTERREG A** tulemuslikkusele omas kõige suuremat mõju eelneva koostöö raames saavutatud küpsuslik tasand, mis seisneb eksisteeriva **õigusliku raamistiku ja piiriüleste struktuuride** olemasolu kombinatsioonis. Koostöö osas omas olulist rolli eelkõige õiguslik raamistik, mis võimaldab olemasolevatel piiriülestel struktuuridel dünaamiliselt areneda ja suurendada oma programmilist rolli.

Piiriülese koostöö puhul soovitatakse tähelepanu pöörata eelkõige programmide ja projektide strateegilise partnerluse aspektile, mis seisneb järgnevas:

- Ühine projektide/programmide strateegiate ette valmistamine;
- Ühine otsuste tegemine;
- Ühendatud ja detsentraliseeritud projektide juhtimine.

INTERREG B raames tehtava koostöö kohta nenditakse, et varasemalt ei eksisteerinud õiguslikke instrumente, mis reguleeriksid riikidevahelist koostööd. Samuti ei omanud olulist rolli siseriiklikud eraõiguslikud lahendused (assotsiatiivsete struktuuride rajamine) või Euroopa Majanduslike Huvigruppide (EEIG) loomine. Ka varasem koostöö traditsioon jäi üldise koostöö tulemuslikkuse puhul pigem tagaplaanile.

Võrreldes Loode-Euroopa ja Läänemere regiooni koostööprogramme leitakse, et viimase võrdlemisi lühike, kuid **struktureeritum** ja vastupidavam koostööalane kogemus omas suurt rolli antud programmi koostöö tulemuslikkusele perioodil 2000-2006. Loode-Euroopa pikemaajalisem, kuid vähem formaliseeritud koostöö traditsioon seevastu mõjutas tulemuslikkust vähem. Kokkuvõttes leitakse raportis, et saadud tulemused kinnitavad akadeemiliste uuringute järeldusi, mille kohaselt koostööalase efektiivsuse puhul tuleb arvestada **tugeva poliitilise toe** tähtsust, mis aitab luua **ühist tahet leidmaks lahendusi jagatud probleemidele ja väljakutsetele**, ning teiselt poolt **institutsioonilist stabiilsust**, mis seisneb **efektiivsete koostöö struktuuride** olemasolus.

Raporti kohaselt mõjutasid riikidevahelist koostööd kõige enam **projektidealane ühtsus ja intensiivsus**. See tähendab, et projekte arendati ühiselt, kas siis läbi eesmärkide paika panemise, finantseerimise või **ühendatud personali** läbi. Oluline **edutegur oli projekti ettevalmistuse faas**, kus defineeriti ühine probleem ja edasine tegevuskava.

Iga kolme aasta tagant koostatavas ja järjekorras viiendas **Euroopa Komisjoni Ühtekuuluvuse Raportis (2010)**³ käsitleti lühidalt ka territoriaalse koostöö programme. Raportis tuuakse välja, et regionaalse ja kohaliku tasandi ametnike arvates on territoriaalse koostöö programmide puhul **probleemseks kohaks riikide erinevad juhtimisalased reeglid**. Osad näevad lahendusena eelpool nimetatud lihtsustamist läbi ühiste reeglite sisseviimise kõikides territoriaalse koostöö projektides. Teised jällegi pooldavad ühiseid reegleid liikmesriikidele, kuid need peaksid iga territoriaalse koostöö programmi puhul olema spetsiifilised.

Raportis soovitatakse reeglite lihtsustamist, eriti **juhtimisalaste reeglite lihtsustamist** - administratiivsete süsteemide ja dokumentide standardiseerimist erinevate liikmesriikide vahel. Praegust regulatiivset

³ Investing in Europe's future. Fifth report on economic, social and territorial cohesion. European Commission, Directorate-General for Regional Policy, 2010

raamistikku peetakse liialt **killustatuks ja osalejatele kalliks**, kuna tuleb tegeleda palju erinevate protseduuridega. Samuti soovitakse **aruandlusnõuete lihtsustamist**. Sarnased probleemid tõstasid väga teravalt esile ka uuringu käigus läbi viidud intervjuudes.

ESF toetusel tegutseva **Riikidevahelise koostöö õppiva võrgustiku** koostatud uuringu (2010)⁴ kohaselt on eduka rahvusvahelise koostöö kõige kriitilisema tähtsusega tegurid järgmised:

- Toimiv informatsioonivahetus ja võrgustik, heade praktikate ja kogemuse olemasolu;
- Personali poolne arusaam rahvusvahelise koostöö lisandväärtusest;
- Rahvusvahelise koostöö suurem koordineeritus liikmesriikide vahel;
- Strateegiline lähenemine rahvusvahelise koostöö projektide planeerimise ja teostamise protsessidele;
- Poliitiline huvi rahvusvahelise koostöö vastu;
- Rahvusvahelise koostöö nähtavus riiklikul ja/või regionaalsel tasandil;
- Teistelt õppimine.

Uuringus tuuakse välja ka edukat rahvusvahelist koostööd takistavad tegurid, milleks on:

- Euroopa Liidu tasandil – koordineerimise vähesus, mis tuleneb ühise arusaama puudumisest abikõlblikkuse osas ning riikidevahelise koostöö erinevatest raamistikkest;
- Riiklikul ja regionaalsel tasandil – rahastuse ja kogemuse puudus, piiratud poliitiline arusaam rahvusvahelise koostöö olulisuse ja kasude osas.

Veel tuuakse kirjanduses esile järgmisi rahvusvahelist koostööd ja selle tulemuslikkust piiravaid tegureid:

- Füüsilised takistused, nagu meri, mäed või hõredalt asustatud alad;
- Keelelise kompetentsi piiratus;
- Kultuuride erinevused;
- Riiklikud erinevused poliitilistes suundumustes;
- Õiguslikud, institutsionaalsed ja avaliku rahastuse piirangud;
- Jätkusuutmatu makromajanduslik olukord riigis või regioonis;
- Riikliku poliitilise toe puudumine regioonide koostööle;
- Piiratud administratiivne võimekus osalemaks koostöös.

Enamus neist punktidest on asjakohased ka Eesti kontekstis ning leidsid äramärkimist intervjuudes.

⁴ Baseline Study on Transnational Cooperation in the EU. Learning Network on Transnational Cooperation in ESF, 2010

Eraldi käsitlust väärib **uuring perifeersete piirialade** - milliseks Eesti vähemalt Eesti idapiiril asuvad maakonnad kindlasti kvalifitseeruvad – **probleemidest** (2006)⁵. Piiriäärsete regioonide koostööd takistavate teguritena tuuakse uuringus välja järgnevad:

- Erinevad administratiivstruktuurid ja –võimekused;
- Erinev fiskaal- ja sotsiaalne seadusandlus;
- On väga raske teha koostööd väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete vahel, millel puudub piiriülene varustaja ja turg, mis muidu on juba pikka aega kujunenud teiste sisemaiste regioonide vahel,
- Erinev ruumiline planeerimine ja planeerimisalased seadused;
- Varieeruv keskkonna- ja jäätmetealane seadusandlus;
- Lahendamata igapäevased piiridega seotud probleemid;
- Valuutade disproportsionaalsus (eriti EL-i väliste piiride puhul);
- Transpordisüsteemide lahtatus, mis ei ole vastav piiriülese siseturu nõudmistele;
- Lahtutatud tööjõu turud, erinevad palga struktuurid ja sotsiaalsed süsteemid piirialadel, mis võivad muutuda konflikti allikaks;
- Turvalisuse kadumine piiride avamisel (piiriülest politsei koostööd ei ole tagatud õiguslikus ja organisatsioonilises mõttes);
- Kasvav piiriülene turism võib osutada ohtlikuks looduse säilitamisel ja keskkonna kaitsmisel;
- Eelarvamused, stereotüübid ning empaatia ja mõistmise puudumine naabrite vahel.

Enamus neist punktidest on kehtivad Eesti piirialade suhtes, eriti seoses koostööga Venemaa suunal.

Eesti teadlaste poolt on Euroopa territoriaalse koostöö teemadel kaitstud viimastel aastatel mitu doktoritööd.

Tarmo Pikneri (2008) doktoritöös⁶ rõhutatakse, et organisatsioonilised praktikad toimivad läbi erinevate piiriülese valitsemise vahendite ning et läbi praktikate on need valitsemise vahendid võimelised ühendama kohti ja looma seoseid. Piiriülese koostöö võrgustunud praktikate spetsiifiline „aeg“ annab uue perspektiivi teadmiste vahetamisele ja loovale õppimisele piiriüleses koostöös. Ühiskonna-looduse vahekorra ja tarbekaupade väärtuse muutumise kirjeldamisel on oluline piiriüleses koostöös võrgustuv taristu.

⁵ White Paper on European Border Regions Final Version. Association of European Border Regions (AEBR), Gronau (Westf.), 2006

⁶ Pikner, Tarmo (2008) *Evolving cross-border urban networks: Case studies in the Baltic Sea area*. University of Oulu

Katri-Liis Lepik on doktoritöös (2010)⁷ ja varasemas artiklis (2009)⁸ käsitlenud euroregioone ja nende ebaedukust. Küsitlusuuringu tulemustele tuginedes toob ta euroregioonide ebaedukuse peamiste põhjustena välja järgmist:

- Ebapiisav toetus ja usaldus siseriiklikelt institutsioonidelt;
- Võimetus värvata ja hoida kvalifitseeritud tööjõudu;
- Limiteeritud organisatsiooniline võimekus;
- Autoriteedi puudus;
- Ebapiisav rahastatus, ning vähene koostöö rahvusvahelisel tasandil.

Eraldi toob autor esile, et mitmetel juhtudel ei ilmutanud ülikoolid ja ettevõtted suurt huvi olemasolevate euroregioonide tegevuse vastu. Mõned euroregioonid kartsid, et uute partnerite, nagu ülikoolide ja kaubanduskodade liitumine ametlikult registreeritud euroregiooni võib raskendada peamiste ülesannete elluviimist ja võib tõrjuda eemale rohujuure tasandi tegevused.

Kokkuvõtlikult näitab uuring, et kõige **olulisemaks ja kriitilisemaks probleemiks** iga euroregiooni puhul olenemata nende õiguslikust staatusest **peeti rahastamist**. Euroregioonide põhilised toetuse allikad on projektipõhised EL-i programmid ja toetused. Tihti tuleb vastavaid toetusi taotleda alles pärast projekti käivitumist, mis teeb alalise töötajaskonna ja kontori kulude katmise keeruliseks või paljudel juhtudel isegi võimatuks. Stabiilse rahastamise puudumine vähendab pikaajalist pühendumist, mis omakorda vähendab võimalusi saada toetusi või laene. Euroregioonid, eriti MTÜ-de vormis tegutsevad, vajavad stabiilset rahastamist tagamaks tegevuskulude katmist. Sellest tulenevalt osalevad liiga vähesed euroregioonid aktiivselt riigipiire ületavates koostööprojektides, suunates rõhu hoopiski EL-i teistele projektidele. Rahastamise reeglite ja korralduse küsimus on territoriaalses koostöös oluline ka laiemalt, seoses ettevõtete, MTÜ-de, kohaliku omavalitsuse võimuorganite, maakondlike arenduskeskuste või maavalitsustega.

Uuringus jõutakse järeldusele, et euroregioone iseloomustab ühelt poolt madal staatus suuremate otsuste tegemisel ning teiselt poolt madal usaldusväärsus. Euroregioonid ei ole avalikkusele piisavalt tuntud ning seega ei osata hinnata nende tähtsust ühiskonna probleemide lahendamisel. Selles tulenevalt asetsevad euroregioonid koostöös valitsustega nõrgemal positsioonil. Suurem osa küsitlusele vastanutest tundis muret selle üle, et rahvusvahelised organisatsioonid ning EL-i institutsioonid ei tunnusta neid piisavalt.

Merle Kriguli doktoritöö (2011)⁹ uurimisobjektiks on piiriülesed teadmiste regioonid **Helsingi-Tallinn euroregiooni** näitel. Uuringus tuuakse esile institutsionaalse koostöövormi roll uute ideede kujundamisel ja uute eesmärkide formuleerimisel, mida algselt kavandatud ei olnud. Rõhutatakse, et võrgustumine omab

⁷ Lepik, Katri-Liis (2010) Cross-Border Cooperation Organisation and its Role in Regional Development. Estonian Business School

⁸ Lepik, Katri-Liis (2009) *Euroregions as Mechanisms for Strengthening Cross-border Cooperation in the Baltic Sea Region*. *Trames* 13: 3, 265–284.

⁹ Krigul, Merle (2011) *An Analysis of Factors in Developing a Cross-Border Knowledge Region: The Case of Helsinki and Tallinn City-Region*. Estonian Business School

positiivseid tulemusi üksnes **vastastikkuse usalduse** korral, samuti „**nõrkade**“ seoste **tähtsust ettevõtjate kaasamisel** euroregiooni poolt loodud võrgustikesse.

Töös uuritakse **teadmiste ülekande ja jagamise praktikaid** piiriüleses koostöös. Euroregiooni edutegureid seostati uuringus küsitletud isikute poolt foorumite, seminaride, projektide ja uute ideede rakendamisega. Peamiste euroregiooni väljakutsetena nimetatakse **personali alakomplekteeritust** ning **ühtse strateegia puudumist**, mis erinevaid riike ühendavate organisatsioonide puhul ongi oluliselt keerulisem. Eestis on rahvusvahelise koostöö vähene strateegilisus probleemiks ka maakondade ja kohaliku omavalitsuse üksuste arendustegevuses. Eesti-Soome piiriülese koostöö ühe koostöösuna määratletakse töös *Living Lab* kontseptsiooni teadmiste ülekannet Soomest Eestisse.

8.2. Intervjuudes välja selgitatud rahvusvahelise koostöö piirangud ja tulemuslikkust mõjutavad tegurid

8.2.1. Piirangud ja probleemid

Riikide ja regioonide erinevad huvid

- Arengutasemete ja vajaduste erinevused seoses Põhjamaade ja Lääne-Euroopaga, aga ka idapartnerlusriikidega. Koostööd endiste NSVL riikidega (va Venemaa) tehakse uudishimust, missioonitundest ning õpetamiskogemuse saamiseks. Väga selget ja olulist kasu sellest ei loodeta saada.
- Ettevõtluse ja töökohtade alases koostöös, mis regioonide seisukohast on kõige olulisem, on kõik riigid tugevad konkurendid. Eriti selge on konkurents Balti riikide vahel, kes on sarnases arengufaasis ning sarnaste probleemide ja vajadustega. Raske on näha avaliku sektori partnerite osalusega koostööd ka Põhjamaadega, kui küsimus on sealsete ettevõtjate tootmise ületoomises Eestisse.
- Siseturgude proteksionism mõjutab negatiivselt koostöö majanduslikku tulemuslikkust. Siseturgude kaitseks kasutatakse erinevaid nõudeid ja protseduureegleid, mida tuleks koostöö motiveerimiseks ühtlustada. Vaja on edasi arendada ühise müügiõiguse teemat – kujundada ühtne süsteem, et teha elu lihtsamaks ettevõtetele, kes tegutsevad mitmes riigis.
- Eriti keeruliseks võib osutuda regionaalne koostöö, kui kaalul on suurtesse infrastruktuuriobjektidesse investeerimine. Selliste projektide korral soovib iga projektis osalev riik, et investering jõuaks just nende majandusse – koostöö on seetõttu riikide vahel raskendatud ning sellisel juhul võib Euroopa Liidu lõppinvesteering hoopis tegemata jääda. Selline raskendatud koostöövõime regiooni riikide hulgas on näiteks täheldatav Baltikumi regionaalse LNG terminali projekti juures.

Piiratud finantssuutlikkus ja projektide kõrge omaosaluse määr

- Territoriaalse koostöö rahastamisskeemid põhjustavad osalevatele organisatsioonidele finantsprobleeme – projektirahade laekumine toimub palju hiljem kui kulutused on tehtud. Saadud kogemus demotiveerib edasist osalust koostööprojektides.

Koostöö piirangud ja tulemuslikkust mõjutavad tegurid

- Vajalik on riigi poolt fondi loomine, mis tagaks koostöös osalevatele organisatsioonidele (sh avaliku sektori organisatsioonidele) sildfinantseerimise. Kuigi suuremad linnad suudavad sildfinantseerimist pakkuda ka Eestis, on paljud Eesti (potentsiaalsed) koostööpartnerid võrdluses nt Soome organisatsioonidega ebavõrdses seisus.
- Samuti võib probleemiks osutuda see, et vabaühendustel pole võimalik rahvusvahelises projektis osalemiseks rahalist omaosalust välja käia – nii võivad paljud edukad projektid ning rahvusvaheline koostöö jääda kättesaamatuks üksnes Eesti organisatsiooni finantsvõimekuse puudumise tõttu. Selle probleemi üheks lahenduseks võiks olla KredExi juures toimiv riiklik soodne laenumehhanism MTÜ-dele, kes soovivad sellega rahvusvahelistes koostööprojektides osaleda. Oht, et käibemaks muutub abikõlbmatuks, suurendab probleeme omafinantseerimisel.
- Suurte infrastruktuuriprojektide puhul on omafinantseerimise kõrge määr piiranguks ka suurtele linnadele nagu Tallinn. Näiteks teehituse projektidel võib kohalike omavalitsuste 25%-line omaosaluse määr tähendada seda, et suure ehitushanke tagajärjel võivad kohalikel omavalitsustel mitmeks aastaks puududa vahendid, et teistest sarnastest rahvusvahelistest projektidest osa võtta.

EL programmide ja projektide regulatsioonid ja kokkulepped

- Territoriaalse koostöö programmides ei tohiks tegevustele lisada täiendavaid abikõlblikkuse piiranguid. Näiteks on Läänemere programmis raames selle tõttu olnud probleeme taristu objektide rajamisega T&A valdkonnas. Piisab EL toetuste üldistest abikõlblikkuse reeglitest.
- Piiranguid seavad ka EL territoriaalse koostöö määruuses nõutud piiriülese ja riikidevahelise koostöö programmide temaatiline piiritlemine (vt osa 6) ning nendest lähtuvad eelnevalt määratletud (ERF) investeerimisprioriteedid. Kuivõrd maakondade ja KOV-üksuste arenguvajadused ei ole temaatiliselt täielikult kattuvad jätab see kindlasti mõne olulise koostöötegevuse toetuseta.

EL riigiabi reeglid

- Ettevõtete esmane huvi ja tegevus on seotud otseselt oma tulude suurendamisega ning konkurentsieeliste saavutamise. EL riigiabi reeglid, mis peavad välistama ettevõtete poolt riigi vahendite abil konkurentsieeliste saavutamist, vähendavad seetõttu ettevõtete huvi osaleda rahvusvahelise koostöö projektides.

EL bürokraatia

- Bürokraatia on kindlasti üks tähtsamaid rahvusvahelist koostööd mõjutav tegur. Riikide lõikes on bürokraatia tase ja nõutavate dokumentide arv erinev. Nii võivad bürokraatlikud barjäärid ning teistsugune arusaam asjaajamisest mõjutada Eesti organisatsioone rahvusvaheliste koostööpartnerite valikul.
- Sageli on Euroopa Liidu projektide raames koostöö raskendatud, kuna huvitatud on mitmed osapooled, mis omakorda tähendab palju kooskõlastusringe ning läbirääkimisvoore. Ka on riikide vahel protseduurilised erisused projektide menetlemisel. Lisaks sellele tuleb kogu rahvusvaheline projekt kohandada Euroopa Liidu vormile vastavaks, mis suurendab bürokraatiale kuluvat aega ning ressursi. Väga paljud Eesti välispartneritest on Euroopa Liidu liikmesriigid, mis tähendab, et palju

Koostöö piirangud ja tulemuslikkust mõjutavad tegurid

tuleb kulutada ressursi mitte partnerriigi siseriiklikest vaid Euroopa Liidu haldustavade lähtuval bürokraatiale.

- Rahvusvahelise suhtluse aeglus on tihti seotud partnerriikide avaliku sektori mahajäämusega IT-valdkonnas. Kui Eestis on kooskõlastused jms võimalik Interneti teel ära teha, siis muudes riikides toimub kõik käsitsi – skanneerimise ja allkirjastamise kaudu.
- Bürokratia suur hulk Euroopa Liidu projektides ning erinevad arusaamad koostööl kolmandate riikidega raskendavad tunduvalt rahvusvahelist koostööd. Eriti täheldatav on see sellise väikse riigi juures nagu Eesti. Omavalitsuste, ettevõtete ning kodanikuühenduste väiksuse tõttu ei ole lihtsalt piisavalt inimesi, kes võiksid tegutseda rahvusvahelise koostöö vallas.
- EL territoriaalse koostöö projektide aruandlusnõudeid peetakse liialt koormavateks ja põhjendamatuteks. See demotiveerib potentsiaalseid koostöö tegijaid järgmistes projektides osalemast, rääkimata juhtpartneri rolli võtmisest.
- Erinevused sertifitseerimises ning sertifikaatide väljastamise protsessis võivad pärssida ettevõtte võimet eksportida oma toodangut välisriikidesse, mis vähendab motivatsiooni osaleda koostööprojektides, mis võivad viia kaubavahetuse suurenemisele. Situatsiooni ettevõtete jaoks soodsamaks muuta aitab siinkohal ainult rahvusvaheliste organisatsioonide pidev koostöö sertifikaatide ning sertifitseerimisprotsesside harmoneerimiseks kõikidele riikidele ning ettevõtetele.

Riikidevaheliste suhted ja koostöö politiseeritus

- Eesti puhul mõjutab rahvusvahelist koostööd kõige olulisemalt poliitiliste suhete jahedus Venemaaga, mis avaldub nii kõrgema taseme otsuste venimises kui ka koostööhuvi pärssivas umbusos regionaalsel ja kohalikul tasandil.
- Koostöö oluliseks piiranguks on osaliselt poliitiliste põhjustega tollirežiim ja piiriületuspunktide kohati kesine läbilaskevõime Venemaa suunal.
- Lahendamata koostöö tulemuslikkust vähendavaid küsimusi on samuti laiemalt EL ja Venemaa suhetes – ekspordi kaitsetollid, viisavabadus, jms.

Eesti elamislubade poliitika

- Elamislubade poliitika jäikus, sh takistused töötajatel perede kaasatoomiseks ning Eesti ülikoolide lõpetajatel asuda õpitud erialal tööle Eestisse.
- Ka ei saa isikud, kelle kodumaaks on riik väljastpoolt Euroopa Liitu, Eestis pikaajaliselt ilma bürokraatlike ning juriidiliste sekeldusteta tegutseda.

EL territoriaalse koostöö vähene tähtsus oluliste organisatsioonide jaoks

- Territoriaalne koostöö ei ole mitmetes valdkondlikes ministeeriumites teadvustatud poliitika olulise osana.
- Ministeeriumite ja riigiametite töötajad ei ole motiveeritud rahvusvahelise koostöö projektide vedamisest, kuna see lisab töökoormust ilma, et pakuks vastu piisavaid hüvitisi, sh sotsiaalsed garantiisid.

- Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit ei ole seni aktiivselt osalenud EL territoriaalses koostöös.

Piiratud haldussuutlikkus, haldussüsteemide ja –tavade erinevused

- Üks Eestile kõige põletavamaid probleeme rahvusvahelises koostöös on seotud Eesti haldussuutlikkusega. Nimelt kaasneb väikese rahvaarvuga ka väike avalik sektor ning see tähendab, et paljudel väiksematel kohalikel omavalitsustel ning kodanikuühendustel ei ole lihtsalt inimressursi, et tegeleda rahvusvahelise koostööga. Väikese ametkonna tõttu sobiksid Eestile paremini konkreetsemad ning lühema ajaperspektiiviga projektid, mille elluviimine ei oleks nii kurnav. Ka ministeeriumites on vaja inimesi, kes asja ära teeks ja teinekord on see õhukese riigi tõttu Eestis keeruline.
- Põhjamaadelt õppimise piiranguks on mastaabierinevused – KOV-üksused, ettevõtted, tugi- ja esindusorganisatsioonid on seal Eestiga võrreldes oluliselt suuremad.
- Koostöös Venemaaga tuleb esile KOV ja mittetulundussektori erinev hindamine koostööpartnerina. Kui Eestis ja mujal EL on KOV ja MTÜ staatuses organisatsioonid igati hinnatud koostööpartnerid, siis Venemaal on piiriüleses koostöös neil madal staatus. Regionaalsel riiklikul tasandil on Eestil koostöövõimekus ja võimalused (maavalitsuste finantsnõrkus) piiratud.
- Maavalitsused ei oma võimalust rahvusvahelistes projektides osaleda tulenevalt eelarvelistest piirangutest ja inimressursi nappusest. Väiksemates maakondades ei ole suutlikkust, et suuremaid projekte juhtida ja rahastada. Maakondlike arenduskeskuste rollid on regioonides väga erinevad, enamasti ei ole rahvusvahelise koostöö edendamise neis prioriteediks ning puudub ka vastav inimressurss.
- Eesti KOV süsteem on killustunud ning enamus KOV-üksustest on liiga väikesed rahvusvahelise koostöö tegemiseks, tulenevalt piiratud projektijuhtimise võimekusest ja kesisest sild- ja omafinantseerimise võimekusest.
- Samuti on tähtsaks probleemiks haldustavade erinevus – nii võib osades potentsiaalsetes partnerriikides normiks olla pistise pakkumine, samas kui Eesti organisatsioonid on harjunud hoopis teistsuguses keskkonnas tegutsema.
- Kuna rahvusvahelised koostööprojektid nõuavad reisimist, mis võib osutada vägagi aja- ja ressursimahukaks, siis oleks näiteks projektikoosolekute pidamine märksa efektiivsem video teel. Ometi on paljude välisriikide esindajad videokoosolekute suhtes negatiivselt meelestatud. Pideva reisimisega kaasnev ajakulu võib aga Eesti projektipartnerite poolt olla koostööd pärssivaks faktoriks.
- Eesti ettevõtted ja MTÜ-d, ka nende ühisorganisatsioonid, on rahvusvahelises mõttes väga väikesed ja tulenevalt ka väikese projektivõimekusega. Üksiku ettevõtja perspektiivist jäävad rahvusvahelisest koostööst saadavad tulud oluliselt alla ajakulule (bürokratia jms). Tihtilugu on mittetulundusühingutel hea plaan ning soov rahvusvahelises projektis kaasa lüüa, kuid väga pikk projekti etteplaneerimise ja aruandluse periood seab MTÜ-dele ebaproportsionaalse koormuse võrdluses nende „igapäevatööga“. Lisaks sellele on probleemiks ka mittetulundusühingute ning kodanikuühenduste, aga samuti ka erasektori nõrgad teadmised eduka projekti kirjutamisest ja

projekti juhtimisest. Siinkohal oleks riigil endal võimalik palju ära teha – tuleks koolitada nii ettevõtjaid kui MTÜ-sid ning luua lisaks veel projektijuhtimise kompetentsikeskusi.

- Eesti ettevõtted ja asutused on nõrgad ka rahvusvahelistes abiprogrammides teenuste ja toodete müüjana tegutsemisel.

Kesine siseriiklik koostöö

- Üleriigiliste omavalitsusliitude osalus EL territoriaalse koostöö programmides on tagasihoidlik.
- Maakondlik omavalitsusliit võiks olla oluline partner rahvusvahelises koostöös, kuid tulenevalt nende õiguslikust staatusest on neile raske seda ülesandena panna. Saab loota ainult KOV-üksuste vabatahtlikule koostööle.

Keele- ja kommunikatsioonipädevuste erinevus

- Koostöö tulemuslikkus sõltub personaalsetest kontaktidest ja koostöös osalevate isikute sotsiaalsest võimekusest. Üldiselt on Eesti organisatsioonide ja inimeste võimekuses mõjutada rahvusvahelise koostöö sisu palju arenguruumi. Osalusele rahvusvahelises koostöös seab piirid kesine keeleoskus, piiratud arenemistahe jms personaalsed omadused. Eraldi teemaks on piiratud keelekompetents suhtlemisel mitte-inglisekeelsete (suur)riikidega nagu Prantsusmaa, Itaalia, Hispaania. Nooremal põlvkonnal ei ole ka Venemaaga koostöö tegemiseks vajalikku vene keele oskust.
- Eesti kui suhteliselt hiljutise EL liituja organisatsioonide esindajate kogemus programmides ja projektides oma huvide eest seista on üldiselt tagasihoidlikum kui Põhjamaade ja Lääne-Euroopa partneritel. Arendamist vajab üldine rahvusvahelise suhtluse võimekus.

Eesti võime pakkuda teadmisi ja kogemusi on piiratud

- Eestil on vähestes valdkondades selline arengutase, et seda on võimalik hea praktikana teiste riikidega jagada.

8.2.2. Tulemuslikkus ja seda mõjutavad tegurid

Rahvusvahelise koostöö üldine tulemuslikkus

- Kõige olulisem kasu koostööst on maailma avardumine – uute teadmiste ja kogemuste saamine, ametnike ja teiste osaliste isiklik areng rahvusvahelises koostöös. Saadava teadmise rakendamine sõltub kohapealsetest tingimustest, mis Eesti puhul üldjuhul ei soosi kogemuste tõhusat ülevõtmist või koostöös välja arendatud teenuste jätkusuutlikku osutamist.
- Pragmatistlikumas vaates kasutatakse territoriaalse koostöö projekte kohalike investeeringute alternatiivse rahastamisallikana, mis võimaldab kokku hoida eelarve omavahendeid. Piiriülene ühishuvi ja -vajadus töötatakse välja formaalsete nõuete täitmiseks.

- Väga paljud EL (territoriaalse koostöö) projektid, mis ei sisalda investeringukomponenti, on kriitilisemate osalejate poolt hinnatud kui jätkusuutmatud ja olemuslikult määratletud kui raha raiskamine.

Strateegilisus

- Koostöö tulemuslikkust suurendaks parem strateegilise kavandamise kvaliteet maakondades ja KOV-üksustes, mis võimaldaks ennetavalt hinnata rahvusvahelise koostöö raames tehtavate investeringute ja arendatavate teenuste jätkusuutlikkust. Maakondlikud arengudokumendid ei suuna praeguses vormis KOV arendustegevust – need on pigem KOV soovide koondamise vahendiks. Siseriiklikud arengukavad on oma ajas 2-3 aastat ees võrreldes regionaalsete arengukavadega.
- Vältida tuleks ühiste rahvusvaheliste tegevuskavade koostamist, kus tegevuskava elluviimiseks ilmselgelt vahendid osalistel (KOV, ettevõtted, riik) puuduvad.

Koostöö avatus ja lõimitus

- Koostööprojektid peaksid olema avatud erinevat tüüpi organisatsioonidele – KOV, maavalitsus, SA, ülikoolid, jne – ning sektoritevahelisust tuleks programmeerimises igati soosida. Kindlasti ei tohiks seada täiendavaid kunstlikke piiranguid sektorite lõikes, nii et näiteks avaliku sektori asutus peaks toetuskõlblikkuseks looma formaalselt uue organisatsiooni „õiges“ õiguslikus vormis.
- Eesti peaks suutma võtta rohkemates projektides juhtpartneri rolli, kuna see loob paremad võimalused määrata projekti sisu ja saada projektist konkreetsemat kasu. Üldjuhul puudub Eesti organisatsioonidel soov ja võimekus juhtpartneri rolli võtmiseks.
- Väiksemate ettevõtetele ja MTÜ-de kaasamiseks tuleks kaaluda kogukonnaprojektide jaoks eraldi alammeetmete loomist, millele rakendatakse lihtsamaid taotlus- ja aruandlustingimusi.

Ettevõtluskoostöö jätkusuutlikkus

- Ettevõtlusalase rahvusvahelise koostöö võtmeküsimuseks on jätkusuutlikkus. On näiteid projektidest, mis annavad teatud ajaks projektiosalistele tööd, aga kui projekt lõppeb, siis pole seal ettevõtjate poolset huvi, et seda jätkuvalt üleval hoida. Projektis loodud väärtused ei muutu isetasuvaks. Ettevõtlust toetavate projektide puhul tuleks nõuda isemajandamiskava olemasolu, milles kajastub ettevõtjate huvi loodud struktuure üleval hoida ja väärtusi edasi arendada.
- Omavalitsused võiks olla kindlasti aktiivsemad ettevõtluse arendamisel ja kontaktide otsimisel. On omavalitsusi, mis on erandid ja kes suudavad oma projekte iseseisvalt teha (Tartu). Ka maakondlikud arenduskeskused võiksid oma rolli piirkondliku ettevõtluse arendamisel kasvatada ja see on ministeeriumite tasemel ka uuel eelarveperioodil plaanis.

KOV ja regionaalse süsteemi tugevus

- Koostöö regionaalne mõju sõltub sellest, kuivõrd on erinevate sektorite esindajaid koostöötegevustesse kaasatud, kuidas toimub omandatud kogemuste levitamine maakonnas ja Eestis laiemalt. Koostöö, mille sisuks on parimate praktikate vahetamine, koolitamine jms, tegemine

Koostöö piirangud ja tulemuslikkust mõjutavad tegurid

üksikute KOV-üksuste kaupa on ebaökoonoomne. Enamus arenguvajadustest ei ole üksikute KOV-üksuste omad, vaid kogu regiooni ja riigi probleemid.

- Koostöö tulemuslikkuse tõstmiseks on vajalik riigisisene võimekuse regionaalne ja valdkondlik konsolideerumine, sh organisatsioonide projektivõimekuse tõstmine. See tagab ka tulemuste suurema jätkusuutlikkuse ning suurema mõju (sh läbi teadmiste leviku).
- Juhul kui eesmärgiks on KOV rahvusvahelise koostöö tulemuslikkuse tõstmine, siis tuleks KOV-üksuste haldusvõimet liitmise või siseriikliku koostöö tulemusel oluliselt tõsta. Suuremates organisatsioonides oleks võimalik luua Põhjamaadega konkurentsivõimelisem projektivõimekus asutuste siseselt, millega vähendataks riski, et peale projekti lõppu on asutusest läinud ka kompetentsi arendanud isik.
- KOV süsteemi jaoks oleks kasulik, kui Eestis oleks üleriigiline rahvusvahelise koostöö projektide vedaja institutsioon, kes korraldab ja koordineerib kõige Eesti KOV osaluse projektis, vastavalt nende vajadustele. Eriti oluline on see väiksemate KOV-üksuste jaoks. Loogiliseks valikuks, kuhu selline kompetents ja võimekus luua, on üleriigilised omavalitsusliidud.

Koostöö vormid

- Avaliku halduse ametnike ja ettevõtlike tugistruktuuride spetsialistide arendamisel tuleks eelistada pikemaajalisi stažeerimisi. Selle piiranguks on raskused tagada väiksemates organisatsioonides asendused tööl.
- Reisikulude vähendamiseks rahvusvahelises koostöös tuleb arendada ühiselt internetipõhiseid suhtluskanaleid. Paljudes riikides, sh Venemaal, aga ka teistes Euroopa suurriikides või idariikides, ei ole sellised suhtlusviisid soositud.

Programmitingimused

- EL territoriaalse koostöö programmid võiksid sisalda nii kokkuleppelisi strateegilisi tegevusi kui ka taotlusvoorudega raha jagamist. Rahastusskeemid tuleb kujundada vastavalt tegevuse sisule – avatud ja strateegilised rahad.
- Projektikonkursside on mõistlik temaatiliselt piiritleda, et projektide võrdlev hindamine oleks objektiivsem.
- Vajalik oleks piiriülese mõju selgem määratlemine, nii et välditaks juhtumeid, kus taotleja mõistab seda valesti.

9. KOKKUVÕTE JA ETTEPANEKUD

Eesti riigi ja regioonide territoriaalse koostöö vajaduste välja selgitamisel kasutati kahte peamist andmeallikat – (a) kehtestatud **arengudokumentides** sisalduvat ning (b) **intervjuude** abil kogutud teavet valdkondlike ja regionaalsete arenguvajaduste kohta seoses rahvusvahelise koostööga. See on empiiriline lähtekoht EL territoriaalse koostöö vajaduste ja prioriteetsete teemade määramiseks kooskõlas territoriaalse koostöö regulatiivse raamistikuga.

Territoriaalse koostöö kui ühe spetsiifilise EL ühtekuuluvuspoliitika eesmärgi ja tegevussuuna täpsemaks eristamiseks laiemast rahvusvahelisest koostööst arengudokumentide sisu ja intervjuude osaliste vastused võimalusi ei pakkunud. Eesti riigi ja regiooni arendamise vaatepunktist ei ole sellise eristuse rõhutamine esmatähtis, kuivõrd rahvusvahelise koostöö vajadused on üldises mõttes ka territoriaalse koostöö (võimalikud) vajadused, mis väärivad koostööprogrammide kujundamisel kaalutlemist. Küsimus on lihtsalt selles, kuivõrd need sobituvad EL territoriaalse koostöö raamistikku ning kuivõrd otstarbekas on nende vajadustega tegelemine nimelt territoriaalse koostöö programmide raames.

Riigi tasandi vajaduste määramiseks analüüsiti esmalt **23 riikliku valdkondliku arengudokumendi** sisu. Tulemused on esitatud koostöövajaduste valdkondliku käsitluse osas (osa 4) iga valdkondliku peatüki esimeses alapeatükis analüütiliste rõhuasetustega kirjeldustena. Rahvusvahelisele koostööle ja laiemalt rahvusvahelisustumisele viitav sisu on tekstis eraldi esile tõstetud.

Rahvusvaheline koostöö pälvib detailsemat käsitlust kavandatavate tegevuste mõttes üksikutes riiklikes arengudokumentides, milleks on **teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia, Eesti ettevõtluspoliitika, energiamajanduse riiklik arengukava, arengukoostöö arengukava, transpordi arengukava**. Enamusel juhtudel on osundused rahvusvahelisele koostööle üldisemat laadi, seejuures ilma selgete viideteta EL territoriaalse koostöö programmide võimalustele. Rohkem tähelepanu pälvib rahvusvahelisustumise olukord, vajadused ja kavatsused. Seetõttu on analüüsis vaadeldud mitte üksnes rahvusvahelist koostööd, vaid laiemalt kogu rahvusvahelisustumise temaatikat.

Kuivõrd rahvusvaheline koostöö on enamuse riigielu valdkondade jaoks olemuslikult taktikaline vahend riigi või regiooni sotsiaal-majandusliku arengu eesmärkide saavutamisel ja ülesannete täitmisel, siis ei saa koostöö sellisest käsitlusest strateegilistes arengudokumentides teha otseseid järeldusi rahvusvahelise koostöö või veelgi kitsamalt territoriaalse koostöö vajaduste kohta.

Koostöövajaduste **asjakohasuse hindamisel erinevates ajalistes perspektiivides** on oluline tähele panna, et valdavalt on kehtivate riiklike valdkondlike arengukavade ajaraamiks periood 2007-2013. Uue programmiperioodi 2014-2020 arengudokumente alles koostatakse ja osalist teadmist nende kavandatava sisu kohta saadi intervjuudest. Muus osas ei tehta riiklikes dokumentides üldjuhul vahet rahvusvahelisustumise ja rahvusvahelise koostöö lühiajalisel ja pikaajalisel perspektiivil. Kui välja jätta juba koostöös teostatud või teostamisel konkreetsed investeeringuprojektid (nt Eesti-Läti maanteed rekonstrueerimisprojektid), siis on see, mis on asjakohane 2014-2015 asjakohane ka perioodil 2014-2020. Juhul kui raporti detailses sisuosas ei ole öeldud teisti, on arengudokumentides kirjeldatud koostöövajadused jätkuvalt asjakohased.

Arenguvajaduste määramatusele pikemaajalises perspektiivis, tulenevalt nii siseriiklikest arengutest kui ka väliskeskonna raskesti prognoositavatest muutustest, osundati ka intervjuude käigus. Sellest lähtuvalt tehti ettepanek mitte sulgeda koostööprogramme liialt, et anda võimalus ka uutest vajadustest, mis võivad programmiperioodi 2014-2020 jooksul kujuneda, lähtuvatele tegevustele. Sellised tulevikuväljakutsetest tulenevad koostöövajadused varasema perioodi arengudokumentides loomulikult puuduvad.

Valdkondlikke **intervjuusid riigi tasandi organisatsioonidega** viidi läbi **18 - 10 asutuses kokku 36 intervjuueerituga** (vt lisa 2).

Analüüsi valdkondliku käsitluse struktuuri aluseks on EL ühtse strateegilise raamistiku (ÜSR) temaatiliste eesmärkide loend. Intervjuude tulemusena on esile toodud nii **olulised siseriiklikud arenguvajadused**, milles rahvusvaheline koostöö võib osutada kasulikuks, teatud juhtudel ka kriitiliseks eduteguriks, kui ka **konkreetsed ideed ja kavatsused rahvusvahelise koostöö** tegemiseks. Sageli osundati intervjuudes ka kehtivate arengudokumentide rahvusvahelise koostöö ja üldisemaid arenguvajadusi sisaldavatele punktidele. Arengudokumentide sisu ja intervjuudes välja selgitatud koostöövajaduste loetelud täiendavad teineteist, osaliselt ka kattuvad teineteisega näidates nii rahvusvahelise koostöö ametkondlikku kooskõlalisust ja järjepidevust.

Intervjuude valdkondlikke koostöövajadusi avav sisu on esitatud raporti valdkondlikus käsitluses (osa 4) iga valdkonna alapeatüki „Rahvusvahelise koostöö peamised teemad ja suunad“ temaatilistes loeteludes esimestena, koos viitega riiklikule tasandile. Samad loendid sisaldavad üldistanuna ka regioonide seisukohtadelt olulisemaid koostöö teemasid. Täpsesse eelisjärjestusse ei ole riiklike koostöövajadusi paigutatud. Kuivõrd enamuse teemade juures on riiklike prioriteetseid rahvusvahelise koostöö vajadusi mõni, puudub selleks ka sisuline vajadus. Konkreetsed riigid või regioonid, kellega valdkondlikku rahvusvahelist koostööd tuleks teha või peaks tegema, on välja toodud juhul, kui selline selge arusaamine on intervjuueeritutel (või arengudokumentide koostajatel) olemas olnud.

Rahvusvahelise koostöö üldist olulisust või EL territoriaalse koostöö kohta poliitikates on kirjeldatud iga valdkonna alapeatükis „Rahvusvahelise koostöö valdkondlik raamistik“. Üldjuhul hinnatakse rahvusvahelist koostööd põhimõtteliselt oluliseks siseriiklike eesmärkide saavutamisel, samas kui EL territoriaalne koostöö ei ole teadvustatud kui oluline poliitikate osa.

Koostöö võimalikkust ja tulemuslikkust erinevate riikidega ja regioonidega on käsitletud eraldi osas 8 koos asjakohaste viidetega konkreetsetele valdkondadele või teemadele, juhul kui selline teadmine on olemas. Samuti on koostööprobleeme kirjeldatud osas 6, seoses Eesti ja tema naaberriikide koostöövajaduste ja -võimaluste hindamisega. Üldjuhul on koostöö piirangud ja tulemuslikkuse tegurid valdkonnaülesed, tulenedes teiste riikide või nendega kujunenud koostöösuhete eripärast või siseriiklikest asjaoludest. Selliseid teemasid, mille puhul koostöö oleks võimatu või tugevalt raskendatud, analüüsi raportisse ei ole sisse kirjutatud.

Regioonide arengu- ja rahvusvahelise koostöö vajadused on esitatud osas 3 maakondade ja kolme suurema linna kohta eraldi. **Arengudokumentide sisu analüüsi** tulemused regioonide rahvusvahelise koostöö vajaduste ja rahvusvahelisustumise aspekti kohta üldisemalt esitatakse raportis kokku **73 arengudokumendi osas** – maakondade ja maakonnakeskuste arengudokumentide, samuti piiriäärsete kohaliku omavalitsuse üksuste arengukavade osas.

Rahvusvaheline koostöö kui selline leiab arengudokumentides käsitlust enamasti üldsõnalisena, kui kavatsus teha koostööd ühes või teises valdkonnas, üht või teist tüüpi koostööpartneriga. Samas on näiteks Tallinna arengustrateegias küllaltki üksikasjalik käsitus rahvusvahelisest koostööst ja konkurentsist seoses Läänemere regiooni teiste suuremate linnadega. Väiksemate KOV-üksuste puhul on koostöövaldkondadeks kõige sagedamini **noorsootöö ja haridus**, harvem ettevõtlus, turism ja kultuur. Piiriäärsete maakondade ja KOV-üksuste ning suuremate linnade arengudokumentides on tähtsal kohal ka piiriülesed ja rahvusvahelist ühendust tagavad **transporditaristu objektid ja -marsruudid**. Konkreetsemate **koostööpartneritena** nimetatakse arengukavades **sõpruslinnasid**.

Rahvusvaheliste koostöövajaduste ja -probleemide välja selgitamiseks teostati intervjuud – valdavalt rühmaintervjuu vormis – **15 maavalitsuses ja 3 linnavalitsuses**. Maavalitsustes läbi viidud intervjuudesse kaasati ka teiste maakondlike organisatsioonide inimesi. Kokku haarati intervjuudega 40 maakondlikku ja kohalikku organisatsiooni ning intervjueriti 80 isikut (vt lisa 2).

Raport sisaldab regioonide peamisi arenguvajadusi seoses rahvusvahelise koostööga ning ideid rahvusvahelise koostöö teemade ja võimalik partnerite osas. **Oluliselt teadlikumad ollakse regioonide üldistest arenguvajadustest**, kus ühisosana (va suuremates linnades) toodi esile töökohtade puudus ja elanike vähenemine kui põhilise arenguprobleem, millega tuleb tegeleda – sealhulgas ka rahvusvahelise ja EL territoriaalse koostöö abil. Lahenduste poole pealt eristuvad regioonides kolm olulisemat teemat – ettevõtluse arendamine (sh kohaliku ressursi väärindamine), regionaalsete õppeasutuste ja nendega seotud kompetentsikeskuste mõju suurendamine regiooni arengu vedajana (sh ka piiriülese) ning transpordiühenduste parandamine. Transpordiühenduste puhul on rahvusvaheline suund olulisem üksnes suuremates linnades. Mujal on tegelik arenguvajadus regioonisiseste ühenduste edendamises ja keskuste (Tallinn ja Tartu) kättesaadavuse parandamises.

Rahvusvahelise koostöö tulevikuvajaduse määratlemisel on domineerivaks lähtekohaks senine koostöö või kontaktid. Vähem on strateegilist ettevaatamist ja läbi mõeldud teadmist, kuidas rahvusvahelise koostöö kaudu regionaalseid eesmärke saavutada. Koostöö põhilise sisuna nähakse jätkuvalt **õppimist arenumatelt riikidelt**, eelkõige Põhjamaadelt, või siis ühisprojektide raames tehtavaid **investeeringuid transporditaristusse ja elukeskkonda** laiemalt.

Juhul kui intervjuude käigus õnnestus välja selgitada konkreetsed riigid ja partnerid, kellega koostööd soovitakse teha, siis need on iga maakonna ja linna kohta toodud välja eraldi alapeatükis – kas üldistatuna või konkreetsete valdkondade ja teemadega seostatuna.

Iga regiooni jaoks määratleti intervjuu käigus (lõpus) või hilisemalt intervjueritute kodutööna **3 prioriteetset koostöövaldkonda ÜSR temaatiliste eesmärkide mõistes**. Maakondade ja suuremate linnade valikuid kokkuvõtvalt esitav tabel on ära toodud töö lõpus lisana 1. Lähtudes arengudokumentide sisust ja intervjuu käigus välja toodud koostööteemadest on hinnatud ka iga valitud temaatilise eesmärgi all **regiooni konkreetsemate arenguvajaduste kooskõla temaatilise eesmärgi all kirjeldatud investeerimisprioriteetidega** – alapeatükis „Koostöö eelisvaldkonnad ÜRS eesmärkide ja investeerimisprioriteetide kontekstis“.

Ettepanek selle kohta, milliste valdkondade puhul oleks koostööst saadav lisandväärtus kõige suurem, on lisaks regioonidele esitatud ka **kolme piiriülese koostöö suuna kohta, milleks on: Läti, Venemaa ning Soome ja Rootsi** (osa 6). Valdkondade järjestuse aluseks on koostööpiirkonna regioonide (maakondade ja suuremate

linnade) arv Eestis, kelle jaoks üks või teine temaatiline eesmärk on hinnatud kolme prioriteetse valdkonna sisse. Koondatuna tulevad **temaatilised prioriteetid Eesti kohta tervikuna, aga ka koostöösuundade lõikes, selgelt esile**. Kõigi kolme koostöösuuna osas on **ettepanek määrata programmide koostöövaldkondadena järgmised temaatilised eesmärgid**:

(1) Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine;

(3) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul) konkurentsivõime suurendamine;

(10) Investeeringud haridusse, oskustesse ja pidevõppesse;

(7) Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine.

Kuigi Venemaa koostööpiirkonna regioonide eelistusi liites edestab temaatiline eesmärk (8) „Tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine“ temaatilist eesmärki (7), on – arvestades Narva piiriületuse probleeme ja transpordikoridori potentsiaali, samuti Virumaa sadamate väljaarendamise vajadusi koostöös Venemaa partneritega – mõistlik ka Venemaaga koostöö suunal koostöövaldkondade hulka arvata temaatiline eesmärk (7). Tööhõive edendamise kui enamuse Eesti regioonide jaoks on esmase arenguvajadusega, arvestades temaatiliste eesmärkide investeerimisprioriteetide sisu, eesmärgipärasem tegeleda rahvusvahelises ja EL territoriaalses koostöös temaatiliste eesmärkide (10), (3) ja (1) investeerimisprioriteetide projektide ja toetuste abil.

Koostöövaldkondade valiku ettepanek on heas kooskõlas EL ja Eesti riigi üldeesmärkide ja prioriteetidega (vt 7.1.) ning võimaldab tõhusaimal moel panustada EL ja Eesti ruumilise ja regionaalse arengu eesmärkide saavutamisesse (vt 7.2.). Ettepanek kattub suurel määral ka Euroopa Komisjoni partnerluslepingu rahastamisprioriteetide ettepanekutega ja soovitustega territoriaalse koostöö teemade osas ning Eesti Vabariigi Valitsuse prioriteetidega struktuurifondide kaasrahastamisel (vt 7.3.). Põhiliseks erinevuseks kõigi nende strateegilise raamistiku suunistega on **keskkonna valdkonna puudumine siinses ettepanekus**. Hõredalt asustatud ja väheneva elanikkonnaga Eesti regioonides on vähemalt keskpikas perioodis oluliselt primaarsemaid arenguvajadusi, mis seonduvad vahetumalt majanduse ja inimarenguga.

Hinnates rahvusvahelise koostöö vajaduse tunnetuse ulatust, siis ilmneb väga selgesti ja ka loomulikult, et regioonide ja valdkondade arenguvajadused ja võimalikud lahendused on oluliselt paremini tunnetatud kui spetsiifilisemad rahvusvahelise koostöö vajadused. Kõige üldisemal tasemel kattuvad rahvusvahelise koostöö eesmärgid riigi, valitsemisalade ja selle regioonide arengueesmärkidega. Regionaalsel ja kohalikul tasandil on see arendajate poolt määratletud kui taotlus pakkuda elanikele kvaliteetset elukeskkonda, mis pidurdaks elanike arvu vähenemist. Sellise elukeskkonna osaks on piisavat sissetulekut ja eneseteostust võimaldavad töökohad, kättesaadavad teenused, väärtuslik miljöö. Riigielu valdkondades on valdkonnaspetsiifilised eesmärgid ja vajadused.

Oluliselt keerulisem küsimus on, kas ja kuidas rahvusvaheline koostöö suudab nende eesmärkide täitmisesse panustada. Nii ei ole riiklikes, regionaalsetes ja kohalikes arengudokumentides meetmete kavandamisel üldjuhul rahvusvahelise koostöö võimalusi eraldi esile tõstetud, välja arvatud juhtudel kui see tuleneb valdkonna või teema vahetust piiriülesest spetsiifikast (nt piiriveekogude keskkonnakaitse, Narva-Ivangorod sild jms).

Samuti võib intervjuude põhjalt üldstatult väita, et **teadmine ja teadlikkus EL territoriaalse koostöö** sisust ja võimalustest on ministeeriumites tagasihoidlikum kui regionaalsel ja kohalikul tasandil. Teisest küljest on ka regioonide vahelised erinevused teadlikkuses suured, sõltudes territoriaalsest asendist ja senisest koostöökogemusest erinevate programmide raames.

EL piiriülese koostöö oluline probleem on haldustasandite erinev kompetents ja haldusvõime erinevates riikides. Seetõttu **ei ole kindlasti mõistlik piirata koostööd mingitele konkreetsetele haldustasanditele**. Eriti suhetes Venemaaga on oluline riigi tasandi kaasamine, seda ka juhul kui sisulises mõttes on küsimus kohaliku tasandi oma. Pigem tuleks igati soosida erinevate tasandite ja erinevate organisatsioonitüüpide osalust ühistes projektides ning kasutada EL territoriaalne koostöö projekte siseriikliku koostöö katalüsaatorina.

Rohujuure tasandi paremaks kaasamiseks EL territoriaalsesse koostöösse oleks asjakohane koostöö vormilise poole lihtsustamine, kas konkreetsetelt selliste projektide jaoks või veelgi parem, üldiselt. Tegelikult on ka väiksemate KOV-üksuste ja maakondlike organisatsioonide jaoks rahvusvaheline koostöö EL territoriaalse koostöö projektide mõttes vormiliselt väga koormav ja osalt isegi üle jõu käiv.

Koostöö piirangute osas valitseb intervjueritute vahel suhteline üksmeel ning uuringu tulemused on kooskõlas ka varasemate hindamiste ja uuringute järeldustega. Olulisemad rahvusvahelise koostöö piirangud on: riikide ja regioonide erinevad arenguhüvid; kesised poliitilised suhted riikide vahel (Eesti puhul eelkõige Venemaaga); bürokraatlik koormus ja toetuste ebasoodsad finantseerimistingimused (rahade viibimine); Eesti (potentsiaalsete) koostööpartnerite (KOV-id, ettevõtted, MTÜ-d, maavalitsused, ministeeriumid) piiratud haldusvõime EL territoriaalse koostöö projektides osalemiseks ja eelkõige nende juhtimiseks; Eesti piiratud võime pakkuda teistele riikidele õppimis- ja ülevõtmisväärtset kogemust; vähene siseriiklik koostöö.

Koostöö tulemuslikkuse hindamisel on eriarvamusi rohkem. Eelkõige puudutab see nn pehmet koostööd kontaktide loomise, kogemuste omandamise ja õppimise kujul. Kuigi enam on neid arvamusi, et selline vajadus on jätkuvalt Eestis olemas, esineb ka vastupidiseid seisukohti, mille järgi selline koostöö on end Eesti jaoks ammendanud. Koostööprojektide raames tehtud investeeringute puhul võib küsitavaks jääda rahvusvahelise koostöö aspekt. Ootused koostööprojektide tulemuslikkuse osas põhiküsimuse – töökohtade ja rahvastikusituatsiooni paranemise – lahendamisel ei ole üldjuhul suured.

Rahvusvahelise ja territoriaalse koostöö tulemuslikkuse olulisemate teguritena saab välja tuua:

- Strateegilisuse – kuivõrd koostöötegevused on sidustatud strateegilise arendustegevusega;
- Jätkusuutlikkuse – kuivõrd suudetakse eelnevalt hinnata ja hiljem tagada koostöötegevustega loodud väärtuste püsimist ja kasutamist peale toetuste lõppu;
- Projektide avatuse erinevatele organisatsioonidele – seda nii otseste vastavasisuliste programmitingimuste, kui ka bürokraatlike ja finantstingimuste sobivuse poolest kõigile arengu jaoks olulistele organisatsioonidele;
- Koostööd tegevate organisatsioonide võimekuse koostöö tulemusi akumulierida ning levitada vertikaalselt valdkonna siseselt või horisontaalselt regioonides.

Rahvusvahelise koostöö piirangud ja probleemid ning tulemuslikkust mõjutavad tegurid ei tee vajalikuks muuta uuringus välja selgitatud koostöö valdkondlikke ja temaatilisi fookusi. Teatud koostöösundadel tähendab see lihtsalt enamat tööd ühishuvide leidmisel, poliitiliste takistuste ületamisel.

Ettepanek Eesti pikemaajalise territoriaalse koostöö strateegia osas.

ÜSR temaatiliste eesmärkidega seostatud koostöö prioriteetsed valdkonnad ja konkreetsemad teemad nende all on järgmised:

- **Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine** – teadusasutuste lõimumine Läänemere teadusruumi; tehnoloogia arenduskeskuste ja regionaalsete kompetentsikeskuste areng läbi rahvusvahelisustumise ja avanemise teiste riikide teadusasutustele ja ettevõtetele.
- **Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete konkurentsivõime suurendamine** – ettevõtluse tugistruktuuride ja tugiteenuste arendamine; piiriülene koostöö regionaalsete klastrite konkurentsivõime suurendamiseks.
- **Investeerimine haridusse, oskustesse ja pidevõppesse** – regionaalsete kolledžite ja kutsekoolide kujundamine regionaalse arengu vedajateks; õppekavade rahvusvahelisustumine ja piiriülene spetsialiseerumine.
- **Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine** – Eestit Euroopa tuumikregiooniga ning lähimate suurlinnadega ühendavate raudteeühenduste rajamine; majanduse rahvusvahelisustumist toetava regionaalse lennuliikluse edendamine; saarte ühenduste tõhustamine ning multimodaalsete meretranspordisõlmede ja -marsruutide arendamine; transpordialaste kitsaskohtade likvideerimine maismaapiiridel.

Territoriaalse koostöö temaatiliste prioriteetide määratlemise kõrval on strateegia jaoks olulised ka küsimused ja lahendused selle koostöö tulemuslikkust mõjutavate eelduste kujundamise osas ja nimelt:

- Koostööpartnerite ringi laiendamine ning selleks siseriiklikult bürokraatliku koormuse vähendamine ning/või suunamine ettevõtetele ja kodanikeühendustelt avaliku sektori tugistruktuuridele;
- Juhtpartneriks olemise valmiduse ja motivatsiooni tõstmine;
- Finantssiirangute vähendamine territoriaalses koostöös osalemiseks – riikliku fondi ja rahastamiskeemi kujundamine projektide kaas- ja sildfinantseerimiseks;
- EL territoriaalse koostöö teadlikkuse tõstmine ministriumites ja regioonides;
- Rahvusvahelises koostöös osalevate isikute ringi laiendamine ning juba osalevate isikute võimekuse tõstmine: keele-, esinemis- ja läbirääkimisoskuste edendamine;
- Üleriigiliste katusorganisatsioonide (ELL, EMOVL, EVEA, EMSL) panuse suurendamine rahvusvahelises koostöös – riigisisese koostöö ja tööjaotuse edendamine, sh teadmisi loovate koostööprojektide tulemuste levitamise kanalite arendamine;
- Piiriüleste koostööorganisatsioonide tugevdamine – kaaluda tuleb Euroopa territoriaalse koostöö rühmituste loomise otstarbekust ning vajadusel kavandada asjakohaseid tegevusi.

LISA 1. MAAKONDADE JA SUUREMATE LINNADE PRIORITEEDID EL ÜHTSE STRATEEGILISE RAAMISTIKU EESMÄRKIDEST

	Tallinn	Harjumaa	Raplamaa	Järvamaa	Lääne-Virumaa	Ida-Virumaa	Narva	Jõgevamaa	Tartumaa	Tartu linn	Põlvamaa	Võrumaa	Valgamaa	Viljandimaa	Pärnumaa	Saaremaa	Hiiumaa	Läänemaa
(1) teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine;																		
(2) info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale juurdepääsu, selle tehnoloogia kasutamise ning kvaliteedi parandamine;																		
(3) väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul) konkurentsivõime suurendamine;																		
(4) vähese CO ₂ -heitega majandusele ülemineku toetamine kõikides sektorites;																		
(5) kliimamuutustega kohanemise, riskiennetamise ja -juhtimise edendamine;																		
(6) keskkonnakaitse ja ressursitõhususe edendamine;																		
(7) säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine;																		
(8) tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine;																		
(9) sotsiaalse kaasatuse edendamine ja vaesuse vastu võitlemine;																		
(10) investeerimine haridusse, oskustesse ja pidevõppesse;																		
(11) institutsioonilise suutlikkuse ja tõhusa avaliku halduse tugevdamine.																		

LISA 2. INTERVJUEERITUD ISIKUD

Nr.	Isik	Asutus
1	Kersti Kraas	EVEA
2	Taivo Raud	Haridus- ja teadusministeerium
3	Mart Laidmets	Haridus- ja teadusministeerium
4	Irene Käosaar	Haridus- ja teadusministeerium
5	Anne Kivimäe	Haridus- ja teadusministeerium
6	Andres Pung	Haridus- ja teadusministeerium
7	Maila-Liisa Anton	Haridus- ja teadusministeerium
8	Jaan Mark	Harju Maavalitsus
9	Joel Jesse	Harju Maavalitsus
10	Alan Rood	Harju Maavalitsus
11	Heino Alaniit	Harju Maavalitsus
12	Kaarel Kose	Harju Maavalitsus
13	Riho Rahuoja	Hiiu Maavalitsus
14	Piret Sedrik	Hiiu Maavalitsus
15	Aare-Villu Kattel	Hiiu Maavalitsus
16	Lauri Jalonen	Ida-Viru Ettevõtluskeskus
17	Urmas Majajääs	Ida-Viru Maavalitsus
18	Indrek Narusk	Ida-Viru Maavalitsus
19	Eve East	Ida-Viru Maavalitsus
20	Urve Erikson	Ida-Virumaa OVL
21	Mart Tooming	Jõgeva Maavalitsus
22	Toivo Tõnson	Jõgevamaa OVL
23	Mairon Haarde	Järva Maavalitsus
24	Getlyn Denks	Keskkonnaministeerium
25	Triin Reisner	Keskkonnaministeerium
26	Ado Lõhmus	Keskkonnaministeerium
27	Ene Sarapuu	Kodukant Läänemaa
28	Jorma Sarv	Kultuuriministeerium
29	Neeme Rand	Kuessaare Ametikool
30	Tiiu Hellaamaa	Kuessaare Ametikool
31	Virge Pihel	Kuessaare Linnavalitsus
32	Anu Vares	Kuessaare Linnavalitsus
33	Merle Mäesalu	Lääne Maavalitsus
34	Liis Moor	Lääne Maavalitsus
35	Kristi Erkman	Lääne Maavalitsus

36	Andres Huul	Läänemaa Arenduskeskus
37	Mati Jõgi	Lääne-Viru Maavalitsus
38	Kaire Kullik	Lääne-Viru Maavalitsus
39	Marge Lepik	Lääne-Viru Maavalitsus
40	Heili Nõgene	Lääne-Viru Maavalitsus
41	Mihkel Susi	Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium
42	Aivo Lepp	Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium
43	Karin Rits	Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium
44	Pille Arjakas	Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium
45	Mari Loss	Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium
46	Kristiina Kitsik	Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium
47	Jako Reinaste	Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium
48	Madis Laaniste	Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium
49	Toomas Haidak	Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium
50	Roland Mäe	Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium
51	Kaupo Sempelson	Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium
52	Georgi Ignatov	Narva Linnavalitsus
53	Anton Võlitok	Narva Linnavalitsus
54	Tarmo Tammiste	Narva Linnavalitsus
55	Anne Veevo	Narva Linnavalitsus
56	Natalia Orava	Narva Linnavalitsus
57	Ulla Preeden	Põlva Maavalitsus
58	Arne Tilk	Põlva Maavalitsus
59	Andres Metsoja	Pärnu Maavalitsus
60	Heiki Mägi	Pärnu Maavalitsus
61	Kersti Liiva	Pärnu Maavalitsus
62	Urmas Kase	Pärnu Maavalitsus
63	Eeri Tammik	Pärnumaa Omavalitsuste Liit
64	Mari Lahtmets	Rahandusministeerium
65	Tiit Leier	Rapla Maavalitsus
66	Ülo Peets	Rapla Maavalitsus
67	Veiko Rakaselg	Rapla Maavalitsus
68	Tiiu Susi	Rapla Maavalitsus
69	Raivo Kont-Kontson	Rapla Maavalitsus
70	Tiiu Raav	Rapla Maavalitsus
71	Kaja Pajumäe-Massov	Rapla Maavalitsus
72	Ülle Rüüson	Rapla Maavalitsus
73	Janek Kadarik	Raplamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus

74	Silvi Ojamuru	Raplamaa OVL
75	Märt Loite	Riigikantselei
76	Anne Jakunin	Saare Maavalitsus
77	Piret Pihel	Saaremaa Arenduskeskus
78	Eerika Thalheim	Saaremaa OVL
79	Koit Kelder	Saarte Koostöökogu
80	Priit Heinsoo	Siseministeerium
81	Priidu Ristkok	Siseministeerium
82	Ave Viks	Siseministeerium
83	Aveli Ainsalu	Siseministeerium
84	Mart Uusjärv	Siseministeerium
85	Annika Sepp	Sotsiaalministeerium
86	Õie Jögiste	Sotsiaalministeerium
87	Liis Reiter	Sotsiaalministeerium
88	Uku Torjus	Sotsiaalministeerium
89	Natalja Omeltšenko	Sotsiaalministeerium
90	Jüri Kurba	Tallinna Linnavalitsus
91	Toomas Sepp	Tallinna Linnavalitsus
92	Kaarel-Mati Halla	Tallinna Linnavalitsus
93	Raimond Tamm	Tartu Linnavalitsus
94	Argo Annuk	Tartu Linnavalitsus
95	Jüri Kõre	Tartu Linnavalitsus
96	Rein Haak	Tartu Linnavalitsus
97	Siim Espenberg	Tartu Linnavalitsus
98	Indrek Mustimets	Tartu Linnavalitsus
99	Katrin Savomägi	Tartu Linnavalitsus
100	Reno Laidre	Tartu Maavalitsus
101	Margus Hendrikson	Tartu Maavalitsus
102	Eda Tagamets	Tartu Maavalitsus
103	Maris Aleksašin	Tartu Maavalitsus
104	Talis Vare	TLÜ Haapsalu Kolledz
105	Triin Laasi	TLÜ Haapsalu Kolledz
106	Anne Keerberg	TTÜ Kuressaare Kolledz
107	Ingrid Tilts	TTÜ Kuressaare Kolledz
108	Kalla Pirk	TTÜ Virumaa Kolledž
109	Kristjan Arunurm	Tuuru
110	Ivar Unt	Valga Maavalitsus
111	Rein Org	Valgamaa OVL

112	Kaupo Kase	Viljandi Maavalitsus
113	Mairi Raju	Võru Maavalitsus
114	Anti Allas	Võru Maavalitsus
115	Raul Mälk	Välisministeerium
116	Katrin Kanarik	Välisministeerium